ȘTEFAN BĂNULESCU

CARTEA MILIONARULUI

CARTEA DE LA METOPOLIS

ŞTEFAN BĂNULESCU

CARTEA MILIONARULUI

CARTEA DE LA METOPOLIS

ROMAN

EDITURA ALBATROS

EDITURA UNIVERSAL DALSI

1996

ŞTEFAN BĂNULESCU

CARTEA MILIONARULUI

CARTEA DE LA METOPOLIS

Coperta de
MIRCEA MUNTENESCU

Fotografia de
RENATE VON MANGOLELT
BERLINUL DE VEST – 1983

I.S.B.N. 973–24–0385–3
I.S.B.N. 973–9166–26–1

CARTEA DE LA METOPOLIS a apărut, prima oară în anul 1977, la Editura Eminescu. Prezenta ediţie reproduce textul tipărit la acea dată.

Autorul

Cartea de la Metopolis
cuprinde capitolele:

1. PRÂNZ LA METOPOLIS

MAI ÎNTÂI SOSEŞTE O ROATĂ

A venit în localitatea Metopolis, într-o zi de iulie pe la amiază, un om uscat şi înalt, în pantaloni roşcaţi şi cămaşă în romburi cenuşii fără guler, avea gâtul lung, capul mic cu păr blond încâlcit, acoperit cu o şapcă decolorată cu cozorocul tras peste ochi. Omul înainta pe şosea dând de-a dura o roată de căruţă. Şoseaua era goală, casele cu porţile închise, bărbaţii şi femeile erau plecaţi la lucru, câţi or fi fost plecaţi, care pe unde apucase să lucreze. Huruitul roţii care se plimba pe toată lăţimea şoselei, urmată în fuga ei besmetică de salturile omului uscat şi cu gâtul lung, n-a mirat pe nimeni din cei rămaşi prin case şi prin curţi; nici că roata şi omul nu s-au oprit în dreptul rotăriei aflată în coasta fermei Generalului Marosin. Mai era puţin până la ieşirea din localitate, începea cotul şoselei cu şanţuri adânci din stânga bisericii ortodoxe, când omul s-a desprins de roata lui, făcându-i vânt să se ducă unde s-o duce. Iar el a rămas în mijlocul şoselei, rotindu-şi încet capul mic să privească mai întâi cerul invadat de soarele arzător, apoi zidurile curţilor, din piatră măcinată de vreme şi pline de iască, curţile goale, casele cu ferestre mici apărate pe dinăuntru cu pânză de sac sau cu hârtie de jurnal împotriva căldurii toride de afară.

Roata s-a bălăbănit un timp, s-a izbit sec de un stâlp de telegraf şi a căzut într-o rână în şanţul opus bisericii, de unde au zburat nişte vrăbii prăfuite şi a sărit o ploaie de lăcuste mici şi ameţite.

Atunci am apărut eu. Am înaintat de-a dreptul spre necunoscutul oprit în mijlocul şoselei. Eram în pantaloni albi cu

dungă proaspătă şi cămaşă galbenă, îmi ţineam mâinile la spate şi-mi învârteam înapoia umerilor bastonul elegant cu încrustaţii de sidef şi măciulie argintată. L-am întrebat pe străin, oprindu-mă în faţa lui şi privind când spre el, când spre roata din şanţ:

– Ai venit aici să faci avere?

Stăpânul roţii nu mi-a răspuns. A rămas tot acolo în mijlocul şoselei. Şi-a ferit ochii de mine, uitându-se pieziş spre roata din şanţ şi mutându-se de pe un picior pe altul, într-un fel care arăta că tălpile lui goale abia mai suferă să fie fripte şi înţepate de pietrele fierbinţi şi ascuţite ale şoselei. Şi-a vârât apoi adânc mâna cu os subţire în buzunarul pantalonilor roşcaţi, a scos o tabacheră de lemn, şi-a tras din ea o ţigare făcută cu foaie de jurnal şi a dat s-o închidă la loc şi s-o lase să cadă înapoi în gaura cu margini roase a buzunarului. Am mai avut timp să întind o mână spre tabachera lui de lemn şi să-mi iau şi eu o ţigare. "Nu fumez – i-am zis – dar iau una pentru plăcerea cunoştinţei" şi am dus-o s-o aşez cu grijă sub cordeaua pălăriei mele de pai, unde mai aveam puse la rând alte ţigări, am aşezat-o acolo după ce am tras cu ochiul la foaia de jurnal a ţigării: "Citeşti *Universul* – i-am zis străinului – auzisem că ziarul ăsta a dat faliment cu Luiggi Cazzavillan cu tot, dar se vede că lucrurile, cu criza asta, nu stau peste tot la fel". Omul cu roata nu mi-a răspuns nici acum. I-am făcut semn cu măciulia argintată a bastonului meu sidefat spre o bancă scâlciată lipită de gardul bisericii: "Să luăm loc".

Stăpânul roţii nu s-a mişcat decât pentru a-şi schimba tălpile de pe pietrişul înfierbântat şi a rămas tot acolo, în mijlocul şoselei.

Am coborât prin şanţul adânc şi apoi m-am aşezat pe bancă în aşa fel încât să-l am în faţă pe străin. Mi-am proptit bărbia proaspăt rasă de măciulia argintată şi am început iar:

– Te-am întrebat dacă ai venit aici cu roata să faci avere. Au venit şi alţii, şi cu două roţi, şi cu patru, şi ce s-a întâmplat, se vede – şi am arătat cu bastonul casele şi curţile aşa cum erau ele.

Omul cu gâtul lung şi capul mic şi-a dus o mână spre părul blond, încâlcit, apoi şi-a tras şi mai adânc cozorocul şepcii decolorate peste ochi şi a continuat să-şi sugă ţigarea de jurnal fără să se apropie de mine.

– E drept, cu o singură roată n-a mai încercat nimeni până acum, de la începutul civilizaţiei pe globul pământesc. Poate că ăsta să fie secretul – i-am zis, mi-am scos pălăria de pai, am îndreptat pe rând ţigările aliniate sub cordea, apoi m-am acoperit din nou. Mie – am continuat eu să vorbesc, privindu-l pe străin cum îşi suge în neştire ţigarea de jurnal – mie mi se spune, aici în *Metopolis*, *Milionarul*. Mă îmbrac curat, port dungă la pantaloni, am globuri colorate pe stâlpii gardului, locuiesc într-o casă de marmoră, la 6 kilometri de *Metopolis*, pe care mi-am făcut-o din bucăţile strânse de pe dealurile pe care le vezi colo (şi am arătat spre dealurile depărtate din jurul localităţii unde nu se vedea nimic decât dâre groase de praf aprinse în roşu de lumina grea a amiezii). Am un frâu cu ţinte şi zăbale frumos lucrate, fără să am cal. Îmi place să-mi aleg cuvintele când vorbesc, nu înjur, nu mă tem de ziua de mâine şi n-o laud pe cea de azi, iar cu piatra nu arunc prea des în ziua de ieri. Mi se spune *Milionarul* şi e singura poreclă de aici din *Metopolis*, care nu e scârboasă. În rest, toate, insulte grosolane, metopolisienii au un gust străvechi pentru răutatea poreclelor, oamenii trăiesc şi se mişcă, înfieraţi fiecare cu câte o poreclă. Tu, străinule, caută din primele zile să capeţi o poreclă cât mai puţin blestemată, să zicem *Roată-Strâmbă* sau *Roată-Rece*, altfel, dacă rămâi aici şi capeţi una mai rea, eşti condamnat să fii socotit şi batjocorit înzecit după răutatea poreclei. Mie, e drept, oamenii nu-mi dau bună-ziua, dar îmi răspund la salut ori de câte ori mă înduplec să-i onorez cu un salut. Poate crezi c-ai să găseşti ceva de lucru la *ferma Generalului Marosin?* Curtea Generalului e plină de rudele lui, el însuşi, deşi general, e un fel de prizonier al rudelor sale, iar un străin ar fi mâncat acolo de viu. Roata de unde ai luat-o?

– E a mea – a răspuns, în sfârşit, cu duşmănie, necunoscutul care a început din nou să-şi mişte pe loc picioarele lungi şi subţiri, în mijlocul şoselei, dar de data asta, prea fript de pietre şi prea obosit de drum, n-a mai putut rezista, şi-a târât tălpile şi s-a aşezat pe marginea şanţului, în faţa mea.

– Cum te cheamă? – l-am întrebat, strâmbând din ochi la vederea tălpilor lui crăpate şi zdrelite şi a degetelor lui murdare de la picioare.

– Glad.

– Numele nu e de pe-aici. Eşti din *Marmaţia*.

– Cam de pe acolo aş fi.

– În *Marmaţia* – i-am zis – am şi eu o soră măritată cu un tăietor de lemne. N-am fost niciodată pe acolo şi nici sora mea n-a mai venit pe aici. Mi-a scris o singură dată, nu demult, să-i trimit o plapumă pe care ea o ştia şi credea că ar mai fi fost în casa mea. Dar plapuma are o poveste lungă, atât de lungă, încât ai înţeles că n-o mai aveam şi că n-am fost în stare să i-o trimit când mi-a cerut-o.

– N-am înţeles şi nu înţeleg nimic – a zis omul cu roata, clipind în gol din ochii lui albaştri spălăciţi cu gene galbene. Nu înţeleg nimic şi nici nu vreau să înţeleg, a repetat el cu mânie. Aş vrea să mănânc ceva.

Am scos din buzunarul cămăşii mele o cutie subţire de unde am tras câteva bomboane, le-am împărţit cu străinul Glad şi am început să ronţăim amândoi fără să mai vorbim o vreme.

– Bomboanele astea – am început eu iar după un timp – mi le trimite din când în când Generalul Marosin însoţite de o scrisoare: *"Milionarule, primeşte drept omagiu şi neclătinată stimă aceste bomboane"*. Eu îi curăţ puşca de vânătoare generalului şi mergeam în fiecare toamnă după raţe sălbatice şi lişiţe în *Insula Cailor*. E acolo *Insula Cailor* – i-am zis lui Glad, făcând un semn cu vârful bastonului înapoia mea, indicând un loc undeva îndărătul turlei bisericii ortodoxe. *Insula Cailor* începe mult

departe de aici, înspre sud, cam din dreptul orașului *Mavrocordat* – acolo unde fluviul se desparte în două brațe – și se sfârșește aici, în partea de nord, din fața *Metopolis*-ului, unde brațele fluviului se unesc din nou. Și după ce se unesc, fluviul se desparte iar în două brațe, formând în mijlocul lor o altă insulă, *Insula Măcelarilor*, unde fără întrerupere sunt spintecate și sunt sărate sute de oi pentru Turcia și pentru alte locuri ale Orientului unde se mănâncă munți de pilaf. Pe malul de aici ne aflăm noi – *Metopolis*-ul, adică, așezat cu casele în amfiteatru pe dealuri. Pe celălalt mal, se întinde câmpia *Dicomesiei*. Ca să treci fluviul de la câmpie încoace, spre *Metopolis*, cel mai bine e să folosești vadurile de la *Cetatea de Lână*, acolo se înghesuie multă lume, e multă larmă, pe acolo trec și turmele de oi, de capre și cirezile de bivoli. Între *Metopolis* și *Cetatea de Lână*, în mijlocul fluviului, am zis, se sfârșește capătul de nord al *Insulei Cailor*. Puterea Generalului Marosin înconjoară aproape întreg perimetrul pe care ți l-am descris, cuprinzând ferme, grădinării. Puterea lui cuprinde și pe negustorii de piei din *Cetatea de Lână*, vasalii lui, ca să zic așa, ca și pe crescătorii de cai din *Dicomesia*, independenți de el numai când merg călare și uită în galop și de ei înșiși, după cum în puterea lui stau și păstorii de oi și de bivolițe, patronii în picioarele goale de postăvării și mori de piuă, apoi nenumărați plugari, podari, barcagii, căpitani de șeici și de pontoane, paznici de vaduri și așa mai departe. Toți știu că deasupra lor se află Generalul Marosin, iar generalul singur știe, și în afară de el doar eu, că el e un fel de prizonier al rudelor sale care stăpânesc și macină tot. Când mergem la vânătoare de rațe în *Insula Cailor*, Generalul Marosin nu scoate nici un cuvânt, dar are pretenția ca eu să nu încetez să vorbesc cât sunt lângă el. Din pricina lui am căpătat meteahna de a vorbi mai mult decât îmi place. Și cum față de el trebuie să-mi aleg cuvintele – e un general care a cunoscut regi, a văzut Roma, Parisul și Stockholm-ul – am început să-mi aleg cuvintele față de oricine, ca și cum mereu aș sta de

vorbă numai cu generali. Pentru mine, deci, şi dumneata eşti un general: *Generalul Glad din Marmaţia. Te salut, Generale Glad, bine ai venit în Metopolis şi te onorez cu bomboane de la Generalul Marosin.* Însuşi Generalul Marosin consumă bomboane. Are o tuse cronică. Bomboanele astea sunt de tuse. Dar sunt bune, au vitamine, iar vara, mai ales, îţi bucură gâtlejul, sunt răcoritoare.

– Da, sunt bune – a zis Glad, omul cu roata, ronţăind mai departe.

– Acum că am făcut prezentările, toate lucrurile sunt limpezi şi n-are rost s-o mai faci pe prostul, scuză-mi expresia: *Eu sunt Milionarul, iar dumneata, care ai venit cu roata în Metopolis, eşti Glad din Marmaţia, abia ai ieşit din închisoare, vrei să faci avere aici şi să-ţi iei viaţa de la capăt, te-a trimis din Marmaţia la mine sora mea, aşa zice ea, că mi-e soră.* Uite, acum ne-am întâlnit faţă în faţă şi te numesc general ca să înţelegi prin asta că n-o să-ţi pun nici o piedică în cale, în afară de cazul că o să încerci să mă sugrumi.

Am tăcut fără să mă mai uit spre el. Mi-am scos pălăria de pai, am tras de sub cordea ţigare după ţigare şi i le-am întins pe toate străinului Glad, care şi-a umplut cu ele tabacherea lui de lemn. Nu obişnuiesc să port la cordea ţigări, eu sunt un om care-mi respect şi pălăria, am făcut asta ca să-l întâmpin într-un fel mai deosebit pe el şi să mă recunoască. "Sora mea" mă lăsase să înţeleg în scrisoarea ei că e fumător, "n-are nici de tutun", îmi scrisese ea. Apoi am început din nou să vorbesc străinului cu roata:

– În toamna aceea, Generalul Marosin a vânat foarte multe raţe, vreau să zic, în toamna anului trecut. Cu câteva din ele am făcut un prânz la fermă, sau la parohie, nu-mi mai amintesc exact, sunt invitat des în ambele locuri. La prânzul acela cu raţe au luat parte Generalul Marosin, părintele paroh şi cu mine. Părintele paroh are multe nefericiri şi înapoia lui, şi în faţa lui, de aceea şi

când mănâncă spune şi oftează printre înghiţituri "Of, viaţă amărâtă". De unde îi vine şi porecla de *Viaţă Amărâtă.*

Am continuat să vorbesc şi am vorbit mult, ferindu-mă să jignesc pe cineva, cât mi-a stat în putinţă. Mă opream din când în când din vorbit şi priveam înapoi peste umăr în curtea bisericii ortodoxe. În sfârşit, dinapoia gardului bisericii, s-au auzit paşi laţi prin iarbă. A apărut o femeie monumentală cu fălci mari şi faţa aspră ca de bărbat, cu ochi mici, puţin şaşii, legată la cap cu un fund de sac: *femeia-paracliser.* Ea trage clopotele bisericii şi îngrijeşte de parohie. Femeia-paracliser mi-a zis, oprindu-se cu respect la o distanţă destul de mare de gard:

– Domnule Milionar, poftiţi la masă, sfinţia sa vă aşteaptă.

– Stai puţin, nu pleca – am strigat spre femeia-bărbat care se şi întorsese să plece de unde venise. I-am explicat străinului Glad: sfinţia sa părintele paroh mă invită câteodată la prânz. Îi ţin socotelile parohiei când nu i le face altcineva mai ieftin şi mai bine. Apoi, înspre femeia-paracliser: "Spune-i sfinţiei sale că mai am cu mine un invitat, *Generalul Glad din Marmaţia.* Mai pune un tacâm la masa de alături.

Glad şi-a scos roata din şanţ.

Eu am deschis larg porţile de la gardul bisericii.

Glad a început să dea de-a dura roata spre porţi. I-a făcut vânt în iarba din curtea bisericii şi roata s-a rostogolit, căzând undeva printre boziile sălbăticite cu flori mari şi albe în vârfuri. Am închis porţile şi ne-am îndreptat spre casele parohiale din spatele bisericii.

Generalul Marosin era şi el invitat la masă.

I se auzea, din când în când, tusea seacă.

2. MILIONARUL, GENERALUL GLAD ȘI IAPA-ROȘIE

ÎMBRĂCAREA LUI GLAD ÎN HAINE DE GENERAL

Până ce Glad, omul cu roata, să se îmbrace în haine de general, au trecut șase săptămâni și mai bine. La începutul acestor săptămâni a venit în *Metopolis* și "sora mea" din *Marmația*. De plapumă nu m-a mai întrebat. Devenise văduvă, deși soțul îi mai trăia: tăietorul ei de lemne imigrase, din *Marmația* la *Lvov*, unde se înrolase ca ajutor de dulgher pe un tren-atelier de reparat cazărmi și grajduri de regimente.

"Sora mea" n-a întrebat de mine când a sosit în *Metopolis*, a urcat dealul bisericii și a mers de-a dreptul spre șopronul de lângă casa parohială, unde Glad își instalase roata pe un fus și se pregătea să facă din ea o fabrică de lumânări de seu. În *Metopolis* seul nu costa aproape nimic. În cartierele dinspre fluviu se putea vedea prin curți, aproape tot anul, seu pus la uscat, pe frânghii și pe sârme, ca rufele. O molimă care dăduse prin oi și capre pe toată întinderea câmpiei *Dicomesiei* și chiar prin vadurile de la *Cetatea de Lână* – unde turmele fusesră îngrămădite pentru a fi trecute spre Dobrogea și de aici spre drumurile Greciei și Turciei ca să fie salvate de molimă și să găsească iarbă nebolnavă – făcuse să scadă prețul seului la zero lei și câțiva bani kilogramul. Seul curgea din toate părțile. Mai ales dinspre *Insula Măcelarilor* unde din pricina molimii, mai mult decât în mod obișnuit, se tăiau, zi și noapte, oi și capre cu miile pentru a mai câștiga cât de cât din pagubă. Dar ce să facă lumea cu atâta seu? Sciatica, reumatismul, înțepeneala de gât, de glezne și de genunchi, tot

felul de răceli se tratau cu seu în *Metopolis,* în toate localităţile din jur şi din câmpia *dicomesiană* de peste fluviu, pentru ca lumea să se descotorosească de el. Dar cantitatea de seu crescuse prea mult ca să nu apară întrebarea: unde ar putea fi zvârlit la un preţ oarecare, fără a fi dat la câini care se ştie că nu-l mănâncă? Săpun cu seu nu prea se face, nu spală bine şi-ţi miros rufele a stână nemăturată. Cineva încercase un plasament în facerea alifiilor, a dresurilor femeieşti pentru frumuseţea tenului. Dar cât seu puteau înghiţi dresurile, ştiut fiind că la câteva grame de *Piatra-Sulimanului* nu merge mai mult de 50-100, să zicem 150 de grame de seu? O fabrică de lumânări e altceva şi Glad ţintise bine când a venit cu roata în *Metopolis.* "Sora mea" se instalase în şopron alături de Glad, măturase prin toate ghiozurile şi proptise o uşă veche în canatul gol, răscolise câteva zile în şir prin grămezile de fier vechi de lângă uzina electrică şi cărase de acolo câţiva saci de bidoane ruginite, cutii de conserve, ligheane şi cazane sparte, bucăţi de şină de cale ferată, capete de aţă şi frânghii. Dar cantităţile de vechituri de trebuinţă erau prea mari şi prea grele ca să fie aduse în şopron cu braţele. Şi atunci, "sora mea" – în schimbul unei caţaveici cu guler de vulpe pe care n-o purta în vreme de vară şi nu avea nevoie de ea nici mai târziu (în *Metopolis,* toamnele nu sunt reci şi umede ca în *Marmaţia)* – a închiriat pentru câtva timp un catâr bătrân şi o telegă pe două roate de la un mic harem de tătăroaice al căror bărbat dispăruse de mult şi ele începuseră să se dedea la o viaţă mai la lumina zilei; tătăroaicele urmau să poarte caţaveica pe rând, după ce avea să se termine marele post al Ramazan-ului.

După părerea mea, capitalul mort la care se cifra averea pe care Glad şi "sora mea" o deţineau în şopron, la ora când trebuia să-i sosească lui Glad hainele de general, se ridica, incluzând şi roata, la vreo *treizeci şi opt de lei,* dacă socotim fierul vechi la preţul maxim de 0,04 bani şi dacă socotim uzura roţii numai la procentul de 65 la sută. Roata avea nevoie de

câteva spiţe, colacul mai trebuia îndreptat, butucul, de asemeni, avea nevoie de inele noi trase la foc de rotar. Dacă adăugăm şi cantitatea iniţială de seu, destul de mare, dar la un preţ, să nu mai vorbim, strâns şi depozitat în fâşii de "sora mea" în podul şopronului pe nişte stinghii adunate de pe istmul bărcilor din portul *Metopolis*-ului şi de pe malurile *Insulei Cailor*, stinghii aşezate de ea transversal, putem zice că *suma totală atingea patruzeci şi trei de lei.* Suma era însă grevată de datorii, făcute în primul rând la rotar pentru îndreptarea colacului, pentru facerea şi prinderea inelelor pe butuc, pentru confecţionarea – din tabla bidoanelor vechi, cutiilor de conserve, ligheanelor sparte – a jgheabului circular ce trebuia montat dedesubtul roţii şi în jurul fusului la o distanţă egală cu raza roţii; apoi, socotind şi datoriile făcute pentru cârpirea cazanelor vechi trebuincioase la topirea şi rafinarea seului, înseamnă că Glad şi "sora mea" porneau fabrica de lumânări de seu *cu un minus de cincizeci şi şapte de lei,* dacă presupunem că rotarul n-ar fi ridicat costul operaţiunilor şi materialelor tuturor lucrărilor peste cifra rotundă de *o sută de lei.* Nu trecem deocamdată datoriile privind chiria şopronului, costul autorizaţiei şi taxele de întreprindere, plata de garanţie şi avansul de impozit anual etc. etc.

Toate, sume derizorii – s-ar zice. Nicidecum. Milioane. În caz de reuşită, orice ban găurit înseamnă aur.

Personal, am contribuit la fondul de rulment al lui Glad şi al "sorei mele" – fond inexistent la acea dată – cu suma de *douăzeci şi şapte lei numerar.* Bani neretumabili, care puteau să-mi aducă un câştig de sută la sută trimestrial, dacă venitul fabricii ar fi atins peste o mie de lei la fiecare trei luni. (Cu douăzeci şi şapte de lei aş fi putut să-mi cumpăr o pereche de pantofi cu scârţ cum au funcţionarii în pas cu moda, pe care să-i port un an, un an jumătate; cu aceiaşi bani aş fi putut să-mi schimb un sfert din acoperişul casei, să pun, adică, în loc de

tablă, ţiglă de Jimbolia cu scurgere dublă.) Nu mă obligasem la alte contribuţii şi-mi declinasem orice amestec şi răspundere în întreprinderea de lumânări de seu a lui Glad.

Numele şi persoana mea n-aveau să figureze în nici un fel, în nici o relaţie şi tranzacţie pe parcursul întregii existenţe a fabricii de lumânări. În ceea ce priveşte noul mariaj al "sorei mele" cu Glad, care de fapt nici nu ştiu dacă era un mariaj şi nu mă interesa (ea nu era desfăcută legal de tăietorul de lemne înrolat la *Lvov* ca ajutor de dulgher pe trenul-atelier), nu contribuisem nici moral, nici material şi nici n-aveam să contribui. Atât pe Glad cât şi pe sora mea aveam să-i salut, la măsura şi timpul cuvenit, ca pe oricare cetăţean din *Metopolis*. Faptul că ei nu mă vor vizita niciodată la casa mea de marmoră, aflată pe platoul de deasupra dealurilor carierei de piatră părăsită, nu putea constitui un fapt de interdicţie. Nimeni nu mă vizita în genere, fie şi numai pentru că n-avea ce vedea şi primi de la mine şi că era foarte greu de urcat până la casa mea fără să-ţi pierzi degeaba câteva ceasuri cu efort maxim, nemaivorbind că eu nu cultivam în nici un fel schimbul de vizite cu metopolisienii, ca şi cu cei din *Cetatea de Lână* sau din oraşul *Mavrocordat*. (Dacă aveam ceva de discutat cu cineva, ne întâlneam la *Bodega Armeanului* din portul *Metopolis*-ului). În plimbările pe care eu le făceam *coborând* de pe dealurile mele spre orice parte a *Metopolis*-ului, mie îmi era desigur foarte uşor să mă opresc la casa unuia sau altuia, *numai dacă insista*, şi să schimb câteva cuvinte de politeţe fără a mă angaja şi a angaja altceva decât era deja existent în relaţiile de mult ştiute între noi; purtarea mea obişnuită şi neabătută de la regulă viza deopotrivă şi şopronul de lângă casa parohială unde se instalaseră Glad şi "sora mea".

Nu le puteam refuza sfaturile platonice, dar numai atunci când ele porneau din iniţiativa mea. De pildă. Spusesem lui Glad să nu circule încă prin *Metopolis*, până nu va primi hainele de general. Va trebui să se mărginească la o activitate de interior, în

incinta viitoarei lui fabrici de lumânări. Asta pentru a nu grăbi într-un mod nefast primirea vreunei porecle groaznice din partea metopolisienilor care putea să-l apese toată viaţa şi să-l stigmatizeze. De circulat prin *Metopolis,* să circule numai "sora mea", care-şi primise de mult porecla şi n-avea cum să şi-o mai modifice în bine; şi-o primise încă de când avea 16 ani, cu patru ani înainte de a pleca în *Marmaţia,* după tăietorul de lemne: i se spusese *Iapa-Roşie,* pentru părul ei roşu şi pentru altele. În afară de activitatea de interior, Glad, pe cât cu putinţă, trebuia să evite să-i facă prea multe servicii preotului paroh care-l îngăduise în şopron; în definitiv, avea să plătească chirie şi basta. Mai ales, Glad să nu care cumva să primească să se urce în clopotniţă în locul femeii-paracliser (folosită de preot şi ca servitoare) şi să tragă clopotele în locul ei, s-ar fi simiţit asta imediat în *Metopolis:* femeia-paracliser îşi ia de obicei în clopotniţă şi lucrurile curente pentru spălat, gătit etc.; trage clopotul, mai spală o rufă, iar trage, curăţă cartofii, taie morcovii şi aşa mai departe; uneori le face în acelaşi timp pe toate şi, fiindu-i mâinile ocupate, îşi trece laba piciorului în laţul de jos al frânghiei de la clopot şi trage după cum are pauze în lucrul ei şi după cum e nuanţa trasului de clopot pe care trebuie să apese – slujbă de sărbătoare, vecernie, deces, botez, parastas ş.a.m.d. sunt lucruri care o interesează pe ea şi nu pe altcineva.

În ceea ce priveşte *obligaţiile lui Glad,* luate la venirea în *Metopolis*, în timpul prânzului aceluia de la casa parohială, *faţă de generalul Marosin,* astea îl scuteau de-a se expune prea mult în faţa ochilor metopolisienilor, pentru că însuşi Marosin fusese de acord, îi ordonase chiar, ca toate lucrările pe care Glad avea să i le facă pe timp de câteva săptămâni la fermă: repararea turnului de apă şi a filtrelor, curăţirea canalelor fermei, plonjarea în fluviu şi înlocuirea printr-o muncă de scafandru a tuburilor aspirante de beton de sub pontoanele grădinilor de pe malul fluviului – urma să le execute numai noaptea, la lumina unor

lămpi de buzunar sau a felinarului, şi neînsoţit de nimeni, cu excepţia "sorei mele", *Iapa-Roşie.* Generalul Marosin nu dorea să se expună plângerilor altor solicitanţi care se îmbulzeau la porţile lui pe vremea asta de sărăcie şi secetă; el nu folosea decât rude la lucrările fermei; şi nu-l prefera ca angajat decât temporar pe Glad (cunoscător cumulard al mai multor meserii, om de munte); îl folosea numai temporar, dar nicidecum la lumina zilei. Mai ales că Glad, deşi necunoscut în *Metopolis,* era abia ieşit din închisorile Marmaţiei, era un om compromis şi voia să-şi ia viaţa de la capăt. Dar un timp trebuia să se ferească de a se vârî în ochii oamenilor. Sfatul meu platonic în această privinţă cădea deci pe nişte realităţi stricte la care însuşi Glad se angajase şi nu-l angajasem eu la ele, aşa că timp de câteva săptămâni încheiate el n-a ieşit din programul prevăzut: în timpul zilei, lucru continuu de interior sub şopron la instalarea fabricii de lumânări de seu; iar în timpul nopţii, munca la lumina felinarului, la ferma Generalului Marosin, în orele fixate de acesta. *Iapa-Roşie,* în toate aceste săptămâni, avusese în plus faţă de Glad alergătura prin *Metopolis* după fier vechi şi seu, după altele multe în *Insula Cailor, Cetatea de Lână* etc.; apoi, bătaie de cap şi timp pierdut pentru repararea roţii la rotar, curăţenie generală în casa parohului şi în Pavilionul de vară al Generalului Marosin.

Glad nu se abătuse cu o iotă de la prescripţiile sale, o singură dată acceptase să se urce totuşi în clopotniţă, în seara de 14 august, ajunul Sfintei Mării Mari, când femeia-paracliser (poreclită de metopolisieni "Notre-Dame"), deşi îşi urcase acolo lăzile cu legume pentru punerea primelor murături ale anului, nu putea face faţă şi la tragerea clopotelor şi-l chemase pe Glad, care primise cu o singură condiţie: să tragă clopotele numai în clipele când îi indica femeia-paracliser prin vorbele "acum" sau "Încă o dată", sau "trei lungi şi două scurte", după cum erau pauzele îngăduite de punerea legumelor în borcane; pentru că metopolisienii ştiau că la acea dată ea punea în fiecare an murături, acolo, pe podiumul de la

clopotniţă, în 20 de vase mari de sticlă; ştiau, de asemeni, că suita bătăilor de clopot trebuia să însumeze, din pricina asta, 12 serii, adică 10 serii în pauzele dintre borcane, plus cele 2 serii, una înainte de începerea umplerii vaselor şi una finală, după legarea la gură cu pânză de sac ceruită a ultimului vas.

La terminarea şirului neîntrerupt de săptămâni de lucru, respectate de Glad cu stricteţe în toate, fabrica de lumânări din şopron era instalată: roata reparată, fixată orizontal pe fusul de oţel, cu ţinte nichelate pe toată circumferinţa de dedesubt a colacului; de fiecare ţintă atârnau feştile de aţă de mărimi egale; roata se învârtea la cea mai mică atingere, chiar la atingerea unui deget de copil, şi se putea roti uşor cu ciucurii ei de feştile deasupra jgheabului circular instalat dedesubt. Cazanele mari cu seu solidificat – rafinat prin fierbere repetată şi prin amestecuri de plante colorante şi frumos mirositoare de către *Iapa-Roşie* – aşteptau gata pregătite, aliniate la peretele din fund al şopronului. Unul dintre cazane era deja pus pe pirostrii, nu departe de instalaţia roţii. Lemnele erau pregătite şi ele în stive, în mănunchiuri subţiri, focul putea fi aprins sub *cazanul de serviciu* în orice clipă. Ibricele de turnare, montate deasupra colacului roţii, puteau începe să verse ordonat seul fierbinte, iar seul să lunece prin canalele de cădere spre feştile. Chiar şi cele două foarfece mari, gata ascuţite – unul pentru Glad, altul pentru Iapa-Roşie – erau aşezate la îndemână, pregătite să intre în funcţiune la tăierea lumânărilor, când acestea se vor fi închegat din seul fierbinte, sub colacul roţii.

Lucrul la fermă fusese şi el încheiat cu o exactitate aproape de cesasornic: nopţile de chin acolo se sfârşiseră şi ele.

Aşezat pe o stivă de lemne, în faţa unei oglinzi prinse de cerceveaua ferestrei din stânga şopronului, Glad, aproape gol de sus până jos, slăbit, adus de spate, cu coastele ieşite şi cu omoplaţii dezblehdiaţi, îşi bărbierea cu grijă de pe obrajii supţi şi palizi ţepii blonzi şi rari. Robia se terminase.

Iapa-Roşie plecase dis-de-dimineaţă, în ziua aceea de sfârşit de corvoadă, la ferma Generalului Marosin pentru a aduce, în sfârşit, acel ceva care avea să-l cruţe pe Glad de o poreclă rea în faţa metopolisienilor. Pentru că lui Glad îi sosise clipa când avea să iasă, în fine, la lumina zilei pe străzile localităţii, să dea bună ziua şi să i se răspundă sau nu la salut.

Spre ora prânzului Iapa-Roşie a intrat pe uşa şopronului cu un pachet mare sub braţ. *Marosin se ţinuse de cuvânt.* Iapa-Roşie râdea şi bătea cu palma în cartonul pachetului. Glad nu şi-a întors capul spre ea, şi-a continuat bărbieritul, a făcut numai un semn cu ajutorul cotului spre pantalonii roşcaţi, cămaşa în romburi cenuşii fără guler şi spre şapca decolorată strânse toate ghemotoc într-un colţ al şopronului, adică "ia-le şi vezi ce faci cu ele". Iapa-Roşie a aşezat cu grijă pachetul de sub braţ pe colacul roţii orizontale de la fabrica de lumânări. S-a îndreptat spre colţul şopronului, a luat de acolo ghemotocul de haine vechi cu care Glad sosise în *Metopolis* atunci când ducea roata de la urmă pe şosea, le-a desfăcut şi le-a împăturit din nou cu grijă, le-a învelit într-o hârtie curată pe care o avea pregătită şi ascunsă la piept şi le-a vârât apoi într-un sac. Sacul cu hainele acelea lepădate avea să mi-l dea mie mai târziu Iapa-roşie; ei i le expediasem eu cu aproape două luni în urmă, mi le ceruse pe atunci, îl aştepta pe Glad să iasă din detenţie şi să-l îmbrace cu ceva cât de cât onorabil, erau nişte vechituri rărite chiar la acea dată, le cumpărasem de la un telal din oraşul *Mavrocordat,* dând în schimb o plapumă la fel de veche şi mai primind pe deasupra şi nişte bani, folosiţi de Glad şi de Iapa-Roşie la costul călătoriei lor din *Marmaţia* până aici.

Glad, după ce a terminat bărbieritul, s-o fi pocnit de câteva ori cu degetele uscate pe obrajii proaspăt spălaţi ca să le încerce moliciunea.

Apoi i-a cerut Iepei-Roşii să-i desfacă pachetul adus de la Marosin.

Iapa-Roşie – îi tremurau mâinile – *a rupt grăbită panglica pachetului care s-a deschis brusc, pereţii de carton au căzut în jos şi a ieşit la iveală un costum întreg de general, destul de uzat, de culoare kaki, dar fără pete mari... O tunică croită pe talie, cu patru buzunare închise prin clape, purtând pe umeri umbre de kaki-închis şi nedecolorate unde fuseseră cândva epoleţii auriţi de general; o pereche de pantaloni lungi şi drepţi, cărora li se scoseseră cu grijă benzile late ale vipuştilor roşii, dar le mai rămăsese urma precisă a verticalelor acelea maiestuoase; apoi, o pereche de pantofi ascuţiţi, cu elastic, ciorapi, o cămaşă din mătase cenuşie, rărită, dar cu gulerul întreg şi cu nasturi de un roşu-imperial, în formă de rozete; o cravată neagră lucioasă cu nodul pătrat.*

Glad s-a pieptănat şi a început să se îmbrace cu mişcări încete în hainele de general.

Avea statura Generalului Marosin. Dar era mai subţire decât el. Gâtul lung, părul blond pieptănat lins şi cu cărare, ochii albaştri spălăciţi care priveau în gol îi dădeau lui Glad, în haine de general, o distincţie pe care nu i-ai fi bănuit-o niciodată. Picioarele lungi şi subţiri, care se frângeau uşor la fiecare pas, deveneau şi mai flexibile şi zvelte sub pantalonii aceia cu tăietură de înaltă clasă.

Glad a făcut câţiva paşi sub şopron, îmbrăcat în hainele de general, în jurul fabricii lui de lumânări, trecându-şi uşor o palmă pe colacul lucios al roţii, făcând-o să se învârtească lin, cu hora feştilelor săltată jucăuş în aer.

Iapa-Roşie, aproape prăbuşită de oboseală pe nisipul umed al şopronului, aşezată mare şi grea cu picioarele adunate sub ea, îl privea pe Glad, stând rezemată cu spatele lat de un cazan de seu. Dar prea istovită de neodihnă, gâtul puternic şi ars de soare i s-a frânt spre spate, capul i-a căzut pe umăr şi Iapa-Roşie a adormit, aşa, cu ochii deschişi larg, privindu-l şi prin somn pe Glad cum se mişcă, în jurul fabricii de lumânări, în haine de general.

Seara, Glad a ieşit pentru întâia oară pe străzile *Metopolis*-ului şi a cheltuit câţiva lei la *Bodega Armeanului* şi pentru o plimbare cu barca până la *Cetatea de Lână* şi înapoi.

Când s-a întors noaptea târziu la şopronul de lângă casa parohială, Glad căpătase, în sfârşit, şi porecla pe care eu, Milionarul, i-o pregătisem şi i-o calculasem în aşa fel, încât să nu primească nicidecum alta: metopolisienii l-au poreclit pe Glad în acea primă zi a lui de victorie, când ieşise îmbrăcat în hainele primite de la Marosin, în schimbul a aproape două luni de corvoadă, GENERALUL GLAD.

3. LA BODEGA ARMEANULUI

FALSĂ PROTOISTORIE ŞI ISTORIE REALĂ

Dumnezeu ştie de ce îi zice aşa: Bodega Armeanului. Ar fi existat un *Armean* în *Metopolis*, proprietarul unui bac şi a două pontoane la cotul fluviului de unde se vede clar vadul de dincolo al turmelor de la *Cetatea de Lână*. Locul de pe malul metopolisian al fluviului pe care *Armeanul* pusese mâna pentru a-şi aşeza pontoanele îl făcuse stăpân pe amândouă malurile, nimic nu putea fi transportat de pe un mal pe altul fără să treacă pe sub ochii lui şi prin vămile lui. Cum era de aşteptat, a înghiţit repede şi pontoanele de pe malul *Cetăţii de Lână*, le-a trecut în proprietatea lui – şi nici un fabricant de postavuri, de covoare, nici un negustor de piei, nici un geambaş, crescător de oi, de cai sau de bivoli, după cum nici un hoţ cu amănuntul sau al marilor lovituri nu putea fi sigur de mişcările afacerilor cu animale, lână şi carne, dacă nu se lăsa în mâna *Armeanului*. Însăşi strâmtoarea apelor fluviului dintre *Metopolis* şi *Cetatea de Lână* s-ar fi numit cândva *Menghina Armeanului* sau *Buzunarul Armeanului*.

Dar n-am auzit să se fi pomenit vreodată că vreun armean ar fi avut vreo bodegă în *Metopolis*, afacere prea de detaliu, care mănâncă mult timp şi care prea blochează omul după tejghea pentru a-l mai lăsa liber să circule sub soare şi să aibă sub ochi fluviul, întreg *Metopolis*-ul, întreaga *Cetate de Lână*, trecerile dintre şosea şi fluviu, munte şi câmpie, mişcarea de pe *Insula Cailor* şi dinspre cel mai bogat oraş al ţinutului *Dicomesia*, oraşul

Mavrocordat. Ba se crede că *Armeanul,* chiar dacă a avut pontoane pe malurile *Metopolis*-ului şi *Cetăţii de Lână,* n-ar fi locuit în nici una din cele două localităţi, ci în oraşul *Mavrocordat,* port mai sigur şi mai umblat, având sub vizor acea parte de dincolo a fluviului care în acea vreme veche şi uitată era sub stăpânirea imperială turcească. E foarte posibil ca acest mai vechi armean din *Mavrocordat* să fi fost cu totul altul decât acela din istoria *Metopolis*-ului. Acesta, din oraşul *Mavrocordat* – loc de unde ar fi făcut un negoţ îndreptat spre Trapezunt şi Anatolia, spre Siria şi Alexandria egipteană, – ar fi trăit şi şi-ar fi desfăşurat afacerile după paravanul unei mici proprietăţi nevinovate, anume ar fi ţinut o biată tipografie cu litere de lemn, în alfabet de tranziţie slavo-latin, şi tipărea *Evangheliare, Penticostare* şi *Aghiasmatare,* iar ca literatură laică, *Cearta Legumelor şi Fructelor* şi câteva poveşti din *O mie şi una de nopţi.* Pentru că mica lui avere tipografică ţinea de binecuvântarea severelor mânăstriri de pe muntele Athos – acest armean, ca să tipărească *O mie şi una de nopţi,* scosese afară din poveştile ei tot ce era iubire şi plăcere între bărbat şi femeie. Mai mult, ca şi într-o anumită mânăstire de pe muntele Athos, nu exista femeie în casa armeanului, în curtea lui sau în tipografia lui. Chiar animalele domestice din gospodăria lui erau numai de parte bărbătească: dulău, motan, cocoş, curcan, bibiloi, catâr. Avea chiar în foişorul unde-şi bea vara cafeaua un şarpe care a murit de bătrâneţe încolăcit pe un stâlp uscat, nelăsând urmaşi, ca şi celelalte vietăţi dealtfel, ca însuşi *Armeanul.*

Greu de făcut o legătură între un asemenea om şi bodega din *Metopolis* şi cu orice fel de local prin care trec şi se răsfaţă deşertăciunile lumii.

Şi apoi, după cum se ştie, în vremile mai dinspre noi, bodega *a început ca proprietate a unei femei,* pe timpul când pentru întâia oară Carol I de Hohenzollern a introdus în Principatele Române Unite, devenite regat, *Monopolul Alcoolului şi Tutunu-*

lui. Această femeie-proprietar, pentru că a apărut în *Metopolis* pe vremea întâiului Hohenzollern, a fost poreclită *Hohenţa* şi a trăit până în ajunul urcării pe tron a lui Carol II, adică până în vremea regenţei patriarhului Miron Cristea, care-l gira pe micul prinţ Mihai, pe atunci în vârstă de abia cinci ani. Iar când a apărut fotbalul, cu regulile lui ce s-au făcut cunoscute până şi de ultimul copil, i s-a spus Hohenţei, proprietăreasa bodegii, şi mai scurt, *Henţa,* pentru că pe locurile ei virane, din spatele bodegii, au avut loc primele jocuri cu mingea între bărbaţi în toată firea.

Cu mici întreruperi, *Bodega* a fost stăpânită numai de femei. Printre ele, şi o fată nelegitimă a Generalului Marosin, făcută cu o străină, *Fibula Serafis.* Fibula a avut, cândva, în *Metopolis* o aurărie, un fel de turnătorie de podoabe şi nimicuri femeieşti din monezi vechi şi obiecte găsite sau sustrase de pe drumurile *Cetăţii de Lână* şi de sub fostele dealuri de marmoră din jurul *Metopolis*-ului. (Printre dealurile metopolisiene ar fi existat cândva o cetate antică grecească, devenită apoi romană şi după aceea bizantină, dispărută o dată cu invaziile otomane. Dintre rămăşiţele cetăţii, tezaurele de monezi din aliaje de bronz sau cupru, de argint şi chiar de aur au fost cele mai căutate, mai ales tezaurele de monezi de pe vremea Bizanţului opulent şi risipitor. Pietrele cu inscripţii, vasele de cult ori de gospodărie, încăpute mai ales pe mâna nepricepuţilor şi descoperite mai devreme decât monezile, au dispărut repede, prin folosirea lor curentă în cele mai casnice împrejurări.) Fata nelegitimă a străinei Fibula şi a Generalului Marosin a dat primul faliment al bodegii, deşi bodega avea vad bun, cu intrări dinspre fluviu ca şi dinspre câmpia *Dicomesiei,* precum şi dinspre drumurile de Mare din spatele *Metopolis*-ului. Pricina: fata n-ar fi avut aplecare înspre bărbaţi, i-ar fi urât, numindu-i *naţie scârboasă.* Pentru răceala şi pentru privirea tăioasă cu care-şi intimida şi-şi alunga clienţii, metopolisienii o porecliseră *Iceberga,* spunându-i uncori şi pe româneşte "Plisc de gheaţă". Ce se mai ştie despre ea e că, printre

ultimii clienţi şi cei mai constanţi, ar fi fost unul, un neamţ, cu un picior de lemn, care, deşi avea o pensie bună, venită de la statul prusac în plină înflorire pe atunci, bea mereu pe datorie în fiecare zi un amărât de cinzec de băutură numită "verde". Iceberga, cruntă şi duşmănoasă, rămasă singură cu el în bodegă, i-ar fi desfăcut catarămile piciorului de lemn – fabricat special la Dusseldorf, cu încheieturi nichelate – şi i l-ar fi aruncat, din pragul bodegii, în fluviu. *Piciorul Neamţului,* cum se numeşte azi cotul fluviului din faţa bodegii, nu e o amintire a joncţiunii trupelor lui Mackensen cu cele care au invadat Dobrogea, pe la Turtucaia, în 1916 sau 1917, ci a nefericitului şchiop pensionar neamţ, care a trăit mult mai încoace; dar cum setea de istorie e mai aproape totdeauna de *ideile generale,* a început să se creadă că numele ţine de patrimoniul memoriei războaielor naţionale.

Fără îndoială, toate astea ar fi lipsite de importanţă şi de orice fel de legătură cu mine, care mă numesc *Milionarul,* cu *Generalul Marosin,* cu *Generalul Glad* şi cu ceilalţi, dacă n-aş spune că *Bodega* avea să devină mult mai târziu proprietatea unei alte femei, pe care nimeni n-ar fi bănuit-o, sub înfăţişarea ei de animal de povară, că are deopotrivă sânge de doamnă şi minte de diavol, anume "sora mea" *Iapa-Roşie,* care, la drept vorbind, am zis, nu-mi este soră. Ea a devenit proprietara bodegii, mult timp după ce s-a desfăcut de generalul Glad, şi când şopronul primei fabrici de lumânări de seu de lângă casa parohială nu mai era ştiut de nimeni şi se ştersese orice urmă a acestui brav început. Iapa-Roşie a fost întâia stăpână care a trecut pe firma colorată a localului numele legendar şi fără noimă *La Bodega Armeanului,* deşi din acel moment, când "sora mea" a devenit proprietară, *numele oral* al bodegii armeanului metopolisienii l-au schimbat brusc şi i-au spus *La Iapa-Roşie,* cum de altfel avea să se păstreze în amintirea urmaşilor noştri.

4. DREZINA MILIONARULUI

SOCIETĂŢI ŞI ABANDONURI

Dar nu despre lucrurile care s-au întâmplat în viitor vreau eu să spun. În ziua şi la ora când Glad se bărbierea aproape gol în şopron – după atâtea săptămâni de robie la ferma lui Marosin – trăgând cu ochiul la roata lui devenită fabrică de lumânări şi aşteptând ca Iapa-Roşie să-i aducă hainele de general, nu mi-aş fi închipuit că prima lui ieşire la lumina zilei în *Metopolis* avea să fie la *Bodega Armeanului* şi mai ales nu aşa repede, în acea zi de primă victorie. Era peste prevederile mele stricte şi, mai apoi, când am văzut că aşa s-a întâmplat, adică, mai degrabă, am simţit că am început să îmbătrânesc şi pentru întâia oară am bănuit că Iapa-Roşie are geniul de a face oameni mai mult decât se spunea că aş avea eu.

Avea adică un fel de geniu al femeii analfabete bizantine care, trezită din somnolenţele lungi ale mizeriei şi dominaţiei suferite din partea tuturor, îşi zvârle brusc omul ales, în momentele şi adunăturile cele mai nepotrivite, riscând şi surprinzând prin soiul acela neştiut de rafinamente ale grosolăniei, devenind împărăteasă prin încoronarea dobitocului fatal, prins în mrejele ei şi împins să cucerească cetatea spurcând-o pe dinăuntru şi înălţând-o maiestuos în ochii celor din afară. *Procopius din Cesareea* a fost un copil în poveştile lui orbite de patimă din *Istoria Secretă*, unde-i blamează pe Justinian şi Teodora. Dacă ar fi scris, văzând lucrurile prin ochii Iepei-Roşii, ar fi făcut rost de o ceaţă foarte necesară unei cărţi care putea să devină celebră nu numai printre specialişti.

În ziua şi la ora când Glad se bărbierea aproape gol în şopron, aşteptând ca Iapa-Roşie să-i aducă hainele de general, cred că eu îmi reparam drezina.

S-ar putea zice că sunt proprietarul unei drezine şi al unei linii înguste de cale ferată de aproximativ 6 kilometri, care leagă dealul surpat, unde se află cariera de piatră părăsită (abandonată de *Societatea Regală de Construcţii Civile în Regie)*, şi staţia-pilot de curăţat lemne de salcie de la *Piciorul Neamţului*, din faţa *Bodegii Armeanului.* Casa mea se află pe platoul de deasupra celor trei dealuri care domină *Valea Metopolis*-ului, anume *Dealul Cald* al carierei de piatră, *Dealul cu Vânt* şi *Dealul cu Vrăbii.* Casa mi-am ridicat-o pe locul unde a fost baraca grupului special de exploatare al *Societăţii Regale.* Am păstrat de la baracă numai acoperişul, din tablă de cea mai bună calitate. După ce *Societatea Regală* s-a retras şi a părăsit cariera de piatră, precum şi linia ferată îngustă, pe lângă pereţii de lemn ai casei am înălţat cu încetul alţi pereţi, din bucăţi de marmoră roşie spartă, pe care am cărat-o cu drezina de la o altă carieră, părăsită de o altă societate, *Societatea de Sobe şi Decoraţii Interioare, Sumbassaku şi Fiii,* care prospectase la *Dealul Bivolului,* cu mult înainte de a-şi fi încercat norocul, la *Dealul Cald, Societatea Regală.* După aceste două societăţi au urmat altele, având arpoape aceeaşi istorie.

Societăţi şi abandonuri în şir.

Nu prin toate societăţile, dar prin cele principale se poate spune că da, a apărut şi s-a menţinut un singur om: *W. W. Bazacopol.* Nu era din *Metopolis,* ci din oraşul *Mavrocordat.* Se îndreptau zilele unei societăţi spre sfârşit şi lucrările ei erau abandonate, simţeai asta după plecarea pretimpurie şi revoltată a lui Bazacopol din *Metopolis.* Se înfiinţa alta nouă, apărea mai întâi Bazacopol. Iarăşi erau răscolite pietrele, drumurile, şi măcar pentru câtva timp metopolisienii ştiau că vor avea pâine de mâncat. Dealurile din jurul *Metopolis*-ului deveneau din ce în ce

mai ciuntite şi îşi schimbau uimitor înfăţişarea. Cu greu îşi mai aminteşte cineva cum au arătat ele înainte. Metopolisienii nu o dată au zis, privindu-şi dealurile: "Se cam vede locul unde am mâncat din ele".

Bazacopol era un om înalt, masiv, cu un cap mare, leonin, avea faţa ciuruită de vărsat. Când apărea din nou în oraş, era ştiut pentru ce vine. Se oprea în pragul *Bodegii Armeanului* şi îi saluta amical dar sever pe cei dinăuntru, întârziindu-şi statura frumoasă în canatul uşii. Apoi înainta, se aşeza singular la o masă mai ferită de privirea celorlalţi. În scurt timp era înconjurat şi asaltat de întrebări. Spunea numele noii societăţi cu un zâmbet scurt şi încrezător. *Zâmbind, faţa lui ciupită de vărsat se dilata enorm, iar buzele groase, roşii, umede, pline de viaţă, dezveleau nişte dinţi lungi şi puternici. Zâmbetul lui ciudat, care se retrăgea repede, cu sobrietate, readucând faţa la proporţiile normale şi la înfăţişarea ei ciuruită, avea darul că anunţa nu numai începutul plin de optimism al unei societăţi, dar şi sfârşitul ei deloc fericit.* (Nu sunt cuvintele mele, ci ale Generalului Marosin.)

De fapt, drezina mi-a rămas de la societatea grecilor lui Sumbassaku (care-şi luaseră însă şinele liniei lor ferate şi distruseseră terasamentul). Iar linia îngustă de 6 kilometri dintre cele trei dealuri ale platoului meu şi *Piciorul Neamţului* mi-a rămas de la *Societatea Regală*, care o abandonase intactă şi mi-o lăsase verbal în grijă şi în întreţinere, fără a-mi aloca, însă, pentru asta, nici o stipendie şi fără a-mi cere în schimb, în eventualitatea că am să-i folosesc traseul, nici o chirie.

Călătoresc cu drezina mea pe linia ferată îngustă, devenită şi ea tot a mea, ori de câte ori vremea nu-mi permite să parcurg distanţa accidentată şi mai scurtă dintre platou şi *Bodega Armeanului*, pe care o fac de obicei pe picioare, când e vreme frumoasă. Şi mai circul cu drezina când am de făcut cumpărături de la *Bodegă* sau din *Metopolis*, sau când am de coborât de la

domiciliul meu, asta foarte rar, încărcături mai mari decât aş putea duce în mâini.

Drezina ar merge uşor şi nu mi-ar da bătaie de cap, dacă saboţii frânelor ar fi în bună stare şi dacă cele trei macazuri de pe traseu nu mi-ar lua atâta timp, fiindcă ele nu se pot manevra decât manual şi la modul cel mai primitiv, cu lovituri de ciocan, de daltă şi cu cleştele (pe timpul *Societăţii Regale* exista un om care se ocupa special cu macazurile astea blestemate).

În orice caz, drezina mi-a fost şi-mi este de mare trebuinţă, legătura mea cu *Metopolis*-ul nefiind niciodată întreruptă. Staţia de plecare – unde-mi ţin drezina acoperită cu o foaie de cort – se află într-o vale adâncă la care pot ajunge prin coborâre directă de la casa de marmoră, în mai puţin de un sfert de ceas.

Nu era vreme urâtă în ziua când, în şopronul său, Glad îşi aştepta hainele de general şi pe când eu mă pregăteam să cobor de pe platou. Dar când m-am hotărât să plec spre *Bodega Armeanului*, pe picioare, mi-am amintit că trebuie neapărat să cobor spre oraş cu drezina: trebuia să-l aduc sus pe platou, de la bodegă, pe *Topometrist*, care mă aştepta cu uneltele pregătite, se anunţaseră noi prospecţiuni, de data asta ale unei *Societăţi Arheologice Interbalcanice* cu triplu sediu, la *Salonic, Istanbul şi Ljubljana*. Saboţii drezinei erau într-o stare mai rea decât oricând, în plus nici sistemul de pârghii al manetei de împingere nu mai funcţiona cum trebuie. Încă o reparaţie în plus care-mi cerea timp.

În faţa manetei, aveam instalat un fel de fotoliu fix din tablă cu spătar mobil. Şi la el era ceva de dres.

Apariţia mea pe linia ferată, coborând pe distanţa dintre platou şi *Metopolis* în drezină, aşezat pe fotoliul meu de tablă ruginită, ştiu că deşi nu-i bucură în mod special pe metopolisieni – pentru ei, drezina mea şi eu n-am fost nicicând un lucru prea deosebit – îi vesteşte totuşi că la *Bodega Armeanului* fie că se discută ceva foarte important, fie că s-a adus ceva nou, produse alimentare

sau altele, sau că se anunţă o vreme urâtă mai îndelungată, sau că, asta mai rar, o dată la câţiva ani, o nouă societate de prospecţiuni se va abate peste dealuri ca să caute iarăşi ceva, şi să dea de mâncat locuitorilor oraşului pentru un timp şi apoi să abandoneze totul aşa cum se întâmpla de obicei.

Reparaţia saboţilor mi-a luat câteva ceasuri de chin, am renunţat să fac o reparaţie mai atentă, aş fi pierdut întâlnirea de la *Bodega Armeanului* cu *Topometristul*. Am schimbat un fus plesnit la un sistem de pârghii, iar cât priveşte fotoliul de tablă, care se desprinsese într-o latură de cuiele care-l fixau de platformă, am amânat operaţia pentru altă dată.

Îmi mai rămăsese puţin timp să mă îmbrac curat, ceea ce pentru mine este o chestiune dintre cele mai pretenţioase. N-am apărut niciodată în faţa metopolisienilor sau a străinilor într-o ţinută neglijentă, miros de obicei a săpun proapsăt, cămaşa şi pantalonii le am pe mine, ca scoase din cutie. Nu puteam merge la *Bodega Armeanului* în pantaloni albi şi cămaşă portocalie, aşa cum îl întâmpinasem pe Glad când sosise el cu roata în *Metopolis*, de fapt mă îmbrăcasem atunci în vederea unei întâlniri amicale cu parohul şi Generalul Marosin, pe Glad îl socotisem în subsidiar, deşi o parte din micile tranzacţii incidentale, ce au avut loc la masa parohului, priveau direct soarta lui de om abia ieşit din închisorile Marmaţiei care-şi căuta un rost pe lume. *Acum trebuia să cobor cu drezina la Bodega Armeanului, într-o zi de duminică, pentru o întâlnire oficială cu Topometristul şi cu un misit al societăţii Arheologice Interbalcanice.* Cravata şi pantofii de piele neagră nu trebuia să-mi lipsească, iar costumul de culoare închisă nu-l aveam încă pus în ordine, numai cămaşa albă apucasem să mi-o pregătesc din timp. Punctualitatea cu care eram cunoscut în *Metopolis* nu trebuia să sufere şi bineînţeles că am făcut tot ceea ce era nevoie să fac pentru a fi şi punctual, şi a avea şi o ţinută cuvenită. Mai ales că atât *Topometristul*, cât şi misitul *Societăţii Arheologice* erau burlaci ca şi mine şi, este

ştiut, burlacii care se respectă se respectă nu glumă, sunt mai atenţi cu ei înşişi şi cu lumea din jur decât bărbaţii răsfăţaţi şi îmbrăcaţi după gustul foarte monoton şi obosit al nevestelor. Nu am avut şi nu am în vedere femei, când îmi îngrijesc ţinuta, vocabularul etc. De atâtea ori am avut prilejul să urc cu drezina, sus la mine pe platou, femei, unele frumoase care-mi jurau devotament, dar n-am făcut-o, *Milionarul* nu putea risca, printr-o aventură ce putea avea loc mai bine în *Metopolis*, să-şi piardă liniştea desăvârşită şi ordinea lui impecabilă din casa de marmoră. Dacă au venit femei şi au urcat până pe platoul meu, deşi nimeni nu le-a putut surprinde urcuşul, au făcut-o din proprie iniţiativă, ceea ce le-a dat prilejul să constate că drumul de înapoiere la coborâre, de la platou spre *Metopolis*, e mai plăcut, fiind făcut la vale, şi trebuia făcut cât mai repede, din momentul în care *Milionarul* reintra brusc şi neabătut în ordinea şi răceala calculată a singurătăţii lui.

5. HARTA METOPOLIS-ULUI LA SCARA UNU PE UNU

"DACĂ DESTINUL ACESTUI ORAŞ MI-AR FI DAT ÎN MÂINI..."

Mi-am dat seama că aveam încă destul timp să ajung la *Bodega Armeanului.* Macazurile le aranjasem cu două zile înainte. Aşa că pe traseul meu de coborâre de la valea de sub platou până la *Metopolis* nu mai vedeam nici o oprire şi nici un punct de întârziere, numai la înapoiere, când trebuia să-l aduc pe Topometrist, îmi rămânea să mă opresc şi să folosesc ciocanul, dalta şi cleştele, pe care le-am vârât sub fotoliu, ca şi un mic geamantan cu un halat curat, necesar lucrului la macazuri, la întoarcere.

Mi-am pus fără grabă perna de pluş roşu pe fotoliul de tablă, m-am urcat şi m-am asezat, lăsându-mă comod pe spătarul mobil.

Şi am dat drumul drezinei să mă ducă lin, fără să folosesc maneta de împingere, pentru că lunecam continuu pe o pantă uşoară, numai frânele din dreapta şi din stânga fotoliului le manevram încet şi fără efort.

Era o zi de vară limpede.

Încă de la staţia mea de plecare – lipsit de grija de a folosi maneta – gustam în voie, din fotoliul drezinei mele în mişcare, întreaga privelişte a *Metopolis*-ului întins pe dealuri, dar pe dealuri mai scunde decât ale mele, cu casele răspândite în amfiteatru, undeva jos, şi departe de platoul meu. Priveam *Metopolis*-ul "în cap", din drezina mea care-şi pocnea ritmic roţile pe încheieturile şinelor de linie ferată îngustă şi ruginită.

Niciodată n-am avut slăbiciunea de a crede că domin *Metopolis*-ul şi că-l stăpânesc măcar cu ochii. L-am privit şi de data asta cu o curiozitate nouă, dar cu frica stăpânită de a nu fi înghiţit într-o zi de amestecătura aceea de case şi uliţe nefericite. Panglicile străzilor strâmte şi întortocheate se răsuceau pe după case, parcă cine ştie spre ce spirală celestă îşi chinuiau spinările, dar nu se răsuceau aşa decât pentru a se înfunda toate absurd în fluviu şi a se întoarce din nou prin alte părţi către vârfurile şi văile golaşe ale dealurilor localităţii. Plutea un praf fin şi roşcat peste *Metopolis*. Şi dacă n-ar fi fost nucii şi gutuii care să-şi desfacă peste coamele acoperişurilor umbrelele coroanelor bogate şi stufoase de frunze late, pietrişul străzilor şi al curţilor accidentate ar fi oferit cerului un spectacol dezolant de uscăciune şi de locuri sterpe. Strălucirile bezmetice ale ferestrelor oraşului, lovite de lumina orbitoare a soarelui, ţâşneau un fel de semnale de alarmă repetate şi zadarnice spre fluviul calm şi stăpân pe albia sa, spre câmpia întinsă şi bogată a *Dicomesiei* de dincolo de fluviu, pe care o vedeam din fotoliul meu de pe drezina în mişcare, bălăcindu-se fără ruşine în grâie coapte şi tăvălindu-se prin porumbiştile înalte, dese şi verzi. *Metopolis*-ul, ca să poată supravieţui, a trăit mult timp "mâncând din dealurile sale" – cum spunea o dată Generalul Marosin. Marmora roşie şi piatra de mai bună calitate au fost scoase aproape de peste tot unde existau, dealurile au fost găurite şi s-au surpat pe rând, sau au rămas din ele doar rămăşiţe părăginite. Surpările s-au apropiat din ce în ce mai mult de oraş, pe măsură ce căutătorii de marmoră roşie şi de piatră nobilă pentru construcţii nu mai găseau nimic pe dealurile mai depărtate. "Într-o zi o să începem să ne mâncăm dealurile de sub oraş. Dacă vom găsi sub ele toată bogăţia marmorei roşii pe care o sperăm, vom fi bogaţi în schimbul scufundării oraşului şi a caselor noastre" – a zis cândva tot Generalul Marosin, dar pe atunci pericolul

scufundării era departe, calcare pure se mai găseau încă la distanţe mari de oraş şi de pădurile de nuci şi gutui care-l înconjoară.

De când averea de marmoră şi piatră a dealurilor a scăzut şi a devenit tot mai puţină, *Metopolis*-ul, pentru a-şi prelungi viaţa şi pentru a amâna atacul tâmăcoapelor asupra propriilor temelii şi asupra dealurilor de sub case, şi-a îndreptat speranţele spre bogăţiile locurilor din jur. *Metopolis*-ul trăieşte acum din mila fluviului şi din mila câmpiei *Dicomesiei*, din ce cade de la ospăţul lor. Un oraş care-şi hrăneşte existenţa cu expediente. N-am văzut un oraş ai cărui oameni să fie mai rătăcitori şi să dorească mai mult fericirea celor din alte locuri pentru a-şi primi şi partea lor mică de fericire din abundenţa şi darurile căzute de la masa altora.

Toate casele *Metopolis*-ului stau cu spatele spre drumurile de Mare ale Dobrogei. Într-acolo, ele îşi arată numai zidul lor orb, fără ferestre.

Generalul Marosin a crezut mult timp într-o fericire autonomă a *Metopolis*-ului. Dar din credinţa lui n-a mai rămas azi decât un vis pe care şi-l mărturiseşte neputincios:

"Dacă destinul acestui oraş mi-ar fi fost dat în mâini, mi-ar fi trebuit peste o sută de ani să-l descurc, să-l despart de sine însuşi, să-l dărâm casă cu casă, să-i şterg uliţă de uliţă şi să fac un altul. Am cincizeci şi şase de ani şi nu mai am timp nici măcar pentru mine însumi, să-mi iau viaţa încă o dată de la capăt aşa cum mi-am luat-o de atâtea ori. Dar aş fi făcut din *Metopolis* o capitală, aveam la îndemână *Fluviul* şi *Marea*. În spatele mării mi se deschidea Orientul. Iar dincolo de fluviu, prin câmpia fertilă a *Dicomesiei*, aş fi tras drumurile netrase încă spre Occident. Un nou *Corn de Aur* aş fi făcut din strâmtoarea fluviului dintre *Metopolis* şi *Cetatea de Lână*, prin care ar fi venit bogăţiile pământului şi, o dată cu ele, cele mai strălucite minţi să se desfete înfrumuseţând cu geniul lor constructor priveliştile *Metopolis*-ului, câmpia *Dicomesiei*, malurile fluviului, drumurile spre Mare, distanţele dintre ele şi de

peste ele. Dar acestea pot fi luate drept lirism şi este ştiut că lirismul nu este numai slăbiciunea literaţilor, ci a oricărui om neputincios care crede că poate fi eroic dincolo de viaţa lui proprie pe care şi-a greşit-o. Pentru a schimba *Metopolis*-ul mi-ar trebui nu numai mulţi ani, mi-ar trebui şi o putere capabilă să răstoarne munţi. Eu am răsturnat mulţi munţi în viaţa mea şi n-am găsit nimic sub ei. Dar cu *Metopolis*-ul aş fi încercat. Fără să-i retez însă dealurile, de dedesubt, pe care îi stau casele". În gura generalului asemenea vorbe au sunat şi mai neputincioase: am mai spus, el nu este decât un captiv al numeroaselor rude care au început să-i stăpânească ferma şi să-şi împartă între ele puterea, nimicind de fapt, încetul cu încetul, totul.

Ce-aş putea face eu, Milionarul, pentru *Metopolis* ?

Aşa cum stau lucrurile, n-aş putea influenţa decât în mică măsură un destin ca al lui Glad şi al Iepei-Roşii. Dar ştiu eu ce va ieşi mâine din ei? Sau să îmbunătăţesc cât de puţin condiţia de prizonier a generalului Marosin, să mă vâr, adică, şi să împac din când în când certurile fără sfârşit dintre numeroasele sale rude din curtea fermei, certuri care se împletesc, se îngroaşă şi se sparg mai rău decât reţeaua proastă de irigaţii a fermei, idiot concepută, pe care au cârpit-o, în ultimele patruzeci de nopţi în schimbul unor haine uzate de general, fostul puşcăriaş Glad şi amanta lui marmaţiană, enorma Iapă-Roşie.

Când stau în fotoliul meu de pe drezină care lunecă în coborâre înceată pe şine, de la platoul meu spre văile întortocheate ce se deschid către amfiteatrul *Metopolis*-ului, capăt o predispoziţie specială pentru *idei generale*. Şi având sub ochi, ca şi cum aş privi dintr-un cer mobil, cele mai mărunte mişcări de prin curţile şi uliţele localităţii, aş putea mări desenul cotidian şi fugar, prins în privirile mele la scara dimensiunilor *trecut-prezent-viitor*, să leg adică şi să încheg din frânturi milimetrice stupide de moment harta destinelor metopolisiene la scara unu pe unu. Ei şi-au încurcat şi-şi încurcă mereu iţele acolo, jos, în amfiteatrul lor de

pe dealuri sterpe, mascaţi de coroanele nucilor şi gutuilor. De pildă acum, când cobor cu drezina să mă întâlnesc cu *Topometristul* şi cu misitul *Societăţii Arheologice Interbalcanice*. Nu mai privesc spre şopronul de lângă casa parohială unde Glad şi Iapa-Roşie au făcut dintr-o roată srâmbă o fabrică de lumânări de seu. Acolo ştiu ce s-a întâmplat şi poate că bănuiesc şi ce o să se întâmple de-aici în colo. Să privesc mai bine spre istmul bărcilor din portul *Metopolis*-ului, unde, aparent, nu se întâmplă nimic. Pe fundul bărcilor, nevăzuţi din afară, dorm barcagiii şi nici unul nu visează la cei câţiva gologani nenorociţi pe care-i vor primi drept bacşiş, după-amiază, la căderea serii, de la nătângii ce vor face plimbări de agrement până la *Cetatea de Lână* şi înapoi. Aş putea număra acolo, printre barcagii, câţiva criminali şi cel puţin câteva zeci de hoţi recidivişti. Dar cine să-şi mai îndrepte gândul spre asemenea gloabe bătrâne, care nu s-au ales cu nimic din toată viaţa, nici măcar cu o cicatrice de viteaz? Bărcile în care dorm dospiţi de căldură nu sunt ale lor. O parte ţin de *Bodega Armeanului*, altele de flota învechită şi mereu vopsită a turcului *Aziz-Creştinatul*. Plimbările cu barca, clienţii nu le plătesc barcagiilor, ci le achită fie la *Bodega Armeanului*, fie la cabina lui Aziz-Creştinatul de pe vasul *Sfânta Sofia*. În fiecare seară, după terminarea plimbărilor, gloabele de barcagii sunt izgoniţi din bărci să-şi ia de la capăt vagabondajul săptămânal. Asta ar fi lumea care trăieşte din bacşisul mărunt picat în după-amiezile de sărbătoare ale *Metopolis*-ului. Printre barcagii se mai întâmplă să încapă şi să se piardă şi câte un om tânăr, onest şi încrezător în soartă, nu numai hoţi fără dinţi. (Aşa a încăput cândva şi Iapa-Roşie, pe la vârsta de şaisprezece ani, înainte de a lua drumul *Marmaţiei*, fiind întâia fată-barcagiu, care, deşi a purtat cuţit, a fost silită să se culce fără alegere cu mai toţi barcagiii). În cursul săptămânii, lumea asta miloagă şi cu cuţite ascunse în trenţe se răspândeşte spre *Insula Cailor*, pentru un trai mai uşor printre sălbăticiuni şi roiuri de ţânţari şi de tăuni.

Sau spre *Cetatea de Lână*, în aşteptarea curgerii turmelor de oi prin vaduri şi a negustorilor de postavuri, de carne şi de piei. Sau spre oraşul *Mavrocordat*, unde hamalâcul cu ora la bacurile cu grâne, zarzavaturi şi brânzeturi cere muşchi şi obrăznicie de fiară pentru obţinerea unui loc de o zi-două de lucru.

Dar asta se întâmpla şi acum o sută de ani, aici sau altundeva.

Cartea Milionarului are puţin timp pentru lucrurile care s-au mai întâmplat o dată sau de mai multe ori.

UN STRAT DE LUT LUNECĂ ŞI SE PRĂBUŞEŞTE DE PE SPINAREA UNUI DEAL, SCOŢÂND LA IVEALĂ UN OS AL GLOBULUI PĂMÂNTESC

Renunţ să mai fac din fotoliul drezinei mele o hartă la scara unu pe unu din frânturile minuscule care punctează sub ochii mei amfiteatrul *Metopolis*-ului. Pentru că am observat că pământul de pe un deal din dreapta mea, singurul cultivat, şi anume cu floarea-soarelui, a început să se mişte încet, să se desprindă şi să lunece cu lan de floarea-soarelui cu tot, de pe spinarea dealului care-l ţinea deasupra.

Am frânat drezina şi am coborât să nu pierd clipa pe care o aşteptam de câţiva ani. În fiecare an săpasem cu cazmaua panta asta a dealului cu strat adânc de loess şi am semănat când porumb, când floarea-soarelui, aceste plante înalte, viguroase şi grele, cu durată lungă de existenţă între însămânţare şi cules şi cu o mare putere de slăbire a pământului pe metru pătrat. Înainte de asta încercasem să aflu ceva din secretul rocii de dedesubt, dacă există cumva marmoră roşie, prin nişte sonde confecţionate de mine, fără să fi obţinut cine ştie ce rezultate.

Numai lunecarea stratului de pământ pe toată lungimea şi lăţimea lui, de pe blatul pietrei de dedesubt, mi-ar fi oferit ceva

indicii asupra acelui "filon" capital despre care se spunea că ar exista pe undeva. Dar lunecarea păturii groase, adânci şi întinse de loess, n-o puteam obţine, nici dacă mă apucam ca un nebun să jupoi dealul cu cuţitul de înjunghiat berbeci, nici dacă aş fi aşteptat zadarnic ploi torenţiale care să producă ruperea şi prăbuşirea stratului şi să-l facă să alunece la vale, în aşa fel încât în urma lui să rămână descoperit osul masiv şi lucios al pietrei de dedesubt. Os care ar fi putut fi din piatră nobilă, poate chiar din marmoră roşie, sau măcar cu vine de marmoră, sau cel puţin cu urme vagi de aşa ceva, care să-mi aducă date mai clare despre "marele filon", existent după presupunerile unora undeva pe aproape sub un deal sau sub mai multe, iar grosul pietrei de marmoră roşie nu s-ar fi aflat, după presupunerile altora, altundeva decât chiar sub amfiteatrul de dealuri pe care este aşezat nenorocitul oraş *Metopolis*.

Dacă asemenea prezumţii se vor adeveri, viitorul oraşului nu va fi decât unul singur şi nefericit: retezarea şi scufundarea lui de către cei interesaţi, pentru a-i lua bogăţia ascunsă sub el.

Cele mai vechi case ale localităţii, numărând în continua lor prefacere sute de ani, au urme de marmoră în construcţia lor, iar cu cât te depărtezi de dealuri în afară de oraş, semnele sunt mai puţine, deşi mai vizibile şi mai la lumina zilei, ceea ce a făcut ca, înşelate de această vizibilitate şi aparenţă, societăţile de exploatare, venite sub diverse pretexte, să caute calcare pure mai ales departe de *Metopolis*. Nici *Societatea Regală de Construcţii în Regie,* nici Societatea de *Decoraţii Interioare şi de Sobe* a lui Sumbassaku nu au căutat altceva decât asta.

Dacă te afli mult departe de oraş şi priveşti din cu totul alt unghi, anume de dincolo de fluviu, din câmpia *Dicomesiei* – în dimineţile şi serile limpezi de vară, când prin irizările luminii solare se văd şi sufletele morţilor, se poate zări deasupra *Metopolis*-ului, mai bine decât oricând şi de oriunde, acel praf roşu mai puţin sesizabil şi mai puţin tulburător când eşti aproape

de oraş. Eu sunt dicomesian şi copilăria mea a fost mereu vrăjită de aura aceea de abur imperial pe care o purtau crestele *Metopolis*-ului văzut de departe. Venit apoi în *Metopolis* şi stabilit în sfârşit aici, după aproape douăzeci de ani de căutare, mi-am întocmit hărţi prin care voiam să aflu dacă nenorocitul de oraş *Metopolis,* cu casele lui răspândite pe dealuri aparent sterpe, ar putea fi aşezat, într-o totală inconştienţă de sine, pe o imensă comoară de marmoră roşie. Un oraş care-şi trăieşte mizeria, stând pe o comoară neştiută, dar care în momentul când ar afla de ea, n-ar apuca să-i scoată bine bogăţiile şi să se hrănească cu ele. În loc să înflorească s-ar fi prăbuşit definitiv, casă cu casă, familie cu familie, stradă cu stradă, om cu om, şi în loc de destin zeiesc, ar fi apărut, pe locul *Metopolis*-ului pierit, o groapă, o prăpastie a nimănui. O dată comoara scoasă de metopolisieni de sub ei înşişi, groapa comorii ar fi devenit groapa lor comună irevocabilă. Această marmoră roşie am bănuit-o de aproape două decenii că se ascunde, masivă, sub oraş. Aşteptam să descopăr semnele certe, sau, mai bine zis, aşteptam ca ele să nu apară atât de repede pentru a nu vedea finalul atât de aproape. Sau dacă vor apare, să învăţ şi să ştiu şi de aici încolo să le ascund şi mai bine în aşa fel încât alţi ochi să nu le vadă şi să-i depărtez cât mai mult de ele. *Acesta ar fi secretul Milionarului.* Şi nu o dată am înclinat să cred că acest secret al meu nu era decât un secret al lui Polichinelle.

Acum mă aflam în faţa acelui os al pământului dezgolit prin prăbuşirea stratului de loess. Un os pe care visasem să-l văd cât trăiesc şi dacă el îmi spunea ceva despre existenţa pe aproape a marmorei să tac şi să duc pentru totdeauna cu mine în mormânt cele văzute. O naivitate. Chiar la lumina zilei, se poate observa că toate drumurile dintre dealuri, unde se căutase cândva marmoră, duceau şi se învârteau în jurul oraşului.Toate acele societăţi, care se abătuseră spre *Metopolis,* căutaseră ele oare altceva decât ceea ce căutasem şi eu: *Osul pământului care să*

le spună unde se află tezaurul masiv sperat. Os care n-avea altă soartă decât să fie găsit, frânt şi nimicit, pentru a se afla trunchiul principal.

Acum vine o societate nouă sub o firmă arheologică cu triplu sediu. Dar dacă şi asta vine să caute acelaşi lucru ? Pentru că monezi, vase, inscripţii, astea nu mai sunt, au fost scoase demult şi consumate sau negociate.

Am cultivat an de an panta dealului, contând pe slăbirea pământului prin rădăcinile plantelor puternice şi avide de umezeală, dar şi pe eventualitatea unor ploi anuale, fie ele cât de slabe. Mai ales că partea cultivabilă a dealului, orientată spre nord-est şi spre bătaia Crivăţului, era bogată în zăpadă din luna decembrie până în luna martie şi avea mereu rezeve de umiditate, periculoasă pentru stabilitatea stratului de loess aflat spânzurat în pantă, pe spinarea de piatră.

Când am observat, din drezina mea în mişcare, că pământul începuse să se mişte de pe vârful dealului şi că lunecă la vale, abia vizibil, cu lanul de floarea-soarelui rămas în picioare, mi-am dat seama că ruperea stratului de pământ se va produce, în sfârşit, sub ochii mei. Am frânat drezina şi-am mai avut timp să-mi iau târnăcopul şi lopata pe care le ţin nelipsite sub fotoliul meu de tablă.

Am alergat şi m-am oprit la temelia dealului: stratul gros de loess luneca pe lângă mine cu pălăriile de floarea-soarelui mari, intacte şi cu tulpinele drepte.

Apoi totul s-a prăbuşit şi s-a amestecat urât, într-o vale.

Osul dealului a rămas gol, întreg şi lucios sub soare.

Nici o vână de marmoră roşie, din creştet până la talpa dealului.

Am încercat să sap la temelia dealului. Am izbit cu târnăcopul acolo şi până la urmă am dat de o pată mare de marmoră roşie care se pierdea dedesubt pe sub piatră, parcă în direcţia văilor care duceau spre *Metopolis*. Dar dacă pata nu mergea prea mult

mai departe, sau în caz că se prelungea, mergea nu spre *Metopolis*, ci spre dreapta sau stânga lui? însemna că semnul ultim pe care-l speram nu e acesta, totul se amâna din nou pentru mine şi cine ştie dacă pata cu pricina se mai întindea pe undeva şi că bănuitele rezerve ascunse de marmoră nu se mai află nicăieri. Nu mai aveam ce vedea.

Am acoperit repede cu pământ pata de marmoră. Chiar dacă ar fi fost găsită, ea se pierdea prea repede ca să i se poată lua urma.

Am plecat liniştit spre drezină cu lopata şi târnăcopul în mâini. Urcat în fotoliu, am eliberat frânele şi mă gândeam la pricina ruperii şi lunecării straturilor de loess. Îmi ziceam : nu rezervele de umezeală le favorizase ruperea. Ci seceta. Seceta din ultimul timp abătută asupra *Metopolis*-ului, care nimicise şi ultimele rezerve de umiditate şi slăbise priza dintre loess şi piatră. Invocasem ploile şi, când colo, mie îmi era necesară o secetă excesivă. O secetă cum numai anul ăsta a fost. Dar poate nici numai cu seceta nu aş fi obţinut ceva. Chiar dacă ea a durat de la începutul lui martie până spre jumătatea lui august. Peste pământul încins peste măsură, care nu se mai putea ţine prins de osul de piatră, decât prin ultima şi slaba rezervă de dedesubt a unei pojghiţe de umezeală, mai trebuia totuşi o ploaie rece, repede şi abundentă, care să pătrundă direct între pielea uscată a loess-ului şi osul obrazului de piatră şi le-ar fi făcut să se desprindă una de alta pentru totdeauna. Ploaie care, de fapt, a şi venit. Cum nu o dată vine în urma lunilor continui de secetă, chiar în zone aride ca ale *Metopolis*-ului.

Deşi ploaia venise, eu n-am crezut că a fost. Nu ştiam de ploaie. În ultimele cinci-şase zile am lipsit din *Metopolis*, timp în care a plouat. Am fost plecat la *Cetatea de Lână*, să-l caut acolo pe *Constantin Pierdutul I-iul*, regele nebun al *Dicomesiei*, cel care face mental calcule rapide cu zeci de cifre deodată şi care a devenit o mândrie nefericită a dicomesienilor. Este un

fel de maşină de calcul pe picioare şi neştiutor de sine. A devenit amuzamentul călătorilor nătângi de prin gări care, până la venirea trenurilor, îi dau zeci de cifre pe care să le înmulţească, iar Constantin le spune imediat şi oral rezultatul, fără cea mai mică greşeală. Nu l-am găsit pe Constantin, el se retrăsese de mult din faţa oamenilor şi se ascunsese prin grâiele şi porumbiştile *Dicomesiei.* Am aflat doar atât – că ultima oară Constantin fusese văzut părăsind în fugă un lan de grâu în care intrau secerătorii. Fugise de teamă să nu fie descoperit. Dar fugise ca un rege. Se încoronase, purta pe cap o coroană de spice de grâu, iar pe umăr avea un fel de urmă de cuib. Cum adică, un cuib pe umăr? Aici intervenise pofta de legendă şi de mister care-i caracterizează pe dicomesienii câmpiei. Ei zic că pe umerii lui Constantin Pierdutul I-iul prepeliţele şi potârnichile îşi fac cuib, pentru ca puii să le zboare mai iute şi mai sus decât le este neamul. Dar lui Constantin îi va veni rândul mai târziu în *Cartea Milionarului.*

Întors în *Metopolis* şi auzind că a plouat torenţial, nu mi-a venit să cred. Dealurile localităţii, ca şi cele din jur, erau la fel de uscate şi prăfuite ca şi înainte de plecarea mea. Deşi asta nu poate fi un argument pentru mine de a nega ploaia care totuşi a fost: *Metopolis*-ul se usca repede, chiar a doua zi după un potop.

Plouase deci torenţial, deşi înclinam să cred că nu, dar nu mă interesa prea mult evenimentul precipitaţiilor atmosferice în momentul înapoierii mele la casa de marmoră de pe platou. De aceea, când Topometristul – care a vrut să-mi comunice din vreme despre întâlnirea ce trebuia s-o am cu misitul Societăţii Interbalcanice de Arheologie – mi-a spus, printre altele, că zilele trecute au căzut ploi reci şi repezi, nici nu l-am luat în seamă, i-am zis chiar "a plouat pe dracu". Topometristul s-a simţit ofensat, deşi eu nu voisem să-i ating delicateţea pe care totdeauna i-o cruţ, ba chiar i-o cultiv cum numai un Milionar ca mine e capabil.

IARĂȘI IAPA-ROȘIE ȘI HAINELE DE GENERAL ALE LUI GLAD

Ofensat, zic, Topometristul mi-a adus ca argument în favoarea afirmațiilor sale că în acele zile și nopți de ploaie torențială el s-a aflat o bună parte din vreme sub cerul liber, făcea măsurători pe terenurile întinse ale fermei Generalului Marosin. Măsura nu numai pentru a însemna locurile unde ajunsese conflictul de împărțeală dintre rudele generalului. Făcea și măsurătorile trebuincioase unor lucrări de revizie a rețelelor de irigație. "A plouat nopți în șir" – mi-a repetat el – spunându-mi că printre măsurătorile făcute acolo s-au numărat și acelea care fixau punctele unde, la lumina lămpilor de mână, fostul pușcăriaș Glad făcea plonjări de scafandru în fluviu pentru mutarea și schimbarea tuburilor de aspirare, ca și a țevilor de deversare. Fusese aproape imposibilă montarea noilor tuburi de beton din pricina umflării apelor și a instabilității continui a malurilor și a solului subacvatic, a temperaturii scăzute a apei, care-l împiedicau pe Glad să se miște și să lucreze. De atâta efort și frig, trupul slab și lung i se sleise de tot. Topometristul mi-a spus textual:

"Glad tremura gol și vânăt de frig sub ploaia rece. L-am văzut într-una din nopțile astea teribile. După ultima plonjare pe care a încercat-o cu disperare, a ieșit cu brațele țepene. Și cu degetele de la mâna dreaptă cu care lucra mai mult, înțepenite și încovoiate ca o gheară de pasăre. (Acesta e felul de a vorbi al Topometristului). Dus la grajdurile lui Marosin, de paznicii de noapte, pe un fel de targă făcută dintr-o rogojină, pus într-o iesle și acoperit cu paie să se încălzească, Glad nu și-a revenit decât a doua zi după prânz. Ar mai fi zăcut acolo dacă nu venea mânioasă Iapa-Roșie care l-a scos din iesle și în noaptea imediat următoare l-a împins de la spate să-și înceapă plonjările la lumina felinarelor, deși ploua la fel de rece și de repede, iar fluviul se vânzolea și

mai besmetic la maluri. Mai mult, Iapa-Roşie mi-a întins mie felinarul (povesteşte Topometristul), s-a dezbrăcat toată ("domnule, e foarte frumoasă") şi s-a aruncat şi ea în fluviu lăsându-şi trupul mare să-i plutească pe apă, înota, îl veghea şi îi tăia lui Glad orice putinţă de evadare spre mal. N-am văzut o femeie mai cruntă. Abia ieşea Glad la suprafaţă vânăt şi pierit de frig, că Iapa-Roşie înota aruncându-se spre el, cu un fel de nechez înspăimântător, urla şi cu mâinile, şi cu umerii, lovindu-l pe Glad cu întreg trupul ei enorm, îl răsturna înapoi în apă şi-l făcea să se scufunde din nou şi să-şi reia lucrul de scafandru. Ploua, domnule, torenţial, nenorocitul apărea o clipă de sub apă, rebegit de frig şi negru de oboseală, Iapa-Roşie îl făcea iarăşi să dispară. N-am văzut o femeie mai frumoasă şi mai urâtă care să-şi iubească şi să-şi urască în acelaşi timp atât de mult amantul, dorindu-i şi cu dragostea şi cu ura, izbânda".

Fără să fi ştiut, Topometristul aducea încă o dată dovada cât de scumpe au fost pentru Glad hainele de general. Dacă preţul lor l-a înţeles cineva cum trebuie, acel cineva a fost Iapa-Roşie. Topometristul nu ştia că o dată cu hainele de general era în joc şi o poreclă frumoasă care trebuia să înnobileze un destin.

6. DIN NOU BODEGA ARMEANULUI

MISITUL SOCIETĂŢII INTERBALCANICE DE ARHEOLOGIE NU-MI ESTE NECUNOSCUT, NUMAI ASOCIATUL LUI PARE NOU

Trecerile mele pe la *Bodega Armeanului* sunt de obicei scurte. Nici aceasta, privind întâlnirea cu *Topometristul* şi cu misitul *Societăţii Interbalcanice de Arheologie*, n-a fost prea lungă.

Mi-am garat drezina la *Piciorul Neamţului*, având grijă să-i blochez bine frânele. Am încuiat perna de catifea roşie în cutia de sub fotoliul de tablă şi m-am îndreptat calm spre intrarea bodegii. Eram punctual. Îmi calculasem exact momentul sosirii.

Abia am apărut în prag şi, căutând din ochi, fără grabă, masa *Topometristului*, găsind-o, mi-a venit să râd de plăcere. Îmi stăpânesc mereu foarte bine râsul. Să râzi, dintre toate lucrurile, e lucrul care poate deveni cel mai repede urât şi insultător. De data asta, fără să mă tem că fac ceva urât, am izbucnit în hohote. La masa *Topometristului*, nici mai mult nici mai puţin, era însuşi *W.W.Bazacopol,* supravieţuitor al atâtor dezastre întâmplate pe dealurile metopolisiene. Deci el se chema a fi reprezentantul în *Metopolis* al *Societăţii Interbalcanice de Arheologie* cu triplu sediu la Salonic, Istanbul şi Ljubliana. Mă rog, de ce să neg că ar putea fi. În definitiv, a fi interbalcanic este o condiţie naturală pentru oricine se mişcă prin *Metopolis, Cetatea de Lână,* prin oraşul *Mavrocordat* sau prin *Dicomesia*. Şi a te pricepe la arheologie e o sferă şi mai largă, din moment ce prin împrejurimile *Metopolis*-ului şi ale *Cetăţii de Lână* oamenii sunt foarte obişnuiţi cu vestigiile antice, folosesc chiar în gospodăriile

lor obiecte, vase şi alte lucruri de gospodărie care au fost folosite cândva ca lucruri intime şi de vechii greci, ajunşi până aici, şi de romani şi de bizantinii care au trăit pe aceste locuri.

Lângă Bazacopol se mai afla un străin, dar mult mai tânăr, poate un asociat al lui, nu-l cunoşteam, figura părea nouă, nemaivorbind că nu-l vedeam prea clar, era aşezat puţin cu spatele. Dar pe Bazacopol îl cunosc foarte bine încă din copilăria mea în *Dicomesia*, şi din adolescenţa mea petrecută prin şcolile oraşului *Mavrocordat*. Îl chema *Vasile Bazacopol* şi nu înţelesesem, încă de copil, care învăţasem alfabetul la şcoala primară fără *dublu-ve* – fiindcă în româneşte asemenea literă nu prea se foloseşte – de ce Bazacopol îşi pusese firma: *W.W. Bazacopol – Societatea Domeniile Pescăriilor Dicomesiene* pe casa unei vădane din comuna *Apud Glava*. Pe vădana aceea o peţise el şi-o luase de nevastă (la *Apud Glava* dicomesiană mi-am făcut eu clasele primare). Îl ştiam pe Bazacopol cum sosise în Apud Glava: într-o şaretă descojită – cu paie de grâu în portbagaj – trasă de un cal costeliv, dar calul deşi costeliv, ciudat, era borţos, fie-mi scuzată expresia. Cal de om sărac, nemâncat şi cu burta umflată de apă şi de paie. Până aici nimic condamnabil. Mai toţi începem greu în viaţă şi foarte mulţi dintre noi încep scârbos. Totul este să nu continui şi să nu sfârşeşti banal şi anonim. Fiindcă a sfârşi catastrofal este totuşi ceva deosebit, dacă nu chiar o glorie. Bazacopol nu mi s-a părut atunci, la *Apud Glava*, un om urât, deşi figura lui cam speria copiii, mai ales vocea lui sonoră şi spartă. Avea o faţă de Danton, ciuruită de vărsat până în albul ochilor, cu cratere adânci până pe zgârciurile urechilor şi la rădăcina părului; buzele mari întredeschise şi umede, care în timpul vorbirii dezveleau nişte dinţi lungi şi ascuţiţi şi care dinţi, în mişcarea fălcilor puternice, retezau ca o ghilotină fiecare vorbă în două, jumătate zvârlind-o celor spre care o rostea, jumătate rămânându-i pe limba roşie şi printre gingiile însângerate. Nu vreau să exagerez acum la bătrâneţe, asta a fost impresia mea de

copil. Dar, am zis, figura lui nu m-a speriat. În *Dicomesia* văzusem chipuri mai tulburătoare decât al lui. Mai mult mă speriaseră acele două *dublu ve*-uri puse în fața numelui de Bazacopol. Eram copil şi pentru mine semnele necunoscute sau aproape necunoscute semănau cu stafiile pe care nu le văzusem niciodată şi de care mă temeam.

Societatea *Domeniile Pescăriilor Dicomesiene* n-a rezistat mult, Generalul Marosin, din *Metopolis,* pătrunsese şi în acel perimetru al *Dicomesiei* şi, în mai puţin de o jumătate de an, Bazacopol a dispărut din *Apud Glava*, părăsindu-şi văduva, o femeie frumoasă, dealtfel, şi energică, care a continuat apoi să locuiască o vreme în casa tatălui ei (acolo unde apăruse firma); tatăl văduvei, un potcovar bătrân ce-şi vânduse demult sculele altui meseriaş din comună, nu făcea altceva decât să stea pe o bancă în faţa porţii, să privească fix spre stradă şi spre casele de vizavi şi să tuşească.

Nu după mult timp, Bazacopol a reapărut în *Apud Glava* într-o trăsură luxoasă, cu cupeu decapotabil şi cu vizitiu îmbrăcat muscăleşte în caftan cu şnururi, cam uzată, dar o trăsură cu cupeu, trasă de doi cai negri înalţi, curaţi, ţesălaţi în carouri. Şi-a urcat văduna lângă el pe pernele moi de piele, a dat ocol pe străzile *Apud Glavei* şi a dispărut într-un nor de praf pe şoseaua care ducea spre oraşul *Mavrocordat.*

Într-adevăr, când împrejurările îl făcuseră să dea faliment ca mandatar la *Domeniile Pescăriilor*, Bazacopol ar fi spus: "Mult praf în ochi am eu de azvârlit oamenilor de aici".Devenit adolescent, n-aveam de unde ştii că la *Mavrocordat* aveam să-l întâlnesc din nou. Dar mintea unui copil are un gen de reducţie a lucrurilor, apropiat de marile sinteze, încât poate uneori prevedea cu genialitate. Plecând spre şcolile *Mavrocordat*-ului, îmi spusesem, amintindu-mi că Bazacopol dispăruse ultima oară din *Apud Glava,* într-un nor de praf pe şoseaua dinspre *Mavrocordat:* "Acolo am să-l întâlnesc din nou pe W.W.

Bazacopol". Şi l-am întâlnit. Mai întâi i-am întâlnit firma, o alta desigur:

Cerealino – Caffaró – Sămânţa
Societate de Îmbunătăţiri Funciare şi Culturi Selective
W. W. Bazacopol & Emil Havaet Lascareanno

În general, înţelegeam firma, în afară de *Caffaró*. Am văzut chiar prin magazinele mavrocordate de frânghii, seminţe, răsaduri şi puieţi, cutii mari, frumos colorate, pe care scria *Cerealino – Caffaró*... etc., mi s-a dat voie chiar să mă uit în ele şi să observ că nu conţineau decât lucruri foarte obişnuite, boabe de fasole, de ovăz, de mazăre sau de grâu, dar n-am înţeles cuvântul acela pe care nu-l înţelesesem nici prima dată când văzusem firma: *Caffaró*. După cum nu înţelesesem prea bine numele asociatului de pe firma lui Bazacopol. *Emil Havaet Lascareanno* era cunoscut în *Mavocordat* – pe atunci aproape un adolescent – făcuse câteva clase la liceul local, dar numele lui real era *Emil Ionescu*. Havaet îi era porecla, dar de ce o acceptase în locul numelui? (Cât priveşte numele *Lascareanno* acesta intriga mai puţin, putea fi o adăugire de nobleţe: din *Dicomesia* se ridicase cândva un om, anume *Filip Lăscăreanu*, supranumit *Teologul-Umilitul*, devenit savant bizantinolog, cu studii în străinătate şi rămas definitiv ca profesor la universităţile occidentale. *Emil Ionescu-Havaet*, deşi nu se înrudea prin nici o legătură serioasă de familie cu savantul, îşi adăugase numele de Lăscăreanu, cum au făcut dealtfel şi alţi oameni de prin partea loclului, manifestându-şi astfel orgoliul de a fi concetăţeni cu marele teolog, deşi nici ei nu-i erau rude.) Încă de copil am avut pasiunea istoriei şi reţinusem din cărţile cele mai sumare că *Havaet* e un fel de *bacşiş turcesc* care însemna venit din slujbă; în Principatele Române aflate sub turci, funcţionarii n-aveau leafă, trăiau din ce le pica. Mă întrebasem în ceea ce priveşte asociatul lui Bazacopol:

de ce își spune *Havaet* ? și de ce pus în așa fel după *et*-ul acela franțuzesc și înaintea acelui Lăscăreanu scris într-un fel, tot pe franțuzește, *Lascareanno* ? De ce nu și-a spus *Emile Ionesco* ? De ce *Havaet Lascareanno* ? Să păcălească pe cineva? Să se creadă cumva că e vorba realmente de un străin, poate chiar francez, sau de cineva trecut și răstrecut prin lume? într-adevăr, dacă ne gândim bine, *Havaet* așezat astfel: *& Havaet Lascareanno* – suna derutant și european, mai ales după *W.W. Bazacopol* și după *Cerealino – Caffaró – Sămânța*.

De la firma aceea l-am pierdut din ochi pe Bazacopol în orașul *Mavrocordat*, deși firma a mai rămas un an sau doi, iar când a dispărut de pe clădirea cu pricina aproape că nici n-am observat.

A trecut timpul, era nu cu mult înainte de războiul din 1916, când mi-a venit la ureche o poveste foarte întortocheată.

În orașul *Mavrocordat* trăia un anume *Leonida Reihenbach*. Om vesel, delicat, fricos de brutalitate, bun în negustoria de mercerie, deși cam muieratic și foarte păgubos în aventurile amoroase. I se abandonau copiii în fața prăvăliei, uneori și de femei cu care nu avusese prea mult de-a face, în sfârșit, fel de fel de lucruri care supără inteligența, frumusețea sentimentelor și plăcerea de a trăi. Reihenbach avea o mare pasiune: *teatrul*. Și cea ce era cu totul necunoscut pe atunci în *Mavrocordat: cinematograful*. Nu se împliniseră mulți ani de la primele nebunii ale lui Louis Lumiére, iar Reihenbach era nebun după cinematograf, "ah, – spunea el – s-a inventat pe lume o altă viață, iar noi să n-o știm și să n-o așteptăm decât pe cea de dincolo, din rai sau din iad?" și Reihenbach n-a așteptat raiul și iadul. Își cheltuia o bună parte din câștigurile de la mercerie și de la alte multe prăvălii ale sale, ca să meargă să vadă teatru la București, chiar la Kiev și la Atena. Risipea din banii lui ca să atragă la *Mavrocordat* turneele *Societății Dramatice* din București cu Aristizza Romanescu și Grigore Manolescu. La Atena a mers să vadă, în copii cam voalate, primele filme ale lui Max Linder:

Max patinează, Max schiază, Max se însoară. Numele Georges Méliès, Ferdinand Zecca, Filoteo Alberinni, William Paul şi al atâtor alţi mici aşi ai ceţii cinematografice de început, le ştia bine la data aceea chiar şi voluminoasa *Carolina-cea Scurtă*, nevasta lui Reihenbach, care deşi nu văzuse niciodată un film de cinematograf, numai auzise ceva de la soţul ei, le povestea în amănunt pe toate în prăvălie cui dorea s-o asculte. Le povestea chiar mai bine decât Reihenbach, care era puţin peltic şi cam încurca scenele. Când Reihenbach a adus în oraşul *Mavrocordat* o copie uzată după *Max se însoară* şi o altă copie, de la Atena, după *Jocurile Olimpice*, credea că o să fie o mare fericire pentru toţi mavrocordaţii. Dar n-a fost aşa. Era asta prin 1913 sau poate mai târziu. Însăşi *Carolina-cea-Scurtă* – lumea spunea că era deja sătulă de cinematograf – n-a fost să vadă spectacolele de film patronate de soţul ei, deşi ea povestise înainte cu plăcere, ani în şir, despre cinematograf şi iar despre cinematograf, fără să fi văzut niciodată cinematograf. Leonida Reihenbach era un evreu grecizat ai cărui înaintaşi se crede că au venit în Principatele Române cu unul dintre principii Mavrocordaţi, cărturari şi amatori cam excentrici de arte frumoase. (Să fi venit înaintaşii lui Reihenbach în Principate cu Nicolae Mavrocordat sau cu Constantin Mavrocordat – fiul şi respectiv nepotul putrefiatului de cultură Alexandru Exaporitul? Sau ceva mai târziu, împreună cu blândul principe al abundenţei şi iubitorul de şcoli europene – Alexandru Ipsilante-Năsosul?) În ceea ce-l priveşte pe Leonida Reihenbach, el a apărut în oraşul *Mavrocordat* prin 1865 când localitatea încă nu purta acest nume şi a fost printre aceia care au susţinut sus şi tare în 1908 – chiar a cheltuit şi mulţi bani pentru asta – ca oraşul să fie numit aşa şi nu altfel: *Mavrocordat*. De ce neapărat *Mavrocordat*? Nimeni nu ştie prea bine. În jurul anilor 1900 era o grabă generală de a schimba numele localităţilor şi de a boteza instituţiile cu nume pompoase, de a le lega pe toate de trecutele evenimente ale istoriei naţionale, chiar dacă

localităţile în cauză şi instituţiile nou botezate n-aveau o legătură prea directă cu momentele istorice pe care le evocau prin numele nou primit. Şi nu de puţine ori, chiar evenimentele şi figurile istorice pe care tebuia să le evoce nu erau prea bine alese şi de primă mână. Cam în acelaşi timp cu oraşul *Mavrocordat* şi-a primit şi *Metopolis*-ul numele de *Metopolis*, până atunci se chema cam turceşte, într-un fel foarte greu de pronunţat. Un arheolog descoperise prin părţile locului, sub nişte dealuri un fel de metope – nişte plăci de marmoră roşie cu basoreliefuri bizantine. Şi atunci i s-a spus repede oraşului din apropiere *Metopolis*, adică oraşul metopelor, iar locuitorii lui şi-au zis tot atât de repede metopolisieni, începând să creadă că sunt cu adevarat urmaşii direcţi ai romanilor-bizantini imperiali (bizantini care-şi întinseseră într-adevăr stăpânirea prin aceste locuri – singurul lucru dealtfel verificat de istorie).

În anii aceia Reihenbach şi alţii susţineau, la rândul lor, ca localitatea unde trăiau să se numească *Mavrocordat*, au improvizat chiar nişte date un pic imaginare despre o anume *Sultana Mavrocordat*, nepoată a *Exaporitului*, care ar fi fugit şi s-ar fi ascuns pe aceste locuri să-şi trăiască o dragoste romantică cu un foarte bogat, îndrăzneţ şi răzbunător negustor-laz – stăpân pe aproape întreaga parte de miază-zi a câmpiei dicomesiene. Mai ales Reihenbach făcuse totul ca oraşul să primească acest nume. Şi după ce, în sfârşit, numele *Mavrocordat* din poreclă intrase în obişnuinţă a fost consfinţit de un gest regal, Reihenbach a aruncat alţi bani să-i facă pe malul fluviului o statuie enormă fostului domnitor Constantin Mavrocordat (care a domnit de şase ori în Muntenia şi de patru ori în Moldova): statuia îl arăta pe temerarul fanariot aşezat într-un fotoliu înalt de piatră, ţinând într-o mână Constituţia pe care o dăduse ţării Româneşti, iar în cealaltă mână ziarul *Mercure de France* unde îi fusese lăudată Constituţia. Tot Reihenbach a fost acela care a insistat cu încăpăţânare să se sape pe soclul statuiei acea inscripţie în

latineşte, atât de iubită cândva de Constantin Mavrocordat şi cu care îşi însoţea de fiecare dată portretele: *CONSTANTINUS MAVROCORDATUS, UTRIUSQUE VALAHICAE ET MOLDAVIAE PRINCEPS – REGIFICOS FASTUS MUSARUM VINCIT AMORE.*

Dar banii şi patimile cheltuite de Reihenbach pentru cinematograf şi pentru teatru au întrecut totdeauna cu mult dragostea lui pentru istoria şi gloria mavrocordată.

Fie din patima lui pentru teatru şi cinematograf, fie din altele, fie în urma călătoriilor sale costisitoare prin sud-estul european, prin Orientul Apropiat şi Mijlociu, fie din toate la un loc, care nu prea aveau vreo legătură directă cu prosperitatea merceriei, Leonida Reihenbach se ruinează şi o dată cu el alţii care ţineau de afacerile lui, mari sau mici prăvăliaşi şi tabaragii de acelaşi neam cu el. Asociaţii, debitorii, mandatarii, agenţii lui de desfacere şi de schimb îl părăsesc *in corpore*, iau calea altor oraşe, lăsându-i lui Reihenbach în grijă şi sinagoga din *Mavrocordat*. Îl părăsesc şi nu prea. Cu puţin timp înainte de izbucnirea războiului 1916-1918 prietenii plecaţi îi dau o telegramă lui Reihenbach: "Vinde-o". Adică, să vândă sinagoga şi să-i urmeze. "Cum s-o vând, blestemaţilor?" – ţipase Reihenbach în faţa merceriei, înspre trecătorii care nu ştiau prea multe despre afacerile lui şi despre ultimele lui veşti primite prin poştă. Sinagoga era improvizată într-o clădire lungă care fusese în timpul razboilui balcanic din 1913 sediul unui Stat-Major de front. O casă destul de îngrijită, pe care Reihenbach ştiuse s-o facă foarte bine să arate a sinagogă. Rămas singur, în *Mavocordat*, continuase s-o văruiască, să-i schimbe geamurile lipsă, să-i vopsească gardul de fier forjat. "Şi ce dacă ei, blestemaţii, îmi spun, vinde-o?" -striga el în continuare, arătând telegrama ultimilor săi clienţi care mai călcau totuşi prin prăvălia lui aproape goală. "S-o vând, voi ce ziceţi? Să nu-mi spuneţi şi voi s-o vând, blestemaţilor, că nu vă mai primesc în prăvălie." Unii spuneau

că Reihenbach, în felul acesta, văitându-se în prăvălie, în fața prăvăliei, la adunările municipale, ar fi făcut reclamă și publicitate clădirii pentru obținerea unui preț cât mai bun. "Dar cine să cumpere o sinagogă?" – spunea tot Reihenbach. "N-a fost sinagogă la începutul începutului" – spuneau alții – așa că vânzarea părea mai puțin dificilă. Clădirea a fost mai înainte, se știe, un Stat-Major. "Dar cine să cumpere un Stat-Major?" – intervenea tot Reihenbach. Totuși s-a prezentat un cumpărător. Reihenbach i-a arătat nu numai telegrama, ci și o încuviințare scrisă și parafată de un înalt for al comunității evreiești. Costul clădirii urma să ia o cale umanitară, să fie vărsat în folosul emigrațiilor foarte curente atunci în ajunul războiului. "Dar înainte de Stat-Major ce-a fost?" – a întrebat brusc cumpărătorul. "Asta nu mai știu – a răspuns Reihenbach – dar am să mă interesez, vino mâine și-ți spun." Cumpărătorul a venit a doua zi: "Ei?" "Domnule – i-a spus Reihenbach – înainte de a fi Stat-Major se pare că a fost tot sinagogă." Cumpărătorul a tăcut. Credea că Reihenbach îl ironizează. Totuși s-a întors iar: "Și înainte de a fi fost mai întâi sinagogă, ce-a fost?" Reihenbach, fără să se mai intereseze, i-a răspuns direct, dând din umeri: "Asta numai Dumnezeu poate ști"... Povestea făcuse înconjurul orașului și Reihenbach și-a înmulțit simțitor simpatiile până și în cartierele curelarilor bulgari și ale săpunarilor de nație neștiută. I s-a oferit o subscripție care atingea aproape costul clădirii pusă în vânzare. Reihenbach n-a primit: "Ca evreu înțeleg frumusețea gestului, dar ca grec cu știința calului troian nu mă las prins nici măcar într-o cursă bună. Primesc subscripția, dar, în valoarea ei, semnați-mi actul de vânzare-cumpărare al clădirii". A căutat să-i convingă pe mavrocordați că el nu face un păcat cu negocierea clădirii sinagogii; "Dacă lucrul e bine făcut, Dumnezeu ocrotește". Dar lucrurile s-au oprit aici. Reihenbach a trebuit să părăsească orașul, întârziase destul de la primirea semnalului de plecare.

A izbucnit războiul.

După un prizonierat de mai bine de trei ani în care am fost purtat prin hrubele de lignit ale Westfaliei şi prin podişurile reci ale Bavariei, la încheierea păcii m-am mai întors totuşi pentru puţin timp în oraşul *Mavrocordat.* Îmi mai păstram candoarea de copil, dacă o dată revenit în oraş, printre primele întrebări, a fost asta:

"Ce s-o fi întâmplat cu sinagoga lui Reihenbach?" Războiul făcuse să se şteargă multe amintiri, nu numai vieţi, şi când m-am întors puţini mai ştiau că în clădirea cu pricina, acum total schimbată, a fost cândva o sinagogă, iar mai înainte un Stat-Major. Clădirea arăta acum ca şi nouă, i se aplicaseră coloane false cu cariatide pe pereţii laterali, iar sub frontonul nou dinspre strada principală era o firmă imensă, luminată noaptea din spate cu felinare de gaz metan:

CONCORDIA

W.W. Bazacopol – Emil Havaet Lascareanno

Societate de Navigaţie Fluvială Civilă

Aşa stând lucrurile, când l-am văzut pe Bazacopol din nou în *Metopolis*, la *Bodega Armeanului*, stând la masa *Topometristului*, am mai ramas puţin în pragul bodegii fără să înaintez înăuntru. Am aşteptat până ce *Topometristul* a întors capul spre uşă şi m-a văzut. L-am salutat respectuos, m-am răsucit în prag pe călcâie şi am părăsit *Bodega Armeanului* îndrepându-mă liniştit spre malul fluviului să mă plimb puţin. Aveam de gând să mă întorc apoi la bodegă şi să stau de vorbă totuşi cu Bazacopol şi cu tânărul lui asociat. Mai întâi însă voiam să mă plimb puţin. Aşa obişnuieşte *Milionarul* când vrea să afle lucruri în plus despre oamenii şi întâmplările cărora le întoarce pentru o clipă spatele.

Societatea Interbalcanică de Arheologie nu mă mai interesa, e adevărat. Cât îl privea pe *Topometrist*, el însuşi, când mă zărise în uşă, îmi făcuse un semn dezolat din umeri, adică "uite,

n-am ştiut că Bazacopol e misitul Societăţii de Arheologie" şi aproape îmi acoperise retragerea din prag, angajând repede o discuţie la masă cu Bazacopol şi cu celălalt misit, fiindcă, am zis, erau doi. Totuşi, Societatea Arheologică exista. O reprezenta într-adevăr Bazacopol. Şi celălalt, care mi se păruse nou şi necunoscut, dar care nu era altul decât Emil Havaet, maturizat de un război mondial şi de atâtea altele, foarte schimbat prin trecerea vârstei şi prin experienţa afacerilor.

Puteam să prevăd uşor că pe aceşti doi oameni aveam să-i întâlnesc de aici încolo foarte des în *Metopolis* şi chiar în casa Generalului Marosin. Şi că aveau să se arate mult mai serioşi şi mai tenaci în ceea ce voiau să facă, decât ar fi crezut un prieten intim al lor sau un duşman feroce al lor. Dacă am pune la socoteală numai războiul care a trecut de mult. Trecuse un război şi după un război fiecare om îşi joacă nu numai şansele prezente, ci şi pe cele trecute şi pierdute. Bazacopol cunoştea bine *Metopolis*-ul, fusese amestecat şi în fostele antreprize desfăşurate cândva printre dealurile *Metopolis*-ului de *Societatea Regală de Construcţii în Regie* şi *Societatea de Sobe şi Decoraţii Interioare*, ştia că marmora trebuie să existe pe undeva. Printr-o societate de arheologie de marcă se putea pătrunde mai nobil şi mai sigur sub temeliile oraşului pentru a căuta acolo comoara de sfârşit. Lucrul pe care nu puteam să-l prevăd aşa uşor era că mai târziu generalul Glad, părăsindu-şi şi lichidându-şi glorioasa fabrică de lumânări de seu, avea să le-o ia înainte şi să ajungă mai repede sub oraş şi să-l macine pe dedesubt.

Cu aceste gânduri despre ceea ce se va întâmpla în *Metopolis*, mai sigur sau mai puţin sigur în ceea ce priveşte amănuntele, m-am înapoiat la Bodega Armeanului pentru a-i privi mai îndeaproape pe actorii care se vor juca foarte serios cu *Metopolis*-ul în anii ce aveau să vină.

JUSTINIANA BYZANTINA

Mă aflam încă la masa Topometristului de la Bodega Armeanului, Bazacopol aproape terminase de expus intenţiile sale strict ştiinţifice şi ale asociatului său Havaet privind explorările noii societăţi arheologice în zona *Metopolis*, când a apărut în uşă *Generalul Glad:* înalt, osos, palid, cu părul lui blond, lins şi pieptănat cu cărare, ţinându-şi degetul mare de la mâna dreaptă spânzurat a uitare într-o butonieră de la pieptul tunicii, învăluind cu privirea pierdută a ochilor săi albaştri spălăciţi întreaga încăpere a bodegii, a schiţat un salut obosit, care părea însă magistral, către toată adunarea aflată acolo. Figura lui străină, statura subţire şi impunătoare în hainele acelea de general fără trese, dar impecabile, au atras imediat atenţia. Capetele s-au întors spre el. Larma bodegii s-a stins câtva timp într-un murmur confuz.

"Generalul Glad" – i-am spus tare Topometristului care se afla în partea cealaltă a mesei lungi unde eram aşezat. "A, da, *Generalul Glad"* a repetat *Topometristul*, zâmbind delicat, rememorându-şi probabil scena nocturnă din apa fluviului, cu Glad plonjând învineţit de frig, supravegheat cu sălbăticie de Iapa-Roşie care înota în aşa fel încât să-i taie orice retragere spre mal.

"Generalul Glad?" – a întrebat cu vocea lui sonoră şi spartă Bazacopol, făcându-i pe cei din bodegă, care încă nu-şi întorseseră capetele, să se uite spre uşă.

"Exact. *Generalul Glad"* – aprobase scurt Havaet, care avea un tic de politeţe: când auzea pe cineva spunând ceva, orice, intra şi el în vorbă cu "exact". Dacă i se dădea bună ziua, răspundea, înălţându-şi palmele în faţa pălăriei ca şi cum s-ar fi predat: "Exact". Iar când saluta, de asemeni, nu spunea bună ziua, ci "Exact", cu acelaşi gest de predare.

În acest moment din bodegă a fost pecetluită porecla lui Glad, odată pentru totdeauna: *GENERALUL GLAD*.

Topometristul – om de lume, atent şi curtenitor – s-a ridicat de pe scaun, a mers spre uşă şi l-a adus de braţ la masa noastră pe *Generalul Glad*.

După puţin timp, am părăsit cu toţii *Bodega Armeanului*, îndreptându-ne spre *Piciorul Neamţului*, unde se afla garată drezina mea. M-am urcat în fotoliu, după ce mi-am aşezat cu grijă perna de catifea roşie. În spatele meu, au luat loc în picioare *Generalul Glad*, *W.W. Bazacopol*, *Emil Havaet Lascareanno* şi *Topometristul*. Sub privirile curioase ale lumii adunate în acea seară în grupuri numeroase pe malul fluviului, am început să manevrez maneta de împingere şi am pornit cu drezina pe curba de întoarcere a traseului meu.

Am oprit după câteva minute de mers în dreptul unor clădiri de unde începe capătul dinspre fluviu al străzii principale. Una din clădiri, cea mai veche şi poate cea mai solidă, avea încastrate în peretele faţadei blocuri mari de marmoră roşie. Un străin putea crede că e o cazarmă, în cel mai civil caz, vreo şcoală de meserii. Ce a fost clădirea mai demult de tot nu se ştie, decât numai că în urmă cu aproape cinsprezece ani a început să fiinţeze aici aurăria patronată de doamna *Fibula Serafis*, unde se turnau şi se montau podoabe femeieşti, din monezi vechi şi obiecte antice găsite prin jurul *Metopolis*-ului şi pe drumurile *Cetăţii de Lână*. (Am mai vorbit despre asta). Clădirea are în interior, în centru, de la un capăt la altul al ei, o încăpere imensă, nepodită, cu nisip pe jos, un fel de magazie interioară lungă, unde *Fibula* şi asociata sa *Guldena* şi-au avut instalate cuptoarele de topit, băile de nichelat, cromat şi argintat şi unde îşi ţineau, în stive înalte până la plafon, mulţimea de matriţe pentru turnat podoabe precum şi numeroasele obiecte de feronerie finite, lămpi, ornamentaţii pentru scrinuri şi pentru rame de oglinzi, pentru uşi, ferestre etc. Casa nu are decât două camere de locuit, în faţă, adică în partea dinspre fluviu, una în stânga, alta în dreapta aurăriei. Într-o cameră a locuit *Fibula*, într-alta *Guldena*, fiecare, printr-o mică fereastră

cu gratii de argint și foraibăre de bronz, urmărea din camera ei ce se petrece la cuptoare, la băi și la matrițe. În hala cuptoarelor și a băilor a fost primită cândva din mila *Fibulei* și a *Guldenei* și a locuit un timp în aurărie mica Iapa-Roșie pe când avea numai zece, doisprezece ani. Acum *Fibula* și *Guldena* nu mai locuiesc aici și nu mai au aurărie de mai bine de patru ani. Iar Iapa-Roșie se știe ce e azi, mai puțin se știe ce a făcut ea între vârsta de zece ani și vârsta de acum.

W.W. Bazacopol, Emil Havaet, Generalul Glad și Topometristul au coborât din drezina mea în fața acestei clădiri.

Eu mi-am urmat drumul cu drezina spre platou. Când am pornit mai departe, am mai privit o dată firma proaspăt apărută pe ușa de la intrarea fostei aurării a Fibulei:

JUSTINIANA BYZANTINA
Societate Interbalcanică de Săpături Arheologice
Salonic – Istanbul – Ljubliana – Metopolis
W.W. Bazacopol – Emil Havaët Lascareanno

"Exact" – mi-am zis.

Atât numai că la cele trei sedii oficial declarate ale *Societății Interbalcanice*, pe firmă se mai adăugase unul: *Metopolis*. Iar Emil Lascareanno își adăugase un umlaut pe e: *Havaët*. Feminizarea numelui Justinian era justificată, cel puțin ca acord gramatical la vocabula *societate*. Justiniana Byzantina.

7. IAPA-ROȘIE ȘI ÎNTÂIA ZĂPADĂ

TRECEREA FLUVIULUI ÎNGHEȚAT CU GHETE DE MĂRITIȘ

Înainte de a fi încăput pe mâna barcagiilor și de a fi fugit în *Marmația* să-l întâlnească acolo pe tăietorul de lemne, să-l ia de soț și să-și înceapă, tot acolo, ceva mai târziu, dragostea cu Glad, *Iapa-Roșie* cunoscuse primul bărbat dincolo de fluviu, la alergările de cai sălbatici din *Dicomesia.* Tinerii dicomesieni se întrec călări în fiecare an pe zăpadă în fața fetelor, de ziua Bobotezii, pe lunca goală dintre *Cetatea de Lână* și dintre pădurile de salcâm de la *Glava* și *Apud Glava.*

Iapa-Roșie avea atunci cincisprezece-șaisprezece ani și locuia în *Metopolis. Fibula* și *Guldena* o luaseră în grijă de la *Kiva-cea-Mare,* păzitoarea de bivoli, și îi dăduseră un pat într-un colț al aurăriei. Până la 15 ani Iapa-Roșie nu cunoscuse zăpada, pentru că n-avusese ghete și nu ieșise din casă în zilele de iarnă. Fetele nu primeau ghete până la vârsta când puteau umbla după un bărbat. Asta și pentru a le feri să-și înceapă prea devreme dragostea, dar și în credința că o fată nu merită o prea mare cheltuială. Cine a văzut de-a dreapta sau de-a stânga fluviului, în plină iarnă, vreo fată alergând în picioarele goale, ieșind dintr-o curte și intrând în alta, sau, tot în picioarele goale, dând grăunțe la gâște ori cărând în grabă o furcă de paie pentru caii din grajd, să știe că fata nu era încă de măritat, nu avea ghete, iar zăpada n-o cunoștea bine decât prin pașii aceia de câteva clipe. Un trup de fată fără pieptul crescut și fără putința de a-și face singură un rost pe lume umbla în picioarele goale primăvara, vara și până toamna târziu, iar din decembrie până în martie stătea închisă în casă

aproape tot timpul. Care dintre fete îşi începea dragostea mai devreme decât vârsta încălţării, o începea în picioarele goale şi de cele mai multe ori aşa îşi trăia viaţa mai departe şi aşa sfârşea, în picioarele goale. Felul acesta de pedeapsă a fetelor până la sorţii măritişului ţine de un obicei dicomesian şi s-a întins pe amândouă malurile fluviului. Chiar în *Metopolis,* care se cheamă că e întrucâtva oraş, obiceiul a fost socotit ca bun şi înţelept.

Kiva-cea-Mare, care-şi dusese dragostea toată viaţa numai în picioarele goale încă de la primii bărbaţi întâlniţi ce-şi aveau însă femeile lor şi casa lor, o ferise cât putuse pe Iapa-Roşie de pofta prohabelor atâta vreme cât copila a umblat desculţă. Voia să-i cumpere ghete în prima iarnă când fata va arăta semne de şolduri şi piept, s-o împingă apoi să plece de Bobotează pe gheaţa fluviului, să ajungă dincolo, în *Dicomesia,* pe lunca de întrecere, să se aşeze în şirul fetelor încălţate şi îmbrăcate în haine călduroase care priveau într-o aşteptare speriată spre tinerii dicomesieni de însurat cum îşi biciuiau caii sălbatici, cu chiciură în coame, pe frâie şi în bărbi, şi cum alergau în galop prin pulberea zăpezii. Fuga barbară a viitorilor gineri dicomesieni se termina nu de puţine ori cu oase frânte şi capete sparte, dar totdeauna cu răpiri de fete virgine. O fată răpită în lunca de întreceri avea siguranţa că va deveni soţie, va avea o casă şi o familie a ei. Lucru esenţial pentru destinul unei femei. Nu rareori, răpirea se făcea prin înţelegere.

Dar *Kiva-cea-Mare* murise pe la mijlocul vieţii într-un zăpor al fluviului, care rupsese malurile şi ştersese sate întregi de pe faţa pământului şi când pieriseră sub ape şi mulţi dintre bivolii negri pe care femeia-i păzea. Kiva-cea-Mare n-a avut casă. Cât timp copila a fost mică ea a purtat-o în spinare într-un sac. Verile, Kiva îşi făcea un umbrar pentru ea şi pentru copilă, din stuf sau papură, toamna şi iarna se adăpostea în pântecul unui vapor părăsit pe care-l împărţise în mai multe încăperi şi-l căptuşise pe dinăuntru cu piei de animale. Kiva îşi făcea pieptini

din coarne de bivol, cine a văzut-o şi a ştiut-o îşi aduce aminte de ea ca de o femeie mare, aproape uriaşă, care clătina pământul când mergea, dar mereu pieptănată frumos, cu părul împletit înalt pe creştetul capului. Îl pieptăna aşa, pentru că pe cap îşi ducea vasul greu cu apă, legătura cu mâncare, toate lucrurile ei de gospodărie, când rătăcea departe de fluviu prin păşuni, cu săptămânile şi cu lunile, ca să-şi pască bivolii. Când Kiva a murit nu s-a găsit în casa ei, aflată între scândurile vaporului, mai mult decât se ştia că are.

Copila care avea să devină mai târziu *Iapa-Roşie* era destul de mărişoară în ultimii ani de viaţă ai Kivei, începuse să se obişnuiască să stea singură printre pieile de animale din vapor, să-şi facă singură rost de mâncare, unii spuneau chiar că prindea peştele pe sub apă cu botul, ca vidrele. Se pare însă că *Kiva-cea-Mare*, fie că se aştepta, fie că nu-şi aştepta sfârşitul acela brusc, n-a fost atât de neprevăzătoare în ceea ce o privea pe copila ei (se crede că nu era chiar copila ei, că o găsise lepădată pe undeva, dar lucrurile astea sunt greu de dezlegat). Cu câţiva ani înainte de a pieri, *Kiva-cea-Mare* dusese în casa *Fibulei* şi *Guldenei* tot ce avea mai de preţ: o ladă sau două încărcate cu lucruri neştiute de nimeni, în afară de ea şi de cele două aurărese. O comoară nu putea fi. Chiar dacă ar fi fost o comoară, Kiva-cea-Mare nu i-ar fi ştiut prea bine valoarea. Se prea poate ca în lăzile ei să nu fi fost mai mult decât monede de bronz şi fel de fel de vechituri ruginite de metal care se găseau cu sutele şi miile pe drumurile şi prin coclaurile pe care ea le călca, între fluviu, *Metopolis* şi Mare. În orice caz, chiar dacă în lăzile ei s-au aflat şi lucruri de valoare, dacă era vorba de monezi mai preţioase şi pietre scrise în limbi necunoscute, singurele care ştiau bine să le cântărească valoarea au fost numai *Fibula* şi *Guldena*. Mai bine zis, *Fibula*, fiindcă *Guldena*, dincolo de flăcările cuptoarelor din aurărie şi de tiparele pentru turnarea podoabelor, prea multe nu ştia.

Fibula şi *Guldena* au luat-o pe copilă la ele şi i-au făgăduit şi ele o pereche de ghete când au primit-o într-un colţ al aurăriei şi i-au dat un pat. Fata trebuia să-şi câştige ghetele frecând cu cenuşă şi nisip până când îi săreau ochii din cap de durere monezile vechi din fier, aramă, bronz, argint, câteodată şi de aur, ciuruite de vreme, sau curăţind fel de fel de obiecte de metal sau frânturi de metal coclit, cu forme ciudate, înainte de a fi aruncate în cuptoare: coifuri antice de luptători, săbii, centuri, ace de păr (fibule), pandantive etc. etc.; apoi din nou, după ce cu linguri de piatră se răsturna metalul topit în tipare, lua la rând podoabele nou-născute, inele, brăţări, cercei, agrafe să le cureţe şi să le făţuiască, iar pe altele să le aşeze în băi, după cum le era sortit, pentru a fi nichelate, cromate, argintate sau aurite. Câteodată, direct din monezile vechi cu chipuri de zei şi împăraţi, după ce le curăţa până la strălucire, monta, după sfaturile Guldenei, centuri, coliere, coroane pentru mirese.

La aurărie prinsese de mică Iapa-Roşie gustul pentru podoabe femeieşti. Când Fibula şi Guldena n-o vedeau şi n-o pândeau de după micile lor ferestre cu gratii de argint şi foraibăre de bronz din coasta aurăriei, ea îşi prindea de urechi cercei calzi încă, îşi punea inele fierbinţi în degete, iar pe cap coroane de frunze argintate sau aurite, sau coroane de monezi imperiale pentru mirese. La început, mai mult decât orice, îi plăcea trecerea prin foc a coifurilor şi a săbiilor, a banilor vechi vărsaţi cu găleata de Fibula şi Guldena în micile topitorii, avea o bucurie de fiară mică să privească lichidul lor fierbinte, pe care ea îl numea, după metalul vechiturilor, cu o batjocură de copil flămând, miere de fier, miere de aramă, miere de argint, miere de aur, din care cele două femei, cu figuri străine de tot ceea ce făceau, turnau, în forme de nisip întărit şi înrămat în cutii de oţel, agrafe, fel de fel de nimicuri scumpe pentru femeile tinere. "În lumea mizerabilă de azi, numai femeile tinere merită strălucirea şi bogăţia împăraţilor" – spunea Fibula. Dacă îi plăcea focul în care erau

aruncate monezile şi obiectele vechi de metal, o mirau şi privea cu teamă lucrurile acelea noi apărute din tipare, ieşite reci de acolo, dar purtând strălucirea flăcărilor. Le dorea, dar de frică de multe ori nu le atingea; deşi devenite reci, credea că într-o zi o flacără a lor ascunsă are să izbucnească să caute apă şi are să sugă părul, degetul, braţul, tâmplele, şoldurile şi mijlocul aceleia care le va purta. Poate credinţa asta îi venea de la Kiva-cea-Mare, care o ferise de metal şi de orice podoabă femeiască de metal făcută din "măruntaiele pământului", spunându-i că nimic nu e mai frumos decât un lucru făcut din corn de bivol, din piei de animal, din lâna de oaie sau din fulgi de pasăre. Astea vin de deasupra pământului şi din soare. Ce vine de dedesubtul pământului nu e al omului, cu atât mai puţin al femeii care destul a fost blestemată să meargă cu capul şi ochii în jos şi care are rostul, cu cât trăieşte şi află, să se uite şi ea din ce în ce mai mult la soare. Cam atâta a învăţat ea de la Kiva, dincolo de spălarea pe faţă şi a trupului în fluviu şi dincolo de priceperea de a se ascunde de câte ori vede sau aude pe cineva necunoscut apropiindu-se de vapor.

Odată, pe când Kiva era plecată cu bivolii la păscut, copila a găsit într-un ghioz, ascuns al calei vaporului, un mic clopot galben cu care-i plăcea să se joace, avea un sunet ca un chelălăit subţire şi tânguitor. Kiva, întoarsă la vapor, i-a smuls clopotul din mână, a săpat pământul lângă un deal cu o cazma şi l-a îngropat acolo: "Clopotul lătra, nu suna. Era căţelul pământului şi locul lui e în fundul pământului". În locul clopotului, Kiva i-a dat copilei un ciucure de lână roşie care i-a devenit o jucărie îndrăgită şi nedespărţită.

Ajunsă în grija Fibulei şi a Guldenei, copila creştea înaltă şi subţire, avea oase lungi şi drepte, în încăperea imensă a aurăriei cu căldură de cuptor umbla aproape despuiată şi în picioarele goale, rochia cu care venise îmbrăcată de la Kiva-cea-Mare îi rămăsese mică şi se măcinase pe ea de atâta purtat, "se topise

de-a dreptul", cum zicea ea, de când se mişca prin aurărie. Trupul firav i se rumenise la flăcările în care piereau coifurile, săbiile şi monezile vechi cu capete de zei, de regi şi împăraţi, iar părul i se făcea tot mai roşu, din cânepiu cum fusese în primii ani ai copilăriei. Fibula o privise într-o zi cum se mişcă lungă, subţire şi despuiată printre grămezile de bani ce luau drumul focului şi îi observase părul roşu care-i acoperea umerii şi întreg spatele mai bine decât o acoperea treanţa rochiei. "Scârba – spusese atunci aurăreasa – până o să-i crească ţâţele o să fie toată de aur."

Fibula era şi ea înaltă şi subţire, avea chiar o vorbă că femeia care nu e înaltă e născută din raţă şi nu va avea niciodată cu ce să se măsoare şi cu ce să doboare un bărbat. Privindu-i fetei pletele roşii pe spatele lung şi trupul arămiu cu mişcări săltate şi uşoare, Fibula îşi înnoise cu un fel de mânie făgăduiala, pe când Guldena cea grasă nu se afla în aurărie: "Ai să-ţi primeşti ghetele pentru zăpada ta care se apropie. Dar ţie-ţi trebuie ghete roşii. Nu se găsesc nici în *Metopolis,* nici în *Cetatea de Lână* şi nicăieri pe aproape. Când ai să le primeşti şi ai să le simţi în picioare ai să zici că vin de nicăieri şi că ţi-au crescut din oasele tale de iapă, fiindcă ai cap, trup şi picioare roşii de iapă subţire". I se pregătea porecla. Şi a fost întâia oară când copila, rămasă singură după plecarea Fibulei din aurărie, şi-a gândit porecla asta, râzând şi scuturându-şi coama, aruncându-se în pat pe spate, ridicându-şi în sus picioarele drepte şi lungi până spre tavan, bătând cu ele aerul fierbinte al aurăriei frecându-şi pielea gleznelor să vadă dacă simte cumva pe os cum îi cresc ghetele roşii. La încheietura gleznelor parcă o durea ceva; pipăia durerea şi simţea că durerea mergea mult în sus prinzându-i întreg osul piciorului ca într-o strânsoare, iar sub talpă i se zbătea o netezime ascunsă pe care n-o ştia; îşi prindea în palme degetele de la picioare să vadă dacă a început să-i crească acolo botul ghetelor. Dar o apuca dintr-o dată teama. Dacă o să-i crească o piele de raţă care să-i prindă

degetele? Sărea repede pe tălpi, pe nisipul fierbinte al aurăriei, ridicând repede în mersul ei, înalt, când lungimea unui picior, când altul, spre flăcările orbitoare ale cuptoarelor, mişcându-şi degetele speriată, să nu i se lipească, sau dacă au început să se lipească, să le ardă la foc orice urmă de pieliţă de raţă.

De atunci, ani în şir şi-a mişcat degetele de la picioare ca să le ţină treze şi n-a încetat să le mişte nici când a început să meargă încălţată şi nici măcar în somn când te pot cuprinde mai uşor întâmplările neştiute, venite dinspre mersul de raţă al celor care au trăit şi-au dormit înaintea ta.

DICOMESIENII. CUM POŢI INTRA PRINTRE EI ÎN AŞA FEL ÎNCÂT SĂ MAI POŢI IEŞI

Iapa-Roşie şi-a primit pe de-a-ntregul porecla când şi-a primit ghetele şi când a trecut dincolo fluviul pe gheaţă, acolo unde începe ţinutul *Dicomesia* şi unde dicomesienii, care stăpânesc câmpia, atrag prin grâul, prin caii şi prin obiceiurile lor de început de lume, femeile tinere şi pe cei care vor să se îmbogăţească. *Insula Cailor* – care se întinde în mijlocul fluviului, cam din dreptul *Cetăţii de Lână* şi al *Metopolis*-ului şi până în faţa oraşului *Mavrocordat* – este a dicomesienilor, acolo îşi cresc şi-şi leapădă ei caii, ca să nu-i mai aibă în grijă, dar şi ca să-i sălbăticească pentru a-i avea mereu iuţi şi cu dracu-n ei. În *Dicomesia* nu numai familiile au cai, ci fiecare copil îşi alege de mic un cal ori un mânz de îndată ce poate înota singur spre insulă, unde învaţă să călărească şi să se bată cu cei de-o vârstă. Când ajung de vârsta însurătorii pun ochii încă de cu toamna pe un cal cât mai neîmblânzit pentru alergările de Bobotează. Întrecerile barbare pe zăpadă, prin lunca dintre *Cetatea de Lână* şi salcâmii *Glavei*, sunt aproape numai ale tinerilor dicomesieni şi rar s-a văzut ca un străin de ţinutul *Dicomesiei* să apară la alergări şi să se măsoare cu ei în fuga

cailor. La alergări ei răpesc fetele, venite să-i privească de prin toate aşezările întinse de-a dreapta şi de-a stânga fluviului. Fetele străine răpite devin dicomesience şi aşa neamul dicomesienilor se înmulţeşte, se aprinde din nou şi se împrospătează cu fiecare generaţie tânără şi se naşte mereu din dragostea care începe în fiecare an pe zăpadă.

Că în Dicomesia se nasc mai mulţi băieţi şi că de aceea dicomesienii au nevoie de fete venite din alte părţi, poate că e numai o înşelăciune a ochiului. Când li se nasc copii, dicomesienii au cea mai mare grijă pentru băieţi. Mortalitatea infantilă seceră mai ales în rândul copiilor de sex feminin. Dacă am dezlega gândurile unui dicomesian, ar fi cam aşa: *O femeie e de aur, nu s-o creşti de mică, ci atunci când o iei de-a gata crescută, adică tocmai când e bună de slugă şi de iubit.* Nu e de mirare, de aceea, că în casele dicomesienilor întâlneşti mai mult nurori decât fiice.

Când o iapă le naşte o mânză şi nu un mânz, dicomesienii sunt fericiţi: vor avea mai departe prăsilă.

Dacă în casă li se naşte o copilă şi nu un băiat, ei au credinţa că li se vesteşte pagubă pe câmp, moarte printre cai, cuţit printre bivoli şi oi, într-un cuvânt frângerea averii, pentru că o fată cere zestre ca să fie măritată, iar până s-o măriţi, în loc să-ţi vezi de treabă, îi păzeşti fundul cu parul să nu i-l muşte cine ştie ce golan. (Am folosit felul de a vorbi al dicomesienilor.) Când ai fata ta trebuie mereu să-i dai şi iarăşi să-i dai din punga şi de la masa ta, chiar când şi-a făcut casa ei. Dar când iei o fată gata crescută de la străini, ţi-o faci noră şi-ţi însori băiatul cu ea, te aştepţi mereu să iei şi iarăşi să iei, nemaivorbind că ţi-ai făcut rost în casă şi-n curte de o slugă în plus, pe degeaba.

Dacă o mânză nou-născută e un har dumnezeiesc mai mult decât naşterea unei copile, asta vine şi din patima nebunească a dicomesienilor pentru cai. Nu din gustul pentru proverbe, dicomesienii spun:

Nu-ţi bate calul, înainte de a-ţi bate copiii şi nevasta.
Decât să-ţi moară calul mai bine să-ţi ardă grajdul.
Dar,
Calul fără grajd, ca omul fără dinţi.
Unde nu e cal, vai de drum.
Poţi să-ţi vinzi un prieten ca să cumperi un duşman,
dar calul să nu-l dai decât dacă ţi-l ia Dumnezeu şi
nici lui decât dacă-ţi dă unul mai bun în schimb.
Arhiereul se cunoaşte după cucă, calul după fugă.
Ia-ţi mai întâi cal şi apoi nevastă,
Nevasta te poate lăsa în drum, calul te duce mai departe.
Însă,
Cu un cal bun îmblânzeşti o femeie rea.
Cu o nevastă bună nu dregi un cal stricat.
Cine are şi cal bun şi nevastă bună n-a trăit degeaba.
Dacă nevasta îţi mai şi naşte băieţi, nici calul n-o
să-ţi rămână fără grăunţe şi fără iepe.
Şi aşa mai departe.

De înţeles de ce insula fluviului care udă *Dicomesia* a fost dăruită de dicomesieni cailor.

Dar dicomesienii au lăsat prea mult în seama insulei soarta cailor. Şi când lucrurile au început să meargă rău, în loc să-şi recunoască partea lor de vină au dat întreaga vină pe insulă. Blestemă insula dacă le devin caii mai lipsiţi de putere şi li se strică sămânţa. Se gândesc însă mai rar că de multe ori ei le-au dat prea puţin de mâncare cailor, spunându-şi: "Au ei, în insulă". Lucrul ăsta a fost împins prea departe, dacă într-o zi caii din insulă s-au unit cu *Constantin Pierdutul I-iul*, pe când acesta era foarte tânăr, şi i-au atacat pe dicomesieni. Dar până la această poveste, încă puţin despre felul aparte al cailor dicomesieni.

Nu sunt deloc înalţi, mai degrabă scunzi şi îndesaţi. Păroşi şi cu barbă lungă, aşa arată din toamnă şi până ies din iarnă. Dacă-ţi apar iarna la fereastră crezi că sunt nişte draci pe patru picioare,

cu măşti de capete de cai. Sunt iuţi şi nărăvaşi şi dacă apucă să-şi îndrăgească stăpânul, îl scot din încurcătură şi sărăcie cu dinţii. Deşi mici de statură, trag la plug ca nişte bivoli şi aleargă înhămaţi la car sau înşăuaţi repede ca iepurii. Înoată ca peştii, unii cai trec fluviul ca săgeţile dacă-i urmăreşte cineva. Le place mai mult sălbăticia în insulă, decât să pască priponiţi într-un câmp cu fân gras sau cu trifoi. Nu sunt pretenţioşi la mâncare, dar dacă-i amăgeşti prea mult cu coceni şi paie şi le ascunzi ovăzul şi lucerna, atacă noaptea hambarele şi le sparg cu copitele. Ca şi dicomesienii, nu prea suferă femeile. Dacă sunt sau nu ofensaţi când o femeie pune mâna pe hăţuri – cine să ştie ce e în capul unui cal – nu poate să jure nimeni, dar caii răstoarnă căruţa fără nici o frică sau milă pentru femeia care a îndrăznit să-i mâie. Poate de aceea, o femeie rămasă văduvă în *Dicomesia,* printre primele lucruri pe care le vinde sunt căruţa şi caii. Pentru cine nu cunoaşte bine *Insula Cailor,* acest lucru poate părea nepământesc. Caii sălbăticiţi, cu bărbi şi cu coame lungi atârnând până la genunchi, aleargă în grupuri de câte douăzeci, treizeci, în frunte cu câte o căpetenie: o gloabă bătrână pricepută la toate. Te miri cum cai plini de putere şi în stare să alerge o zi întreagă fără să le crape splina, se lasă duşi oriunde de o astfel de gloabă şchioapă, costelivă şi răpănoasă. Când le moare căpetenia, o păzesc trişti, aproape fără să mănânce, până când un miros dinspre gloaba căzută îi alungă. Cât trăieşte, o căpetenie de cai îi duce peste tot prin insulă, la păscut iarba cea mai bună, la băut apă din fluviu, la vadurile cele mai potrivite unde-şi pot răcori copitele şi burţile, apoi la umbra sălciilor mai fără ţânţari şi tăuni când e soare, înapoia perdelelor de salcâm când e furtună şi nisip. Există o duşmănie ascunsă între căpetenii, venită, cine ştie, şi din motive mai vechi. O herghelie nu prea se împacă cu alta şi se poate ca doi cai care în *Dicomesia* trag alături la plug sau la o căruţă, mânaţi de acelaşi stăpân, în *Insula Cailor,* să opteze, unul pentru o căpetenie, celălalt pentru alta cu totul duşmană celei dintâi.

Întorşi în *Dicomesia*, cei doi cai, despărţiţi în *Insulă* în herghelii diferite, se împacă şi se dedau cu greu la un trai şi la un lucru comun.

Dacă un om străin vine în *Insulă* şi vrea să fure un cal sau numai să încalece unul ca să traverseze insula plină de hăţişuri şi de mlaştini, mai bine să-şi vadă de drum. De cum apare în insulă străinul, hergheliile, separate între ele pe distanţe mari, saltă capetele şi rămân aşa privindu-l, aşteptându-l să treacă sau să-l facă să înţeleagă că trebuie să treacă mai departe. Dacă străinul se apropie de ei, caii stau în continuare pe loc, cu capetele săltate şi-l privesc fix. Tocmai ăsta-i un semn pentru călătorul nedorit că nu-l aşteaptă nimic bun. El se încăpăţânează să se apropie şi mai mult. Ciudat, îşi spune călătorul: hergheliile de pe laturi o iau la fugă, numai herghelia asta spre care mă îndrept stă pe loc şi mă priveşte mai departe, bătându-se de muscă. Într-adevăr, caii cu bărbi şi cu coame până la genunchi dau liniştiţi din capete şi din cozi apărându-se cu mai mare poftă de muşte, pe măsură ce călătorul se apropie. El trebuia să priceapă că acum începe pericolul. Dar el înaintează, ajunge în faţa cailor, îşi înfinge mâna în coama păroasă a calului care i se pare cel mai apropiat şi mai blajin şi se aruncă în spinarea lui, felicitându-se cât de abil şi de cunoscător al cabalinelor este el. Ceilalţi cai o rup la fugă, iar cel pe care a încălecat stă mai departe nemişcat, nu vrea să-şi tragă copitele din pământ, călătorul îl izbeşte cu călcâiul în burtă şi cu pumnul în coamă, calul se apără mai departe de muscă, dând din cap şi din coadă ca şi cum n-ar avea pe nimeni în spinare. Înjurând, călătorul vrea să coboare şi să se lase păgubaş, dar calul dicomesian abia atunci ţâşneşte în galop şi-l poartă cu plăcere în spinare, se opreşte brusc şi porneşte în zigzaguri repezi printre sălcii şi plopi, făcându-l pe călăreţ să-şi pitească capul pe sub crengile joase şi să-şi ferească picioarele de trunchiurile aspre şi scorburoase. Şi nu-l lasă calul pe călăreţul străin până nu-l duce exact în herghelia din care calul face parte. Aici herghelia se dă

în lături, împărțindu-se în două, lăsând la mijloc un loc larg unde calul cu pricina începe un joc nebunesc ca într-un padoc special al batjocurii, se ridică în două picioare, îngenunche, zvârle din copite, necheazā, dă drumul la cele două orificii pentru a se ușura, călărețul străin nu mai pricepe nimic, herghelia se zbenguie și ea pe laturi făcând aproape aceleași lucruri precum calul cu pricina, până când acest cal o rupe din nou la fugă nebunească, trăgând după el nu numai herghelia-matcă, dar și celelalte herghelii. Un tropot sălbatic cutremură insula. Până la urmă, călărețul străin este zvârlit de pe spinarea calului undeva. După aceea, toate hergheliile își iau din nou locurile lor și pasc mai departe liniștite sau se bat de muscă.

Asta i se poate întâmpla unui călător străin tot timpul anului, din primăvară până toamna târziu. Pentru că tot anul insula e plină de cai. Un dicomesian nu are numai o pereche de cai, ci mai multe, le folosește la munca câmpului pe rând, sau le folosește numai pe unele. Caii tineri sau prea tineri îi lasă să se sălbăticească bine, puterile prinse acolo nu strică, după părerea dicomesienilor un cal liber nu e un cal leneș, ci devine iute, deștept, se obișnuiește cu greutățile, învață de la caii bătrâni cum să-și găsească pe un loc mare și necunoscut iarba cea mai bună sau cum să se mulțumească cu o iarbă mai puțin bună când aproape toată iarba din jur e rea (sunt ani când se întâmplă asta.). Dicomesienii dau drumul cailor și copiilor în insulă pentru a-i obișnui sub cerul liber, sub cer însemnând pentru ei tocmai partea aceea a lumii unde o să-și trăiască aproape toată viața. Grajdul, ieslea, ograda sunt bune pentru cal numai o mică bucată de timp, și numai iarna. Și nici atunci prea mult. Un cal sau un băiat care nu vede des insula e un cal și un băiat bolnav și dacă nu-i ia Dumnezeu, e pentru că nici stăpânul și tatăl de acasă nu prea știu cum să facă să scape de ei.

IARNA, ANOTIMPUL PLĂCERILOR PENTRU OAMENI ŞI PENTRU CAI. IMNUL BUCURIEI ŞI BISERICA PE ROATE

Iarna e anotimpul plăcerilor mari atât pentru tinerii dicomesieni, cât şi pentru cai. Ovăzul curge din saci şi umple ieslele. Străzile sunt pline de tineri care se pregătesc zgomotos pentru marile serbări dicomesiene din ziua alergărilor de Bobotează. Alergările de probă se ţin lanţ pe islazuri, pe câmp, pe luncă, de-a lungul fluviului, pe sub malurile fluviului. Numai viscolele puternice adună caii în grajduri în faţa ieslelor şi pe tineri la masă cu părinţii.

Cum şi când sărbătoarea barbară a alergărilor de cai pe zăpadă a fost trecută pe seama creştină a Bobotezii şi a fost alăturată obiceiului aruncării crucii printre sloiuri într-o spărtură de apă făcută pe la mijlocul fluviului – e un lucru neştiut.

Ştiut este însă că oamenii goi, care se aruncă printre sloiuri să prindă crucea aruncată în fluviu de preot, nu sunt dicomesieni ci fie hoţi veniţi pentru iertare din pricina iernii grele, fie altfel de oameni străini iviţi în căutare de pâine, care nu ţin de *Dicomesia*, dar care cunosc că dicomesienii sunt mână spartă de Bobotează (e doar sărbătoarea fiilor lor de însurat). Prinzătorii de cruce, care înoată printre sloiuri ca s-o înhaţe din apa sfinţită a fluviului, lovindu-se cu capetele în burtă şi încăierându-se ca nişte besmetici pe sub bucăţile de gheaţă, pot să strângă apoi căruţe întregi de făină şi fasole, de fâşii de slănină şi de seu, de mere uscate, trecând din casă în casă pe uliţele aşezărilor dicomesiene. Toţi cei care se aruncă după cruce au dreptul la pomana asta, nu numai cel care a prins-o în încăierarea din apa fluviului. Iar cel care a prins crucea e şi acela care face împărţeala între hoţi şi-şi păstrează partea cea mai bună, mai mult, poate chiar să rămână în iarna aceea printre dicomesieni fără ca nimeni să-i aducă aminte că a fost hoţ sau că e străin. În vremuri foarte vechi, dacă se întâmpla ca în timpul anului care se scurgea după Bobotează hoţul să-şi

vadă de alte treburi decât cele care-i spurcaseră numele şi porecla (de fapt porecla, oamenii cinstiţi ca şi hoţii trăiesc şi sunt cunoscuţi în *Dicomesia* numai prin poreclă), atunci el, la Boboteaza viitoare, putea să mâie caii la *Biserica pe Roate* a dicomesienilor. Iarnă de iarnă, dicomesienii coborau în urma unui fel de *Biserică pe Roate* trasă de şase cai spre lunca fluviului unde aveau loc alergările tinerilor de însurat şi unde vin fetele să privească, să fie privite şi răpite. Dicomesienii au acum biserici obişnuite, dar *Biserica pe Roate,* pe care în vremuri vechi o luau cu ei în fiecare an în lunca fluviului, a fost folosită numai pentru elogiul acelei zile de iarnă a călăreţilor tineri şi a fetelor încălţate. Spun *a fost, pentru că Biserica pe Roate nu mai poate fi văzută, e demult* neştiută sau pierdută.

Fibula, care şi ea trecuse fluviul în ghete de măritiş la vremea tinereţii ei dintâi, asta a fost demult, văzuse Biserica pe Roate. (Orice om care se laudă că a văzut-o nu poate fi decât un om bătrân.) Fibula era bătrână când a început să spună că ea a văzut *Biserica pe Roate* şi că avea pereţii lungi din scândură negeluită, roţi înalte cu butuci groşi şi două oişti, una la pronaos, alta la altar. Caii puteau fi înhămaţi fie într-o parte, fie în alta, amintind se pare vremi de început de istorie, când dicomesienii câmpiei erau surprinşi de năvăliri turceşti ori tătăreşti sau de oricare alte invazii venite din toate părţile şi când, în grabă, puteau înhăma la oiştea care le era mai la îndemână şi să fugă apoi spre munţi, călări pe caii lor mici şi păroşi cu bărbi şi coame până la genunchi, având în fruntea convoaielor *Biserica pe Roate* unde îşi urcau şi-şi ascundeau fecioarele şi lăzile cu sământă de grâu. Dar povestea cu oiştile Fibula o ştia de la un singur om care a fost în stare să i-o tălmăcească cum trebuie: anume *Filip-Lăscăreanu-Teologul,* zis *Umilitul*, plecat demult în străinătate unde a devenit un om învăţat, un savant bizantinolog, şi care singurul şi-a dat seama că *Biserica pe Roate* e o avere: "o avere mai mare – spunea el – decât o bogăţie

strânsă de zece milioane de oameni timp de o mie cinci sute de ani şi de care bogăţie dicomesienii habar n-au avut şi nu au şi au folosit *Biserica pe Roate* în zilele de Bobotează ca pe un car de petreceri". Nişte greci ar fi venit cândva s-o cumpere – "cu calupuri de aur", zice o legendă locală care nu poate fi crezută mai mult decât este crezută o legendă – dar ce este adevărat este că în acel an de Bobotează, când au apărut grecii cumpărători, a fost întâia oară când dicomesienii – la sfatul *Umilitului* venit într-o scurtă călătorie printre ei – au ţinut ascunsă *Biserica pe Roate* iar alergările s-au făcut în luncă, în faţa unei sănii aşezate pe tălpi, făcută din copaci întregi, sanie în care stăteau încotoşmănaţi în şube de oaie preotul şi hoţul care fusese îngăduit să mâne caii.

Fibula se întorsese totuşi în *Metopolis,* după ce trecuse şi ea la vremea tinereţii pe fluviul îngheţat în *Dicomesia,* în ghete de măritiş, şi după ce-şi pierduse fetia. Despre dicomesianul care o răpise atunci avea să spună mai târziu că era "un mârlan cu curtea plină de cai şi de căţele". Dar *Fibula* s-a numit de atunci pe toată viaţa dicomesiancă. Şi-a făcut apoi aurărie şi a devenit negustoreasă de podoabe femeieşti, dar nu înainte de a călători la Roma şi Paris (deşi mama ei nu a fost bogată, totuşi a avut în proprietate două fierăstraie de tăiat marmoră şi un atelier de făţuit plăci de piatră, avere care i-a rămas Fibulei; dar cel care a răsfăţat-o pe Fibula încă din prima ei tinereţe nu numai cu dragoste, ci şi cu averi, a fost şi este şi acum, când ea e aproape bătrână, *Filip Umilitul*; dar asta la timpul lor). Aurăria din *Metopolis,* Fibula a făcut-o împreună cu Guldena, care nu e de pe aici, e din oraşul *Mavrocordat,* e o femeie grasă, cu faţa rotundă şi roză, care asudă mereu, din care pricină obrajii, bărbia, fruntea, pleoapele, urechile îi strălucesc întruna. Câte monezi vechi i-au trecut Fibulei prin mână, şi printre ele nu puţine monezi preţioase, nu puţine din ele le-a aruncat în foc. Bogăţii ca astea chiar dacă au atras-o,

nu prea a ţinut seama de ele când le-a avut, dar nici nu s-a ales cu mare lucru din ele. Dar Fibula n-a uitat *Biserica pe Roate*, căreia îi ştia valoarea mai mare decât orice bogăţie, o pândise mereu să-i afle ascunzişurile din ce în ce mai ferite şi mai des schimbate. Fibula ştia de la *Umilit* şi n-a uitat niciodată că nici o avere pe care ea ar putea s-o adune n-ar putea întrece preţul scândurii jegoase, al butucilor grosolani şi al celor două oişti de la *Biserica pe Roate*. De aceea şi când a ajuns bătrână, când *Metopolis*-ul începuse să se şteargă de pe faţa pământului şi să se scufunde, izbit deasupra solului de negustorii care cumpărau bătrânele fără urmaşi şi cu ceva avere, plătindu-le îngrijirea ultimilor ani de viaţă pentru a le moşteni apoi, iar sub dealurile de la temelii minat cu dinamită de lacomii căutători de marmoră roşie, când au dispărut pe rând *Bodega Armeanului, Piciorul Neamţului, Generalul Marosin* şi *Generalul Glad*, apoi *Iapa-Roşie, Bazacopol, Emil Havaet*, până şi prea delicatul *Topometrist*, când nici un deal de marmoră n-a mai rămas în picioare sub *Metopolis*, nici dincolo de *Metopolis* – nici atunci Fibula n-a uitat *Biserica pe Roate*. O pândise mereu, chiar când se scufunda pământul sub papucii ei de purpură cu bot aurit. Îi căuta ascunzişurile din ce în ce mai ferite şi mai des schimbate: *aşa s-a făcut* – spun metopolisienii mai imaginativi – *că în ultimii ani ai vieţii, Fibula, când nu mai avea mulţi dinţi în gură, aflând ultimul adăpost al Bisericii pe Roate, a pătruns într-o noapte în magazia unde templul mişcător era ferecat şi pus sub lacăte, a scos-o de acolo, înhămându-se la oiştea dinspre pronaos, împreună cu Guldena, şi încercând s-o târască până la liziera gutuilor, la Casa Pălărierului.*

Dar până cântărim asta, mai e multă vreme. Mai întâi Iapa-Roşie trebuie să treacă fluviul în ghete de măritiş şi câte altele trebuie să treacă.

GĂTIREA IEPEI-ROȘII ÎN HAINE DE PURPURĂ CU CORDON ȘI COLIER DIN MONEZI IMPERIALE

O fată să plece iarna pe viscol dis-de-dimineață peste fluviul înghețat și să treacă dincolo în *Dicomesia* nu este un lucru neobișnuit pentru metopolisieni. Mai ales când fata încalță pentru întâia oară ghete și pleacă să-și încerce norocul printre dicomesieni și să fie răpită. Dar metopolisienii n-au văzut-o în dimineața aceea pe copila care a părăsit pentru totdeauna aurăria Fibulei și Guldenei. Iarna, metopolisienii se scoală târziu, mai ales în zi de sărbătoare.

În ajunul Bobotezei, cu o seară înainte, Fibula, asistată de Guldena, i-a dăruit fetei o pereche de ghete roșii. Copila s-a mirat văzându-le, ea mai credea încă în speranța că ghetele roșii o să-i crească din oase. Le-a primit, totuși râzând, ca pe niște ghete de rezervă. Într-atâta a crezut în celelalte, în ghetele care o să-i crească din tălpi și din glezne, încât de multe ori, luându-și picioarele în palme, jurase că le are, că le simte și că nimeni nu trebuie să-i știe secretul. Primind, în sfârșit, altele de la Fibula și-a zis: "Am să port mai întâi ghetele astea roșii pe care le-am primit de la aurăreasă până se rup. Numai după aceea am să le încalț și să le folosesc pe ale mele, care sunt mai frumoase și care trebuie păstrate ca ochii din cap".

Fibula a îmbrăcat-o într-o rochie lungă de culoarea purpurei, cu dantelă albă, înaltă la gât, i-a trecut un cordon din monezi vechi grecești, romane și bizantine, pe mijloc. Erau monezi din bronz bătute cu sute de ani în urmă la cetatea Histria, aflată nu prea departe de locul *Metopolis*-ului de azi. Monezile aveau pe avers capul zeiței Hera, sau figurile răsturnate ale lui Castor și Pollux; ori capul puternicului Heracle, care încă din leagăn omora șerpi, gâtuindu-i în palme; iar pe revers un vultur cu delfin în gheare, sau spice de grâu. Fibula i-a mai dat și un colier, tot din monezi, cu piese vențiene și genoveze medievale care, nu se

ştie de ce, se întâlneau în unghiul de jos cu un sesterţ roman cu chipul împăratului nebun Nero. Colierul se încheia în spate cu o clapă, făcută din două monezi, anume din doi aşi romani, mai puţin preţioase prin metal, dar de mare valoare prin vechime.

Primind colierul, fata şi-a amintit că plânsese cu luni în urmă când frecase cu cenuşă şi nisip tocmai aceste monezi, pe care Fibula i le dăruia acum prinse într-un cordon şi-ntr-un colier. Fibula o pălmuise atunci pentru întâia oară pentru că fata aruncase monezile şi spusese că nu poate să le cureţe mai mult cu cenuşă şi nisip decât încercase. Şi pornise din nou să le cureţe până le-a făcut strălucitoare. Le primea acum în dar şi nu ştia ce să creadă. Să fi fost pregătite oare pentru ea de către Fibula încă de la început? I le dăruia acum Fibula pentru a o face să nu uite ruşinea palmelor de atunci? Oare voia aurăreasa să-i dea fetei o învăţătură pentru toată viaţa prin acest dar? Fata nu ştia nimic despre pedagogie, iar Fibula nu cultiva asemenea discipline pe care le socotea bune numai pentru oamenii slabi şi aplicate acestora de către oameni slabi. Aşa că nici o legătură nu se putea face între palmele primite atunci de la Fibula şi darurile primite acum de fată, în ajunul plecării peste fluviul îngheţat în ghete de măritiş. Mai degrabă se putea da crezare cuvintelor Guldenei, spuse mult mai târziu: *Monezile de la cordon şi de la colier erau din lada adusă cândva în aurărie de Kiva-cea-Mare.* Să fi fost un dar al mamei-bivolărese pentru timpul când fata va fi gata de măritiş? Dar aici se iveşte o neînţelegere. Kiva-cea-Mare avea spaimă de metale şi de orice lucru legat prin ceva de "măruntaiele pământului", care nu puteau aduce decât rău. Nu-i putea dori răul fetei sale. Dar Kiva cunoştea totuşi lumea şi ştia că nimeni nu poate intra în ea dacă nu-i îmbracă obiceiurile... Poate să fi fost un compromis al Kivei pe care nu-l făcuse niciodată în folosul ei, dar pe care-l îngăduia fetei ei adorate. În orice caz, *Kiva-cea-Mare* nu uitase să pună pentru fata ei în ladă talismanul cel mai de preţ: ciucurele de lână roşie.

Fibula n-a omis, în seara dinaintea Bobotezei, să prindă ciucurele de lână roşie la găteala rochiei: l-a fixat pe gâtul înalt de dantelă albă, în aşa fel încât dădea rochiei de purpură din stofă grea – zicea ea – un amănunt moale şi cald. Fata s-a bucurat de rochie şi foarte mult de ciucurele de lână roşie cu care se jucase în copilărie. O dată fata gătită, îşi păstrase totuşi frumuseţea ei. Hainele împopoţonate şi podoabele fibuliene n-o înstrăinaseră de ea însăşi; ovalul limpede şi alungit al feţei, cu ochi negri şi nasul uşor acvilin, statura înaltă şi subţire, picioarele şi mâinile arămii cu oase drepte şi lungi nu puteau fi mutilate nici de o rochie regească, nici de o pânză de sac; părul roşu îi cădea abundent şi răzvrătit cu fâşiile lui de flăcări peste acel harnaşament imposibil de podoabe, peste rochia de purpură înflorită la gât cu horbote de dantelă albă şi cu ciucurele de lână roşie, peste colierul de monezi de care atârna capul lui Nerone, şi peste cordonul de drahme şi asarii greceşti cu chipul lui Hercule în mai multe exemplare, cu monezi imperiale romane şi bizantine. Fibula i-a zis fetei: "Tu eşti îmbrăcată ca o împărătească cu podoabe din toate vremurile lumii. Dacă eşti în stare, risipeşte cât mai degrabă lucrurile astea împărăteşti şi trăieşte-ţi dragostea cu cine vrei şi cu cine-ţi place". Aşa vorbea Fibula. Deşi nu dădea doi bani pe pedagogie, şcolile multe pe care le făcuse şi oamenii bogaţi şi distinşi printre care trecuse şi trăise îi stricaseră vorba pe care obişnuia s-o umple cu învăţături bune de risipit şi de aruncat în nopţi de petreceri şi plăceri.

Cu asta s-a terminat găteala fetei din noaptea de ajun de Bobotează.

Copila s-a dezbrăcat şi şi-a privit mult timp, străină, lucrurile primite.

În noaptea aceea a dormit goală în aurărie, cu ciucurele de lână roşie sub pernă. A visat că cineva i-a furat ghetele roşii adevărate din picioare şi nu i-au mai rămas pentru cât trăieşte decât ghetele de rezervă primite de la Fibula şi Guldena. Când

s-a trezit şi-a privit cu grijă degetele de la picioare: dar nu-i crescuse încă pieliţă de raţă. Putea zice, cu toată urâţenia visului, că încă nu se abătuse asupra ei tot răul.

GENERALUL MAROSIN NU A APĂRUT ÎN VISUL FETEI DE MĂRITAT DAR PUTEA SĂ APARĂ

Aurăria Fibulei şi Guldenei se afla pe malul fluviului. Dar fata, ieşind de acolo în dimineaţa zilei de Bobotează, nu s-a îndreptat spre gheaţa fluviului ca să treacă spre Dicomesia, ci mai întâi spre ferma Generalului Marosin. Pe atunci generalul nu era bătrân ca acum.

Era prea de dimineaţă, nici un metopolisian nu apăruse pe străzi când fata ieşise pe uşă, iar Fibula şi Guldena dormeau când ea părăsise pentru totdeauna aurăria, numai Guldena se trezise câteva clipe ca să pună ranga pe dinăuntru în spatele uşii de la intrare: îi urase fetei: "să-ţi meargă bine pe unde o să-ţi plimbi şi o să-ţi laşi oasele". Guldena imita răutatea Fibulei, dar nu înţelegea că răutatea Fibulei era folosită cu spirit, o imita pe stăpână, dar îi imita numai coaja vorbelor peste care adăuga doar nişte spini culeşi de pe toate drumurile.

De ce i-a venit fetei în gând să se îndrepte mai întâi spre ferma generalului, nici ea nu putea spune prea bine. Poate că-l socotea un prieten şi, părăsind *Metopolis*-ul, voia măcar să-i mai vadă zidurile fermei pe care, la drept vorbind, nu le văzuse, dar îşi închipuia cam pe unde sunt şi puteau fi sărite dacă vreun necaz mare ar fi făcut-o să-i ceară ajutor acestui prieten. De multe ori, pe când fata se afla în aurărie, se gândea şi visa că în cazul unei nenorociri numai la general poate alerga. Şi în gândul ei socotea cam cum ar putea pătrunde hoţeşte în Pavilionul Generalului când vreo nenorocire avea s-o izgonească şi s-o mâne de la urmă spre drumuri neştiute. Fata ajunsă de măritat era încă

o copilă care-i purta Generalului Marosin un fel de dragoste filială. S-o numim aşa, deşi nu-i propriu, fata a fost mereu crescută fară tată, nici nu ştia exact ce înseamnă vorba asta, auzind-o, credea că *tată* înseamnă un fel de prescurtare a unui cuvânt pe care nu-l ştia, aşa cum în loc de Vasile zici Sile, în loc de Alexandru, Alexe, iar în loc de Mandache, Dache. Nemaivorbind că generalul nu putea fi socotit un om bătrân şi ca având o fată aşa mare. Fata de măritat dacă ar fi avut tată, ar fi fost într-adevăr aproape bătrân. Marosin a fost colonel la mai puţin de 30 de ani, iar general devenise la 46. Nu avea mai mult de 47 când fata îl văzuse intrând pentru prima dată în aurărie, părea mult mai tânăr decât Fibula care n-avea decât vreo 40; or, la vârsta asta, de nici 50 ani, pe deasupra să mai fii şi general, în ochii unei fete pubere eşti mai degrabă frumos ca un ginere sosit cam târziu spre o mireasă, dar sosit totuşi. Acest sentiment confuz de mireasă l-a avut mai degrabă fata la vederea generalului. Dar Marosin n-a socotit-o niciodată decât o copilă şi a căutat să nu se poarte cu ea altfel decât ca un om prea în vârstă pentru o fiinţă atât de fragedă. Fie pentru că o văzuse pe tânăra cu părul roşu şi-i plăcuse, fie că îl lega ceva de Fibula, fără ca fata să fi ştiut, Generalul Marosin venea foarte des la aurărie. Dar ce era ciudat, venea uneori când ştia că Fibula nu e acasă. Să fi avut Marosin ceva de vorbit cu Guldena? Dar cu Guldena generalul aproape că nu vorbea, dacă o vedea, o întreba numai unde e Fibula. S-a întâmplat o dată ca nici Fibula şi nici Guldena să nu fie în aurărie şi nici în camerele lor dinapoia gratiilor de argint şi a foraibărelor de bronz, când generalul a intrat într-o zi pe uşă. Numai fata cu părul roşu stătea în faţa cuptoarelor în treanţa aceea de rochie pe care o primise de la Kiva-cea-Mare. În zilele când Fibula şi Guldena erau acasă şi venea generalul, ele o trimiteau pe fată într-o încăpere alăturată unde era un atelier cu polizoare, "atelierul Guldenei". Dar acum generalul o găsise singură în faţa cuptoarelor, cu braţele şi picioarele

arămii dezgolite în bătaia focului. Fata nu ştia ce e ruşinea. Ştia că e înaltă, că are părul roşu, că dacă n-are grijă o să-i crească într-o zi pieliţă de raţă între degetele de la picioare, dar n-avea nici-o pricepere la abstracţiuni ca: ruşine, indiscreţie, afecţiune, vulgaritate, elevaţie. Mulţi nu ştiu dacă ea e într-adevăr născută de Kiva-cea-Mare. Nici ea nu ştie. Despre copii ea crede cum a crezut şi despre ea însăşi, că apar din când în când pe apa fluviului şi prin iarbă şi că de acolo sunt luaţi de către femei străine, învăţaţi să se spele pe faţă şi să se ferească de clopote galbene şi de necunoscuţii care se apropie de casele din vapoare ca să întrebe câte în lună şi stele.

Când l-a auzit pe general bătând în uşa aurăriei şi când l-a văzut intrând, ea s-a bucurat cum se bucura când îşi punea labele un castor pe coasta vaporului sau când venea un cal frumos să bea apă aproape de locul unde ea se scălda.

Generalul i-a întins mâna. Mai totdeauna ea a avut credinţa, când a fost copilă, văzându-i pe oameni întinzându-şi mâinile, că-i doare ceva, fie un deget, fie palma întreagă. Când nu saluţi şi numai râzi de bucurie la apropierea unui om, înseamnă că nu te doare nimic. I-a zis chiar generalului: "Iar te doare mâna?" "Mă doare rău"– i-a răspuns generalul, prefăcându-se şi lăsându-şi mâna cercetată. Atunci fata i-a observat mai bine epoleţii auriţi şi tresele. Epoleţii semănau foarte mult cu nişte tipare din stivele Fibulei şi Guldenei, tipare în care se turnau diferite podoabe. Tresele se asemănau cu nişte agrafe late şi frumoase de păr. "Mă joc cu ele"– spusese ea, atingând tresele de pe un umăr. Generalul şi-a scos haina şi i-a dat-o, punându-i-o pe genunchi ca s-o acopere mai bine. Ea n-a mai privit spre epoleţi, având toată haina în mâini şi a început să-şi treacă palmele peste stofa fină, peste căptuşeala lucioasă, şi-a vârât braţele prin mâneci, să simtă mai bine ce e acolo. Un miros străin, puternic, i-a venit dinspre haină în nări. Mirosul acela îi plăcea şi şi-a înfundat nasul în tunica

generalului. S-a ridicat apoi, a luat dintr-un vas din fața cuptoarelor un pumn de monezi, drahme și stateri grecești, talanți și besanți și a început să le așeze cu grijă una lângă alta pe epoleții hainei. După aceea, cum generalul se așezase turcește pe nisip, nu departe de locul unde stătea ea, a mai luat câțiva pumni de monezi și l-a presărat pe general pe cămașă, pe păr, pe pantofi. Generalul a început să râdă și s-a întins cât era de lung pe nisip. Ea a pus mâna atunci pe un vas întreg încărcat de bani vechi, a răsturnant tot vasul peste el, îngropându-l în sumedenie de bani de toate culorile și mărimile, cu fel de fel de chipuri și semne pe ele. Generalul, întins pe nisip, acoperit în bani vechi cum era, a ridicat brațele și a adus-o pe pieptul lui pe fată, și-a apropiat gura de ea și a apăsat-o pe buze. Fata n-a priceput, i-a zis: "M-ai lovit din greșeală". De atunci generalul n-a mai venit la aurărie. "Ce ai la gură?" – o întrebase Fibula în aceeași zi pe fată. "M-a lovit generalul din greșeală". Fibula înțelesese din inocența fetei că între ea și general prea multe nu se întâmplase. "Dacă generalul ar fi fost numai locotenent, cum l-am cunoscut eu când eram tânără, gura ți-ar fi arătat altfel și n-ai mai fi spus tot ce ți s-a întâmplat" – i-a zis Fibula fetei. Iar Guldena râdea urât, gâlgâit, cu fața transpirată mai mult decât de obicei.

*

* *

Începuse să ningă, apoi să viscolească cu pânze dese, când fata a plecat să vadă pentru ultima dată zidurile generalului. Când a ajuns la fermă, viscolul se întețise și înfundase aerul, nu se vedea bine la câțiva pași, într-atâta se întunecase ziua din pricina vânzolelii zăpezii încât s-a lovit mai întâi de zid și mai apoi l-a văzut. "Trebuie să mă grăbesc, altfel nu mă mai pot întoarce să trec fluviul pe gheață."

Dar a rămas totuşi un timp lângă zid. Nu ştia unde se află porţile de intrare.

De sărit, n-avea rost să sară zidul. Nu pentru că îmbrăcămintea ar fi încurcat-o, deşi pe deasupra rochiei purta o haină grea din piele de bivol, căptuşită pe la margini cu blană de castor, cu guler şi manşete de castor. Dacă n-ar fi nins aşa şi n-ar fi viscolit, iar Crivăţul n-ar fi bătut atât de rău, şi-ar fi dezbrăcat haina şi ar fi aruncat-o peste zid, apoi ar fi sărit şi ea. Mare lucru n-ar fi fost. Dincolo de zid era un copac care-şi trecea crengile groase şi aplecate până-n stradă. N-ar fi avut decât să se prindă cu mâinile de o creangă şi să-şi facă vânt dincolo. În zborul trupului peste zid ar fi avut timp să-şi aleagă locul unde să cadă, să-şi găsească haina şi să se îndrepte apoi spre Pavilionul Generalului care nu putea fi prea departe, din stradă când vremea era limpede, ea auzise cândva că i se văd coşurile de cărămidă frumos făţuite. Dar acum viscolea şi nu se vedea la doi paşi, nu se vedeau nici coşurile şi bine nu se vedeau nici măcar crengile copacului atât de apropiat de zid. Dimineaţa semăna cu o noapte albită şi nu putea şti exact nici chiar unde se află ea însăşi, necum pe unde să sară zidul dacă ar fi vrut să-l sară. Poate şi-ar fi pierdut, dacă ar fi aruncat-o peste zid, haina. Şi nu voia. Despre haină ştia că e făcută din pieile de bivol lăsate Fibulei de Kiva-cea-Mare, aşa cum îi lăsase şi blănurile de castor. Şi mai ştia că erau singurele piei de bivol la care ţinuse Kiva mai mult decât la nişte animale vii, pentru că erau de o culoare brun-roşcat, cum numai apele au în toiul nopţii după ce şi-au păstrat soarele înăuntru. Din toată turma de bivoli pe care o păzea, Kiva avea numai trei sau patru care erau proprietatea ei. Iar aceştia, de neam rar, roşcaţi şi nu negri, Kivei i-a fost mereu teamă să nu-i piardă, erau toţi tauri, au dispărut chiar o vreme furaţi sau rătăciţi, dar atunci, spre norocul ei, s-au întors până la urmă la cireadă. Kiva i-a mai lăsat câţiva ani să capete de la ei prăsilă, apoi i-a spintecat pe toţi la rând,

cu mâna ei. Odată bivolii tăiaţi, pielea nu şi-a pierdut culoarea frumoasă, un tăbăcar din *Cetatea de Lână* a făcut în aşa fel încât să nu şi-o piardă, iar Kiva le-a pus apoi în ladă printre monezile, ciucurele de lână roşie, blănurile şi pietrele vechi trimise Fibulei. Un om mătăhălos, în şubă grea de oaie, a apărut lângă zid, s-a apropiat de fată şi a întrebat-o urlând prin viscol ca să poată fi auzit: "Pe cine cauţi?" "Pe Generalul Marosin." "Cine eşti?" "Eu sunt de la aurărie" – a răspuns fata neştiind să se descurce în faţa matahalei care devenise nevăzută din pricina viscolului des şi care-şi mişca şi-şi ducea umbra agresivă când înainte, când înapoi şi părea că tremură prin pânzele viscolului. "A, dumneavoastră sânteţi doamna Fibula – s-a auzit vocea matahalei, iar umbra i-a fost din nou învăluită şi înecată de viscol – domnul general a plecat ieri cu sania peste Fluviu." Fata n-a întrebat unde şi nici n-a avut răgaz să spună că ea nu e Fibula, ci fata din aurărie. Dar matahala, ca şi cum ar fi fost întrebată, a urlat mai departe prin crivăţul cu zăpadă: "Unde a plecat domnul general nu ştie nimeni, doamnă Fibula. Poate a plecat în *Dicomesia.* Poate la *Mavrocordat.* Poate la *Cetatea de Lână.* Poate la vânătoare de lupi cu *Milionarul.* El e *general* şi nu spune nimănui când pleacă şi când vine".

Apoi matahala s-a retras brusc în viscol, răsucindu-se pe călcâie, n-a făcut înapoi decât câţiva paşi şi nu i s-a mai văzut nici umbra aceea care i se văzuse până atunci, în locul umbrei dispărute un vârtej sălbatic de zăpadă s-a răsucit, s-a izbit de zid, s-a sfărâmat şi s-a spulberat din nou, s-a adunat iarăşi şi s-a repezit iarăşi spre zid, dar acolo vârtejul a fost înghiţit de alt vârtej mai mare răpindu-l, şi au ţâşnit amândouă în sus, urlând mai tare decât vocea matahalei dispărute.

Fata a mai rămas un timp în stradă fără să se mişte, neştiind ce să facă. A auzit din partea unde dispăruse matahala o altă voce, o voce ascuţită de femeie, strigând: "Cine era, cu cine ai vorbit?" "Cine să fie – s-a auzit din nou vocea matahalei urlând

şi mai puternic decât la început – cine să fie, paţachina de Fibula. Îl caută pe general nu numai noaptea, ca să-i intre în aşternut. Îl caută şi în zori şi îi zgârie zidul cu unghiile. Nu se mai satură de armăsar."

IAPA-ROŞIE ÎN GHETE DE MĂRITIŞ GĂSEŞTE LUNCA DICOMESIANĂ GOALĂ ŞI FĂRĂ CĂLĂREŢI RĂPITORI

Fata a trecut fluviul pe gheaţă. Crivăţul şi viscolul, oricât i-au abătut drumul şi i-au întârziat timpul, ea tot a sosit până la urmă în lunca alergărilor de cai. Acolo, în *Dicomesia,* vremea se liniştise. Se vedeau norii mari şi grei lenevind pe cer. Dar lunca era goală. A aşteptat, dar n-a apărut nimeni. Nici urme de copite şi de sănii nu se zăreau pe luncă, zăpada viscolită acoperise şi aici totul. Şi-a dat seama că trebuie să fie mult trecut după-amiază. Scăpase clipa alergărilor şi a răpirilor. Însemna că soarta ei de fată de măritat se amâna cu încă un an.

A străbătut lunca printre sălcii şi plopi până la fluviu şi înapoi spre coasta înaltă unde încep pădurile de salcâm ale Glavei şi Apud Glavei, în speranţa că vor mai apărea o dată călăreţii răpitori sau măcar unul dintre ei.

În gheaţa fluviului a văzut o copcă mare, cu sloiurile sparte de topoare. Poate copca unde preotul a aruncat crucea şi unde hoţii au sărit s-o prindă, au înotat şi s-au bătut orbeşte între ei prin apă care să pună mai întâi mâna pe ea.

La aurăria din *Metopolis* ea nu se mai putea întoarce.

S-a îndreptat din nou spre pădurile de salcâm ca să urce coasta spre aşezările dicomesiene. Nu ştia ce va face şi încotro se va îndrepta. Dar spre casă de om trebuia să se îndrepte.

Sus, pe coastă, a apărut o sanie. Şi sania a început să coboare spre luncă. Fericită, fata a alergat s-o întâmpine desfăcându-şi de pe cap şalul alb şi bătând cu el aerul geros.

Omul din sanie s-a ridicat în picioare, a biciuit sălbatic caii roibi şi înalţi şi a strigat ceva, lunecând şi mai repede, în pulberi de zăpadă, spre fata cu şalul în mână.

Din sanie a sărit, îmbrăcat într-o şubă grea din blăni galbene de vulpe, Generalul Marosin. A luat-o în braţe, şalul alb se târa prin zăpadă. "Ţi-am pregătit şi ţie în sanie o şubă din blănuri de vidră", a zis Generalul, a ridicat-o în sus spre el şi a lovit-o din nou pe buze cu gura lui, aşa cum o lovise cândva în aurărie, dar de data asta rău, foarte rău.

A dus-o cu sania pe un drum lung pe malul fluviului.

Au ajuns în oraşul *Mavrocordat* şi au stat o noapte într-o casă goală, cu covoare groase şi moi pe jos, ţesute cu chipuri de păuni albaştri şi cu lei albi şi lăţoşi ca ţapii. Cu sobe înalte, având turnuri în vârf şi coloane de piatră împletite pe margini, iar jos, printre coloane, uşi transparente prin care se vedeau butuci mari arzând în flăcări.

Prea limpede ea nu-şi aminteşte şi nu ştie de ce Generalul a dus-o acolo. Mai degrabă cuvintele Fibulei spuse în aurărie, în ziua când o întrebase ce are la buze de-i sunt umflate, i-au limpezit ceva din cele întâmplate cu ea în casa mavrocordată. Generalul s-a purtat ca un locotenent în casa asta. Dar fata nu-şi aduce nimic bine aminte din tot ce s-a petrecut în încăperile cu păuni albaştri, cu perne şi cu paturi moi, decât că Generalul părea acolo mânios şi grăbit, o strângea furios în braţe şi schimbat la faţă. Şi-a mai amintit că a doborât-o şi că la sfârşit i-a zis râzând: "*Iapa mea Roşie, Iapa mea Roşie*. Nu mai plânge, trece repede". Şi a mângâiat-o pe obraz, crezând că ea plânge. Dar ea nu plângea. Se uita mirată la vânătăile ei de pe mâini şi de pe picioare. Tot mirată, şi-a luat chiar degetele de la picioare în palmă să vadă dacă nu cumva i-au crescut pieliţe de raţă. Fiindcă ceva trebuie să i se fi întâmplat, iar ea nu ştia bine ce. Nu înţelegea şi n-a înţeles nimic.

A doua zi în zori, când Generalul dormea adânc, o femeie înaltă, îmbrăcată în haină de piele de bivol, tivită pe margini cu

blană de castor, purtând pe dedesupt o rochie purpurie cu horbote de dantele înalte la gât, cu cordon și colier din monezi imperiale, a ieșit grăbită din casă în stradă, atât de grăbită, încât părul ei roșu și lung i se clătina și îi zbura în șuvițe lungi, deși nu bătea deloc vântul, ningea liniștit și cu fulgi mari.

Femeia asta era *Iapa-Roșie*. Porecla i se pecetluise.

Generalul n-a mai găsit-o. A căutat-o câteva zile prin orașul *Mavrocordat*. I-a pus și pe alții s-o caute. Dar totul a fost zadarnic. Până la urmă generalul și-a lăsat sania și caii în grija unui han din oraș și s-a întors pe alt drum în *Metopolis*. Și ajuns acolo, a plecat apoi într-o călătorie neștiută de nimeni și a lipsit din oraș aproape un an.

Când fugi și vrei să scapi cu viață, nu te îndrepți nici spre câmp, nici spre oameni. Te îndrepți spre fluviu. El este mai sigur decât orice. Așa fac dicomesienii. Așa a făcut și Iapa-Roșie când a dispărut din casa mavrocordată.

Și dacă a găsit din nou fluviul, a coborât malul, și-a scos haina din piele de bivol, a împăturit-o, a așezat-o undeva și a început să alerge în rochia ei de purpură și în ghetele ei roșii printre sloiuri și s-a dat pe gheață. Râdea și se dădea pe gheață.

Ani în șir, de la fereastra aurăriei, privise cum fetele și băieții se dădeau pe gheață. Ea nu se dăduse niciodată. N-avusese ghete. Iar când a trecut pentru întâia oară fluviul înghețat, părăsind *Metopolis*-ul, nu i-a stat gândul la asta.

Acum era singură pe întreg fluviul, orașul Mavrocordat se vedea departe, mult înapoia malului, ningea liniștit, ea fugea tropăind și se lăsa apoi să lunece lung pe tălpile ghetelor roșii.

Și-a scos cordonul și colierul de monezi imperiale și le-a aruncat spre mal. O încurcau.

S-a dat pe gheață foarte multă vreme până a apucat-o frigul. Zăpada îi udase rochia, îi ieșeau aburi din părul roșu, din rochia de purpură, din brațe, din horbota dantelelor.

Atunci a văzut că-i lipsește de la gât ciucurele de lână roșie primit de la Kiva-cea-Mare.

Nu știa că acest ciucure îi căzuse cu o noapte în urmă pe covorul cu păuni albaștri din casa mavrocordată. Și neștiind, l-a căutat acum printre sloiuri pe fluviul înghețat până i-au înlemnit tălpile în ghetele roșii, iar umerii umezi ai rochiei prinseseră cruste de gheață. *A plâns pentru întâia oară în viața ei cu hohote și sughițuri, dar ciucurele din lână roșie nu l-a găsit nicăieri.*

De pe mal o privea *Aram Telguran*, din fața cafenelei lui. Sus pe mal era o cafenea singuratică pe care Iapa-Roșie, în fuga ei, aproape că nici n-o zărise. Cafeneaua avea ferestrele îndreptate înspre fluviu, iar la ochiurile geamurilor se zăreau colivii pline cu canari galbeni. Cafeneaua stătea singură și izolată pe mal, într-un colț depărtat al portului amorțit sub zăpadă, și aproape neobservată dinspre orașul *Mavrocordat*, iar fumul ieșea din coșurile ei, mirosind dulce și amar a cafea și a ceai. *Aram-Negriciosul* privea de sus de pe mal la Iapa-Roșie, se închina și o privea iar cum se dă pe gheață, își ridica spre cer mâinile lui scurte și grase, din haina creață și tuciurie de astrahan care-i acoperea trupul gros:

"O, Doamne, ce împărăteasă a venit pe gheață în fața cafenelei nefericitului Aram Telguran, care n-a mai văzut o împărăteasă atât de înaltă și de sprintenă, în viața lui de armean, încă înainte de Christos, de pe timpul lui Seleucos I Înțeleptul. Aburul nărilor ei de căprioară se face zăpadă în jur, așa cum herminele se nasc din răsuflarea caldă prin ierni a lacurilor armenești Van și Sevan. Mă închin ție, împărăteasă de purpură, vino spre mine sau îngăduie-mi să cobor eu spre tine, ca să mă simt cum mă înalț smerindu-mă și înălțându-mă o dată cu tine, să nu-ți ajung decât la boturile ghetelor tale de soare și să le sărut umilit, așa cum sărut pulberea pe care calc de când m-am născut".

Aram avea o tânguire în glas ca un preot care și-a uitat religia și și-a pierdut biserica. Se închina pe mal, mare și gros,

mototolindu-şi căciula, chinuindu-şi în pumn reverele de blană creaţă ale hainei de astrahan.

Iapa-Roşie şi-a strâns cordonul şi colierul de pe unde le aruncase, şi-a îmbrăcat haina din piele de bivol şi a început să urce malul spre armean.

Nu-i mai era frică de nimeni. Aram era urât, chiar pocit, dar ei nu-i era teamă de faţa lui neagră ca tăciunele, de nasul lui coroiat şi ochii mari şi bulbucaţi ca cepele, de botul şi de buzele lui de iepure, de pântecul gros şi lăsat peste picioare, de părul lui cărunt, aproape alb, care strălucea ca o grămadă de şerpi încolăciţi deasupra frunţii şi la coada sprâncenelor negre şi stufoase.

Aram Telguran se tânguia mai departe pe mal, mototolindu-şi şi ducându-şi la gură căciula parcă ar fi vrut s-o mănânce: "Doamne, ce împărăteasă se îndreaptă spre mine!" – îi curgeau lacrimile de gerul tare care făcea să pocnească sec crengile sălciilor de sub mal. De atâta frig şi de atâta ger lui *Aram* nu-i curgeau numai ochii, îi curgea şi nasul. Se ştergea cu mâneca şi căciula şi râdea de plăcere privind spre Iapa-Roşie, dar tot tânguindu-se:

"Împărăteasa mea, dacă armenii ar mai avea regatul lui Urutru de pe malul lacului Van, ţi l-aş da mai întreg decât a fost. O aşchie din corabia lui Noe ţi-aş da şi te-aş duce printre butucii de viţă de vie dulce din văile Araratului, să găsesc şi să-ţi prind acolo un pui din neamul porumbelului care a adus în cioc ramura verde de măslin când apele potopului biblic s-au tras de pe obrazul pământului".

Au intrat în cafenea.

Aram Telguran a întrebat-o, plesnindu-şi şi lovindu-şi fruntea a rugă, cu palmele.

– Ce-ar vrea împărăteasa de purpură de la nefericitul armean Telguran? Stafide de Malta nu mai am, e iarnă, marinarii nu mai vin acum pe fluviul *Mavrocordat*-ului. O dulceaţă zaharisită de trandafiri albi să-i desfaci cu un stilet de argint petalele tari ca

piatra şi limpezi ca izvorul? Sau o cafea sărutată de soarele negru al Africii, ori un ceai crescut şi legănat printre mătăsurile Chinei? O cafea ar mângâia uşor şi fierbinte buzele reci şi sfinte ale împărătesei mele plânse...

"Ce-ar fi să beau o cafea?" şi-a zis Iapa-Roşie. Băuse odată la aurărie şi nu-i plăcuse. "Să mai încerc o dată acum". I-a spus lui Telguran să-i aducă o cafea: "N-am cu ce să ţi-o plătesc, dar am să-ţi spăl o zi întreagă toate ceştile şi paharele".

Aram a deschis ochii şi mai mari decât îi avea. Se simţea batjocorit de vorbele femeii şi a început să se tânguie şi mai rău: *"De ce îţi râzi de mine, împărăteasa mea, nici Mezii, Sasanizii şi Mamelucii care mi-au invadat în vechime ţara mea armenească nu mi-au batjocorit atât de rău neamul învins şi spulberat pe drumurile pământului. Vai, numai cu chipul de aur al împăratului nebun Nero, care-ţi stă adormit la pieptul de purpură plin de monezi, ai putea să-mi cumperi cafeneaua cu temelie cu tot, să-mi iei cafeneaua în palme şi să mi-o arunci în fluviu ca să se sfărâme pe gheaţă cu toate ceştile şi paharele ei de sticlă nenorocită, numai canarii să scape şi să se întoarcă la mine sub haină ca să le dau iarăşi căldură şi să-mi cânte în dreptul inimii".*

Aram a adus cafeaua. Iapa-Roşie a băut-o şi apoi a trecut printre nişte perdele de catifea "aici trebuie să fie paharele şi ceştile". Erau curate, dar ea le-a splălat din nou pe toate, din toate galantarele, pahare, ceşti, căni, tăvi şi ibrice de aramă, ceainice de toate culorile, din fier sau din porţelan, linguriţele, zaharniţele, farfurioarele pentru dulceţuri moi şi limpezi şi pentru dulceţuri zaharisite şi tulburi.

"Vai, cum mă batjocoreşti sfinţindu-mi cafeneaua şi ceştile numai atingându-le" – îi zicea Aram, tânguindu-se cum obişnuia el să se tânguie în vorbe. Îşi ţinea capul în mâini şi-şi clătina şerpii părului alb.

Iapa-Roşie ar fi vrut să-l întrebe pe Aram Telguran de ce are părul alb, era mai degrabă tânăr decât urâţit de vârstă. Ea nu ştia

că părul poate albi şi din tânguirea sufletului, sau din tânguirea plăcerilor aflate prea departe şi de neatins sau din pricina visării şi a contemplaţiei fără scop. L-a întrebat totuşi, dar altceva: *"De ce te cheamă Aram Telguran?"* – lucru care însemna mai mult decât dacă-i cerea să-i spună de ce are părul alb. Armeanul a înţeles că fata îi pune o întrebare capitală şi a început:

"Mă numesc Aram, fiindcă numele meu vine dintr-un început al sfârşitului. Sunt eu oare, din seminţia lui Iafet? Adică din iafetana naţie, cum zice Grigore din Nareg. Noe a avut trei fii: Sem, Ham şi Iafet. I s-a spus lui Noe: «Intră în corabie tu şi toată casa ta, am să-i pierd pe toţi oamenii de pe faţa pământului printr-un potop de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, numai pe tine te-am ales dintre ei să trăieşti şi să te înmulţeşti». Noe a intrat în corabie, împreună cu el, fiii săi Sem, Ham şi Iafet, iar din toate animalele şi vietăţile pământului câte şapte perechi, parte bărbătească şi parte femeiască. Noe avea vârsta de şase sute de ani, două luni şi douăzeci şi şapte de zile când s-au desfăcut toate izvoarele pământului, s-au deschis jghiaburile cerului şi a căzut apă atât de multă încât a acoperit toţi munţii înalţi. După ce a pierit lumea şi apele s-au tras, neamul lui Noe a crescut şi s-a înmulţit. Sunt eu, oare, din seminţia lui Iafet? Iafet a avut printre fiii lui pe: Gomer, Madai, Iavan, Tubal şi Tiras. Fiii lui Gomer au fost: Aşchenaz, Rifat şi Togarma. Fiii lui Iavan au fost: Elişa, Tarşiş, Chitim şi Dordanin. Din toţi aceşti fii ai lui Iafet s-au format mulţime de popoare care s-au aşezat în diferite ţări, fiecare după limba sa, după neamul sau după naţia sa. Împărăteasa mea, dacă un nume din toate acestea ţi-a sunat armeneşte, să ştii că eu, Aram Telguran, din el mă trag. (Iapa-Roşie nu ştia că Aram spunea cuvinte direct din Biblie şi că de la el nu punea decât câteva vorbe de legătură; ea nu deschisese niciodată vreo Biblie, aşa că-l asculta mirată mai departe.) Sunt Aram, nu ştiu dacă mă trag din *Iafetana Naţie*, sunt armean şi dacă sunt rătăcitor, aşa cum mi-au fost şi înaintaşii,

asta mi s-a întâmplat mie ca şi lor nu din slăbiciunea trupului şi a sufletului, ci din mândrie, nu m-am lăsat robit o dată cu pământul meu robit de Sasanizi, de Mezi şi de alţii pe care Biblia n-a mai avut file să-i cuprindă pe toţi, pentru că Biblia se închide acolo de unde lumea abia trebuie să înceapă din nou şi iarăşi să înceapă. Mă cheamă Aram. Şi nu ştiu dacă sunt din seminţia lui Iafet. Dar nicidecum, zic eu, nu pot fi din seminţia lui Ham, pentru că Ham i-a văzut dinadins goliciunea lui Noe şi a fost blestemat cu tot neamul lui să fie mereu slugă şi să privească iscoditor prin ascunzişurile pământurilor şi ale oamenilor. Eu nu te-am întrebat, împărăteasa mea, de unde vii, încotro te duci, de ce porţi rochie de purpură şi colier de monezi imperiale, de ce ai plâns şi de ce te-ai dat pe gheaţă. Nu te întreb, pentru că eu nu sunt din neamul lui Ham cel care iscodeşte sufletele oamenilor. Poate să fiu din neamul lui Iafet care, atunci când l-a văzut gol pe Noe, s-a întors cu spatele şi cu spatele s-a îndreptat spre tatăl despuiat şi a aruncat peste trupul lui o haină să-i acopere goliciunea. Mă cheamă Aram. Iar Telguran a început să mă cheme când neamul meu a început să se facă frumos şi devenise armean, când a învăţat să cânte cu cuvântul. Adică atunci când întunericul a început să fie spart şi luminat de vocile poeţilor cântăreţi. Trei mari poeţi se zice că au limpezit aerul şi mintea armenească. Ei s-ar fi numit Frik, Erzinga şi Telguran. Versul lui Telguran poate că a avut căldura fertilă a verii şi învăluirea de vis a viscolului de pe lacurile Van, Sevan şi Rezayè, unde cresc herminele cu blana lor atât de albă şi de limpede, încât în ele se oglindesc vârfurile de cinci mii de metri ale Araratului. De aceea poate mă cheamă Aram Telguran, iar cafeneaua am deschis-o în oraşul *Mavrocordat,* după ce toate valurile Mezilor, Sasanizilor şi Mamelucilor de la începuturi până azi m-au aruncat aici pe malul fluviului, fără să mai ştiu câţi înaintaşi de-ai mei au păţit la fel. Dar n-am ştiut, nici măcar n-am visat, că aici ai să vii tu pe gheaţă, împărăteasa mea de purpură..."

Iapa-Roşie l-a ascultat, a râs şi i-a zis: "Nu înţeleg nimic. Dar numele tău e frumos".

Cu Aram Telguran, Iapa-Roşie a cunoscut dragostea cum trebuie. Armeanul, şi în dragoste, ca şi în toate celelalte, spunea din Biblie. El avea credinţa că dacă unele lucruri principale din viaţă sunt scrise într-o carte mare sau într-alta, n-are rost să le mai numeşti şi să le bâlbâi prin cuvintele tale nepricepute. De aceea, şi în dragoste spunea tot din Biblie. Îngenunchea la picioarele fetei şi tânguia versete din *Cântarea Cântărilor*, fără să inventeze prea mult, numai să adauge nişte amănunte pentru ca lucrurile să se potrivească mai bine şi să sune mai acasă:

"Cât de frumoasă eşti, mireasa mea, sora mea, părul tău turme de capre roşii pare, ce din Galaat coboară. Dinţii tăi turme de oi albe tunse, ce din scăldătoare ies. Cordele purpurii sunt buzele tale, două jumătăţi de rodii sub văl străveziu, obrajii tăi. Gâtul tău, turnul lui David. Pieptul tău, doi pui de căprioară. Dealul meu de mirt şi muntele meu de tămâie, până nu se răcoreşte ziua, până nu se întinde umbra de sfârşit a serii, voi veni la picioarele tale. Cât de frumoasă eşti, împărăteasa mea, şi nici o pată în tine nu-i. Vino în braţele mele din Aman şi din Senir, din a leilor culcuşuri şi din munţii cu leoparzi. Sora mea, mireasa mea, inima tu mi-ai robit. Eu iau tot de la tine, iar tu mai nimic nu-mi dai, eşti ca o fecioară veşnică, eşti grădina ferecată, fântână acoperită şi izvor pecetluit eşti."

Aram Telguran n-a întrebat-o niciodată pe Iapa-Roşie cât a stat la el, cine e şi de unde vine. El nu şi-a trădat mărturisirea că nu se trage din seminţia lui Ham. Când ea a încercat să-i spună ceva despre întâmplările ei, el a oprit-o: "Nu, împărăteasa mea, buzele tale nu trebuie să şoptească ceea ce alţii au făcut să ţi se întâmple. Taci, minunea mea de purpură. De ce să-mi spui ce nu e al tău? Ceea ce nu e al tău şi nu ţi s-a cuvenit, e totdeauna o poveste tristă. O, împărăteasa mea, fiecare dintre noi are în el un

fel de Aram Telguran izgonit şi rătăcitor, cu o poveste tristă care trebuie păstrată închisă, ca să nu sângereze din nou. Nemaivorbind că toate tristeţile mari sunt mărturisite întregi în Biblie şi asta e de ajuns". (Iapa-Roşie a aflat de la armean aproape fără să vrea că locuinţa mavrocordată în care-o dusese Marosin o noapte, nu era a generalului, ci a Fibulei. Acolo se întâlneau aceştia doi şi se întâlniseră şi când au fost mai tineri ca să-şi trăiască dragostea. Peste ani de zile Iapa-Roşie avea să afle din altă parte, asta după ce Fibula a sărăcit, s-a ruinat şi a început să îmbătrânească bine de tot, casa a devenit a generalului, aşa cum tot în proprietatea generalului a trecut şi aurăria, Fibula şi Guldena, mutându-se, bătrâne şi neputincioase, în Casa Pălărierului de dincolo de Liziera Gutuilor.)

În cafeneaua lui Aram Telguran, Iapa-Roşie a învăţat literele şi să socotească. Atât de repede, încât Telguran se închina, dar el se închina des. Iapa-Roşie i-a spus la rândul ei că ea simte că socotelile omul trebuie să le facă mereu, nu numai când pierde sau câştigă. Iar Aram Telguran: "Împărăteasa mea, tu ai mintea aspră şi din topor a lui Moise Bâlbâitul, dar şi înţelepciunea cu mai multe tăişuri a lui Solomon, fiul lui David. Ai venit la mine şi mă sfătuieşti zeieşte să aşez legile firii înaintea celor învăţate prin temple. Viaţa lungă e în dreapta ta, iar în stânga ta, bogăţia şi slava, femeie aleasă şi iubită ce eşti. Din gura ta iese dreptatea, legea veche şi mila nouă pe limbă le porţi".

Când a plecat de la Aram Telguran, Iapa-Roşie scria, citea, socotea ca un om cu şcoală. Iar cât priveşte Biblia, a aflat-o de la el aproape toată. El spunea din Biblie şi când se mişca printre ceşti şi pahare, când închidea sau deschidea uşa.

Peste un an, o dată cu venirea verii, Iapa-Roşie a plecat la fel de simplu cum venise, cu un an în urmă, în timpul iernii. S-a urcat în portul oraşului *Mavrocordat* pe vaporul Sfânta Sofia al turcului Aziz-Creştinatul şi a luat din nou drumul spre *Metopolis*. Aram Telguran plângea în urma ei:

"De ce pleci, împărăteasa mea de purpură? Nimeni n-are să mă mai facă fericit.

Potopul are să se abată din nou asupra mea şi asupra casei mele şi chiar dacă se vor usca din nou câmpul şi dealurile după tragerea apelor, viile mele n-au să mai rodească, porumbelul n-o să-mi mai aducă în cioc ramură verde de măslin. Mezii, Sasanizii şi toţi Mamelucii se vor scula din nou împotriva mea şi de data asta mă vor îngropa pentru totdeauna, pentru că am rămas singur şi fără împărăteasă, după ce încă din vechime am rămas fără Van, Sevan şi Urutrù".

Ajunsă în *Metopolis*, Iapa-Roşie cade în mâinile barcagiilor, începe să poarte cuţit, apoi fuge înspre Marmaţia vreme de aproape opt ani de zile şi nu mai dă nici un semn.

8. NEFERICIREA REGILOR

CONSTANTIN PIERDUTUL I-IUL. COPILĂRIA ŞI ADOLESCENŢA

I s-a spus Constantin Pierdutul pentru că a fost văzut şi găsit întâia oară în *Insula Cailor,* fără să i se ştie părinţii şi fără ca el să poată spune dincotro vine, cine e şi ce caută pe lume. Avea nouă ani când a fost văzut printre caii sălbăticiţi din insulă şi a rămas acolo până la şaptesprezece.

La cincisprezece ani ajunsese atât de cunoscut şi se bucura de atâta încredere din partea tuturor cailor, încât fără încuviinţarea lui nici un cal cu stăpân sau fără stăpân nu se apropia de om, nu se lăsa prins, încălecat sau pus la ham. Într-o înţelegere cu caii, pe care numai el şi caii o pricepeau bine, ajunge să ţină sub control deplin, de jur-împrejur, malurile insulei. Nimeni nu putea pune piciorul în insulă dacă nu-l înştiinţa din vreme pe Constantin Pierdutul. Cine venea neanunţat, era muşcat de dinţi de iapă sau de armăsar, lovit de copite şi zvârlit în fluviu să se întoarcă de unde a venit.

Un timp, dicomesienii nu pricep pericolul. Îl folosesc pe Constantin pentru a le prinde caii sălbatici ajunşi la vârsta bună de muncă, de cărăuşie şi călărie. De asemeni, Constantin Pierdutul le alege şi le pregăteşte, de cu toamnă, tinerilor dicomesieni caii cei mai îndrăciţi pentru alergările de Bobotează când se întreceau în faţa fetelor încălţate şi îmbrăcate gata de măritiş.

La vârsta de unsprezece ani Constantin descoperă metrul pătrat.

Când venise în insulă nu cunoștea decât numerele de la 1 la 9 pe care le învățase în cele câteva luni de clasa întâia primară făcute într-un sat căruia n-a vrut niciodată să-i spună numele. Pe zero nu-l știa. Ceea ce-l încurca foarte mult. Simțise că de zero are absolută nevoie. Și-l imaginează singur, retezând cu un briceag coada lui 9 și obținând astfel un cerc gol în care nu era nimic și în care nu putea pătrunde nimic pentru că era complet închis, doar înaintea lui și după el putea așeza câte numere voia și știa chiar mai multe, oricâte ar fi voit, fără să le fi știut, până dincolo de putință și dincolo de orice putere a puterii și cuprindere a ochilor. Obținerea lui zero îi ușurează mai întâi desăvârșirea adunării, scăderii, împărțelii și înmulțirii. Iar când printr-un băț începe să-și pună la punct propriul său sistem metric – după care trece la descoperirea metrului pătrat și a metrului cub – se trezește stăpân și pe multiplii și pe submultiplii pe care-i formează prin zecimale.

Cineva le spune dicomesienilor că *Pierdutul* din *Insula Cailor* s-ar putea să fi ajuns singur și printr-o metodă proprie chiar mult mai departe, la *tera-giga-mega-kilo-hecto-deca-deci-centi-mili-micro-nano-pico*. Dicomesienii râd. Ceea ce trecea dincolo de înțelegerea lor îi făcea mai întâi să râdă, apoi dădeau din umeri și întorceau spatele oricărui lucru neînțeles sau care cerea prea mult pentru a fi înțeles și care n-ar fi adus nimic în plus, de la o zi la alta, nici în ogradă, nici în iesle, nici în pod. Dar *tera-giga-mega-kilo* și așa mai departe, le-a sunat bine, ca un fel de cântec și au reținut trăznaia, râzând ori de câte ori le revenea în minte. Acel cineva care le spusese dicomesienilor de *tera-giga* a *Pierdutului,* nu era altul decât delicatul Topometrist care se afla în trecere prin câmpia *Dicomesiei,* măsura pământurile, era puțin înainte de reforma agrară a lui Ferdinand, din 1921. *Topometristul* credea că la Constantin ar fi vorba de o minte genială, dar se știe, *Topometristul* e totdeauna delicat și generos cu alții, până acolo încât devine neatent la măsura prea largă a cuvântului cu care-i cântărește și-i înconjoară pe oameni. Dicomesienii îl întâlniseră la

măsurători pe Topometrist și îi cereau de fiecare dată să le spună din nou povestea cu *tera-giga*. El le spunea. Dicomesienii râdeau fără să arate însă că ar fi râs de asta, ci de altceva. Inventau ei ceva pe loc de care să râdă, pentru ca Topometristul să nu priceapă prea repede încotro le mergea lor mintea. La rândul lor, lăutarii *Dicomesiei* inventează după scurt timp un cântec pe care-l numesc *Cântecul Pierdutului*, care începe cu *Tera-giga-nano-pico* și sfârșește jeluitor cu *"Mamă, de ce m-ai făcut"*.

Constantin Pierdutul aude cântecul din gura copiilor dicomesieni care veneau înot în insulă să învețe să umble cu caii și să călărească. Nepricepând nimic, Constantin îi lasă pe copii să cânte mai departe, care nu erau cu prea mult peste sau sub vârsta lui, și își vede mai departe de cai și de matematica lui sub cerul liber. N-are nici o aplicație la litere. Chiar caii îi cheamă sau îi alungă prin cifre. De pildă: calul numărul 1 era cea mai bătrână iapă și aproape cheală, iar 45 era totalul cailor tineri și sălbăticiți, cu bărbi și coame până spre genunchi, care o urmau peste tot orbește, la păscut, la fluviu să bea apă, la umbra sălciilor să se bată de muscă, la trap și în galop când erau în pericol să fie prinși de oameni străini; calul numărul 2, alt cal bătrân corespunzându-i un număr de 23 de cai și așa mai departe. Constantin striga fie *UNU*, fie *PATRUZECI ȘI CINCI* – și atunci venea în galop spre el iapa bătrână cu herghelia celor 45 de cai. Aceeași herghelie o putea trimite, într-o fugă sălbatecă, să alunge o turmă de bivoli pătrunsă în insulă, folosind la alegere numărul unu sau patruzeci și cinci. Și așa mai departe. În ceea ce privește literele, ar fi rămas aproape analfabet dacă nu i-ar fi căzut în mână de câteva ori ziare, pe care le-a păstrat, neștiind pentru ce. Din cele câteva luni de primară își mai amintea vocalele a, i și e, iar dintre consoane pe cele mai complicate prin desen, anume g, h și f. Folosind ziarele, dă valori numerice literelor și printr-un calcul al repetițiilor obține întreg alfabetul, dar, nemulțumit de lectura articolelor și a știrilor din ziare astfel dezlegate, împrumută litere pentru jocul său cu cifrele,

înlocuind mărimile prin semne alfabetice. Auzind de asta, Topometristul le spune dicomesienilor că *Pierdutul* e posibil să fi trecut dincolo de tatonările algebrice ale lui Viète şi Descartes şi că se apropia vertiginos de matematica de după războiul din 1918. Şi că e păcat că ei nu ştiu pe cine au în insulă şi că nu-şi preţuiesc prizonierul. "Aveţi în Constantin Pierdutul un rege, nu un prizonier şi o slugă la cai." (E felul Topometristului de a vorbi.)

Cu ajutorul unui cal dicomesian, cu mers mai regulat căruia îi măsurase distanţa galopului, Constantin aleargă cinci zile de-a lungul şi de-a latul insulei – la puţin timp după ce descoperise metrul pătrat – şi stabileşte suprafaţa insulei. Se scaldă împreună cu caii în fluviu, trece înot împreună cu ei spre malul câmpiei *Dicomesia* sau în partea cealaltă, spre malul cu dealuri al *Metopolis*-ului. De la cai află toate împrejurimile şi cu cine se mărgineşte insula. Tot prin pasul calului află lăţimea fluviului, folosindu-se de cifra de viteză a înotului, după care află şi distanţele dicomesiene, metopolisiene şi mavrocordate limitrofe insulei. Trimite calculele sale dicomesienilor, începând cu suprafaţa insulei, cu nivelele solului, cu cantitatea de metri cubi salcie, plop, salcâm, frasin, ulm, aflate în perimetrul ei, până la datele despre forţa fluviului în curgere, forţa apei prin punerea unui obstacol, precum şi apăsările fluviului asupra malurilor, situaţia infiltraţiilor în sol, a erodărilor etc. etc. Prevede scufundarea în aproximativ zece-douăzeci de ani a părţii de sud a *Insulei Cailor* pe o suprafaţă de aproape 15 kilometri pătraţi, dacă dicomesienii nu vor începe drenări, desecări, lucrări de consolidare a solului şi de întărire a malurilor. Dicomesienii nu-i răspund la calculele trimise. Nici la mesajul de alarmă privind scufundarea. Ei îl caută mai întâi pe Topometrist. Acesta confirmă că scocotelile *Pierdutului* au precizie până la miimi sub unu. Cât priveşte scufundarea acelei părţi din insulă, Topometristul şi-a declarat nepriceperea, nu cunoştea şi nu studiase particularităţile insulei. Dar, după părerea sa omul-copil din insulă a ajuns să cunoască nu numai *MS, metru-secundă*, ci şi

MKS, metru-kilogram-secundă, mai mult chiar, îl aplicase pe *MKfS, metru-kilogram-forță-secundă*. Ceea ce îi face pe dicomesieni să întârzie și mai mult să-i răspundă lui Constantin. Au râs ceva mai puțin de data asta. Erau cu totul încurcați și nelămuriți în urma celor aflate de la Topometrist. După o vreme îi trimit totuși lui Constantin Pierdutul, în *Insula Cailor*, două răspunsuri foarte ciudate la calculele primite, prin niște copii cam de vârsta lui, sau ceva mai mici:

Întâiul răspuns al dicomesienilor către Constantin Pierdutul:
"Și ce-i cu asta?"

Al doilea răspuns al dicomesienilor către Constantin Pierdutul:
"Ești nebun."

Fusese un an prost în recoltele câmpului și cu multe molime printre vite și păsări. Adică ei vroiau să-i spună lui Constantin prin răspunsurile lor: *"Pierdutule, ce avem noi și tu din toate astea? Vezi-ți de cai și de nenorocirile capului tău"*.

Urmează o ruptură tăcută și nemărturisită între dicomesieni și *Constantin Pierdutul*.

Caii se sălbăticesc tot mai mult, se înstrăinează de stăpânii lor de pe malul dicomesian, chiar caii aflați în *Câmpia Dicomesia* încep să fugă spre insulă și mai toate cabalinele nu se mai lasă îmbunate și supuse decât la glasul lui Constantin, refuzându-și stăpânii.

Dicomesienii încep să se gândească cum să scape de el.

În acest timp, *Pierdutul*, cu ajutorul cailor mai învățați cu munca, astupă și blochează principalele guri ale mlaștinilor din insulă și sursele lor de apă ascunse pe dedesubt. Folosește pentru asta trupuri îngropate de sălcii, plopi, ulmi precum și împletituri de stuf și papură. Voiește și izbutește schimbări de nivel care să producă deversiunea rapidă a apei murdare, reducând aproape la jumătate suprafața mocirloasă din insulă. În jumătatea câștigată de Constantin începe să crească iarbă, să dea lăstari de salcie vie din lemnele moarte, să roiască albinele și să vină stoluri de păsări.

Constantin începe apoi atacul total împotriva ţânţarilor care se retrăseseră cu toţii în jumătatea mocirloasă. Îi înconjură din toate părţile cu pânze groase şi înalte de fum. Apoi, Pierdutul pune hergheliile de cai să alerge în galop, cu crengi de salcie prinse în coame şi în cozi, în jurul mocirlelor, şi să vânzolească perdelele de fum. Ţânţarii se răzvrătesc, întunecă cerul de deasupra mlaştinilor, se amestecă şi se doboară între ei, atacându-se în valuri, dau înapoi, se ascund în stuf, zăpăciţi, într-un zumzet şi un vaiet care face să răsune insula până dincolo de fluviu, şi apoi fug în nori imenşi din *Insula Cailor* spre *Insula Măcelarilor,* nu înainte însă de a invada, timp de câteva zile, aşezările dicomesiene mai apropiate, cartierele dinspre fluviu ale *Cetăţii de Lână, Mavrocordat* şi *Metopolis*-ului, inoculând mai mult ca oricând oamenilor de acolo malarie şi făcându-i să zacă trântiţi la pat în număr mare şi pe multe zile.

Dicomesienii sosesc mâniaţi la malurile insulei cu zeci de bărci şi în vizita lor de intimidare, îi strigă Pierdutului să înceteze cu actele lui descreierate.

Conflict chiar în interiorul *Insulei Cailor*. Constantin Pierdutul reia, împreună cu caii, lucrările de asanare a mocirlelor. În jumătatea rămasă intactă a mlaştinei, îşi avea *Palatul de Papură* şi trăia ascuns de văzul lumii brigandul *Andrei Mortu*. Lui Andrei nu-i convenea deloc asanarea mlaşinilor din insulă. Îi trimite lui Constantin un avertisment: ocheşte cu arma cifra UNU şi o împuşcă.

Cei 45 de cai din subordinea iepei bătrâne şi chele, rămaşi fără căpetenie, în urma focului de armă tras de Andrei, se împrăştie în debandadă şi nechează înfricoşător spre Constantin, după ce atrăseseră pe rând, în fuga lor bezmetică prin insulă, cifra 2 urmată de cei 23 de cai, apoi cifrele 3, 4, 5 până la 9 şi dincolo de 10 cu armatele respective în derută. Constantin reface ordinea cailor şi porneşte cu întregul efectiv cabalin un atac desfăşurat sălbatic spre mlaştinile cu lipitori, ţipari şi broaşte ţestoase care duceau spre *Palatul de Papură* al lui Andrei Mortu. Andrei strigă printr-o pâlnie

să fie opriți caii, altfel se scufundă în nămol mișcător fără putință de ieșire. Constantin oprește caii și-i retrage spre locurile cu iarbă dinspre fluviu. *Andrei Mortu* făgăduiește că nu va mai folosi arma împotriva lui și asupra cailor, dacă i se lasă mai departe jumătatea de mlaștintă intactă și dacă nu va fi secată. Mlaștina era într-adevăr inexpugnabilă, nici cal, nici picior de om, nici măcar barcă ușoară și rapidă dicomesiană nu putea pătrunde până la *Palatul de Papură*. Numai Andrei Mortu ieșea și intra când voia din mlașintă, folosind un culoar doar de el e știut, format din broaștele țestoase care mișunau prin apa noroiasă, masate într-un anume loc bine mascat de stufărișuri și păpurișuri înalte. Datorită mlaștinei, brigandul rezistase ani în șir oricăror încercări ale forțelor de poliție de a-l prinde și a-l deferi justiției pentru omor, jafuri și răpiri repetate. De aceea Andrei era numit, de către dicomesieni, *Andrei Mortu*, pentru că se credea că, asediat și atacat cu arme de foc pentru a fi prins, ar fi murit de mai multe ori (de patru ori), dar de fiecare dată apăruse iar, strecurându-se din nou pe culoarul de broaște țestoase din mlaștini spre *Palatul de Papură*, șchiopătând și târându-și, din carapace în carapace, piciorul drept, aproape un ciot, rănit mai demult într-o încăierare sângeroasă cu un pluton de urmăritori.

Constantin Pierdutul crede în făgăduiala lui Andrei Mortu că nu va mai folosi arma și încheie cu el o pace separată. Dicomesienii nu iau parte la ea. Veniți cu bărcile pe lângă malurile insulei când auziseră focurile de armă ale lui Andrei și apoi tropotele nebunești de copite, au privit numai de departe cum Constantin Pierdutul împreună cu Andrei Mortu, ca semn al păcii dintre ei, au îngropat iapa bătrână împușcată. Constantin i-a trimis apoi în trap mărunt pe cei 45 de cai rămași fără căpetenie să treacă și să se amestece cu cei 23 care aveau drept căpetenie cifra 2.

Ceea ce i-a mirat atunci mai mult pe dicomesieni, a fost că l-au zărit întâia oară pe Andrei Mortu cum arată el mai de aproape, nu-l văzuseră niciodată de la o distanță atât de mică și și-au dat seama că e bătrân și beteag și că mult nu mai are de trăit. Chipul

viteaz şi lipsit de moarte al lui Andrei – lăudat în cântecele cunoscute în toată Dicomesia, şi răspândite până spre Bulgaria, Serbia şi chiar spre Turcia – arăta jalnic. Ca să-şi ducă mâna la gură Andrei trebuia s-o împingă cu cealaltă, iar ca să se ridice din iarbă folosea un băţ cu cârlig pe care-l agăţa de salcia sau de plopul cel mai apropiat.

VAPOARELE. REVOLTA CAILOR DIN INSULĂ. DECĂDEREA LUI CONSTANTIN. ANDREI MORTU ÎL ÎNCORONEAZĂ REGE AL INSULEI CAILOR DÂNDU-I NUMELE DE CONSTANTIN PIERDUTUL I–IUL. ASEDIUL DICOMESIENILOR ASUPRA INSULEI. ULTIMUL LOR ATAC. FUGA LUI CONSTANTIN ÎN CÂMPIA ASCUNSĂ A DICOMESIEI. MOARTEA CEA ADEVĂRATĂ A LUI ANDREI. FOSTUL REGE CONSTANTIN, PENSIONAR AL IEPEI–ROŞII

În toamna când Constantin Pierdutul împlineşte vârsta de 17 ani, noua lui vârstă coincide cu câteva evenimente nefericite. Care pot părea fericite, dar nu sunt. În primul rând pentru cai.

Fusese un an bun pentru dicomesieni şi pentru câmpia lor. Grânele au fost atât de multe, încât vapoarele n-au mai aşteptat să încarce grâu, orz, ovăz, secară, floarea-soarelui, porumb la vadurile de la *Cetatea de Lână*, *Mavrocordat* şi *Metopolis*, ci au venit direct şi au ancorat la malurile surpate şi pline de buruieni al aşezărilor dicomesiene. Era risipă de grâne peste tot, pe câmp, pe drumuri de uscat şi de apă, în curţi, în case, prin şanţuri, pe lângă garduri. S-au săturat de boabe prepeliţele, potârnichile, graurii, raţele sălbatice, claponii, vrăbiile, crapii, bibanii, furnicile, iepurii, şobolanii. Numai caii, nu.

Ca niciodată, aproape toată *Insula Cailor* se golise în timpul verii, aproapte toţi caii fuseseră luaţi pentru strângerea unei recolte atât de fabuloase, nemaicunoscute până atunci, memoria bătrânilor nu-şi amintea că s-ar mai fi întâmplat aşa ceva cândva. Dicomesienii au trecut în ham şi caii de rezervă, chiar şi gloabele bătrâne, au închiriat boi şi bivoli pe lângă aceia pe care-i aveau, au secerat, au treierat, au cules şi au cărat până târziu toamna, venise noiembrie, dar carele, vapoarele, şlepurile, bacurile nu terminaseră de încărcat, magaziile din *Metopolis* ale Generalului Marosin, care se întind pe o distanţă de câţiva kilometri, fuseseră mărite până la dublul încăperilor. Bărcile diacomesienilor, chiar cele uşoare, pluteau alături de flota comercială grea a lui *Aziz-Creştinatul* şi duceau mereu saci plini spre localităţile mari de pe stânga şi de pe dreapta fluviului, iar de acolo grânele luau drumurile spre interiorul ţării şi drumul continental al Austriei şi Germaniei, sau drumul pe mare spre Bosfor, Mediterana şi Atlantic. Şi încă au mai rămas grâne, porumb, mazăre, floarea-soarelui neculese şi nestrânse şi au putrezit sub ploi pe câmp şi au încolţit seminţele până spre decembrie pe sub pietrele şoselelor şi pe la barierele gărilor.

Dar caii, cu tot belşugul acesta neruşinat, primeau mereu paie, fân, iarbă, borceag, lucernă, trifoi. Ovăzul curgea peste tot, dar dicomesienii nu şi-au oprit caii din cărăuşie să le dea mai mult decât câteva trăişti de ovăz şi astea numai dacă se abăteau şi întârziau prin cârciumi.

Apoi caii, după terminarea muncilor, au fost, pe rând, zvârliţi în insulă: "au ei acolo de toate". Constantin Pierdutul îi primeşte. Caii întorşi în insulă arată sleiţi, jigăriţi, cu bărbile şi coamele rărite, iar iarna nu era deloc departe. O dată ajunşi în insulă, caii rad de iarbă toate poienile, mănâncă flămânzi frunze, crengi fragede, rod scoarţe de copac, o foame curioasă îi apucase. Şi, colac peste pupăză, din toate împrejurimile insulei plutea spre cai un miros înnebunitor de ovăz: dinspre ogrăzile dicomesienilor,

dinspre magaziile Generalului Marosin din *Metopolis*, dinspre fluviu de la calele şlepurilor încărcate, dinspre portul *Mavrocordat* unde punţile pontoanelor pocneau sub roabele pline de saci şi sub hamalii cu spinările deşelate, dinspre *Cetatea de Lână* unde negustorii de oi şi de piei moarte deveniseră brusc negustori de cereale cu ridicata. Caii, cu ochii înroşiţi şi fioroşi, rătăceau prin insulă spre toate punctele de unde veneau mirosuri de ovăz, se opreau pe maluri înţesaţi unul lângă altul, îşi ridicau gâturile şi rânjeau la cer, dând drumul unor nechezuri lungi şi înspăimântătoare. Şiruri neîntrerupte de vapoare cu încărcături grele treceau mai departe liniştite pe sub nechezul cailor, câte un marinar nătâng, ca să-şi râdă de zbieretele cabalinelor de pe maluri, trăgea de frânghiile sirenelor şi făcea coşurile să urle, o dată cu ele depărtările fluviului, pădurile, înaltul aerului.

Se întâmplase ca atunci Constantin Pierdutul să fie bolnav, zăcea în acele zile întins pe iarbă, simţea un fel de gol în creier care-l durea şi-i spărgea tâmplele, vedea caii jigăriţi şi credea că din pricina bolii lui arată ei aşa, pentru că aşa i-ar vedea el, îi auzea nechezând şi-şi închipuia că toate nechezurile lor de anii trecuţi i se strânseseră în minte şi nicidecum că ei ar necheza în realitate, după cum auzind urletul batjocoritor al vapoarelor, stârnit de-a lungul fluviului şi amplificat de ecourile apelor, aerului şi pădurilor, se învinuia pe sine că îi urlă mintea. Capul şi-l simţea strâns în chingi de fier, auzea vapoarele urlând chiar când ele tăceau. Somnul nu voia să-l prindă, se pipăia pe piept şi dădea de un vapor, îşi trecea mâna pe creştetul capului şi se trezea cu degetele vârâte într-un bot de cal, îşi lua laba piciorului în mână şi prindea fluviul de gât şi fluviul urla prin guri de vapoare încărcate cu grâu şi ovăz şi prin boturi de cai flămânzi. Pierdutul se ridica din iarbă şi începea să alerge, vaporul îi cădea de pe piept, iar fluviul i se agăţase de un călcâi, apoi de amândouă, şi-i urla mai departe cu toate vapoarele prin fluierele picioarelor şi prin oasele spinării. Andrei Mortu îi iese înainte şi văzându-l

alergând şi poticnindu-se în timp ce-şi scutura picioarele ca şi cum ar fi vrut să scape de muşcătura vreunei lighioane, îl întreabă ce are, ce i s-a întâmplat. Constantin îi răspunde: *"Îmi umblă prin cap o moară goală şi urlă ca vaporul. Acum mi-a căzut fluviul cu vapoare în glezne şi urlă în sus spre ceafa mea, trecând prin şira spinării".*

Această întâlnire, a lui Constantin Pierdutul cu Andrei Mortu, s-a întâmplat seara.

Noaptea, caii părăsesc cu toţii insula, fără ştirea lui Constantin: *trec înot fluviul şold lângă şold, cap lângă cap, dinţi lângă dinţi, ajung la malul Metopolis-ului şi urcă în galop cu apă în coame şi în cozi pe uliţele de pe dealuri şi atacă la lumina lunii magaziile cu ovăz ale Generalului Marosin. Sparg cu copitele pereţii şi uşile de scândură ale magaziilor, rup cu dinţii grinzi, desfac din cuie drugi, lacăte din belciuge.* Se reped spre oricine caută să se apropie. Focurile de armă ale Generalului Marosin şi ale rudelor sale nu izbutesc decât să facă o parte din cai să mărşăluiască şi mai sălbatic pe uliţele oraşului, să-şi înceapă jocul şi batjocura lor de cabaline, să alerge în zig-zaguri dicomesiene, să se salte şi să meargă numai pe picioarele dinapoi, călcând aşa unul în faţa altuia, doi câte doi, şase câte şase, zece câte zece şi aşa mai departe, apoi să revină pe pământ, să zvârle din copite şi să se uşureze pe scările caselor metopolisienilor, pe sub ferestre, pe lângă uşi şi în mijlocul străzilor. Populaţia metopolisiană se trezeşte din somn şi intră în panică, se stârnesc câinii din cartiere, încep să ragă catârii din curţile turcilor şi ale tătarilor, izbucnesc de peste tot ţipetele femeilor şi copiilor.

De pe malul insulei, Constantin Pierdutul, cu un ultim efort al trupului său sleit şi al minţii care-l durea, strigă peste fluviu, înspre *Metopolis*, cifrele-matcă, dar nici o căpetenie bătrână a cailor nu-l ascultă. Lui Constantin îi vâjâia capul, vapoarele începuseră din nou să-i mişte pe undeva pe sub oase, dar s-a

aruncat totuşi în fluviu şi a trecut înot spre *Metopolis* să încerce să liniştească caii şi să-i aducă înapoi în insulă.

Caii l-au lăsat să se apropie, dar nu l-au ascultat nici când a încălecat pe rând pe cifra 2, pe cifra 3, cifra 4 şi aşa mai departe încercând să-i atragă înapoi spre insulă.

Şi atunci, cine să ştie cum şi din ce pricină, Constantin Pierdutul se trezeşte urcat pe acoperişul uneia dintre magaziile Generalului Marosin şi începe să urle ca vaporul, lung, sucindu-se spre toate părţile nopţii cu lună ca să i se audă glasul.

Sare apoi de acolo şi începe să fugă pe străzile *Metopolisului*, alergând după propriu-i urlet de vapor pe care vrea să-l prindă, imitându-l în toate felurile cu putinţă, pentru a-l amăgi şi a-l atrage spre el, dar urletul nu se opreşte, se duce mai departe, lunecă în fluviu şi trece dincolo; atunci Constantin, ca să-l ajungă, se aruncă şi el îmbrăcat în apă şi înoată spre insulă, dând drumul de astă dată unor strigăte cu totul neomeneşti. Caii o rup şi ei la fugă, speriaţi, care încotro, umbra lui Constantin se vede răsucindu-se în fluviu, i se aude plescăitul înotului şi respiraţia gemând; se reped şi caii spre fluviu, ocolindu-l însă prin apă un timp pe Pierdutul, până ce urletele de vapor sau urletele de nebun ale lui Constantin devin mai rare şi mai încete – şi apoi dispar cu toţii spre insulă.

Spre dimineaţă, Constantin Pierdutul se liniştise. Era în insulă, stătea sus pe mal. Îşi înfăşurase capul, în jurul frunţii, cu crengi de salcie, udate în fluviu, ca să-i ţină rece. Dar fierbinţeala frunţii nu-i trecuse, îl seca până la os. Crengile erau împletite şi adunate deasupra frunţii ca o coroană. Constantin îşi ţinea obrajii în palme şi încerca să aţipească, era nedormit, frânt de oboseală şi golit de puteri, durerea din zilele şi nopţile trecute îi luase vlaga, mai ales în ultima noapte, când caii trecuseră fluviul şi atacaseră magaziile de ovăz ale Generalului Marosin şi când el se trezise, nu ştia de ce, urlând ca vaporul, suit pe acoperişul acela cu cocoşi de tablă şi cu morişti de vânt.

Andrei Mortu l-a găsit pe Constantin cu o coroană de crengi de salcie pe cap. S-a apropiat de el încet, târându-şi piciorul schilod, crezând că Pierdutul doarme. Dar Constantin Pierdutul a sărit brusc în picioare, înalt şi subţire cum era, s-a uitat la Andrei fix, mirat, ca la un străin: *Andrei Mortu i se părea urât, hidos, murdar, împuţit, sprijinit cum stătea în băţul lui jegos cu cârlig, şi cu piciorul drept ţeapăn şi atârnat în lături.* Constantin a început să se dea înapoi cu un fel de teamă duşmănoasă, ca şi cum ar fi fost gata să se arunce asupra bătrânului dacă acesta îl va ataca. Atât de urât şi de murdar i se părea Andrei Mortu lui Constantin, încât s-ar fi repezit asupra lui să-l zvârle în fluviu şi să-l îmbăieze.

"Măria Ta – a zis Andrei Mortu şi s-a aşezat jos pe iarbă, picioarele betege nu-i mai ţineau bine trupul, tremura cu băţul lui cu cârlig cu tot – iartă-mă, Măria Ta. Ţi-a alunecat coroana de pe tâmple. Aşeaz-o bine, Maiestate."

Constantin Pierdutul şi-a aşezat coroana.

"Acum e bine, Măria Ta. Mă închin în faţa minţii Tale luminate, care a făcut cifra mai înţeleaptă decât cuvântul, a învăţat-o să zboare mai sus decât pasărea şi să pătrundă în pământ mai adânc decât apa. Din insulă ai făcut un rai. Din cai, înţelepţi ai pământului. Din trestii, ţevi de aur. Din sălcii, grădini care au rodit faguri de miere la subţiorile crengilor. Mă închin ţie, Mărite Constantin şi te încoronez rege al *Insulei Cailor*. Să ştie toată lumea că Andrei Mortu, care a murit de patru ori, l-a uns rege pe tânărul Constantin în al şaptesprezecelea an al tinereţii sale luminate şi l-a numit pentru totdeauna: *Constantin Pierdutul I-iul"*.

Apoi Andrei Mortu s-a ridicat din iarbă, agăţând băţul cu cârlig de creanga unui plop ca să se poată înălţa pe picioare, a mers de-a-ndăratelea, depărtându-se, şi abia după ce s-a îndepărtat destul, s-a zvârlit pe spinarea unui cal şi a fugit în galop spre mlaştinile lui.

În aceeaşi zi, a venit la Constantin Pierdutul I-iul o ceată numeroasă de dicomesieni, care, fără să coboare din bărcile lor uşoare şi rapide, i-au pus în vedere tânărului Rege să părăsească insula cât mai curând, altfel i se vor pune cătuşe de mâini şi de picioare şi va fi dus în faţa tribunalului pentru stricăciunile mari făcute la magaziile de ovăz ale Generalului Marosin şi pentru tulburarea liniştii în oraşul *Metopolis*.

Constantin încă mai purta pe cap coroana din crengi de salcii, când au venit dicomesienii. Le-a răspuns, stând jos pe iarbă şi ţinându-şi tâmplele în mâini:

"Să nu mai chinuiţi caii".

Dicomesienii îi făgăduiesc că aşa vor face şi-l cheamă în bărcile lor pe Constantin Pierdutul.

Constantin refuză.

Dicomesienii pleacă dar se întorc pe furiş cu bărcile în altă parte a malului şi-l înconjoară fluierând şi hămăind, ca şi când ar fi fost însoţiţi de câini.

La glasul lui Constantin, caii sălbatici îi atacă pe dicomesieni şi îi silesc să se întoarcă spre fluviu, la bărcile lor, despresurându-l pe Pierdutul. Un cal este omorât în încăierare cu o lovitură grea de lanţ de fier în frunte, pe când se arunca în apă să apuce cu dinţii o barcă dicomesiană şi s-o răstoarne. În afară de câteva răni uşoare, dicomesienii scapă teferi şi se fac nevăzuţi spre aşezările lor din câmpie.

Dicomesienii revin a doua zi şi invadează insula, incendiind, la debarcare, plavia şi brâul de răchită uscată de sub mal, apoi perdelele de stuf înapoia cărora Constantin şi caii se adăpostiseră din pricina Crivăţului tăios care începuse să bată aducând o burniţă rece şi deasă. Caii se sperie de foc şi fug. Constantin e prins şi legat cu frânghii de o salcie. În acest moment, Constantin începe iarăşi să scoată urlete de vapor şi-şi cere coroana din crengi de salcie pe care dicomesienii i-o călcaseră în picioare. I se dă coroana. Constantin cere alta, din crengi proaspete şi le spune

s-o afunde în apa rece a fluviului pentru a-și astâmpăra durerea frunții. I se face ceea ce a cerut.

E supus apoi de către un funcționar din *Mavrocordat* la un interogatoriu sumar: *domiciliul părinților, vârsta și ocupația lui prezentă, studiile, unde domiciliază, dacă a luat parte la actele de brigandaj ale lui Andrei Mortu și dacă împreună cu el a împins caii să atace magaziile de ovăz ale Generalului Marosin, dacă are rude stabile în Dicomesia, la Cetatea de Lână, în Metopolis, Mavrocordat, în alte localități sau în străinătate, dacă își amintește că a mai fost bolnav ca acum, și în sfârșit dacă are semne particulare*. La toate întrebările refuză să răspundă, în afară de numele lui: *Constantin*. Apoi începe din nou să urle ca vaporul, dar de data asta lung și fără întrerupere.

La strigătele lui, caii încep să alerge într-un tropot continuu pe insulă în cercuri tot mai strânse înspre salcia unde stătea înnodat în frânghii Constantin. Focuri repetate de armă se aud dinspre *Palatul de Papură*, trăgea repetat Andrei Mortu, ca și cum o mulțime de puști ar fi pornit să secere aerul. Zgomotul infernal de copite se întețește, iar din stufărișuri și din păpurișuri zboară păsările în țipete ascuțite, înfundându-se în ceața groasă și în burniță. Dicomesieinii îl dezleagă în grabă pe Constantin și vor să-l ducă spre bărcile lór. Dar Constantin, brusc, cu vocea lui normală, cheamă caii prin cifre, caii se desprind nechezând, din herghelii, câțiva și încep să se repeadă spre pâlcurile de dicomesieni, să meargă în zigzaguri repezi, să se ridice pe picioarele de dinapoi, să bată aerul cu picioarele dinainte, să zvârle din copite și să se ușureze în fața dicomesienilor care priveau uluiți la proprii lor cai înstrăinați cu totul de ei. Dicomesienii îl trântesc la pământ pe Constantin, îl părăsesc în iarbă și fug spre bărci, lăsând în urma lor frânghii, un registru de primărie, haine și câteva traiști pline cu slănină crudă, mămăligă și usturoi.

Dar dicomesienii nu renunță la atacurile lor. Invadează din nou insula, într-un ultim și decisiv asediu.

Încolţit şi atacat prin asalturi repetate de bărcile uşoare şi rapide ale dicomesienilor, care acum erau ajutate de remorchere metopolisiene şi de nava *Sfânta Sofia* a lui *Aziz-Creştinatul*, precum şi de forţe de poliţie eşalonate în şeici şi şalupe venite dinspre *Cetatea de Lână* şi *Mavrocordat*, Constantin Pierdutul I-iul cheamă caii care se şi aruncaseră în fluviu şi înotau pe lângă maluri, îi aduce din nou pe insulă şi-i alungă spre stufărişurile cele mai depărtate, pentru a-i feri din bătaia puştilor ce începuseră să tragă de pe navele ce împânzeau fluviul, iar el se retrage în mlaştinile insulei, folosind culoarul de broaşte ţestoase al lui Andrei Mortu.

Trăieşte câteva zile şi câteva nopţi în mirosul acru de la *Palatul de Papură* al brigandului. În momentul sosirii lui la palat, Andrei Mortu îşi cioplea un picior de rezervă din lemn de plop.

Insula e complet înconjurată. Mlaştinile sunt stropite cu furtunuri de petrol şi incendiate în flăcări mari.

Andrei Mortu îl sfătuieşte pe tânărul Constantin Pierdutul să ceară soli de pace: "Măria Ta, războiul e pierdut, forţele sunt total inegale". Constantin nu ia în seamă vorbele deşănţate ale brigandului.

Andrei Mortu părăseşte *Palatul de Papură*, folosind un alt culoar de broaşte ţestoase pe care nu-l ştia nici măcar Constantin şi dispare din insulă pe sub nasul dicomesienilor şi al aliaţilor lor. Totuşi, Andrei îl predă dicomesienilor pe Constantin Pierdutul I-iul printr-un interpus, în schimbul a câteva zeci de cartuşe de vânătoare, cu condiţia ca tânărul suferind să fie făcut scăpat pe un cal sălbatec spre câmpia *Dicomesiei*, ceea ce s-a şi întâmplat. Pe interpus, îl chema tot Constantin şi se intitula şi el tot Pierdutul, uzurpând cu bună stiinţă pe celălalt, dar fără gândul de a-i lua locul în *Insula Cailor*. El îşi avea ascunzişul şi tot ce-i trebuia în *Insula Măcelarilor*.

Constantin Pierdutul cel adevărat fuge, aşa cum se plănuise, pe un cal sălbatic spre câmpia dicomesiană. Dar deşi făcut scăpat,

este pândit în altă parte de dicomesieni pentru a fi prins şi internat într-un spital de boli de cap. Constantin scapă totuşi, dând drumul calului să se rostogolească sub un mal, iar el dispare cufundându-se în fluviu.

Interpusul are o ultimă întâlnire cu Andrei Mortu, pentru a-i preda cartuşele. În timpul ceremoniei predării, Andrei e înconjurat de poliţie, pus în lanţuri şi trimis spre închisorile din Mavrocordat şi de acolo spre ocnă să-şi execute condamnările neefectuate. Fusese condamnat: o dată la muncă silnică pe viaţă, asta în ultimul timp; de două ori condamnat la câte douăzeci şi cinci de ani temniţă grea, asta cu mult înainte; de trei ori condamnat la câte cinci, opt şi şaisprezece ani de închisoare, iar altă dată, prima oară, condamnat la douăzeci de ani de ocnă.

Andrei avea şaizeci şi opt de ani acum când a fost prins, murise de patru ori până atunci, fusese dat mort de cei care-l urmăriseră şi trăseseră asupra lui de fiecare dată salve de focuri de armă. Acum Andrei purta de-a lungul ciotului piciorului drept un alt picior, din lemn de plop. Mâinile îi atârnau fără putere. Ochii îi clipeau în neştire şi nu vedeau nici măcar la câţiva paşi. Sau, altfel, cum aveau să spună despre el lăutarii dicomesieni într-un cântec de mai târziu;

Până a-l duce-n închisori
A murit de patru ori.
Când l-au prins a cincea oară,
Nu voia Andrei să moară.
Era alb, albit şi-n gene
Avea barbă şi-n sprâncene,
N-avea mâini bune s-apuce
Picioare-ncotro se duce
Numai ochii priveau dulce.
Şi l-au prins a cincea oară,
Nu voia Andrei să moară,
Dar l-au dus şi l-au luat

Şi nu s-a mai arătat.

Andrei Mortu moare definitiv în drum spre ocnă. *Cântecele despre vitejia lui şi le făcea singur*. S-a dovedit asta după aceea. Plătea lăutarilor să le răspândească, dar în aşa fel încât povestea cântată să se creadă că vine din cu totul alte părţi decât dinspre *Insula Cailor* şi dinspre *Palatul de Papură*. Nici cântecul de sfârşit n-ar fi fost făcut de altcineva decât tot de Andrei. El i-ar fi plătit unui soldat care-l păzea în timp ce-l ducea spre ocnă, nu ca să-i descuie cătuşele şi să-i dea drumul, ci numai să-i înveţe pe dinafară cântecul de sfârşit şi să încredinţeze acest cântec dicomesienilor. Ceea ce soldatul a făcut, iar cântecul se păstrează.

Constantin Pierdutul I-iul ajunge totuşi în părţile cele mai ascunse şi mai ferite ale câmpiei *Dicomesiei*, fără să fie prins, şi nimeni de atunci nu l-a putut atinge. O vreme chiar foarte puţini s-au putut lăuda că l-au văzut. Iar când a apărut, duşmăniile erau uitate. Verile mai ales, când grâiele sunt mari până la coama unui cal dicomesian, Constantin a fost de nevăzut. Apoi, din grâiele secerate şi din pădurile de floarea-soarelui cu pălăriile mari retezate, el trecea să-şi găsească adăpost în porumbiştile înalte şi stătea ascuns până toamna târziu. Cine l-a văzut după zece sau cincisprezece ani de la fuga lui din *Insula Cailor*, spunea că arăta foarte înalt, purta mai multe bărbi şi o coamă lungă care i se bătea pe spate. Iar pe umeri, când Constantin s-a ivit pentru întâia oară din ascunzişurile lui, s-a crezut că are urme de cuiburi de păsări, îi zburau păsările pe la tâmple şi pe la subţiori. Poate că urmele de cuiburi de pe umeri erau paiele prin care stătuse ascuns. Iar dacă-i zburau păsări prin jurul umerilor, asta pentru că în câmpia *Dicomesiei*, păsările sunt atât de multe şi atât de netemătoare prin mulţimea lor, încât dicomesienilor şi tuturor oamenilor obişnuiţi câmpiei li se aşază pe pălării şi le zboară printre glezne. Se crede iarăşi, că lui Constantin Pierdutul I-iul i se ouau prepeliţele în barbă, aşa cum numai Dumnezeului

dicomesienilor i s-a mai întâmplat când le-a dat acestora câmpia toată şi le-a spus: *"Luaţi-o zgâriaţi-o puţin, aruncaţi sămânţa şi îmbogăţiţi-vă, voi şi tot neamul vostru"*. Şi zicând asta, demiurgul şi-ar fi trecut un deget prin barbă, a luat de acolo câteva ouă de prepeliţă şi le-a lăsat în dar dicomesienilor să aibă şi prepeliţe pentru câmpia lor.

În unele seri târzii, mai cu seamă vara, când aburii violacei tremură peste câmpia *Dicomesiei* acoperită de grâie şi ascunsă sub pălăriile galbene de floarea-soarelui, se aude urletul de vapor al lui Constantin Pierdutul I-iul.

Iernile, el se trage spre lume, trăieşte prin gările rare ale Dicomesiei, e îmbrăcat sumar, într-o cămaşă lungă de cânepă, scoasă peste pantalonii cărămizii de abă, rareori are ceva în picioare, pantofi, ghete sau altceva, calcă cu tălpile goale pe peroanele reci şi caută căldura restaurantelor feroviare, cu lume de tot felul, unde nimeni nu cunoaşte pe nimeni. Poate fi uşor recunoscut de aceia care l-au mai întâlnit, datorită staturii sale masive, a capului înfipt adânc în umeri, după vocea lui sonoră care sună salbătic şi sacadat ca într-o cotinuă numărătoare. E paşnic, dar aspru în mişcări şi în priviri, când întâlneşte călători care-i inspiră încredere le cere două numere, fiecare număr de la zece cifre în sus şi în faţa lor le înmulţeşte rapid în memorie, dând rezutatul pe loc. Aceleaşi cifre le desface şi construieşte cu ele calcule pentru sine, le ceartă, le pune din nou în altă ordine cu voce tare, râde, prinde câte o cifră rămasă deoparte, o ridică deasupra tuturor, o face să strălucească o clipă, apoi o pierde într-alt labirint de socoteli până ce el adoarme lângă sobă pentru că totdeauna, în restaurantele gărilor, îşi alege un loc cât mai aproape de sobă, să-i fie cât mai cald, dar şi să fie cât mai ferit de privirea celorlalţi. Singurele lucruri pe care se zice că le-ar primi iarna, ar fi de îmbrăcăminte, pe care însă nu le îmbracă, când ajunge altundeva, într-o altă gară, le sfâşie şi abia atunci începe să le aşeze pe el aşa sfâşiate cum sunt. Pe măsură ce trece timpul

Constantin Pierdutul apare şi prin oraşe şi ori de câte ori întâlneşte fluviul îşi pune palmele la gură şi cheamă sau alungă vapoarele. Ocoleşte totdeauna *Cetatea de Lână*, *Metopolis*-ul, *Mavrocordat*-ul. În *Insula Cailor* n-a mai fost niciodată.

Când Iapa-Roşie era de 15-16 ani şi a încălţat pentru întâia oară ghete ca să treacă fluviul pe gheaţă spre câmpul de alergări al dicomesienilor, ca s-o vadă, s-o aleagă şi s-o răpească primul bărbat, Constantin Pierdutul avea cam vârsta ei, nu fusese încă declarat rege al *Insulei Cailor* de către Andrei Mortu, trăia acolo şi iarna, într-un adăpost din lemn de salcie, căptuşit cu stuf şi făcut de mâna lui. Chiar în acel an, Constantin le alese cei mai îndrăciţi cai tinerilor dicomesieni de însurat, încă de cu toamnă, îi învăţase cum să se apropie de nările şi de coama lor, cum să-i încalece şi să se ţină în fugă pe spatele lor neatins vreodată de călăreţi şi de bici. Constantin era singurul om de care ea auzise că ar trăi dincolo de *Metopolis,* încă de pe când ea era copilă şi la rândul ei locuia într-o cală de vapor împreună cu Kiva-cea-Mare. Dar nu l-a întâlnit pe Constantin decât mult mai târziu, foarte târziu, când ea a devenit, spre batrâneţe, proprietarea *Bodegii Armeanului,* când bodega a început să se numească *La Iapa-Roşie* şi când Constantin Pierdutul I-iul, el însuşi aproape bătrân, s-a apropiat din nou de *Metopolis,* după ce-l ocolise ani în şir, de la întâmplarea cu revolta cailor şi cu spargerea magaziilor Generalului Marosin. Iapa-Roşie i-a dat o încăpere în clădirea bodegii şi l-a ţinut acolo luni de-a rândul. Constantin n-a apărut niciodată printre clienţii bodegii, era văzut, e drept, vara în partea din spate a curţii, sub nişte sălcii pletoase, unde Iapa-Roşie, îi instalase un fotoliu de trestie şi o masă, tot din trestie împletită. Neobişnuit cu hârtia de scris, pornise totuşi să-şi facă jocul lui de cifre pe coli albe şi începuse să consume cantităţi mari; risipea mai mult decât scria, nu-şi nota decât ceea ce rapiditatea minţii lui lăsa să cadă pe hârtie.

9. VEDERE SPRE CETATEA DE LÂNĂ

INTRODUCERE LA NEGUSTORII DE PIEI. CROITORUL POLIDER ŞI CUM SE ÎMBRĂCAU DICOMESIENII ŞI OAMENII CETĂŢII DE LÂNĂ

Coboram cu drezina dinspre platou (*Platoul Milionarului,* cum i se spune, din pricina poreclei mele), lăsasem, ca de obicei, aproape liberă şi nefolosită maneta de împingere, chiar frânele nu le foloseam, roţile pocneau uşor pe şinele liniei ferate înguste, lunecam la vale pe pante dulci printre dealurile de piatră golaşă, casa mea de marmoră rămăsese mult în urmă, pierise, nici platoul nu se mai zărea, din fotoliul meu de tablă priveam liniştit înainte spre partea fluviului unde malul nu e acoperit de casele *Metopolis*-ului şi de unde se vede bine, dincolo de albie, *Cetatea de Lână.*

Zi de vară, trecerea turmelor prin vadurile *Cetăţii de Lână* nu mai e continuă şi nu mai are, ca primăvara şi toamna, acel du-te-vino zgomotos, însoţit de zbieretele oilor, caprelor şi catârilor, de nechezul cailor, mugetul vacilor şi al bivolilor, de sunetul clopotelor şi talăngilor şi de glasurile răguşite şi amestecate ale negustorilor de piei şi carne, ce târguiesc marfa cu păstorii cu văcarii şi cu geambaşii de cai. Dar chiar primăvara şi toamna, zgomotul vadurilor se aude de aici înfundat, în aerul fluviului, al ierburilor înalte de sub cer şi al sălciilor pletoase, ca şi cum totul s-ar petrece înapoia unor pereţi moi şi deşi, de adevărată cetate de lână.

Spre vaduri nu zăresc acum, din drezina mea, decât bacurile leneşe fără clienţi, ancorate la mal; podari, care se mişcă greoi

prin faţa caselor lor de chirpici acoperite cu stuf, cioplesc stâlpi cu mişcări încete ca într-un somn pe picioare, cârpesc ici-colo garduri, bărci sau butoaie; în şir cu podarii, mai departe, de-a lungul malului de dincolo, podăresele osoase şi aduse de spate meliţează cânepă, ţăcănind întruna din cleştii de lemn ai meliţelor, întrecându-se cu clămpănitul berzelor venite fără sfială, printre bacurile ancorate, să vâneze broaşte. În stânga vadurilor şi mult înapoia celor douăzeci de case ale podarilor, risipite pe malul înverzit de dincolo, se zăreşte într-un abur de colb şi de zăpuşeală *Cetatea de Lână*, cu morile ei de piuă şi cu micile ei fabrici de ţesut şi vopsit postavuri care scot trâmbe de praf şi fum alburiu şi nori de scame de toate culorile prin ferestre, prin uşi, prin deschizăturile de la streşini, prin pereţii improvizaţi din scânduri negeluite. La stânga, la dreapta şi în spatele *Cetăţii de Lână* se întinde stepa fară sfârşit a câmpiei *Dicomesiei*, cu grâie coapte şi cu porumbişti verzi, nemişcate sub soarele torid.

Casele *Cetăţii de Lână*, câteva sute, sunt risipite printre morile şi atelierele din scândură, şi, deşi în locuinţele astea trăiesc negustori de piei, carne şi lână, care nu prea cunosc lipsa şi sărăcia, casele arată mici şi mizere, descojite de varul alb pătat de vreme, cele mai multe nu au decât un ochi îngust de fereastră, iar ca încăperi, o tindă şi două odăi. Vara tinda şi odăile nu sunt locuite, sunt pline cu piei, cu baloturi de lână, cu butoaie de carne sărată de oaie şi capră (aşa cum pline sunt şi magaziile de prin curţi), negustorii odihnindu-se noaptea nu în case, ci pe prispe, afară, sub cerul liber, neînveliţi, dorm îmbrăcaţi în pantalonii lor de dimie groasă şi în cămăşi de cânepă scorţoasă, cenuşie, pe care nu şi le schimbă de pe ei cu săptămânile.

De câte ori i-am întâlnit pe negustorii de piei ai *Cetăţii de Lână* veniţi în *Metopolis* să-şi întindă afacerile – negustori în picioarele goale, îmbrăcaţi în aceiaşi pantaloni de dimie groasă croiţi ôtova şi cusuţi de croitorul lor Polider, în aceleaşi cămăşi

de cânepă scorţoasă, pe cap cu pălării de postav negru, năduşite la cordea şi năclăite de praf, de pulbere alburie de meliţă şi de scame multicolore de piuă – mi-a venit de fiecare dată în nări un miros stătut de lână, de piele de animal jupit, de pastramă uscată şi sărată, de seu topit şi râncezit la soare. Acum, deşi mă aflu departe de *Cetatea de Lână* – sunt în drezina mea, în fotoliul meu de tablă, printre dealurile metopolisiene de piatră goală – vine spre mine, de dincolo de fluviu, acelaşi miros. E mirosul real al negustorilor de acolo şi nu unul închipuit de nasul Milionarului.

Generalul Glad şi Iapa-Roşie au făcut, în ultimii ani, lumânări de seu cu sutele de mii, în şopronul lor metopolisian din spatele casei parohiale ortodoxe, şi nu că mă aşteptam să miroasă a biserică, dar căpătaseră acelaşi miros ca al negustorilor, miros care se întinsese până şi la straiele parohului *Viaţă Amărâtă*, şi în sacul-basma nelipsit de pe capul *femeii-paraclisier*. Mirosul ăsta le venea Generalului Glad şi Iepei-Roşii de la negustorii înşişi, veşnic oaspeţii lor, fiindcă le comercializau lumânările printr-un negoţ nomad în căruţe cu coviltir pe tot întinsul câmpiei *Dicomesiei*, spre Dobrogea şi chiar spre munţii Carpaţi. Un miros şi mai puternic căpătaseră cei doi patroni de la aceşti negustori care – o dată fabrica mutată din şopron în partea de sus a *Metopolis*-ului, în cartierul turco-tătar de pe *Dealul lui Feisal*, şi modernizată cu cuptoare de topit, cu motoare şi roţi metalice – au trecut dinspre *Cetatea de Lână*, în număr şi mai mare, fluviul pe bacuri, atraşi de câştigurile mari ale negoţului cu lumânări ieftine de seu şi au împestriţat străzile *Metopolis*-ului cu pălăriile lor pătate de năduşeală şi cu pantalonii lor de dimie ruginie, cusuţi grosolan de croitorul Polider, cu căruţele lor scurte, vopsite ţipător şi acoperite cu coviltire de trestie, trase de cai mici şi păroşi. Generalul Glad devenise mecanic al noii fabrici de pe *Dealul lui Feisal*. Iar Iapa-Roşie, folosind învăţătura cifrelor, prinsă cândva în cafeneaua lui Aram Telguran, din *Mavrocordat*, ţinea la zi

socotelile fabricii în registre groase de conturi. Deşi Iapa-Roşie, instalată într-un fel de birou al ei cu vedere spre Liziera Gutuilor, nu-i primea înăuntru pe negustorii de piei veniţi să cerşească tranzacţii şi nu stătea de vorbă cu ei decât prin fereastra unui ghişeu, spunându-le să-şi lepede mai întâi pălăriile mirositoare pe nişte pietre din fundul curţii şi să se spele bine pe picioare la un şuvoi de apă ce curgea pe sub *Dealul lui Feisal*, totuşi mirosul de Cetate de Lână s-a întins mai departe în fabrica şi pe sub uşile casei Generalului Glad şi Iepei-Roşii. Căruţele cu coviltir ale negustorilor stăteau înşiruite sub Dealul lui Feisal, îşi aşteptau rândul şi se mişcau una după alta să fie încărcate cu lumânari prin nişte jgheaburi ceruite, înclinate de la înălţimea fabricii spre vale, ciorchinii lumânărilor picau automat prin jgheaburi în gura căruţelor, amestecându-se printre pieile argăsite, printre hălci de pastramă de oaie şi capră, printre baloturi de lână umedă plină de cârcei. Apoi, convoaiele plecau în pasul mărunt al cailor păroşi spre bacurile ce legau *Metopolis*-ul de câmpia *Dicomesiei*, sau pe drumurile de dincoace, răsucite printre dealuri, ce duceau spre Mare, ori spre miazăzi, către aşezările de graniţă ale Bulgariei. Mirosul negustorilor parcă nici n-ar fi plecat o dată cu convoaiele, rămânea şi mai gros în urmă, creştea cu venirea altor căruţe care trăgeau sub *Dealul lui Feisal.*

Am frânat şi mi-am oprit drezina. Vederea *Cetăţii de Lână* mă captiva şi trebuia scos din ea tot ce se putea scoate. Îmi oprisem drezina în acel loc dintre dealuri, de unde puteam vedea limpede o anume casă din *Cetatea de Lână*, pe care de mult timp voiam s-o privesc şi tot amânasem de la o saptămână la alta, o casă izolată, aşezată la marginea din stânga a localităţii negustorilor: *casa croitorului Polider, în acelaşi timp şi un fel de duhovnic-felcer şi infirmier moral al localităţii.*

Generalul Marosin îmi spusese odată, la o vânătoare de raţe: *"Milionarule, tu ai văzut cum trebuie şi vei arăta şi altora, în Cartea ta, Metopolis-ul, Insula Cailor, Dicomesia, Mavro-*

cordat-ul, drumul fetelor pe gheaţa fluviului spre lunca alergărilor şi câte altele. Chiar pe Aram Telguran, şi coliviile lui cu canari galbeni, să nu-l uiţi şi să-l arăţi. Dar să nu dai uitării Cetatea de Lână. Iar din cetatea asta să nu-l uiţi, mai ales, pe Polider, croitorul-demiurg al Dicomesiei şi al negustorilor din Cetate, cunoscut în acest mare colţ de lume pentru felul cum croieşte şi coase pantalonii groşi de dimie şi pentru felul său nemaipomenit cum însoţeşte croiala şi lucratul pantalonilor cu poveşti minunate, pline de idei morale şi mântuitoare pentru fiecare client în parte".

Dar despre croitorul *Polider* mi-a vorbit nu numai Generalul Marosin. Ci şi Iapa-Roşie, când era foarte tânără şi abia se întorsese de la Aram Telguran, de la care prinsese gustul poeziilor şi învăluirea oamenilor în abur de poveste sacră.

Dar şi Topometristul mi-a vorbit despre croitorul *Polider*, ani în şir, convingându-mă că Polider şi modul său de a croi şi a vorbi croind e un fel de instituţie de neocolit a *Dicomesiei* şi *Cetăţii de Lână*, şi cine nu e în stare să priceapă şi să scoată înţelesurile acestei instituţii filozofice, a trăit degeaba". (Topometristul, pe cât de stilist este în conversaţie, pe atât de absolut în observaţiile asupra oamenilor.)

Eu, Milionarul, nu l-am cunoscut bine pe Polider. Şi această umilinţă a necunoaşterii mă face ca, în *Cartea* mea, croitorul demiurg să nu apară prin cuvintele mele, ci printr-un soi de gânduri împrumutate atât de la Generalul Marosin, cât mai ales de la subtilul Topometrist şi de la necioplita Iapa-Roşie cu mintea ei aburită de odele lui Aram Telguran.

Acum, de aici unde mă aflu şi unde mi-am oprit drezina, privesc dincolo de fluviu, atent la casa lui Polider să prind mişcările de acolo.

Într-adevăr, şi Polider, ca şi podarii şi podăresele, foloseşte răgazul zilelor de vară, când nu prea trec turme prin vaduri şi nu se aude larmă:

Croitorul şi-a scos maşina de cusut în faţa casei şi ţăcăne acolo sub cerul liber, cosând pantaloni de dimie, meşi, caţaveici pentru Dicomesia şi pentru Cetatea de Lână.

Rezemându-mă de spătarul fotoliului meu de tablă mi-am luat şi eu răgazul de a privi spre Polider, *un om pentru care Dumnezeu a făcut toate lucrurile simple, dintr-o bucată şi o dată pentru totdeauna* (vorbele Generalului Marosin).

Polider are o statură de uriaş, piept bombat, spate lat, braţe mari şi palme cât lopeţile, poartă plete de profet şi o barbă mătăsoasă de culoare gălbuie. În timpul croitului şi cusutului râde cu hohote, are un râs răsunător care se prelungeşte în ecouri peste fluviu, prin pădurile de sălcii şi plopi din *Insula Cailor* şi peste lanurile cu grâie ale *Dicomesiei.*

Singura stofă care-i convine în meseria lui de croitor e dimia groasă, de culoare ruginie. Şi de dimie nu se atinge dacă i se dă cu metrul, el o vrea în baloturi mari cât buturugile sau cât trunchiurile de bivol.

Iar dintre haine, pantalonii îi lucrează cu mare plăcere.

Croieşte şi lucrează pantaloni de dimie fără să ia măsura clienţilor:

"Oamenii trebuie să-şi vadă de treabă – zice Polider. *Croitorul este pe lume tocmai ca să le ştie măsurile, Dumnezeu i-a lăsat ochi şi minte să le afle. Metrul nu e de la Dumnezeu, a apărut pe lume mult mai încoace."*

Măsura pe care o foloseşte Polider e aceea pe care i-o dă memoria lui asupra clientului, văzut cândva, o dată sau de două ori. Când întâlneşte un om sau chiar când numai îl zăreşte de departe, ochiul lui Polider îi cuprinde talia, lungimea picioarelor, lăţimea şi ascuţişul labei, chiar dacă omul cu pricina n-are deocamdată nevoie de pantaloni şi de meşi.

Şi Polider memorează mereu staturile, fără să fie observat că face asta, procedează adică într-un mod nevăzut şi deloc simţit. "Polider e un spirit care pluteşte peste *Dicomesia* şi peste

Cetatea de Lână. Un dicomesian care doarme frânt în câmp de paie, sau un negustor care jupoaie, așezat cu spatele spre lume, o vulpe sau un taur, nu știu că, asemeni cerului înalt care-i adăpostește și-i îngăduie, Polider nevăzutul le veghează și le cuprinde măsura lor dintre pământ și cer, toate modificările acestei măsuri întâmplate pe timpul unei vieți, și nimeni nu știe ca el când un om a început să se topească, sau, dimpotrivă, să se înalțe și mai mult spre soare" (vorbele Topometristului).

Are o memorie fabuloasă, a reținut și reține amintirea unei mulțimi de trupuri din *Dicomesia* și din *Cetatea de Lână* și chiar a trupurilor trecătoare și întâmplătoare care apar și pier prin stepa dicomesiană sau prin vadurile fluviului. O dată cu măsura trupurilor le memorează și povestea vieții, le cercetează, tot nevăzut, virtuțile și năravurile, în depozitul minții sale vârând în măsurile fizice și chipul moral sau imoral al omului sortit sau nesortit pentru pantalonii de dimie și pentru meșii croiți și cusuți de el.

Cu o asemenea memorie fizică și morală, bine pusă la punct, a clienților din aria dicomesiană și din aria *Cetății de Lână,* Polider se poate îndrepta oricând spre baloturile enorme de dimie și să înceapă să ia, să croiască și să coasă, fără să fi atins măcar cu un deget un client sau un altul pentru care are de lucrat pantaloni și meși.

Și îndreptându-se spre stiva de baloturi care-i ocupă mai toată odaia, înșfacă un balot sub un braț icnind cu sete, alt balot sub celălalt braț, strângându-le bine și lipindu-le de șolduri, ca și cum ar lua dintr-o dată două trupuri mari și grase de bivoli și le-ar imobiliza să nu se zbată și să-i scape.

Iese din casă.

Face câțiva pași spre fluviu. Se oprește.

Din colțul din dreapta al casei lui începe o pajiște lungă, foarte lungă, întinsă până departe spre o pădure de plopi. Măsoară pajiștea din ochi, făcând din când în când câte o

mişcare bruscă a braţelor pentru a cuprinde şi a sprijini cât mai bine de şolduri baloturile să nu-i scape din mâini.

Pentru croit poartă la centură o foarfecă mare şi ruginită de tuns oi (Polider e şi un tunzător de oi, greu de întrecut chiar de păstorii din tată-n fiu).

O dată lungimea pajiştei de pe malul fluviului măsurată din ochi, Polider poate începe lucrul.

Desfăşoară unul din baloturi pe iarbă, de-a lungul malului fluviului, făcând un fel de covor lung de dimie între casa lui şi pădurea depărtată de plopi. După ce a întins dimia din primul balot pe iarbă, între casă şi pădure, se întoarce. Porneşte înapoi dinspre pădure şi desfăşoară dimia din al doilea balot, peste covorul primului, până ajunge din nou în colţul casei de unde-şi începuse lucrul.

Din colţul casei se întoarce iarăşi, pocnindu-şi palmele de mulţumire că a scăpat de baloturi şi le-a desfăşurat cum trebuie – şi merge, merge, de-a lungul drumului de dimie dublă până ce crede că a ajuns la mijlocul distanţei dintre casă şi pădure şi, dacă a ajuns la acest mijloc, care e şi mijlocul lungimii dimiei, se opreşte.

Scoate foarfeca de tuns oi de la centură – e cu faţa spre fluviu – se apleacă de şale până atinge cu fruntea covorul dublu aşternut pe iarbă şi taie, scurt, aproape dintr-o singură înghiţitură a foarfecei, exact în două, dimia, pe lat: *jumătatea dimiei dinspre pădurea de plopi, întinsă spre răsărit, e pentru pantalonii dicomesienilor; jumătatea dinspre casă, întinsă spre apus, e pentru pantalonii negustorilor de piei, podarilor din Cetatea de Lână* şi pentru *ceilalţi* (Polider nu ştie care sunt *ceilalţi,* pot fi vâslaşi de la bărcile vadurilor, pot fi văcari, geambaşi de cai, sau pur şi simplu trecători, aduşi de întâmplare prin partea locului, el când *a tăiat* s-a gândit şi la ei, pentru că, spune Polider: "Întotdeauna vine cineva să te întrebe supărat, îngâmfarea oamenilor nu cunoaşte margini: *tocmai mie nu mi-ai*

făcut pantaloni, tocmai la mine nu te-ai gândit? Cum să nu mă gândesc, omule? Poftim, ia-i, îmbracă-i și umblă sănătos".

După ce a tăiat dimia pe lat, în două jumătăți de lungimi egale, Polider se dezdoaie de șale, înalt și drept cum e, se uită fix, undeva în punctul cel mai de sus al bolții cerești și râde cu hohote, cu capul pletos dat pe spate și cu barba galbenă în vânt. E primul râs al lui de la începutul lucrului. Ecourile hohotelor se răspândesc puternice deasupra fluviului spărgând aerul, se rostogolesc spre *Insula Cailor* și spre câmpia dicomesiană, fărâmițându-se în glasuri tot mai încete și mai amestecate.

Polider așteaptă mut, în picioare, până ce ecourile se potolesc.

După asta își pocnește iarăși palmele mari a mulțumire și-și continuă lucrul. Aflat exact între cele două jumătăți ale lungimii de dimie desfășurată între casă și pădure, călătorește cu ochii când spre casă, când spre pădure, să vadă dacă nu cumva o jumătate e mai lungă decât cealaltă. (Greșeală care nu prea se întâmplă, iar dacă se întâmplă, va ști el ce să facă: "din rest, fac meși și cațaveici".)

Poate trece la croit.

Începe totdeauna cu jumătatea de dimie de la răsărit, dinspre pădure, sortită dicomesienilor. Aici, în partea asta, lucrul merge bine. Cu cealaltă jumătate, de la apus, dinspre casă, e altceva, negustorii de piei sunt mai pretențioși, vor ca el, Polider, să croiască mai cu grijă, chiar să le facă pantalonii mai scurți, mai bine mai scurți decât risipă: *"negustorii ăștia, cu știința lor, parcă fără știință nu se poate trăi* – bombăne Polider. *Din pricina științei voastre, negustorilor, și nu din lipsa mea de pricepere vă ies mereu pantalonii mai scurți decât ai altora și plecați așa prin lume făcându-mi meseria de batjocură".*

Și de fiecare dată, drept pedeapsă, Polider se întoarce cu spatele spre apus lăsând jumătatea de dimie sortită *Cetății de Lână* și *celorlalți* să mai aștepte.

Aflat cu faţa la răsărit, spre pădurea de plopi, soarele îi luminează din plin fruntea largă, obrajii, şuviţele bărbii galbene îi scânteiază, iar jos, pe iarbă, pogonul îngust şi lung de stofă groasă sortit dicomesienilor i se întinde ascultător şi blând de la vârful picioarelor până la dunga depărtată a copacilor din zare. Acum e clipa să aplice viitorilor pantaloni prima şi cea mai importantă măsură: *măsura dicomesiană* ("măsura primordială" – vorbele Topometristului). Acum face, adică Polider, acel hotărâtor pas şi jumătate înainte, de-a lungul dimiei: un pas şi jumătate e lungimea fiecărui pantalon dicomesian ce trebuie croit (dacă un dicomesian e mai scund, altul mai deşirat, altul nici prea scund, nici prea deşirat, nu-i nimic, Polider o să potrivească toate astea în timpul cusutului, când îi vine rândul fiecăruia). O dată pasul şi jumătate făcut, croitorul însemnă locul cu un ţăruş, se răsuceşte pe călcâie şi se întoarce din nou la capătul de unde începuse măsurătoarea. Este iarăşi cu faţa la răsărit, spre pădure, în plin soare. Îşi smulge foarfeca de la centură, clămpănind cu ea în aer de câteva ori, râzând mărunt şi cam în secret "la treabă, Polidere", îşi zice apoi cu glas tare ca şi cum şi-ar fi certat râsul. Se apleacă din şale înspre pământ, prinde uşor între degete capătul pogonului de dimie şi strigând "acum, Polidere", vâră printr-o mişcare iute ca de înjunghiere stofa în gura foarfecii mari şi ruginite, care are falca de jos sprijinită în iarbă, printre scaieţi şi păpădie, iar cealaltă falcă deschisă larg, spre cer; "acum", strigă el iar, tare şi gros, fălcile foarfecii se închid brusc şi se deschid şi taie prelung, taie dimia pe o lungime de un pas şi jumătate, până la ţăruş. În locul unde gura mare şi roasă de rugini îşi oprise fălcile închise după ce sfârtecase un pas şi jumătate de stofă, Polider se saltă de la pământ, se îndreaptă de şale, trece într-o parte, pe marginea dinspre miazăzi a dimiei, se apleacă din nou şi taie, scurt, pe lat; apoi dintr-o singură smucitură trage spre el hălcile duble de stofă obţinute prin tăiere pe lung şi pe lat, vestind cu

fața spre soare: "o pereche de pantaloni" – și o lasă în urma lui pe iarbă; începe lucrul din nou, ritmic, și nu se mai oprește, măsoară un pas și jumătate, țăruș, taie pe lung și apoi pe lat: "a doua pereche", "a treia", "a patra" – toate perechile croite rămânând înșirate înapoia lui – "a zecea pereche", "a cincisprezecea" – și el înaintează cu foarfeca spre pădure până ies câte perechi îi ies. Dacă-i rămâne la sfârșit o bucată de lungime nepotrivită pentru pantaloni, "nu-i nimic, fie, din asta fac meși sau cârpesc cațaveici, doar am mai zis, Doamne iartă-mă, n-o să zic de o sută de ori".

La capătul dimiei de lângă pădure are pregătită o roabă încăpătoare – un fel de magazie pântecoasă înfiptă pe o roată și pe două picioare de fier: trece între ulubele ei, împinge și, din mers, culege una după alta perechile croite și le aruncă în vehicol, ducându-le spre mașina de cusut care-l așteaptă pe malul fluviului, în fața casei. "*Jumătatea cealaltă s-o mai lăsăm deocamdată necroită, să mai chibzuim*" – zice Polider, dând din cap îngrijorat cu gândul la pretențiile negustorilor din *Cetatea de Lână*, care singurii sunt și vor fi vinovați că le ies pantalonii mai scurți decât ai altora. "*Să termin întâi cu dicomesienii. La treabă.*"

Se așează pe un scaun înalt în fața mașinii de cusut și ia din roaba așezată în stânga lui prima pereche ce-i cade la îndemână:

"Va să zică, avem aici patru foi de dimie bine croite, două câte două una peste alta, din care putem încheia doi craci, care, bine cusuți, fac împreună o pereche de pantaloni noi." Polider ridică bucățile în aer:

"Ai cui să fie pantalonii ăștia, primii de care vorbim?" – se întreabă el, răscolindu-și memoria să aleagă dintre dicomesieni pe cel mai brav care ar merita o asemenea favoare. "Cui dintre dicomesieni să-i facem mai întâi pantalonii? Aici e aici."

A hotărî ordinea dicomesienilor, înseamnă nu numai a lua în seamă meritele morale ce le dau întâietate la coaserea

pantalonilor, ci și multe altele care încurcă rău treaba, de pildă: considerentele de vârstă, de boală, cele de "forță majoră" (nunți, cumetrii, decesuri) și așa mai departe, care pot răsturna ordinea morală firească și pot trece pe cei putrezi de păcate înaintea celor lipsiți de păcate. În fața mașinii de cusut, dreptatea perfectă dorită de Polider începe să se întunece. Știut este, cei curați sufletește au loc înaintea furilor, muieraticilor, bătăușilor, celor ce jură strâmb, apostaților, bețivilor, petrecăreților, leneșilor și tuturor celor vânduți diavolului. Dar vârsta e vârstă, n-ai ce-i face: sunt bătrâni dicomesieni care mai au puțin de trăit, în mâinile lui Polider e ultima lor speranță de a mai purta o pereche de pantaloni noi. Or, câți bătrâni, după o viață nenorocită de om, n-au strâns, o dată cu anii, păcate peste păcate? Și iată cum păcătoșii pot trece înaintea celor blânzi și buni. Apoi, cazurile de boală: un om, indiferent de vârstă și de virtuți sufletești, se află în fața morții sau numai în fața unui sfârșit bănuit; trebuie sau nu să-l treci înaintea celor vii și nepăsători de moarte? "Îl treci, altfel, tu, Polidere, om al credinței și al omeniei, greșești în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor". Ca să nu mai vorbim de "cazurile de forță majoră", cum le numește Polider: "un dicomesian își mărită fata. El n-a făcut nimănui bine, dimpotrivă, a lovit în dreapta și-n stânga, cică de teamă să nu fie mai întâi el lovit. Dar cum să-l lași la nunta fetei lui în pantaloni vechi și rupți? Căsătoria e o taină sfințită a vieții de pe pământ, iar tu, Polidere, n-o poți călca în picioare. Fă-i omului pantalonii și gata". Sau alt dicomesian, mai rău și mai păcătos decât cel cu fata de măritat, are și el o taină: i s-a născut un băiat – mare bucurie un băiat la casa dicomesianului – sărbătoare în toată legea, se adună frații, verii, cumnații, cuscrii, vecinii să petreacă la cumetrie; și ăstora la toți, care vin la cumetrie, le trebuie pantaloni noi. Este botezul o taină? Este. Se numește serbarea de acasă a botezului, cumetrie? Se numește. Ce este însă cumetria până la urmă, dacă stai să te

gândeşti bine? Prilej de chef nesăbuit, de cuvinte şi glume deocheate, de beţie zile şi nopţi în şir, de capete sparte. Şi la cumetria asta, din pricina ta, Polidere, beţiile, vorbele urâte, ocările, sudălmile, bătăile şi încăierările, toate se fac în pantaloni noi. Dar tu îţi zici: am lucrat pentru taina botezului şi nu pentru satana care se vâră în toate cumetriile. Tu aşa zici, dar nu ăsta e adevărul. Deşertăciune a lumii, cum mai vatămi şi spurci gândul şi lucrul curat al croitorului!"

Aşa stând lucrurile, criteriile de morală, de vârstă, de boală, de "forţă majoră" se bat între ele, Polider nu ştie ce să facă, stă cu bucăţile de dimie croite ridicate în aer, sucindu-le nehotărât în mâini, s-ar crede că-i place această bătălie "nevăzută" dintre dicomesieni în faţa maşinii lui de cusut: pentru că râde cu hohote, râde gros şi cu poftă; dar nu-i place această sfadă nedreaptă dintre cei curaţi şi cei păcătoşi, în care înving aproape mereu păcătoşii, dovadă, râsul i se sfârşeşte în amărăciune: *"va să zică, Polidere, în viaţa şi în lucrul tău ajungi să nu poţi face ceea ce doreşti. Nu-l poţi aduce în faţă pe cel ce merită, pe acela dintre dicomesieni care nu bea, nu fumează şi n-a fost în oraşul Mavrocordat"*. (Polider are scârbă pentru acest oraş, nimeni nu prea ştie de ce, poate pentru că el, croitorul, n-a fost niciodată acolo şi despre locurile unde n-a fost, zice de obicei: *"n-am văzut, nu cunosc, nu poate să fie bine"*.)

Deşi sorţii de întâietate pot cădea şi cad mai totdeauna în favoarea păcătoşilor, Polider nu dezarmează. Hotărăşte, e drept, să coasă pantaloni mai întâi pentru un dicomesian rău, n-are ce face, dar aici intră în joc vraja tămăduitoare a minţii lui Polider şi, în timp ce coase, îl ceartă fără milă pe rătăcitul în rele, "îl biciuie ca în templu", aducându-i în faţă toate păcatele şi ruşinându-l, pentru a-l speria şi a-l împinge spre mântuire (deşi păcătosul nu e de faţă) şi tot cosând şi certându-l, când pantalonii sunt gata încheiaţi, noi, frumoşi, curaţi, croitorul are credinţa că omul ce-i va îmbrăca, deşi a fost înrăit şi vândut patimilor,

poate porni acum iarăși în lume, cu fruntea sus, să-și ia viața de la capăt.

Așa s-a întâmplat într-o vară în fața mașinii de cusut cu unul Gaulea, cel mai câinos dintre dicomesienii din satul Glava: câinos cu nevasta, cu copiii, cu caii de la căruță, cu vecinii, câinos cu toți și cu toate ("câinos chiar cu soarele pe care-l numea: *soare, corb-auriu*" – lucru mărturisit de Iapa-Roșie). Câinos cu iarna pe care o bătea cu măciuca, ieșea prin viscol pe fluviu și izbea mânios cu măciuca în gheața fluviului care-i acoperise peștii, hrana zilnică și pe degeaba a lui și a familiei lui. ("Izbea în gheață mai furios decât împăratul persan care a bătut marea cu vergile pentru că-i înecase oștile" – vorbele Topometristului.)

Și tocmai lui Gaulea a trebuit Polider să-i coasă pantalonii întâi, într-o vară. I-a cusut, n-a avut ce face, lui Galuea i se născuse un copil, al optulea, un băiat, și dicomesianul-tată avea nevoie de pantaloni noi la cumetrie. "Îi facem, caz de forță majoră" – a zis Polider. A așezat pe mașina de cusut primele bucăți de dimie luate din roabă. Și-a scos creionul chimic din sân. Cu o cârpă udă a umezit marginile celor patru foi de stofă sortite a se uni și a face doi craci și apoi o pereche de pantaloni noi-nouți și a scris apăsat, în partea de sus a fiecărei foi, cam pe unde avea să fie linia brăcinarului: *"Gaulea. Pe fiecare foaie de dimie, Gaulea; Gaulea o dată, de două ori, Gaulea de patru ori.* Am scris de patru ori. *Gaulea, auzi-mă".* Aici Polider izbucnea mânios: "Ăstuia să-i fac eu întâi pantalonii?" Zadarnică însă mânia croitorului, acul mașinii de cusut pornise, țăcănea într-o fugă nestăpânită, primul tiv alerga peste dimie. "Ai noroc, Gaulea, că fără voia mea acul și-a luat câmpii spre tine. Gaulea, fiară ce ai fost și ești, uite-mă eu, Polider, sunt în fața ta, lumea spune că de frica ta tremură și lupii, dar mie nu mi-e frică de tine, păgânule. Ce-ai avut cu soarele de l-ai numit *corb-auriu?* Ce-ai avut cu gheața de ai făcut-o nălucă vie? Ce-ai

avut cu nevasta, cu copiii, cu caii şi cu vecinii? Soarele te-a încălzit, pe tine şi casa ta, iar în câmp, tot el ţi-a încolţit grâul şi porumbul. Apa te-a adăpat cu apă şi te-a hrănit cu peşti. Nevasta ţi-a dat trupul ei şi te-a bucurat, şi ţi-a născut opt copii şi doar la ham n-ai înhămat-o, pentru că, de bătut cu biciul, ai bătut-o. Tu dormi iarna pe patul tău de scânduri învelit cu rogojina, iar pe nevasta ta o ţii să doarmă cu copiii pe jos, la picioarele patului tău, pe pământul gol. Gaulea, Gaulea, auzi-mă. Nu e în stare să te mântuie nici fapta aia de pomină când ai sugrumat cu mâinile lupii ce te înconjuraseră în pădurea aia unde te duseseşi iarna să furi lemne. Soarta ta a trimis-o Dumnezeu în faţa croitorului. Priveşte spre mine, Gaulea, şi ruşinează-te: eşti mai păcătos decât lupii şi decât toţi mavrocordaţii la un loc şi eu îţi cos ţie întâi pantalonii. Te trec înaintea curaţilor, a blânzilor şi a bunilor şi-ţi zic, Omule, ajunge, astâmpără-te." Maşina de cusut ţăcăne şi mai repede, mai furios şi, brusc, se opreşte. Polider se ridică în picioare, înalţă în aer pantalonii gata cusuţi, îi scutură în soare de câteva ori, râde fericit, cu hohote, apoi îi împătureşte cu grijă şi-i aşează jos, pe iarbă, în dreapta lui, trecându-şi de câteva ori palma peste ei. Strigă tare spre fluviu: "Gaulea, poţi veni să-i iei. Îmbracă-i, mergi în lume şi fii binecuvântat". (Strigă aşa, nu pentru că Gaulea ar fi pe aproape, n-are cum, e la vreo treizeci de kilometri depărtare, în satul lui, ci mai mult pentru a-şi lăuda priceperea de croitor.)

După ce ecourile nu se mai aud, Polider se aşează pe scaun, îşi reazemă ceafa lată de spetează şi râde din nou, dar mărunt, cu blândeţe. După un cel din urmă: "Bravo, Gaulea" – Polider îşi pocneşte palmele şi: "La treabă, croitorule. Altă pereche".

Cât lucrase la pantalonii lui Gaulea şi spusese povestea păcătosului dicomesian, memoria lui Polider (cunoscătoare a dimensiunilor omului cu pricina, lungimea picioarelor, cercul taliei) proiectase cu precizie măsurile potrivite pe dimia intrată sub acul maşinii de cusut; dacă a mai avut ceva de dres, a dres

direct cu foarfeca, în timp ce cosea – omul se mai îngraşă sau slăbeşte pe o distanţă de trei-patru ani, cam la patru ani îşi înlocuiesc dicomesienii pantalonii, aşa-i schimba şi Gaulea, dar acum îi schimba mai repede, la un an şi jumătate, nu doar din pricina cumetriei, dar şi pentru că slăbise rău, slăbea văzând cu ochii, aşa că Polider a dres din foarfecă dimia mai mult ca oricând, ca pentru nişte pantaloni de om prăpădit – "vai de tine, Gaulea, ce te-ai topit", spusese croitorul când încheia pantalonii la betelie.

"Altă pereche. Acum, *Uraru*. Tu, Urarule, meritai primul, nu bei, nu fumezi, în oraşul *Mavrocordat* n-ai fost. Ăsta, da, merită. Vino, Urarule" – şi Polider întindea mâna spre roabă, lua un alt pachet de dimie, îi umezea marginile cu o cârpă cam pe unde trebuia să fie tivul taliei, îşi pregătea creionul chimic să scrie: "*Uraru*. Pe fiecare foaie, Uraru, de patru ori Uraru, două foi fac un crac, alte două alt crac, împreună pantaloni noi pentru Uraru". Dar memoria croitorului funcţiona rapid, aducându-i din îndepărtata câmpie a Dicomesiei în faţa acului maşinii de cusut cine ştie ce alt păcătos, care, încurcând iarăşi criteriile morale, de vârstă, de boală şi de forţă majoră, se aşeza şi el înaintea lui Uraru, aşa cum făcuse şi Gaulea. Şi croitorul striga: "Stai, Polidere, nu te grăbi. Nu pot, Urarule, am alt caz înaintea ta: *Tobol*. Caz de boală. Tobol e încă tânăr, hulitor de tată şi de mamă. Dar rănit mortal în *Insula Cailor*". "*Tobol o dată* – creionul chimic scria apăsat – *de două, de trei, de patru ori, pantaloni noi, frumoşi, curaţi pentru hoţul de vite şi cuţitarul Tobol.*" *Maşina de cusut pornea.* "*Un şarlatan, Tobol ăsta. Tobol, Tobol, auzi-mă. Sfinte Haralamb, ocrotitor al celor mai căzuţi dintre oameni, ce spate a putut să facă Tobol ăsta de patru ani încoace, câta-mai cărnuri ai înapoia şalelor, Toboache, ce pântec ţi-a crescut înainte, ce păcătos, ce lacom, ce nesătul, Sodoma şi Gomora, de când ai fugit din Dicomesia şi ai*

început să locuieşti în Palatul de Papură pe Insula Cailor, alături de brigandul Andrei Mortu, şi să te hrăneşti cu porci graşi furaţi din Insula Măcelarilor, cu bivoli sfârtecaţi noaptea în pădurile de sălcii şi târâţi în Insula Cailor la mlaştinile cu broaşte ţestoase ale lui Andrei Mortu, ce gras şi umflat te-ai făcut, Toboale, de când furi, de când dai cu cuţitul şi înfuleci pe gratis hălcile cuvenite altora, nu te mai cuprinde lăcomia, unde-i dimia pentru meşi şi caţaveici să mai punem un clin-doi?" – şi Polider potrivea din mersul lucrului ce era de potrivit, folosind cele mai proaspete date ale memoriei, uneori datele fiind culese doar din auzite, de la părinţii clientului, în cazul lui Tobol de la nişte trecători care-i suflaseră în trecere prin vaduri: "Polidere, fă-i repede pantalonii lui Tobol, i-a rămas un cuţit în spate de la nu ştiu cine, grăbeşte-te, Tobol e mai gras de două ori decât acum patru ani, repede, să nu păţească lucrul din urmă". Ridicat în picioare, când a terminat de cusut şi de spus povestea lui Tobol, croitorul a strigat spre fluviu, aşa cum obişnuia, mai mult pentru sine şi mândria sa de meşter de haine, că de dus pantalonii îi căra el cu căruţa spre Dicomesia: *"Tobol, vino, ia-i, îmbracă-i, porneşte în lume şi fii iertat de toate"*; dar s-a întâmplat atunci un lucru nemaiîntâmplat, ecourile glasului lui Polider cu vorbele despre Tobol nu cuprinseseră încă bine aerul de peste pădurile fluviului şi de peste grâiele câmpiei Dicomesiei, când o voce străină, stârnită în văzduh, dinspre insulă, a răspuns gros: *"Tobol nu mai e, a murit"*, vocea străină şi-a amestecat sălbatec ecourile cu glasul şi ecourile croitorului: *"Tobol, vino, îmbracă-i, a murit, ia-i, porneşte, nu mai e, vino, fii iertat, Tobol, îmbracă-i, vino, porneşte, ia-i, toate în lume"*. Polider a ascultat în picioare, mai mut ca niciodată, noua poveste. "Doamne, neînchipuite şi de necuprins sunt poveştile oamenilor" – se terminaseră ecourile şi amestecătura lor şi el tot nu se aşezase: *"Pentru întâia oară mi s-a făcut frică de*

dimie", ar fi bombănit croitorul şi cu greu şi-a luat locul în faţa maşinii de cusut şi şi-a început din nou lucrul.

De dimineaţa până seara un morman de pantaloni dicomesieni se ridicau în dreapta lui Polider, pe iarbă, şi multe poveşti ale *Dicomesiei* se desfăceau şi piereau în ţăcănitul maşinii de cusut, binecuvântate de râsul mântuitor al croitorului sau de clătinarea îngrijorată a pletelor de profet şi de neastâmpărul mişcării prin aer a bărbii galbene şi mătăsoase. În fiecare a doua zi maşina de cusut îşi începea treaba şi cine ştie câte nume scria creionul chimic pe pachetele de dimie, de la Gaulea la Tobol, de la Tobol la Dordoacă, de la Dordoacă la Guvei, de la Guvei la Căpuci, de la Căpuci la Dănilă, de aici la Letca, apoi la Manoil, Samoil şi Naftanail ("Manoil, Samoil şi Naftanail" – jocul vorbelor Iepei-Roşii când era tânără), pentru ca, în sfârşit, croitorul să ajungă şi la Uraru: "Nu-i nimic, Urarule – zicea Polider, trecând la ultima pereche de pantaloni ce-i mai rămăsese de cusut (roaba era goală, nu se mai vedeau în ea decât bucăţi nepotrivite, sortite pentru meşi şi caţaveici) – nu-i nimic, cei din urmă vor fi cei dintâi". Pantaloni ca ai lui Uraru erau cel mai uşor şi mai repede de cusut, "unde nu sunt păcate, nu sunt nici poveşti", Polider grăbea lucrul, tăcut, cosea cu ochii închişi, aplica măsura cea mai simplă şi mai sigură, "nu bea, nu fumează, în oraşul *Mavrocordat* n-a fost", nimic mai ŏtova de lucrat decât pentru un trup "uscat, drept, ţeapăn şi cu nodurile înăuntru, ca un stâlp de la templul cel mai sărac al credincioşilor lui Solomon".

Dicomesienii nu veneau să-şi ia pantalonii, li-i căra croitorul într-o căruţă, din sat în sat sau direct pe câmp unde-şi lucrau pământurile. Abia după ce Polider a devenit proprietar de Omnibus, pe ruta *Cetatea de Lână – Glava – Apud Glava – Marotin – Coasa de Argint – Maltezi* şi *Retur,* lucrurile s-au schimbat puţin, deşi omnibusul era tot o căruţă, dar ceva mai

lungă şi cu coviltir de papură, trasă de patru cai mărunţi şi păroşi în loc de doi.

Fericite şi barbare zile când Polider căra pantalonii dicomesienilor într-o biată căruţă şi fără să aibă scrise cu păcură pe coasta coviltirului de papură nici ruta, nici *Returul* (cuvintele Topometristului). Nici măcar n-avea nevoie să intre prin sate. Ţinea drumul drept peste câmpia Dicomesiei, departe de drumul mare, dicomesienii îi ieşeau înainte, apărând din porumbişti şi grâie, Polider le arunca tuturor pantalonii, fără să coboare, din fuga cailor, femeilor le zvârlea meşii şi caţaveicile, cum Dumnezeu din cer zvârle ploaia roditoare şi zăpada curată şi binecuvântată. Dicomesienii şi dicomesiencele piereau înapoi în grâie să se îmbrace cu lucrurile noi. Polider făcea un ocol mare în jurul grâielor stând în picioare în carul lui cu haine sacre pentru trupurile oamenilor, pletele şi barba i se smuceau în vânt, galopul cailor se înteţea, el sălta şi izbea hăţurile într-o parte şi alta, voia un galop mai aproape de zbor, iar oamenii Dicomesiei, ca să-l bucure pe demiurgul lor din *Cetatea de Lână*, mai ieşeau o dată din grâie, îmbrăcaţi în hainele noi: bărbaţii în pantaloni de dimie proaspăt croiţi, cu numele de patru ori scris pe brăcinar – *Toboli, Gauleşti, Letci, Guvei, Samoili şi Naftanaili, Urari* – femeile în meşi şi caţaveici. Din fuga cailor şi a căruţei, Polider, în picioare, de la înălţimea staturii lui de uriaş îşi admira opera şi râdea hohotind tare, dându-şi capul pletos pe spate, împingându-şi barba înainte, desfăcută în vânt în flăcări moi şi mătăsoase – Polider era fericit şi iluminat, deşi, chiar din galopul telegarilor săi mărunţi şi păroşi, observa dintr-o ochire că dicomesienii nu se pricepeau cum trebuie să poarte pantalonii lucraţi cu meşteşug, *"nu se pricep să-şi pună şi să poarte pe ei pantalonii noi, frumoşi şi curaţi, cu care vor merge prin lume, sărmani barbari neştiutori, stau pe voi pantalonii suciţi şi strâmbi, îndreptaţi-i puţin din brăcinar,*

că nu-i mare lucru (dicomesienii îi îndreptau, dar se suceau și se strâmbau mai rău), *ridicați-i mai înspre piept că măturați țărâna cu ei și-i păcat de dimie și de lucrul meu"* (îi ridicau, dar cădeau la loc). Spre dicomesience croitorul nu se uita, ele erau prea slabe și cocârjate de muncă, să mai aibă pretenție la ele să le stea bine pe umeri cațaveicile, iar picioarele le aveau prea osoase și descărnate pentru ca meșii să le cuprindă frumos talpa și gleznele. Și croitorul își grăbea caii și căruța, înecat în colbul și pulberile dintre orizonturi ale Dicomesiei, plutind ca un vârtej peste câmpie, în căutarea altor dicomesieni care să-l întâmpine ieșind din porumbiști și grâie. (Până aici sunt tot cuvintele Topometristului.)

Și acum, când Polider e proprietar de *Omnibus* și mai toată vremea cară călători de la *Cetatea de Lână* la *Mavrocordat* (de nevoie și atras de nu știu ce a trebuit să intre și în orașul Mavrocordat), îl zăresc pe croitor în această amiază de vară, din fotoliul meu de tablă și din locul unde mi-am oprit drezina: *lucrează la fel ca în zilele lui fericite și barbare, stă în fața casei lui, pe malul fluviului și-i aud de aici mașina de cusut cum țăcăne.* În pauzele pe care le face, e drept, nu-i mai aud râsul hohotitor; se zice că râde din ce în ce mai puțin, deși povești mai spune în timp ce coase; râsul i-ar fi încetat dintr-o pricină foarte lumească, multe a avut și are de pătimit în meseria lui de croitor și de proprietar de Omnibus: se zice că mai ales de când a șters de pe coviltirul de papură al Omnibusului cuvântul *Retur* (dicomesienii râdeau în dunga gurii, susțineau că *Retur* ar fi un oraș foarte mare așezat în celălalt capăt al lumii, așa cum *Cetatea de Lână* era un oraș mic la capătul de început al rutei lui Polider), de când, zic, a șters "Retur" și a scris, în loc, "Mavrocordat", viața i s-ar fi schimbat și s-a cam dedat și dedulcit la plăceri mavrocordate; între barbă și mustăți i-a apărut o lulea lungă cu o măciulie la capăt din care iese un fum gros; mai în fiecare loc de popas al rutei sale de omnibus

ce măsoară aproape o sută de kilometri (în omnibus încarcă nu numai călători pe care-i aşează pe baloturile de dimie, ci îşi urcă şi maşina de cusut, şi foarfeca, el croieşte şi coase în ceasurile când îşi odihneşte caii), mai la fiecare popas, nimeni nu ştie cum a fost cu putinţă să i se întâmple asta unui om atât de cast ca Polider, în *Glava*, la *Apud Glava*, la *Marotin* şi la *Hagieni*, la *Coasa de Argint*, la *Maltezi*, la *Fabia*, şi chiar în oraşul *Mavrocordat*, el are acum câte o ţiitoare (în oraşul pierzaniei ar fi având două); Topometristul explică asta tot prin virtuţile zeieşti ale lui Polider: era prea mare, frumos şi puternic la trup, cu pletele şi barba lui de profet, cu mintea prea plină de vraja poveştilor sacre pentru a putea scăpa şi trece neobservat de femeile tinere şi neîmblânzinte ale Dicomesiei, care-l aşteptau prin grâie şi-i fugeau înainte, oprindu-i galopul cailor, rupându-i câteodată chiar hăţurile ca să-l silească să coboare pe sol şi să dăruiască, din puterile trupului şi minţii sale frumoase, ceva şi pentru însetatele şi nepotolitele dicomesience, fiice ale soarelui arzător şi ale pământului păgân şi fără margini ale câmpiei.

E drept, din drezina mea, în această amiază de vară, lui Polider nu-i mai aud râsul; el stă acolo pe mal şi coase; parcă sosesc până la mine şi ceva frânturi de vorbe de-ale lui, risipite prin aerul de deasupra fluviului şi pădurilor de sălcii şi plopi; dar mai mult n-aş putea jura că văd şi aud. E adevărat, îi zăresc şi roaba, aşezată în stânga lui. Că lucrează la fel ca înainte şi că nu şi-a schimbat modul de a croi dimia, e că, dacă privesc bine, pot distinge, începând de la colţul casei lui până cam la mijlocul distanţei dinspre pădurea cu plopi, o dungă ruginie întinsă peste iarba verde, poate jumătatea lungimii balotului de dimie sortită negustorilor de piei din *Cetatea de Lână* şi *celorlalţi*.

MILIONARUL ÎȘI GAREAZĂ DREZINA LA "PICIORUL NEAMȚULUI". MOMENT DE ODIHNĂ LA "BODEGA ARMEANULUI", UNDE IAPA – ROȘIE E ACUM PROPRIETARĂ. RECAPITULĂRILE MILIONARULUI ÎNAINTE DE A PORNI ÎN VIZITĂ LA PAVILIONUL GENERALULUI MAROSIN: "NEGOȚUL DE ANI", COMPETIȚIA DINTRE IAPA – ROȘIE, BAZACOPOL ȘI HAVAET ÎN ACEST NEGOȚ VENIT ÎN METOPOLIS DINSPRE CETATEA DE LÂNĂ

Trăim totuși în vremi moderne – mi-am zis în timp ce-mi garam drezina la *Piciorul Neamțului* nu departe de *Bodega Armeanului* și mă pregăteam să plec spre Pavilionul Generalului Marosin. (Cu o săptămână în urmă am fost în *Insula Cailor,* la vânătoare de rațe împreună cu Generalul și mă invitase atunci să-i fac o vizită acasă, la Pavilion; voia să mă lămurească mai bine ce va să zică *negoțul de ani* care s-a întins în *Metopolis* și golește orașul de deasupra, așa cum pe dedesubt orașul e golit de Generalul Glad, care, de când s-a despărțit de Iapa-Roșie și a părăsit bănoasa industrie de lumânări de seu, a luat în antrepriză cele mai noi lucrări de căutare a marmorei sub temeliile *Metopolis*-ului, cumpărând pentru asta dealuri întregi locuite și dărâmându-le.)

Dar de ce m-aș grăbi spre Pavilion? Eram invitat acolo să prânzesc, or, prânzul, Generalul Marosin îl ia târziu, când soarele lunecă spre apus. Aș avea destul timp să trec puțin pe la *Bodega Armeanului* să iau loc pe terasa ei răcoroasă, să-mi spăl ochii cu priveliștile fluviului, încărcat la ceasurile astea de remorchere și vapoare de toate națiile și să mă lepăd de lucruri sacre și fatale.

Trăim totuși vremi moderne – am ajuns pe terasa Bodegii, m-am așezat liniștit la cea mai ferită și ocrotită masă, de fapt "masa Milionarului", pentru că, de când Iapa-Roșie a devenit

proprietară mi se opreşte, pe tot timpul verii, o masă de care nu se atinge nimeni.

Iapa-Roşie nu apare niciodată în faţa clienţilor, şi-a adus din *Mavrocordat* barmani şi oameni de sală stilaţi care se mişcă şi aranjează totul prin saloanele bodegii şi pe terasa răcoroasă, cu arcade din trestie şi stâlpi încă verzi de salcie tânără. Noua proprietară are biroul ei de lucru, undeva la capătul unei scări spiralate, cu balustrade din lemn de nuc sculptat. Poartă ochelari cu rame fine de ivoriu, e îmbrăcată sobru, în rochii şi taioare lungi, aproape închise la gât, de culori fumurii, movuri palide, albastru-stins cu ape negre. Părul roşu e în întregime albit, dar la fel de bogat, la tâmple parcă i-au mai rămas două "urme de flacără" (cum zice Topometristul). Se arată plăcut surprinsă când e vizitată în biroul ei unde pluteşte un miros vag de scorţişoară şi parcă şi de cafea. Se crede că ar fi nişte parfumuri care-i plăcuseră în anii ei tineri, petrecuţi lângă Aram Telguran, şi abia acum la bătrâneţe, şi le-ar fi rechemat să-i bucure nările, când e proprietară şi are banii ei mulţi şi nu mai e înhămată la carul altuia (tot presupunerile Topometristului). Vorbeşte puţin şi cu măsură, îi place să stea în picioare când vorbeşte, e înaltă, prin masivitate e impunătoare, priveşte omul în ochi, are priviri severe, mai severe din pricina lentilelor ochelarilor şi foarte adesea spune mai mult prin uitătură decât cu cuvintele.

Ştiu şi simt că sosirea mea pe terasă i-a fost anunţată fără ca eu să fi cerut asta. Dar ca de obicei nu voi urca spirala scării de nuc spre biroul ei. Eu am venit numai la masa mea să-mi întâlnesc paharele cu apă rece.

Într-adevăr, la câteva clipe de la venirea mea sub arcadele de trestie ale terasei, cineva îmi aduce un pahar înalt de cristal, cu apă rece, în care plutesc ţepi subţiri şi ascuţiţi de gheaţă. Îmi sorb paharul încet, fără grabă, un altul mi se aduce şi mi se aşează pe masă înainte de a-l fi golit pe cel dintâi, apa limpede cu ţepi sunători de gheaţă sclipeşte în paharele ce mi se aduc mereu,

unul după altul, pe multe din ele nici măcar n-o să am vreme să le ating și să le simt în palme aburul rece de pe cristalul cupelor. Așa îmi place mie, să fiu înconjurat în veri fierbinți de pahare de cristal aburite, cu apă rece și țepi de gheață. Sunt momente când vorbesc asemeni Topometristului și asta mă înveselește și mă înseninează. Pentru că a mă gândi la prânzul din Pavilionul Generalului Marosin și la ceea ce-mi va spune acolo Generalul, ar însemna să mă gândesc prea mult la destinul *Metopolis*-ului.

Metopolis-ul e un oraș care-și trăiește anii de sfârșit. A-i simți și a-i trăi apusul nu înseamnă să te identifici cu el – spusese odată Topometristul, pentru a-și liniști conștiința. Ceea ce-mi povestise Generalul Marosin în *Insula Cailor* despre *"negoțul de ani"* – un fel de ultim act al destinului *Metopolis*-ului – știam; ceea ce-mi va spune la prânzul, sau în după prânzul, din Pavilionul său, nu vor fi decât lucruri de detaliu. Detunăturile dinamitelor de sub oraș ale Generalului Glad, care caută filoane de marmoră roșie, le aude oricine în plină zi, iar *"negoțul de ani"* desfășurat deasupra orașului de Bazacopol și Havaet în competiție cu Iapa-Roșie, deși lent, fără zgomote, pornit la adăpostul unor idei umanitare, nu e un secret pentru nimeni și nu-i sperie pe localnici precum explozivul lui Glad.

Generalul Marosin căutase să-mi explice, în *Insula Cailor*, că sfârșitul n-ar aparține numai prezentului, ar fi început cu foarte mulți ani în urmă, prin depopularea treptată a *Metopolis*-ului, înainte de venirea roții lui Glad și de invazia pălăriilor negustorilor de piei, chiar înainte de primele ghete ale Iepei-Roșii, poate pe vremea când Constantin Pierdutul I-iul era abia copil, iar Polider încă nu căpătase renumele de demiurg. Depopularea *Metopolis*-ului s-ar fi produs pe măsură ce dealurile din jur au fost pe rând mâncate, măcinate, distruse și părăsite, iar mijloacele de existență, au devenit tot mai puține. Treptat n-au mai rămas și nu mai rămân în Metopolis decât bătrânii. ("Eu însumi – mi-a zis Marosin – sunt un bătrân General, rămas prizonier în

Metopolis, petrecându-mi captivitatea în mâinile bătrânelor mele rude metopolisiene ce mi-au capturat, cu anii, ferma, unele rude fiind chiar mai îmbătrânite decât mine din pricina sfârşitului meu care întârzie. Tu însuţi, Milionarule, eşti un bătrân rămas să supravieţuieşti undeva printre dealurile depărtate şi măcinate din jurul *Metopolis*-ului.

Ai privit vreodată, Milionarule, casele în amfiteatru ale *Metopolis*-ului şi te-ai întrebat cine trăieşte în ele? Foarte mulţi bătrâni. Bătrâne – în majoritate – şi sărace. Pe acestea le vânează «negoţul de ani», micile lor averi sunt cumpărate în schimbul unor sume mizere, plătibile în rate pe timpul celor câţiva ani pe care o bătrână sau alta crede că-i mai are de trăit. De aici ideea că bătrânele nu-şi vând atât averea, cât ultimii lor ani de viaţă pe care şi-i vor puşi la adăpost prin încasarea acelor rate nenorocite, iar negoţul cumpărătorilor a căpătat numele de «negoţ de ani». Puţine, foarte puţine lucruri au mai rămas de vândut şi de cumpărat în Metopolis. Dar chiar noii şi ultimii cuceritori care vor să le asedieze pe aceste bătrâne supravieţuitoare din casele şi de pe uliţele *Metopolis*-ului, chiar şi aceşti cuceritori, care atacă pe dedesubt sau pe deasupra oraşul, sunt ei înşişi bătrâni sau aproape bătrâni: *Generalul Glad, Iapa-Roşie, Bazacopol.* Îmi vei spune: *dar Havaet, tânărul asociat al lui Bazacopol?* Şi Havaet, prin constituţia sa firavă, fizic nebărbătesc, minte eliptică, reducţie de limbaj, e o fire bătrânicioasă, îi place apropierea bătrânilor, el însuşi e un fel de bătrân, dacă nu chiar ramolit înainte de a fi fost măcar o dată matur – iartă-mi expresia prea dură".)

Depopularea *Metopolis*-ului s-ar fi produs prin exodul de proporţii, de-a lungul vremii, al tinerilor şi vârstnicilor capabili să ia lucrurile de la capăt. Fugarii s-au îndreptat spre oraşul *Mavrocordat*, în plină înflorire a comerţului şi a băncilor, spre *Cetatea de Lână*, cu variate şanse de câştig în jurul negoţului de turme, chiar spre nordul îndepărtat al *Marmaţiei* care are şi ea atracţiile ei, mirajul cărbunelui şi al lemnului. *În nici un caz spre*

câmpia Dicomesiei, unde nu rezistă decât dicomesienii. La marginea câmpiei da, unde se fac jocurile tonelor de grâu şi de porumb, dar marginea *Dicomesiei* nu mai înseamnă câmpia, ci *Mavrocordat*-ul, *Cetatea de Lână* şi altele.

Dacă în jurul Metopolis-ului, din ce în ce mai golit, au mai apărut totuşi, din când în când, noi antreprize în afacerile de piatră, acestea au adus şi au folosit mai mult oameni din alte părţi, lipsiţi de un statut social şi moral clar şi, pe măsură ce antreprizele s-au retras de bunăvoie sau au dat faliment, au lăsat pe malul metopolisian al fluviului şi pe străzile oraşului toată acea lume pestriţă şi buimacă, zgomotoasă şi violentă în toată împestriţarea ei de năravuri şi comportamente, ce dă o falsă imagine de vioiciune, culoare şi energie şi care măreşte şi mai mult starea de părăsire, de golire şi de abandonare a oraşului, ducând la o şi mai mare înstrăinare a *Metopolis*-ului de sine.

În acest moment al discuţiei Generalului Marosin cu mine din *Insula Cailor*, printre sălcii se apropiase Topometristul – el făcea nişte măsurători acolo, ştia că suntem veniţi la vânătoare şi cred că auzise chiar ceva din vorbele Generalului căruia îi place în insulă să-şi spună gândurile cu glas tare, prilej de a trage cât mai mult aer curat în piept, ceea ce-i face bine la tusea lui seacă.

Topometristul, cu talentul său de a se familiariza repede cu orice discuţii şi de a se aprinde şi mai repede, a continuat la modul liric ideile Generalului Marosin despre depopulare:

Din Metopolis, după ce au început să plece oamenii, au plecat şi copacii. Copacii şi pomii.

După spusele Topometristului, ar fi plecat mai întâi vişinii, cireşii, caişii, piersicii, prunii, merii şi perii. Adică pomii mai delicaţi şi mai obişnuiţi cu grija şi apropierea omului. Chiar şi salcâmul, deşi se mulţumeşte cu puţin din toate, n-ar fi întârziat nici el să plece. Dar pomii şi copacii n-au mers spre *Mavrocordat*

sau spre *Cetatea de Lând*, ci spre *satele Dicomesiei*. Curţile dicomesienilor au fost altădată goale, cel mult presărate cu fire de paie şi de coceni. Soarele, bătaia Crivăţului, noroaiele ploilor şi seceta verilor stăpâneau în voie aceste curţi. De fapt, denumirea dicomesiană a curţii e "bătătură", adică loc bătătorit, lipsit de iarbă, flori, copaci şi pomi. Dealurile *Metopolis*-ului, cândva, se vedeau dinspre *Dicomesia* şi de pe albia fluviului – primăvara, vara, toamna – înverzite şi înflorite, pline de roade. Cum au reapărut vişinii metopolisieni, după ce au părăsit oraşul, merii, perii şi ceilalţi, în curţile dicomesienilor, făcând acolo adevărate grădini, n-aş putea spune exact – a zis Topometristul – dar cunosc lăudăroşenia unor oameni din *Dicomesia* care, arătându-şi pomii şi copacii ce le-au inundat ogrăzile, vorbesc cam aşa: "la noi e cum a fost odată în *Metopolis*". Pământul dicomesian, fertil, binecuvântat de ploi şi soare, răsfaţă acum plantele mari emigrate de pe dealurile noastre. Despre salcâmi aş putea spune cu siguranţă când i-au luat dicomesienii de sub ochii noştri: îi cumpărau cu rădăcini cu tot ori de câte ori un metopolisian îşi lichida gospodăria şi pleca să-şi câştige prin alte părţi pâinea. Cu un sac de grâu sau de porumb primea uşor în schimb patru-cinci salcâmi. În fiecare an bărcile dicomesienilor au cărat trupuri peste trupuri de salcâmi şi le-au dus dincolo, peste fluviu, au făcut liziere lungi şi foşnitoare în jurul satelor, chiar un fel de păduri la marginea islazelor, din care-şi scot lemn tare pentru facerea caselor, a grajdurilor şi a saivanelor.

N-au mai rămas în *Metopolis*-ul depopulat decât greoii nuci, campioni ai longevităţii, a căror maturitate începe cum trebuie abia pe la 24 de ani, mai târzie decât la oameni. Şi gutuii, care-şi cheltuiesc cu zgârcenie hrana săracă de pe dealurile de piatră seacă ale *Metopolis*-ului, amânându-şi coacerea fructelor până spre lunile de sfârşit ale anului, fructe lemnoase, dure, cu o carne lemnoasă, doar sucurile galbene şi dulci mai amintind că e vorba totuşi de fructe. *"Unde zăriţi nuci şi gutui să ştiţi că acolo trăiesc*

singuri şi uitaţi oameni bătrâni. Ca să vedeţi cu ochiul liber depopularea pe care a atins-o Metopolis-ul, priviţi-i dealurile pe care e aşezat: spinări goale de piatră seacă, întrerupte din loc în loc, la depărtări mari, de mici insule verzi, nuci şi gutui cu coroane bătrâne. Există şi o întinsă «lizieră a gutuilor», într-o margine a Metopolis-ului, foarte ciudată prin întinderea ei, e partea de sfârşit a oraşului dinspre Dealul Vrăbiilor, unde stă ascunsă fosta Casă a Păiărierului şi unde trăiesc acum mai multe bătrâne la un loc decât în oricare colţ al oraşului: Fibula, Guldena şi femeile vechi care le-au rămas credincioase încă de pe vremea aurăriei. Singura amintire a aurăriei de mult dispărute pare a fi numai acea imagine de toamnă a copacilor-gutui cu trunchiurile mineralizate, în coroanele cărora strălucesc cu sclipiri metalice bulgării galbeni, masivi şi greoi ai fructelor."

Generalul Marosin ar fi vrut să-şi reia cu glas tare gândurile – dar vorbise Topometristul şi nu-i plăcea să-şi amestece cuvintele cu ale altuia, lăsă de obicei o pauză lungă, schimbând apoi discuţia spre alte lucruri pentru a spăla bine de tot terenul discuţiei, cum a făcut de altfel şi în Insulă: după o tăcere severă în care nici tusea seacă nu avea voie să intervină, Generalul a întrebat dintr-o dată:

– Ce aţi avut de măsurat pe aici, Domnule Topometrist?

– O zonă foarte curioasă, ca să zic aşa. Este tocmai zona pe care cu mult timp în urmă Constantin Pierdutul I-iui o calculase şi prevăzuse că va pieri sub ape şi mlaştini. El atrăsese atenţia dicomesienilor: dacă nu vor face deversări şi desecări, un întreg sistem de îndiguiri trebuincioase, vor pierde aproape 15 kilometri pătraţi de pământ în partea de miazăzi a *Insulei Cailor*. Extraordinar, Domnule General Marosin, calculul lui Constantin Analfabetul a fost uluitor, atâţia sunt, 15 kilometri pătraţi căzuţi sub apele mlăştinoase şi nu ştiu dacă vreo intervenţie de azi, cât de rapidă, n-o să fie prea tardivă, poate chiar inutilă.

– Mă rog, – a zis Generalul (obţinuse şi pauza dorită şi schimbarea discuţiei) – mă rog, să ne plimbăm puţin.

A urmat o plimbare liniştită printre sălcii şi plopi. Raţe nu prea vânasem, am fi putut să împuşcăm ibişi, dar Marosin nu trăgea în astfel de păsări şi mă ruga şi pe mine de fiecare dată să fac la fel, nu pentru că ar fi fost de părerea vechilor egipteni că ibisul e sfânt, ci pentru că e una dintre cele mai urâte fiinţe înaripate, e neagră, are ciocul ca o gheară, carnea-i este slabă, tare şi rea, iar ţipătul mai strident decât al bufniţei. Ne-am continuat plimbarea prin Insulă, uitând de arme şi de cartuşe. Eram pe "cărarea vulpilor", printre răchite dese şi încurcate, nu departe de mocirlele şi de culoarul de broaşte ţestoase, folosit cândva de brigandul Andrei Mortu, în retragerile lui misterioase spre Palatul de Papură, unde-l găzduise în clipe nefericite pe asediatul rege Constantin Pierdutul I-iul. Palatul de Papură nu mai există, "l-a luat vântul şi l-a spulberat în mlaştini" (Topometristul), cineva a sădit pe locul unde Andrei îşi avea ascunzătoarea un salcâm ("şi ăsta era tot un salcâm metopolisian" – Topometristul) care a crescut înalt şi rămuros, un soi de salcâm cu ţepi mari şi roşii, în trunchiul lui au scrijelat cu bricegele fugarii certaţi cu primăriile şi tribunalele fel de fel de "memoriale": *"Aici a trăit Andrei Mortu până a patra oară"*, sau *"Aici a înnebunit Constantin Întregitorul, regele animalelor şi al tuturor nenorociţilor"*, sau *"Aici m-am ascuns şi eu"* ş.a.m.d. Pe întinsele mlaştini, care înconjoară micul platou al salcâmului, stau trântiţi la soare bivoli mari cu trupurile adânc scufundate în noroaie, numai capetele încornorate şi le ţin deasupra, suflând pe nări de plăcere şi gemând ca din fundul pământului, în timp ce ţânţarii şi tăunii le dau roată prin aer în roiuri dese şi furioase, încercând, din când în când, atacuri "prin prăbuşire de sus" direct între ochii şi coarnele animalelor.

Ne-am depărtat mult de mlaştini şi am ajuns în partea cea mai curată a Insulei, cu ierburi înalte şi cu sălciile cele mai

pletoase, unde umbra crengilor şi răcoarea venită dispre fluviu răsfaţă hergheliile de cai sălbatici. Sunt "caii dicomesieni", cu bărbi galbene, îngălbenite de soare şi de mătasea broaştei, cu coame lungi până la genunchi, care stau strânşi în grupuri mari în ceasurile calde ale amiezii şi se bat de muscă sub salcii, dând din capetele lor bărboase şi din cozile stufoase pline de scaieţi şi nămol. Cât timp am trecut pe lângă ei, îşi opreau din când în când clătinarea capetelor, îşi săltau gâturile scurte şi îşi ciuleau urechile ascuţite, privindu-ne fix şi lung, rotindu-şi albul ochilor în orbitele mari, larg deschise a pândă şi ameninţare. I-am ocolit cât am putut mai bine, pentru a nu le da prilej să-şi înceapă dansul acela batjocoritor pe care-l încercau împotriva străinilor trecători, chiar mult înainte de sosirea pe Insulă a marelui vrăjitor de cai, fostul copil-rege Constantin Pierdutul, cel cu biografia eşuată la maturitate prin ascunzătorile lanurilor înalte de grâu şi porumb dicomesiene, iar la bătrâneţe devenit pensionar al bogatei Iepe-Roşii.

Spuneam, Milionarule, – şi-a reluat Generalul Marosin gândurile, când a crezut că a trecut o pauză destul de lungă de la cuvintele Topometristului şi când ne-am îndepărtat bine de caii dicomesieni – vorbeam, Milionarule, despre depopularea care a mai lăsat pe dealurile *Metopolis*-ului doar oameni bătrâni; mai ales bătrâne, fiindcă, foarte ciudat, deşi femeile,prin condiţia lor socială, sunt mai chinuite şi mai sleite de muncă, ele supravieţuiesc bărbaţilor. Bazacopol mi-a mărturisit deunăzi că a traversat nu demult partea de sus a oraşului *Metopolis – Dealul lui Feisal* şi împrejurimile – fără să mai treacă pe străzi, călcând de-a dreptul prin fostele curţi: acolo străzile s-au şters, pe pietrele lor a crescut un fel de muşchi, iar garduri şi ziduri împrejmuitoare nu mai sunt de mult; din loc în loc, la depărtări mari, câte o casă rămasă în picioare, mică şi veche, într-o asemenea stare încât cu greu se poate crede că trăieşte cineva în ele. Şi totuşi, Bazacopol, mergând pe spinările de piatră ale

dealurilor, avea credinţa că va descoperi urme de viaţă, a luat casele la rând, a bătut în uşile scâlciate, nu spera să-i răspundă cineva, a apăsat pe clanţele ruginite şi a intrat: în unele locuinţe n-a găsit pe nimeni, în altele însă a descoperit o bătrână sau două care trăiesc o viaţă somnolentă. "Din ce trăiţi?" – le-a întrebat Bazacopol. La început, răspuns nu prea a primit, bătrânele îl priveau temătoare, atente, cu ochii lor obosiţi la mâinile mari şi puternice ale lui Bazacopol şi la obrajii lui ciuruiţi de vărsat şi brăzdaţi de cute. O bătrână mai în putere a îndrăznit însă câteva vorbe: "Trăim, fiindcă *ne-am predat*". "Nu înţeleg" – a zis Bazacopol. "*Ne-am predat*, aşa se spune – l-a lămurit mai bine o bătrână ceva mai guralivă. Avem câte o casă, câte o curte mare sau două curţi, chiar dacă nu mai avem garduri, am vândut casă şi locuri la negustorii din *Cetatea de Lână* şi ei ne plătesc pe lună câte ceva, în anii pe care-i mai avem de trăit." "Dar de unde ştie negustorul câţi ani mai aveţi voi de trăit, ca să vă împartă costul casei şi al locurilor pe luni, fără să iasă nici el păcalit, nici voi în pagubă? De ce nu cereţi negustorilor să vă plătească toţi banii deodată? Dacă voi trăiţi mai puţini ani, Doamne fereşte,iar banii pe lunile neplătite rămân în buzunarul lui? Le puteţi cere toată suma de la început, fiindcă dacă aţi vândut, aţi vândut cu acte, nu?" "Cu acte – a răspuns o babă şi mai guralivă – doar nu cu draci. Şi dacă e cu acte, ce? Treaba noastră. Ce să facem cu toţi banii deodată? Să crăpăm cu banii la căpătâi sau să ni-i ia, în pustiul ăsta de piatră în care trăim cine ştie ce tâlhar în vreo noapte sau ziua în amiaza-mare? Noi suntem bătrâne,nu ne îngrijeşte nimeni, urmaşi n-avem, sau dacă avem au plecat în cele patru vânturi şi nu le mai pasă de noi, sau poate au pierit înaintea noastră. Aşa cum facem noi târguiala cu anii noştri din urmă, ne dă negustorul ceva pe lună, bani sau altceva, şi mai şi trece din când în când pe la noi pe aici, ne mai repară un acoperiş, o uşă, o fereastră, un pat, ne mai întreabă de sănatate, câteodată ne

aduce şi doctor dacă e nevoie şi tot el, negustorul, plăteşte. Altfel, ne-am prăpădi cu banii înnodaţi în broboadă şi ne-ar mânca câinii. De îngropat cu preot şi cu alai, tot negustorul ne îngroapă, şi tot el plăteşte. Actul de care zici dumneata? Actul îl priveşte pe negustor, pentru că aşa l-am încheiat: el intră în casă şi e stăpân numai după moartea noastră. Până atunci casa şi locurile sunt ale noastre, noi suntem stăpâne. De predat, ne-am predat, e adevărat, dar suntem stăpâne şi avem cu ce să ne ducem zilele până la seara din urmă."

Bazacopol a fost foarte exact în ceea ce mi-a povestit, Milionarule. Într-adevăr, "predarea babelor" e un obicei al pământului, aşa se numeşte în termeni populari, *predare*, fenomenul era cândva mai puţin cunoscut în *Metopolis*, dar depopularea oraşului şi îmbătrânirea lui au atras apetitul negustorilor de piei din *Cetatea de Lână*, foarte pricepuţi în *negoţul de ani*, pe care ei îl practică de mult în localitatea lor şi în satele din jur. Predarea babelor e un obicei curent mai ales în Banat şi chiar în Marmaţia şi prin unele părţi ale Transilvaniei, iar negustorii de piei, oameni foarte umblaţi cu căruţele şi coviltirele lor de trestie se prea poate ca de pe acolo să fi aflat de subînţelesurile neştiute şi atât de bănoase ale acestui negoţ. Bătrânele "se predau", adică vând puţinul ce-l au pe acte legale, dar primind costul, prin înţelegere, împărţit pe atâtea luni din atâţia ani, cât cred ele, dar mai ales cât vrea negustorul să creadă că mai au de trăit. Casele, e drept, sunt de cele mai multe ori aproape dărăpănate, iar locurile curţilor sunt cum sunt, mai mult sterpe decât cu copaci şi cu iarbă, mare lucru nu valorează. Însă bătrânele au prin acest fel de negoţ un minimum de asigurare la bătrâneţe. Câştigul negustorului n-ar fi mult deasupra pagubei, dacă n-ar avea în vedere că după decesul bătrânelor, devenind proprietarul caselor şi locurilor, se trezeşte stăpân pe o parte întinsă a parcelelor unei localităţi – şi, cu ceva investiţii, poate dubla, chiar tripla, valoarea bunurilor

cumpărate. Cam ăsta ar fi negoţul de ani, în el se poate miza, se mizează de multe ori, pe durata mai scurtă a vieţii bătrânelor predate (adică, într-un fel "cumpărate", pentru că, de fapt, înţelegerea priveşte *anii ultimi*, aceştia sunt cumpăraţi în raportul lor cu valoarea averii).

Despre toate astea aş fi vrut să-ţi vorbesc, Milionarule, în Pavilionul meu, peste o săptămână, deşi, dacă ne gândim bine, ţi-am vorbit destul încă de aci din Insulă. Şi de aici, dintre vulpi, cai sălbatici şi bivoli tolăniţi la soare, optica noastră se dovedeşte mai sigură şi mai nealterată; e vorba de un negoţ al sfârşiturilor care cuprinde *Metopolis*-ul, iar eu, Generalul Marosin, ca şi tine, Milionarule, deşi acum zicem că vânăm raţe şi n-o să ne predăm ca bătrânele de pe Dealul lui Feisal, suntem cuprinşi până la urmă în marele calcul al târgurilor mici încheiate în jurul caselor noastre de negustorii din *Cetatea de Lână* şi de alţii mai proaspeţi, Bazacopol, Havaet, Iapa-Roşie. Domnul Topometrist e mai tânăr şi mai ales mai liric şi s-ar putea să scape încercuirii. Mi-ar place să vii totuşi, Milionarule, să prânzeşti cu mine, la Pavilion, peste exact o săptămână. Poate veni şi Domnul Topometrist.

Şi încheind povestea, Generalul Marosin şi-a luat arma de pe umăr, s-a lăsat într-un genunchi, a ochit undeva sus şi a tras într-o raţă imaginară.

Ah, Milionarule, cred că această frumoasă raţă a căzut departe, pe platoul vrăjit al fostului Palat de Papură şi acolo noi doi nu putem ajunge. Nici măcar Domnul Topometrist. Singur, Andrei se pricepea să treacă peste mlaştini fără să se scufunde, călcând pe culoarul de broaşte ţestoase. E un secret pe care nu l-a transmis nimănui.

*
* *

Paharele aburite de cristal, cu apă rece şi ţepi subţiri de gheaţă stau unele lângă altele pe masa mea. Mai am timp să mai prind

în palme câteva din ele, gândindu-mă că în toată povestea aceea cu depopularea, Marosin a simplificat, deşi nu cum ar fi făcut Topometristul. El a simplificat ca un General pentru ca tactica şi strategia raţiunii sale să nu scape sensurile finale.

Era timpul să mă ridic, să părăsesc terasa Bodegii Armeanului şi să plec spre Pavilion pentru a prânzi cu Generalul: soarele lunecase bine spre apus.

PRÂNZ LA PAVILION. UTOPIILE LIRICE ALE TOPOMETRISTULUI ŞI SOMNUL DE CAMPANIE AL GENERALULUI MAROSIN

Prânzul a avut loc în linişte. Nimeni n-a mai deschis vorba despre negoţul de ani, nici Generalul, nici Topometristul, cu atât mai puţin eu. Cât a durat masa, Topometristul şi-a desfăşurat în voie consideraţiile sale lirice, spuse cu voce caldă, despre frumuseţea călătoriilor şi influenţa lor asupra spiritului uman. A făcut chiar unele speculaţii de ordin local: "călătoriile n-ar trebui să lipsească din existenţa metopolisienilor, prea strâns legaţi de dealurile lor batrâne şi pe sfârşite, ce le împrumută un fel de imobilitate fatalistă, care-i face să vadă mai degrabă apusul fiinţei lor şi al oraşului lor, decât nevoia de a schimba lucrurile. Călătoriile le-ar spăla retina obosită şi le-ar modifica viziunea, redându-le energia de a-şi restructura existenţele şi destinele. De pildă: dacă pe lângă vasul *Sfânta Sofia,* Aziz-Creştinatul ar mări flota rutieră, şi dacă Iapa-Roşie ar pune la dispoziţie navele ei de agrement pentru distanţe mai mari, metopolisienii ar putea călători pe fluviu spre Budapesta, Belgrad şi Viena. Sau, prin achiziţionarea unor nave mai solide s-ar putea pătrunde şi ieşi spre Marea Neagră: din portul internaţional Sulina, desfăşurându-se minunate calătorii către Istanbul, Salonic, Pireu, Atena, Famagusta şi chiar Alexandria egipteană, la porţile Suezului. Ar putea fi atraşi chiar

dicomesienii să călătorească. Ei trăiesc într-o societate prea închisă, sortită înapoierii si lipsei de perspectivă"... – şi Topometristul, încălzit de utopiile sale lirice, îşi continua pledoaria, convins că e auzit cu atenţie şi înţeles cum trebuie. Generalul Marosin terminase masa, se ridicase şi se aşezase cu spatele la fereastră. Stătea acolo rezemat, în picioare, înalt şi cu mâinile la piept, în costumul său impecabil de general în retragere. Părea că-l ascultă foarte concentrat pe Topometrist, era cu ochii întredeschişi, un aer vag de visare îi cuprinsese chipul, dar eu ştiam ce se întâmplă, îl cunoşteam bine pe General: *nu asculta pe nimeni, intrase în acel "somn de campanie", cum îl numea el, somn în picioare, care-i rămăsese din anii războiului de la 1916 şi pe care-l foloseşte mereu de atunci, socotindu-l potrivit pentru un bărbat*; dintr-un asemenea somn Generalul Marosin putea ieşi repede şi trece imediat mai departe spre evenimentele care-l chemau şi care trebuia trăite. Lucru care s-a întâmplat şi în acele momente scurte de după prânz. Topometristul vorbea încă, Generalul a intrat, a stat ce-a stat, şi apoi a ieşit din somnul de campanie, s-a desprins de fereastră, a făcut un gest spre mine şi spre Topometrist, "să mergem", şi, pornind înaintea noastră într-un pas elastic şi odihnit, ne-a condus prin coridoare lungi, luminate de geamlâcuri înalte, colorate, flancate pe dinafară de arbori bătrâni cu coroane largi, până am ajuns în biroul său somptuos. Mai mult un salon de recepţie răcoros decât un birou, cu perdele groase de catifea roşie, desfăcute la acel ceas, lasând să se vadă clar prin ferestrele ce uneau plafonul cu podeaua, fluviul în curgerea lui şi malul plin de sălcii dinspre *Insula Cailor.*

Generalul Marosin a făcut un semn cuiva nevăzut – un om de casă, poate, aflat în cine ştie ce loc ferit pe sub vreo arcadă a salonului vast – şi perdelele s-au strâns încet, închizând priveliştea de dincolo de ferestre, acoperind fluviul şi Insula. O lumină violacee difuză, calmă, de apus târziu, a cuprins încăperea.

Generalul Marosin s-a aşezat pe scaunul său înalt, cu spătar sculptat, din faţa biroului, după ce printr-un gest aerian ne-a invitat să luăm loc pe fotoliile adânci din nişele depărtate, de la dreapta şi de la stânga lui: *Topometristul în nişa din stânga, Milionarul în nişa din dreapta.*

Apoi Generalul şi-a controlat discret, cu zborul palmei, nasturii tunicii, dacă-i sunt încheiaţi, şi, constatând că ţinuta îi este decentă, a început cu voce înceată, liniştită, să ne vorbească:

ÎNTOARCEREA LUI FEISAL

Dealul de sus al *Metopolis*-ului se numeşte de mult timp *Dealul lui Feisal*. De mult: dovadă, când Fibula şi Guldena şi-au lichidat aurăria – abia erau pe la mijlocul vieţii pe atunci – şi s-au retras la *Liziera Gutuilor*, în casa Pălărierului, dealul se numea tot *Dealul lui Feisal* şi nu şi-a pierdut numele nici mai târziu, când pe unul din platourile lui, Generalul Glad şi Iapa-Roşie şi-au mutat fabrica modernizată de lumânări de seu, părăsind şopronul parohial şi roata primitivă cu sfori de cânepă prinse în cuie pe cantul colacului.

Înainte de toate şi de orice, pe *Dealul lui Feisal*, în vremea când nu se numea astfel şi nimeni nu ştia dacă are vreun nume, trăiau numai tătarce şi turcoaice bătrâne. Acolo le împingea vârsta înaintată, sărăcia. Pe un deal fără nume. Prin alte locuri ale *Metopolis*-ului, fie că nu erau primite, fie că n-aveau mijloace să-şi ţină viaţa în rândul lumii. În curţile lor goale, dacă aveau câte o putină veche în care strângeau apă de ploaie: apă nu era acolo sus, în afară de aceea venită de la Dumnezeu. Şi mai aveau în curţi cel mult câte un catâr costeliv pe care-l hrăneau cu bureţi în speranţa că-l vor vinde cândva şi că vor găsi un cumpărător.

Tătarcele şi turcoaicele de care e vorba rămăseseră de mult fără bărbaţi, mai toţi emigraseră, înainte de războiul din 1914, în

Asia Mică a ultimului Sultan, atraşi de frumoase făgăduieli. Emigrând, bărbaţii nu şi-au luat cu ei şi povara micilor şi mizerelor haremuri din *Metopolis*.

Şi dacă aceşti turci au mai trăit în Asia Mică, după război, aşa cum erau obişnuiţi să trăiască în *Metopolis*, adică dormitând şi pândind mila şi bacşişul, poate că au fost prinşi şi strânşi de prin mahalalele Istanbulului, Izmirului şi din marginile de drum ale toridei Anatolii, de Kemal Ataturk Înnoitorul, care le-a luat fesurile şi şalvarii, i-a tuns, i-a obligat la săpun şi curăţenie, la haine europeneşti, la un trai mai civilizat, interzicându-le să mai vagabondeze, atât în ţara lor, cât şi peste hotare.

Femeile tătarce şi turcoaice rămase în *Metopolis*, pe dealul de sus al oraşului – după ce trecuse un război devastator peste capul României, iar peste provincia Dobrogei războiul fusese şi mai nemilos – uitaseră cu totul chipul bărbaţilor leneşi şi tirani, plecaţi odinioară în imperiul ultimului Sultan.

Şi când unul singur dintre bărbaţii emigraţi s-a întors totuşi (cam pe timpul reformei agrare a regelui Ferdinand I, sau nu mult după aceea) el a apărut altfel de cum plecase: a venit îmbrăcat în costum cadrilat din stofă fină şi cu şapcă englezească. Fostele lui neveste (avea vreo cinci sau şase) trăiau însă la fel, pe acelaşi deal al săracilor, în case mici, cu pereţii intraţi în pământ, iar în curţile lor uscate neavând altceva decât o putină şi un catâr.

Zărindu-l pe *Feisal* – aşa îl chema pe turcul elegant, revenit la haremul părăsit după mai bine de zece ani – zărindu-l cum se apropie de panta dealului şi recunoscându-l după nasul neted din mijlocul feţei şi după braţul lipsă pe care şi-l pierduse cu vreo cincisprezece ani în urmă la moara de măcinat piatră a doamnei Gora Serafis, mama Fibulei, turcoaicele şi tătăroaicele au început să ţipe. *Turcul Feisal, în tinereţea lui, le chinuise rău.* Şi ca să-l facă pe *Feisal* să nu se mai apropie şi să nu mai urce dealul, bătrânele lui neveste au întors putinele cu gura în jos şi

s-au ascuns sub ele, săltându-se apoi cu putinile în cap; şi, fugind roată prin curţile goale în jurul caselor, dansau, bătând ritmic cu tălpile în pământ. Erau aceleaşi putini înverzite de vreme şi de ploi pe care turcul Feisal le ştia încă dinainte de emigrare şi de 1914, când el purtase fes şi şalvari.

Şi văzând el, acum la întoarcere, putinile cu gura în jos şi că au căpătat picioare cu degete uscate şi cu unghii crăpate, a zis, scoţându-şi şapca englezească de pe capul cărunt:

"Ai, ai, tinereţea mea prefăcută în scândură, cum îşi mai râde ea acum de mine şi de părul meu albit".

GORA SERAFIS, MAMA FIBULEI

Generalul Marosin, de pe scaunul înalt din faţa biroului său, ne-a făcut semn prin lumina difuză, crepusculară, a salonului, să nu ne mişcăm din nişele şi de pe fotoliile noastre adânci: *povestea nu se terminase*.

Şi-a reluat spusele cu aceeaşi voce înceată şi calmă:

O singură bătrână de alt neam trăia aproape de curţile tătarcelor şi turcoaicelor lui Feisal: *Gora Serafis*, mama Fibulei. Locuia singură, într-o casă veche şi mare, înapoia Lizierei Gutuilor (casă numită mai apoi, un timp, *Casa Pălărierului*).

Când se înapoiase turcul în haine cadrilate şi cu şapcă englezească, Gora privise de la fereastra ei înaltă dansul butoaielor de scândură din curţile alăturate. Cât voia Gora să fie stăpână pe mintea ei şi cât de netemătoare pentru fricile lumii se arăta de obicei, a apucat-o atunci dintr-o dată pustiul şi teama de sine.

Fusese bogată, chiar foarte bogată, nu crezuse niciodată că o să ajungă săracă, singură şi părăsită, aşa cum a ajuns la bătrâneţe. Toată averea i se risipise. Dar multă vreme ea nu şi-a văzut limpede situaţia mizeră. Amintirea îmbelşugării îi era trează şi

mai spera la o revenire a traiului de altădată, poate prin întoarcerea tinerei ei fiice, Fibula, poate printr-o mână salvatoare întinsă de peste ţări de vărul ei bogat şi influent, savantul bizantinolog Filip Lăscăreanu-Teologul-Umilitul.

Pentru întâia oară, la vederea "dansului femeilor bătrâne de scândură" şi-a dat seama de adevărata condiţie în care scăpătase şi că, faţă de nenorocitele tătarce şi turcoaice, care tot mai aveau câte o fiinţă vie şi mişcătoare în curte, câte un catâr, ea, în schimb, trăia pustiul total; adică, dansul ei de scândură începuse demult, numai că nu voise să recunoască şi să pornească să-l joace.

Descoperindu-se cu adevărat bătrână şi lipsită de apărare, a început să privească cu frică în casa şi în curtea ei spre tot ce era scândură, ca la un pericol ce o înconjoară şi o ameninţă batjocoritor amintinud-i "să-şi înceapă dansul" cum trebuie.

Gora avusese cândva o minte ascuţită, care nu-i venise numai de la gimnaziul-pension catolic în care învăţase ca fată, gimnaziul din Bucureşti, patronat de poeta Carmen Sylva principesă de Wied, soţia lui Carol Hohenzollern-Taciturnul. Gora era o dicomesiancă energică şi întreprinzătoare, cu un dezvoltat simţ al lucrurilor în mişcare, n-ar fi fost altfel nici dacă ar fi rămas analfabetă, dimpotrivă, poate vitalitatea şi deşteptăciunea ei practică s-ar fi manifestat nestingherite în câmpia *Dicomesiei* şi ar fi făcut să tremure în ascultare mulţi bărbaţi, ar fi strâns şi aşa ceva averi, fără însă a le pierde, cum le pierduse intrând, câştigând şi ruinându-se într-o cu totul altă lume, mai labilă şi mai lunecoasă decât cea originară. A avut norocul, e drept, prin instrucţie şi prin jocul şanselor, să-şi depăşească neamul dicomesian şi limitele lui oarecum tribale şi să se aşeze printre bogaţii de frunte ai *Metopolis*-ului şi să-i întreacă, să-i domine, asta a fost în jurul lui 1880, strălucind cu mintea şi, surprinzător pentru mulţi, cu priceperea ei în afaceri. La sfârşit, însă, nu i s-a întâmplat decât tot ca ultimelor femei de pe lume; dansul tătarcelor şi turcoaicelor

i s-a părut Gorei că a fost jucat mai mult pentru ea decât pentru Feisal: "fie că eşti o nenorocită dintr-un harem sărac şi părăsit, fie că eşti şi ai fost o doamnă, ţi-a sosit ceasul adevărului, femeie, vino cu noi şi dansează ce mai avem de dansat".

O teamă urâtă, aproape bolnavă, a cuprins-o: privind spre ce-i mai rămăsese din avere nu vedea decât scânduri. Moara primitivă de măcinat piatră se surpase şi nu mai păstra în picoare decât scândurile din afară şi asta avea mereu în ochi, ori de câte ori se aşeza la fereastră. Dulapurile din casă i se goliseră de mult, hainele strălucitoare, faianţele frumoase, ceştile, cupele luaseră drumul altor case. Lacul brun şi lucios al dulapurilor se tocise şi lăsa să se vadă scândurile vechi şi scâlciate. Salteaua pe care dormea se turtise, când dormea simţea sub oase scândurile tari.

Curând, Gora Serafis s-a îmbolnăvit rău. Dar fiindu-i frică să se întindă pe pat şi să rămână ţeapănă pe salteaua aceea blestemată, a plecat din casă; a coborât spre fluviu şi cu nişte bani pe care-i ţinuse ascunşi, ca o ţărancă dicomesiană, pe după cărămizile unui horn, a plătit unui barcagiu, din faţa Bodegii Armeanului de pe atunci, s-o treacă dincolo, pe celălalt mal, la *Cetatea de Lână*.

Generalul Marosin s-a oprit brusc din povestit. Se pare din pricina tusei lui seci. Dar nu era asta. El însuşi a explicat *de ce şi-a întrerupt dintr-o dată vorbirea*: "Gora Serafis, în înfruntările ei directe cu lumea, a fost mereu violentă şi avea un fel de vulgaritate prea afişată în felul de a se purta şi a se exprima. Întâmplările care urmează în povestea pe care eu am oprit-o aici suferă de violenţă şi vulgaritate – nu numai din pricina Gorei, dar şi a unui timp vechi, neţesălat, cu noroi în coamă şi pe copite. *Aşa ceva nu poate povesti un General.* Ca să aflăm exact ce i s-a întâmplat mai departe Gorei ar trebui talentul de povestitor al unui plutonier. *Să vină plutonierul*" – şi-a înălţat glasul Generalul Marosin făcând aerul şi lumina difuză de crepuscul ce domina

salonul să tremure. Tremurul luminii nu venea, de fapt (am observat repede asta) de la vibrațiile glasului de bas-bariton profund al Generalului, ci de la mișcarea unor perdele, din dreptul unei arcade depărtate a salonului: dintr-acolo a apărut statura înaltă a unui om cu părul alb, îmbrăcat în haine militare cam uzate, dar cuviincioase. *Era plutonierul*. Am privit atent la el cum pășește și străbate salonul îndreptându-se spre biroul Generalului, pășea fără ezitare, cu un fel de mândrie chiar. Mi s-a părut că plutonierul semăna puțin cu Generalul Marosin, nu numai din pricina staturii înalte și a părului alb, a nasului acvilin și a bărbiei voluntare împinsă înainte, dar și mișcările elastice și stilate aveau ceva din ale stăpânului, însă erau mai apăsate la plutonier, mai voit făcute și expuse.

Plutonierul a trecut înapoia biroului, unde stătuse până atunci Generalul Marosin. *Stătuse* – fiindcă se ridicase, plecase departe, spre o fereastră enormă, din fundul salonului, și, aproape nevăzut acolo (din pricina luminii tot mai slabe a serii care se lăsase), stătea în picioare, rezemat de tocul ferestrei, cu mâinile încrucișate la piept și cu ochii întredeschiși, ca și cum ar fi ascultat continuarea poveștii reluate imediat de plutonier, dar nu, Generalul intrase în somnul său de campanie, cunoscut doar de mine și de câțiva.

Plutonierul, fără să se fi așezat pe scaunul înalt, oprit numai în spatele scaunului sculptat, povestea mai departe, eu pierdusem cred începutul frazelor lui, fiindcă întârziasem să privesc spre Generalul Marosin și spre imaginea lui aproape pierită, din celălalt capăt al salonului. Dar cred că pot reface și cuvintele de început ale plutonierului și să le leg de rest pentru ca povestea să nu sufere, iată:

Când metopolisienii au văzut-o pe Gora Serafis trecând fluviul în barcă, au crezut că pleacă spre *Dicomesia*. Unii și-au dat cu părerea că ea se duce să-și caute ceva rude s-o ajute. Sau că a plecat după fiică-sa Fibula, s-o găsească și s-o aducă lângă ea.

Metopolisienii nu ştiau la acea dată unde e Fibula, fata era foarte tânără şi răsfăţată, călătorea mereu prin ţări străine, plimbată de unchiul ei Filip-Umilitul.

Dar Gora Serafis n-a plecat nicăieri altundeva decât: s-a oprit la *Cetatea de Lână*. A mers drept la un negustor de piei care-i fusese cândva un fel de om de legătură al afacerilor ei iar acum devenise bogat.

I-a zis negustorului:

– *Cumpără-mi anii.*

Negustorul era în magazia lui de piei. Avea piei de oaie, de vulpe, de bivol, de lup, de mistreţ, de ţap, de vaci ţintate şi de armăsari pintenogi. Le făcea numărătoarea, pregătindu-le să le pună la argăsit. Pieile miroseau iute şi înecăcios şi aveau broboane şi băşici umede de sare.

– Câţi ani crezi că mai ai de... – a întrebat negustorul, făcându-se că n-o cunoaşte pe Gora, şi stând cu spatele la ea – câţi ani crezi că mai ai de – dar n-a terminat întrebarea, n-a zis, adică, "de trăit", pentru că nu voia să încurce numărătoarea pieilor.

– Vreo zece ani mai am – a răspuns răstit Gora Serafis, silindu-se să se ţină dreaptă în pragul magaziei pentru a fi crezută că va mai trăi de ici încolo cât zisese. Un leşin îi cuprinsese trupul şi se căznea cu greu să stea ţeapănă ca să-l înfrunte pe negustor şi să nu lase din preţ.

Negustorul s-a întors cu faţa, a privit-o clipind mărunt din ochi, iar s-a făcut că n-o cunoaşte, dar a priceput repede că ea se sileşte să se ţină înfiptă pe picioare – şi i-a zis, întorcându-se din nou cu spatele, numărând mai departe pieile:

– Nu mai ai zece. Doar patru-cinci. Şi cu cât sunt mai puţini, sunt mai scumpi şi îmi ceri mai mult pe ei – a lăsat el vocea spre blândeţe ca să-i întindă o cursă. N-ai decât de câştigat, femeie, dacă-ţi spui anii din urmă cât mai aproape de adevăr.

– Nouă ani – a lăsat mama Fibulei un an deoparte. Venise să şi-i vândă şi la o vânzare trebuie să şi ceri, dar să şi laşi.

– Şase – a zis scurt negustorul, săltând cu un an oferta lui.

– Opt – a mai lăsat Gora Serafis un an.

– Şapte – s-a răstit negustorul, stând mai departe cu spatele şi numărând pieile – şapte, şi de aici nu mai salt nici măcar o săptămână în plus.

– Şapte ani şi opt luni – i-a răspuns mama Fibulei, ţinându-se şi mai dreaptă – şi de aici nu mai scad nici o zi, nici un ceas, nici un sfert de ceas.

Ultimele cuvinte Gora Serafis le-a spus urlând.

Negustorul s-a oprit din numărătoarea pieilor, a oftat, dar a rămas tot cu spatele. Era gata să cumpere şapte ani şi opt luni. S-a întors spre uşa magaziei, unde stătea înaltă şi dreaptă mama Fibulei, care, silindu-se să nu i se vadă tremurul mâinilor şi picioarelor ajunsese la un fel de imobilitate, din care n-ar fi mai putut ieşi uşor, chiar dacă ar fi vrut. Şi văzând-o aşa sigură pe trupul ei, cu bărbia ascuţită zvârlită în aer, negustorul a schimbat tactica, dând neputincios din braţele lui scurte:

– Şi dacă mai trăieşti douăzeci de ani? Te ţii dreaptă ca lumânarea de botez. Noi ne înţelegem pe un total de şapte ani şi opt luni, îţi plătesc un avans gras, iar restul sumei îl împart pe ani şi dumneata o să trăieşti mai mult şi o să fiu silit să te îngrijesc, să-ţi repar acoperişul, pereţii, uşa, ferestrele, patul, încă doisprezece ani şi patru luni? Pentru că, ştiut este. Când cumperi o babă şi averea ei, îi cumperi anii din urmă şi numărul lor numai Dumnezeu îl ştie. Mie mi-a spus un avocat din oraşul *Mavrocordat:* "Cumpărarea babelor e singura afacere în care cuvântul *Dumnezeu* nu poate fi luat în râs".

– Porcule – a ţipat dintr-o dată mama Fibulei, începând să tremure, lăsându-se cuprinsă de slăbiciune, dar nu pentru a-l înduioşa pe negustor, ci pentru că era bolnavă şi sleită de puteri. Porcule – Gora Serafis era o femeie slobodă la gură şi greu de

oprit când își începea ocările și țipetele – porc împuțit ce ești, cu mustăți de vulpe cheală, cu barbă de țap râios și coadă îmbârligată de mistreț cufurit, îți baţi joc de o bătrână care vine să-și vândă anii ei de la sfârșit, șapte ani și opt luni, și care o să crape repede mâine-poimâine și o să ieși în câștig, parcă n-ai ști, dihor puturos, că îmi cumperi nu numai șapte ani și opt luni pe un preț de nimica, ci toată viața pe care am trăit-o mi-o cumperi, că după ce o să cad moartă, ție îți rămân două case la care am muncit și am strâns nu numai eu, ci și părinții și bunicii mei, îți mai rămâne și o moară veche de măcinat piatră, două curți cu aproape o mie de metri pătrați fiecare. Și tu, piele răpănoasă de cal jugănit și mursecat și pe mâini și pe picioare, îmi plătești toate astea care strâng la un loc peste o sută de ani, numai prețul de șapte ani și opt luni. Ptiu! Ptiu!

Și l-a scuipat pe negustor pe amândoi obrajii.

– Tot ce spui e adevărat – a zis negustorul ștergându-se liniștit pe obraji cu o piele de jder pe care o ținea în mână încă de când se oprise din numărătoare – e adevărat tot ce spui că eu îți plătesc cât îți plătesc și că mie îmi rămân până la urmă casele, moara și toate celelalte. Dar dacă trăiești douăzeci de ani? Am zis, înseamnă că timp de douăzeci de ani pe lângă că-ți plătesc întreținerea la preț de trai de doamnă, mai trebuie să și repar an de an zidurile, gardurile, ca să le pun pe picioare, acoperișurile, streșinile și toate celelalte, să le fac adică de câteva ori din nou pe toate, să investesc adică într-o babă cumsecade ca dumneata înzecit, douăzecit decât prețuiești la un loc cu casele dumitale schiloade și cu moara dumitale de molfăit piatră seacă.

– *Douăzecit!* Analfabetule! Eu sunt o regină, am stat în viața mea de vorbă cu prinți și regine, porcule! Tu n-ai făcut nimic bun pe lumea asta decât te-ai douăzecit cu scroafele de dicomesiene pe care le trânteai în magaziile tale de piei murdare când veneau să cumpere de la tine pe credit de trei bani otravă

de argăsit şi de o para sare pentru murături. Fac ceva pe pieile tale spurcate – a urlat cu toată puterea ce-i mai rămăsese Gora Serafis şi s-a lăsat pe genunchi să-şi ridice poalele.

– Le spurci degeaba – a zis în dunga gurii negustorul – dacă sunt spurcate. Dumneata ai zis. N-ai decât să le spurci.

Dar negustorul a rămas îngrozit: Gora Serafis a început să facă ce zisese că o să facă; se muta din loc în loc prin magazie peste piei şi într-atâta îşi comanda trupul şi-i poruncea s-o asculte, încât făcea întruna şi nu voia să se mai oprească.

– Ei ho, nebuno – a urlat negustorul (începuse să se strângă lume în jurul magaziei) – ei ho, fie, şapte ani şi cinci luni şi cu asta gata.

– Şapte ani şi şapte – a zis Gora şuierând, încă neridicându-se de tot de deasupra pieilor şi ţinându-şi o batistă albă la nas, neputând suferi mirosul pieilor şi al hainelor negustorului.

– Şapte ani şi jumătate – a oftat negustorul – ultimul meu cuvânt, gata.

– Fie – a zis Gora Serafis. S-a ridicat şi a revenit în pragul magaziei, reluându-şi locul în picioare. Fie. Dar îmi dai şi pielea de jder pe care o ţii în mână.

– Ia-o – s-a lăsat jefuit negustorul.

*
* *

Plutonierul, încheind capitolul care i se încredinţase, a plecat la fel de tăcut şi liniştit cum venise, dispărând printr-una din arcadele ce dădeau spre coridorul cu geamlâcuri colorate. Din celălalt capăt al salonului, o mişcare uşoară a clătinat aerul încăperii: *Generalul Marosin ieşise din somnul de campanie, s-a desprins de la fereastra dinspre fluviu, a venit cu paşi elastici şi odihniţi spre biroul său, s-a aşezat pe scaunul înalt şi a continuat povestirea:*

Peste mai puţin de o săptămână negustorul de piei din *Cetatea de Lână* a venit la notariatul din *Metopolis* să încheie actul legal de cumpărare a averii Gorei Serafis. Mai fusese el cu două sau trei zile înainte să cerceteze, pe neştiute şi nevăzut de Gora, starea clădirilor, a morii, a locurilor de casă. Aflase că mama Fibulei căzuse grav bolnavă imediat ce se întorsese acasă şi nu se mai putea ridica din pat. Starea clădirilor ei era bună, în afară de faţadele descojite şi de unele stricăciuni pe care le au toate casele vechi şi neîngrijite cu anii. Un arhitect i-a confirmat negustorului soliditatea clădirilor care erau într-adevăr aproape unice în *Metopolis* prin construcţie, prin materialul rezistent, prin mulţimea de încăperi luminoase şi bine împărţite în apartamente. Numai aparenţa era de ruină, un ochi expert nu se putea înşela, afacerea cumpărării era nemaipomenită. Dar negustorului îi scăpase un viciu al acestei afaceri, care se va vedea mai departe. De asemeni, curţile mari erau fertile, aşezate pe un platou deschis, în plin soare, bogate în copaci cu lemn excelent pentru tâmplărie, cu pomi viguroşi, dintre care numai nucii constituiau o frumoasă şansă de câştig. Moara de măcinat piatră, deşi surpată, era închegată din piese rare, care nu se mai produceau. Pietrele de moară de o mărime neîntâlnită prin părţile locului. Buncherele, malaxoarele, e adevărat, ruginite, dar întregi, fără fisuri. De fapt nu era vorba de o moară, ci de un fel de fabrică veche de ciment care avea şi anexe cu fierăstraie de tăiat blocuri de piatră şi cu şlefuitoare de plăci de construcţie. Numai anexele aveau o valoare care putea întrece preţul unei case. Negustorul era convins de viitorul lui câştig, chiar dacă Gora avea să trăiască zece, unsprezece ani, deşi starea ei era jalnică, metopolisienii credeau chiar că nu mai e vorba decât de zile până la marea nenorocire. Contractul trebuia făcut repede, negustorul, în graba de a nu pierde şansa şi de a o mai ţine pe bătrână în viaţă, măcar câtva timp, i-a plătit Gorei chiar o

comisie de medici aduşi din *Mavrocordat* pentru a o readuce în simţiri. Gora n-a putut merge la notariat pe picioare. În momentele când şi-a revenit puţin şi-a întărit dorinţa de a încheia contractul cu negustorul, dictând chiar stipulaţiile finale ale actului legal: ea îşi menţine dreptul global de a-şi folosi casele, moara, curţile şi celelalte; negustorul va intra în posesie definitivă după moartea ei. Preţul averii vândute, deşi era aproape de valoarea reală (Gora îi ştia valoarea) nu l-a speriat pe negustorul de piei. Câştigul lui venea prin anii puţini pe Gora îi mai avea de trăit. Înţelegerea de dincolo de contractul legal fusese făcută între Gora şi negustor, avantajându-i pe amândoi: un avans în bani plătit Gorei reprezentând cincisprezece la sută din valoarea totală a averii. Apoi, restul sumei împărţită în rate, pensii lunare, pe timp de şapte ani şi jumătate, cu o garanţie de reţinere pentru negustor de zece la sută. Costul reparaţiilor necesare clădirilor etc., cădea în întregime în seama negustorului, ca şi serviciile suplimentare de îngrijire a bătrânei, când aceasta le va cere.

Notarul a trebuit să fie adus la Gora acasă pentru ca bătrâna să poată semna contractul. Lucru care s-a făcut.

Negustorul de piei din *Cetatea de Lână*, deşi Gora Serafis după semnarea actului îşi revenea din ce în ce mai mult, nu-i dădea de trăit bătrânei mai mult de cinci ani. (La data contractului mama Fibulei avea 74 de ani.) După calculul lui cel mai zgârcit, rămânea cu un câştig de treizeci de mii lei-argint, sumă mare în acea vreme dacă ar fi negociat mai departe totul cu chibzuială. Chiar dacă ar fi trăit zece ani, câştigul lui nu se împuţina prea mult; prin reparaţiile sistematice pe care avea de gând să le întreprindă, casele, curţile, moara, anexele, creşteau în valoare, iar după deces, devenind ale lui şi numai ale lui, putea prin revânzare şi folosire metodică a fiecărui lucru din averea Gorei să atingă un câştig de cel puţin cincizeci de mii lei-argint.

CUM NEGUSTORUL DIN CETATEA DE LÂNĂ A FOST ÎNŞELAT ŞI CUM A TREBUIT SĂ VÂNDĂ ALTUIA CASELE ŞI MOARA CU BĂTRÂNĂ CU TOT

Dar Gora Serafis n-a trăit numai şapte ani şi jumătate de la semnarea contractului, ci aproape paisprezece ani. Şi asta nu e totul.

Se întâmplă uneori cu bătrânii lucruri curioase. Câteodată îi apucă pustiul, frica de ei înşişi şi de cei din jur şi se sting repede.

Zboară ca puful de păpădie. Dacă sunt singuri şi nu au copii, se prăpădesc repede de tot, neîngrijiţi de nimeni şi părăsiţi şi de câinii din curte. Iar averile lor, dacă au averi, încap pe mâna unor nepoţi sau strănepoţi care nu i-au văzut niciodată ori numai în trecere. Gora Serafis o avea pe Fibula. Dar Fibula dispăruse, încă de prin 1913, după ce trăise întâmplarea cu trecerea gheţii şi măritişul ei prin răpire cu "barbarul" dicomesian "care avea o curte plină de cai şi căţele". Filip Lăscăreanu-Umilitul, pentru a o face să uite greşeala adolescenţei, a luat-o sub ocrotirea lui, a chemat-o în casa lui la Viena şi apoi a purtat-o la Paris, la Upsala şi la Stockholm şi pe cine ştie ce drumuri ale lumii pe unde el îşi trăia zilele şi anii de profesor rătăcitor de bizantinologie.

Mai mult. Pentru a o desprinde definitiv pe fată de mama ei, Filip Lăscăreanu-Umilitul a înzestrat-o separat pe Fibula, făcându-i conturi anuale la bănci internaţionale, semnând totodată ca tutore, prin avocatul său din Bucureşti, renunţarea ei la drepturile de moştenire privind averea Gorei. Filip Bizantinologul voise să-i dea mână liberă Gorei asupra propriei averi, dar Gora a simţit mai târziu că înstrăinarea fiicei a costat-o mai mult. Ajunsă la bătrâneţe, deşi avutul nu i se topise cu totul, situaţia ei omenească nu se deosebea prea mult de a tătarcelor şi turcoaicelor de pe dealul săracilor care jucaseră dansul cu putinile în cap.

Gora Serafis nu mai avea nimic în faţă care s-o ţină pe picioare. Când mai aştepţi ceva, îţi mai amâni sfârşitul, dacă de un nou început nu mai poate fi vorba.

Cine n-a văzut bătrâni care nemaiavând nimic în faţă refuză înnoirea casei, o reparaţie mică chiar, gândindu-se că printr-o cât de neînsemnată schimbare a *ceva ce a fost,* acel ceva se strică, se duce mai repede de râpă decât dacă n-ar fi fost schimbat sau reparat?

Gora Serafis, înainte de a-şi fi vândut anii negustorului de piei din *Cetatea de Lână,* putea ea însăşi să-şi transforme moara de măcinat piatră chiar într-una de măcinat făină dacă voia. Avusese bani. Poate mai avea şi după ce ruina averii şi gospodăriei începuse. Dar a lăsat moara să se surpe, totul să se dărăpăneze. Era proprietară a două case care cu puţină tencuială şi cu puţin var şi-ar fi recăpătat faţa, dacă nu de palate, în orice caz de clădiri solide, cum dealtfel erau. Ar fi putut să aducă în ele chiriaşi sau să le arendeze, să arendeze chiar moara, din locurile de casă să negocieze lemnul arborilor, iarba, fructele pomilor şi să câştige de pe urma chiriilor, arenzilor şi celorlalte aproape tot atât şi într-un timp mai scurt decât negustorul de piei care-i cumpărase anii şi averea, şi câştigul i-ar fi revenit în întregime ei, fără să fi vândut nimic.

Dar sunt bătrâni care nu aduc chiriaşi în casele lor goale şi nu mişcă un deget, socotind orice om străin intrat pe poartă sau în casa lor un fel de stafie venită să-i tragă şi să-i trimită mai repede pe lumea cealaltă.

Să fi fost Gora Serafis o astfel de bătrână? Poate, în clipa când a pornit să-şi vândă anii negustorului de piei.

Când s-a despărţit de negustorul din *Cetatea de Lână* ea avea anii dinaintea morţii vânduţi. Deci moartea precis marcată. Şi ca să ne întoarcem la vorbele ei, în acei ani vânduţi prin care-şi înstrăinase avutul erau cuprinşi anii întregii sale vieţi ca şi anii a două generaţii care strânseseră piatră de piatră şi

scândură de scândură, să ridice casele, moara, să facă să crească iarba, arborii, nucii, gutuii şi să aşeze toate lucrurile cu faţa la soare şi aşa mai departe.

Când plecase spre negustor, Gora Serafis nici nu credea că o să trăiască cât zisese în pragul magaziei de piei, *spusese zece ani* dintr-un tic obişnuit al negoţului, dar nu spera să primească preţ nici pentru şase. Îşi ştia exact starea adevărată, era jalnică, atât de jalnică şi de lipsită de vreo speranţă pentru ziua de mâine încât, fără ruşine şi scârbă de sine, la întoarcerea turcului modernizat de Kemal Înnoitorul, putea să se vâre şi ea într-o putină de scândură uscată, să se amestece printre bătrânele din haremul părăsit şi să joace dansul batjocurii la adresa trecutului, prezentului şi viitorului:

Pentru că ea ajunsese la un fel de bătrâneţe care refuza nu numai prezentul şi ce avea să vină, ci şi trecutul ei îmbelşugat şi plin de răsfăţuri în care putea găsi destule mângâieri. Or asta însemna moarte desăvârşită. Capitulase, ca să folosim un termen militar, dar foarte potrivit aci. Faţă de o astfel de moarte, aceea târguită cu negustorul de piei nu i se mai părea grea, dimpotrivă, numai o chestiune de detaliu.

Şi atunci ea a mers la Cetatea de Lână şi "s-a predat".

Mânia ei în faţa diavolului murdar de trei parale care număra piei de animale cu miros greu n-a fost cutremurare sau o respingere a morţii, ci un pas în plus – deşi însoţit de ţipete – spre sfârşitul disperat.

Întoarsă acasă a căzut la pat, mai degrabă nu într-o boală, ci într-o totală renunţare. Şi abia acolo, întinsă pe patul şi pe salteaua turtită căreia-i simţea scândurile de dedesubt, *mintea şi trupul ei s-au răzvrătit.* Şi s-au răzvrătit, descoperind un fel de plăcere pe care demult n-o mai cunoscuse:

Şi-a dat seama că, de fapt, ea a făcut o afacere.

Ea fusese un om de afaceri, e drept, gen 1880, dar un om de afaceri. Nu mai făcuse afaceri de foarte mult timp, fusese

scoasă din cursă încă din primii ani ai războiului mondial din 1916.

Poate că la modul vag simţise că e vorba de aşa ceva, chiar când pornise spre *Cetatea de Lână* "să se predea"? Dar pe primul plan, în momentele acelea, era altceva.

Când s-a întors acasă de la negustor şi-a dat seama că a riscat enorm şi că *a pierdut. A pierde nu e o noţiune a morţii, ci a vieţii în plină mişcare.* Simţi adevărata stofă a unui om de afaceri, fie el învechit, numai atunci când pierde. Şi Gora Serafis avea stofă.

Pierduse şi s-a trezit dintr-o dată în picioare. Nu mai privea nici înapoi, nici spre prezentul turcoaicelor din jur care dansaseră în putini ca să-şi sperie trecutul. Ci privea înaintea ei, dincolo de orice pericol. *Avea acum un scop.* Să nu se lase înfrântă de negustor şi să trăiască peste cei şapte ani şi jumătate pe care şi-i vânduse. Fibula o părăsise. Nimeni nu se mai uita la ea. Dar ea, la *Cetatea de Lână,* fusese în stare să dea o luptă şi nu una oarecare, ci lupta din urmă – şi dăduse lupta nu favorizată de maxima ei energie, ci când era la capătul puterilor. Într-un fel pierduse lupta pentru un timp. *Dar marele câştig era că prin târgul făcut nu-şi apropiase moartea, ci-şi amânase viaţa.* Pusese mâna pe un capital mai sigur şi mai în circulaţie decât aurul.

*
*   *

La câteva săptămâni după încheierea contractului, negustorul din *Cetatea de Lână* a venit în *Metopolis* cu o trupă de mecanici, meşteri tâmplari, dulgheri, fierari, zidari, pietrari, mozaicari şi tinichigii să facă reparaţii la cele două case şi la moara Gorei, să pună în ordine împrejmuirea locurilor de casă şi despărţămintele lor. Respecta înţelegerea ca reparaţiile să fie făcute de cumpărător, ori de câte ori e nevoie şi când Gora îi îngăduia.

El s-a grăbit – e drept, nici Gora nu întârziase să-l cheme – şi credinţa lui era că numai sfârşitul apropiat al femeii o făcuse să apeleze la el.

Cumpărătorul nu intra în posesia averii decât după decesul bătrânei. Se putea sui pe acoperişuri să le cârpească, putea schimba geamurile sparte şi clanţele ruginite, dar toate astea le făcea rămânând mereu afară din casă, pe când bătrâna îi comanda dinăuntru.

Din primele zile ale reparaţiilor, negustorul din *Cetatea de Lână* şi-a dat seama de noutatea situaţiei lui de proprietar asupra anilor altuia, ceva cu totul deosebit faţă de siguranţa pe care o avea ca proprietar de piei. Cumpărând-o pe Gora Serafis cumpărase nişte ani de care nu dispunea decât la stingerea lor, iar până atunci negustorul trebuia să devină sluga ţinută în prag a unei *moarte arţăgoase* care se mişca tiranică prin casă şi-i dădea ordine.

În cei şapte ani şi jumătate plătiţi după înţelegere, negustorul din *Cetatea de Lână* a trebuit să stea tot pe drumuri şi să vină la *Metopolis* să repare şi să dreagă ceva, nu de puţine ori lăsându-şi baltă negoţul de piei. Niciodată un ţap jupuit, o vulpe, un jder, un dihor, un bivol, o iapă, un lup, un mistreţ nu mai ceruse nimic după ce le cumpărase pielea. Când Gora venise la el în *Cetatea de Lână* "să se predea", negustorul nu prea crezuse că o bătrână care-şi vinde anii mai poate fi în stare să-i spurce pieile şi altfel decât prin gestul acela de femeie slobodă la disperare. Dar Gora îl făcuse de râsul lumii. În cei şapte ani şi jumătate îl purtase într-un drăcesc du-te-vino dintr-o parte în alta a fluviului. Acoperişurile Gorei se spărgeau mai des ca niciodată, vântul şi ploaia nicăieri nu făceau atâtea stricăciuni ca la casele, moara, la gardurile şi la copacii ei, pietrele nu se mişcau nicăieri din loc aşa cum se mişcau la temeliile Gorei. Şi de fiecare dată negustorul din *Cetatea de Lână* trebuia să treacă fluviul spre *moara* lui şi să dreagă ce trebuia dres.

Când era văzut venind în barcă şi coborând în *Metopolis*, pe malul din faţa Bodegii Armeanului, se spunea: *"Iar a venit negustorul să-şi dreagă cavoul".*

Va să zică, în faţa oamenilor din jur, el era mortul.

Şi îi venea să urle.

Se mai liniştea în faţa caselor Gorei, pe care el le făcuse prin reparaţii ca pe nişte palate, erau curate, solide, strălucitoare, iar de când le pusese la loc geamlâcurile colorate, toate culorile lumii îl întâmpinau.

Când s-au încheiat cei şapte ani şi jumătate, Gora nu-şi încasase decât o foarte mică parte din ratele lunare, refuzase să le ia, spunând că deocamdată nu-i stă gândul la asta, iar negustorul fusese satisfăcut la început, cu gândul că într-un eventual sfârşit apropiat, în aceste condiţii îşi mărea câştigul, îi reveneau lui şi ratele neachitate. O dată anii înţelegerii tacite terminaţi, Gora l-a chemat la ea pe negustorul de piei, ţinându-l însă pe trotuar, în stradă, să stea acolo şi s-o asculte, cu pălăria pătată într-o mână iar cu cealaltă trăgându-şi în sus de brăcinar, din când în când, pantalonii scurţi de dimie croiţi şi cusuţi de Polider:

"Te-am chemat – i-a spus Gora vorbindu-i de la fereastră – te-am chemat să-mi mai cumperi încă şapte ani şi jumătate, pentru că cei vechi s-au terminat".

"Cum, doamnă Serafis? – a întrebat năucit şi scandalizat negustorul. (Gora îi interzisese să-i zică altfel decât "doamnă".) Cum, Doamnă? Nu mai dau nici un ban, nu mai fac nici o reparaţie. Nimic. Absolut nimic. Există un contract şi basta."

"Care contract? – i-a răspuns absentă Gora de la înălţimea ferestrei, stăpână pe situaţia dintre cele două contracte, cel juridic şi cel cutumiar – care contract, da, că sunt două: cel legal care zice că trebuia să-mi plăteşti întreg costul averii cumpărate şi că nu intri în posesia averii decât după decesul meu? Sau înţelegerea omenească dintre noi care prevede plata

în rate mici lunare și care lasă cumpărătorului nădejdea în norocul ca bătrâna luată în îngrijire să crape înainte de a i se achita toate ratele?"

"Cum care contract?" – s-a repezit zăpăcit negustorul de piei spre fereastra înaltă la care stătea Gora.

"Treci mai întâi în locul unde ți-am spus să stai, nu te apropia – a strigat la el Gora, ținându-și batista albă la nas, pe care o folosea ori de câte ori vorbea cu omul din *Cetatea de Lână*. (Negustorul a trecut la loc, pe bordura trotuarului.) Da. Te-am întrebat care contract. Că sunt două. Pe cel legal nu l-ai respectat, nu mi-ai achitat prețul integral pe averea cumpărată. Dovadă: am de la dumneata numai chitanța unui avans de cincisprezece la sută și încă patru-cinci chitanțe lunare cu sume derizorii. Nu te învinuiesc cu nimic. Nu-ți fie teamă. Înțelegerea e înțelegere. Sunt un om de onoare. Dar dacă mă ameninți cu contractul legal, nu eu sunt cel lipsit de apărare. În ceea ce privește *celălalt* contract, al înțelegerii noastre, sunt perfect mulțumită. Ți-ai făcut datoria, ai făcut reparații, ți-ai bătut capul cu atâtea și atâtea. Vreau să-mi mai cumperi, adică să te mai ocupi de starea averii mele și de mine încă șapte ani și jumătate. Vreau să știu dacă și dumneata vrei."

"Cum, încă șapte ani și jumătate? Dar banii mei cheltuiți, reparațiile... Am chitanțe..."

"Oricând îți pot restitui sumele. Putem face în așa fel încât sumele plătite de dumneata, ca și acelea, puține, achitate prin înțelegere ca pensii lunare, să le socotim împrumuturi și să ți le înapoiez cât de repede vrei. Dar eu țin să păstrăm mai departe contractele noastre, pe amândouă. Am nevoie de dumneata și mai departe. Ești un om priceput și brav."

Negustorul a plecat furios. Peste tot, în *Mavrocordat*, în *Metopolis*, avocații i-au răspuns că nu poate imputa ceva femeii care și-a vândut averea, decât pe baza contractului legal. Or, contractul legal îl lăsa pe el descoperit, cu suma integrală neplătită

şi aşa mai departe. Iar în posesia averii, conform stipulaţiei, nu putea intra decât după decesul Gorei. I-a oferit Gorei întreaga sumă, scăzând tot ce cheltuise pentru întreţinerea caselor, a curţilor, a morii, precum şi ratele mici de pensie achitate. Gora a refuzat. "Nu-ţi cheltui, omule, banii. Vreau ca după moartea mea dumneata să fii proprietarul averii şi nu altul. Eşti un om brav."

Când Gora îi spusese negustorului că ea însăşi îi poate înapoia toate sumele cheltuite de el pentru reparaţii şi pentru altele, spusese un adevăr. O dată clădirile bine puse la punct de negustor, ea le închiriase repede unei Societăţi Publice de Închirieri din Bucureşti, care în schimbul unor plăţi anuale, dar foarte avantajoase, îi trimitea din când în când în *Metopolis* un fel de chiriaşi foarte trecători, "chiriaşi fantomă" mai mult: în casele Gorei Serafis au fost instalate birourile volante ale *Societăţii Regale de construcţii în Regie,* ca şi acelea ale *Societăţii de Sobe şi Decoraţii Interioare* ale lui Sumbassaku şi câte altele care s-au prefirat pe dealurile *Metopolis*-ului. Clădirile i-au rămas însă mai tot timpul goale, chiriile mergeau, chiriaşii însă, emisari de patroni, ingineri şi tehnicieni specialişti, erau prea puţin atraşi să stea în casele ei, sau dacă-şi instalau un birou o făceau pentru prea puţin timp, erau chemaţi de interese în alte părţi, în zonele depărtate de explorare ale Societăţilor lor, sau la domiciliile de origină. Un singur semn "permanent" de închiriere: firmele, uitate de Dumnezeu, prinse pe faţadele clădirilor. Gora ştiuse ce face. Deşi închiriate o dată, văzând că-i stau goale odăile, ea îşi îngăduia să le închirieze încă o dată, unor localnici, pe perioade scurte sau mai lungi, funcţionarilor sezonieri din afacerile de transport al cerealelor dicomesiene şi marinarilor în trecere de pe vasele fluviale, unor tineri căsătoriţi care aveau nevoie de locuinţă până îşi construiau propria casă, chiar unor şcoli temporare cu durată de câteva luni, ca acelea de specializare apicolă, pomicolă sau silvică. Cu asemenea câştiguri, Gora putea oricând înapoia banii

negustorului, ceea ce-i spusese nu erau vorbe muiereşti lipsite de control.

O vreme, negustorul n-a mai venit prin *Metopolis* şi n-a mai dat nici un semn. N-a mai investit nimic în casele Gorei, în moara şi în gardurile ei. "O las să crape. N-o să mai merg acasă la ea decât când mi se va da de veste că trebuie să vin s-o îngrop."

Gora şi-a cumpărat trăsură cu cupeu albastru, nu mâna caii singură, era prea bătrână, avea peste optzeci de ani, îşi luase un vizitiu în caftan cu fireturi, trecea uneori şi fluviul cu trăsura ei pe bacul lui Aziz-Creştinatul spre *Cetatea de Lână*. Trecea cu trăsura – nu dinadins – în trapul întins al cailor înalţi arăbeşti, uneori chiar prin faţa magaziei de piei a negustorului. Gora, cu un gest firesc, trecând pe acolo, îşi punea batista albă parfumată la nas. De câteva ori negustorul a zărit-o cum trece cu trăsura prin faţa magaziei lui şi privea asta prostit, din uşă.

Nu numai metopolisienii, dar şi dicomesienii auziseră de întorsătura poveştii şi născoceau fel de fel de lucruri nemaipomenite pe seama negustorului de piei, spunând că moarta lui din *Metopolis* ar veni şi ar trece în fiecare zi în trăsură albastră şi în goana cailor prin *Cetatea de Lână* şi l-ar saluta pe negustor cu o batistă albă. Dicomesienii au mers până acolo cu închipuirea, încât au inventat că negustorul de piei, chinuit mereu de trăsura albastră şi de batista albă, nemaiavând ce să facă i-a cerut până la urmă stafiei din cupeu să-l ia pe el drept vizitiu, chiar fără plată, numai să-l ia.

Mult timp negustorul din *Cetatea de Lână* n-a mai putut îndura ceea ce el numea "batjocura Gorei".

A hotărât s-o vândă pe bătrână altuia, cu case cu tot. Dar trebuia găsit un cumpărător şi asta nu era uşor. Un transfer de proprietate cu o bătrână înăuntru nu e un lucru neobişnuit, dar *povestea Gorei din Metopolis şi a negustorului de piei din Cetatea de Lână* prea se întinsese. Mai mult, se ştia că negustorul

cumpărând anii Gorei, pe măsură ce ea trăia, anii lui au început să se împuţineze şi să se calce între ei: *el cam scăpase şi negoţul de piei din mână*, rămăsese numai la târgurile lui vechi cu dicomsienii, pe când alţii îşi schimbaseră marfa, se ocupau mai ales de blănuri de jder, de castor, de nurcă şi de vidră, piei scumpe, cerute de negustorii austrieci şi germani care veneau pe fluviu dinspre Viena până la *Cetatea de Lână* în ambarcaţiuni luxoase şi rapide să le încarce şi să le lase în schimb bani noi şi de valoare.

Dar un cumpărător a găsit. Negustorul din *Cetatea de Lână* a vândut-o pe Gora, casele, locurile şi moara ei unui om dur şi nemilos din *Metopolis*, pe nume *Belizarie Belizarie*, sau cum îşi spunea el însuşi *Belizarie la pătrat*, sau *Belizdoi şi Belizdouă*, cum îi ziceau, în mod scârbos, cei mai needucaţi dintre metopolisieni.

Se crezuse că Gora nu-şi va da consimţământul. Dar l-a dat mai repede decât se aştepta cineva. Belizarie Belizarie fusese medic militar în 1916 şi nu aplicase prea multe metode sanitare în război, fiindcă nici nu prea le ştia, nici nenorocirile acelor ani, care au secerat oamenii cu sutele de mii, nu lăsau prea mult loc medicinei; *Belizarie la pătrat* aplica de obicei în bolile interne *sarea amară*, iar pentru beteşugurile din afară, fie ele mari sau mici, *bisturiul*. Devenit medic civil în *Metopolis*, după demobilizare, prea mult nu şi-a îndulcit metodele, rămăsese mai departe un fel de combatant fără război, pacienţii îl ocoleau, aveau frică de el şi de mijloacele lui sanitare, de vocea lui răguşită şi tunătoare, de statura mătăhăloasă şi mersul bălăbănit în cizme care tropăiau şi zăngăneau din pinteni grosolani şi ruginiţi.

După ce a făcut târgul cu negustorul din *Cetatea de Lână*, Belizarie nu s-a grăbit să meargă şi să vadă dacă are ceva de făcut la clădirile Gorei, sau să afle dacă Gora vrea ceva în afară de plata cuvenită pe mai departe a anilor ei. Nici Gora nu l-a chemat un timp. Când l-a chemat, nu a făcut-o pentru asta. Ea a fost mereu printre puţinii din *Metopolis* care l-au socotit totuşi pe Belizarie medic şi, cu ochiul ei sigur de a cântări oamenii, îl

numea pe Belizarie "o ființă mândră, sensibilă şi ofensată de răutățile fără şir ale lumii". Ori de câte ori s-a simțit bolnavă nu se temuse să-l cheme, dincolo de metodele lui brutale pe care nu le aplica oricui şi oricum, era un bun sfătuitor numai să fi ştiut să-i câştigi încrederea. Nu la multă vreme de la transferul de proprietate, Gora Serafis a început să-l cheme tot mai des. Bolnavă nu se simțea, dar vizitele acestui om din topor, viguros şi vesel în felul lui, îi făceau bine. Se auzea aproape zilnic din casa Gorei râsul gros al lui Belizarie. Gora Serafis, în pat, printre perne, îl asculta sau îi vorbea. Ea îşi schimbase aproape totul în casă, patul, saltelele, pernele, mai toate lucrurile căpătaseră ceva frumos, plăcut şi nou, încă de când se pusese pe picioare după ce-şi vânduse anii negustorului din *Cetatea de Lână*. Stătea îndelung de vorbă cu Belizarie Belizarie. Acesta se aşeza pe un scaun tare, nu departe de patul Gorei şi, în conversația lor, râsul gros al fostului medic combatant, pocnetul palmelor lui enorme şi bufniturile în podea cu tălpile late ale cizmelor, zăngănitul pintenilor grei şi ruginiți răsunau puternic şi plăcut pentru bătrână. Beau amândoi ceaiuri fierbinți din floare de tei şi-şi povesteau grozăviile lumii prin care trecuseră.

Când a murit Gora Serafis, s-a întâmplat ca Belizarie Belizarie să fie în odaia ei. A fost găsit plângând în urlete, pe scaunul lui tare, tropăind furios cu tălpile late pe podea.

Metopolisienii, aflând de sfârşitul Gorei Serafis, au început repede să se strângă cu zecile în jurul casei ei. Belizarie Belizarie a deschis fereastra spre ei, avea batista albă a bătrânei strânsă în pumni, şi repezindu-şi pieptul mătăhălos în golul ferestrei, a urlat tunător, cadențat şi răguşit de plâns:

"Cri-mi-na-li-lor! Voi ați o-mo-rât-o! Voi, meto-po-li-sieni, mavro-cor-dați şi toate bes-tii-le Ce-tă-ții de Lâ-nă!".

De atunci medicul Belizarie n-a mai plecat din casele Gorei. Şi-a mutat acolo cabinetul şi locuința.

Când Fibula Serafis s-a înapoiat în *Metopolis* şi şi-a făcut aurărie, după ce a răscumpărat averea mamei sale, l-a păstrat pe bătrânul Belizarie în case şi l-a luat sub îngrijirea ei când a devenit bătrân şi neputincios.

GENERALUL MAROSIN INTRĂ DIN NOU ÎNTR-UN SOMN DE CAMPANIE. BĂTRÂNEŢEA GENERALULUI. PLECAREA TOPOMETRISTULUI. SOSESC BAZACOPOL ŞI HAVAET CU O HARTĂ STRATEGICĂ PRIVIND ÎMBUNĂTĂŢIREA NEGOŢULUI DE ANI ÎN METOPOLIS

Generalul Marosin s-a ridicat de pe scaunul înalt din faţa biroului său şi s-a îndreptat spre ferestrele acoperite din fundul salonului.

Înainte de a sosi el acolo, perdelele roşii şi grele de catifea s-au dat încet în lături şi a apărut din nou priveliştea fluviului prelungită până spre malul cu sălcii dese al *Insulei Cailor.*

Generalul, ajuns în dreptul ferestrelor enorme, ce uneau plafonul cu podeaua, s-a aşezat cu spatele spre geam şi cu faţa spre noi, şi-a încrucişat braţele la piept şi, cu ochii întredeschişi, a intrat iarăşi într-un somn de campanie. Lumina cu transparenţe violete a serii îi învăluia întreaga statură şi îmbrăcămintea lui elegantă de general.

În această strălucire a luminii, a epoleţilor scânteietori, bătrâneţea lui mi-a apărut mai clară ca niciodată.

Părul de un alb cenuşiu i se rărise, fruntea, adâncită prea larg, îl arăta pleşuv. Nasul acvilin, altădată cu o arcuire vie şi nobilă, se apropiase prea mult de gură, buzele i se subţiaseră şi îşi pierduseră culoarea. Iar bărbia slăbită i se ascuţise în sus, trădând o asimetrie nevăzută altcândva, descoperind o strâmbare a feţei şi o înclinare a capului spre umărul drept.

Un general bătrân şi obosit, cu ochii întredeschişi, dormindu-şi pe picioare somnul de campanie într-un salon mare şi rece, cu perdele roşii date în lături ca să se vadă cerul şi fluviul, nu e un spectacol prea suportabil, dacă durează mult. Şi Generalul Marosin a ieşit repede din somnul său de campanie, s-a desprins de la fereastră, a păşit înviorat spre interiorul încăperii şi i-a întins mâna Topometristului, "la revedere, scumpul meu". Topometristul îşi anunţase încă de la venire plecarea la o anumită oră, amănunt pe care Generalul nu-l uitase.

Apoi, bătrânul, după plecarea oaspetelui, s-a aşezat din nou pe scaun în faţa biroului, făcându-mi de acolo cu mâna un semn amical şi cald, ca şi cum s-ar fi întors dintr-o călătorie lungă şi ar fi avut surpriza plăcută de a mă găsi tot în nişa aceea din dreapta, afundat în fotoliu, în care ma lăsase.

S-au auzit paşi grăbiţi dinspre coridoarele lungi cu geamlâcuri ale Pavilionului. *Pe o intrare laterală, şi-au făcut apariţia Bazacopol şi Havaet.*

Bazacopol şi-a însoţit intrarea cu un râs răguşit. Râsul lui, care-i desfăcea larg buzele mari, roşii şi umede, dezvelindu-i dinţii ascuţiţi şi dându-i înapoi spre urechi pentru câteva clipe cutele adânci ale obrajilor săi ciuruiţi de vărsat.

Havaet a spus *Exact*, care însemna atât un "bună-ziua" pentru Generalul Marosin şi pentru mine, cât şi o declaraţie de acord cu râsul original al mai-marelui său asociat Bazacopol.

* * *

Bazacopol e un om de lume care-şi începe conversaţia cu idei generale foarte degajate, pentru a nu-şi obosi şi speria auditoriul. De data asta a pornit să vorbească despre *depopularea Metopolis*-ului. Limpede, pentru a-l flata pe

Generalul Marosin, căruia îi aparținea ideea. Dar nu numai din curtoazie a procedat Bazacopol astfel. *Depopularea* îi permitea să intre direct în subiectul afacerii pe care voia s-o expună: negoțul de ani a luat propoprții în *Metopolis*. Or, în această chestiune, el și asociatul său, mai tânărul Havaet, au idei noi și salutare.

"Ceea ce a mai rămas din vechile bogății ale lumii, *Metopolis*-ul a consumat de mult. Iar din bogățiile noi, dacă mai e ceva, e foarte puțin și insuficient pentru o existență de ordinul istoriei, ca să zic așa. Spre ce ne mai putem îndrepta pentru a supraviețui și în același timp de a întinde o mână și celorlalți, amenințați de un sfârșit nedrept? După părerea mea personală, sfârșitul n-a fost niciodată, nu e și nu va fi implacabil. Pentru că orice sfârșit are totdeauna drept vecin un început. Începuturile, da, sunt implacabile. Să ascultăm înțelepciunea simplă a vieții și să pornim la un nou început care, sorbind sfârșiturile, ne va pune în față un Metopolis renăscut", a vorbit Bazacopol. S-a oprit apoi puțin.

Exact – a zis Havaet, dar cu totul nepotrivit, pentru că Bazacopol a făcut un gest nervos al buzelor mari și umede, ce se aflau închise și suprapuse numai într-o pauză scurtă, de efect, necesară pledoariei, și nicidecum pentru a face loc unei intervenții din partea vreunui interlocutor, fie el chiar asociat în afaceri. Nemulțumit de "exactul" lui Havaet, Bazacopol a zâmbit a silă îngăduitoare, strângând ghilotina dinților și retezându-și cuvintele care tocmai vroiau să iasă mai departe și să treacă la subiect. Și-a reîntregit cuvintele tăiate și a continuat:

"În călătoria mea de cercetare pe dealurile de sus ale Metopolis-ului pe care am avut onoarea s-o relatez mai demult Generalului Marosin, am constatat două lucruri generoase pentru o soluție umanitară viitoare, în ceea ce privește negoțul de ani, care altfel poate luneca într-un spectacol mizer:

1. Bătrânele lipsite de mijloace de trai, deţin totuşi nişte case şi nişte parcele întinse de pământ: *sunt proprietare*. Existenţa proprietăţii e un har modern, putând oricând constitui un punct de plecare pentru un reviriment social.

2. Neputinţa bătrânelor de a se îngriji singure şi de a trăi omeneşte, cât mai au de trăit, poate fi compensată, în schimbul micilor averi pe care le deţin, printr-o asistenţă activă din afară, care însă trebuie să nu susţină, ci să bareze negoţul particular de ani, desfăşurat haotic şi fără perspectivă privind renaşterea oraşului luat în întregimea lui.

De ce, personal, nu înclin spre o asistenţă de ordin particular, deşi împreună cu asociatul meu Havaet sântem noi înşine angajaţi în competiţia acestui negoţ particular de ani?

Pentru că negoţul particular de ani e prea accidental şi întâmplător. Nu mă refer la abuzurile lui, la setea de îmbogăţire pe seama averilor acestor bătrâne lipsite de apărare. Nu sunt un sentimental, iar în ordine teoretică nu sunt un doctrinar. Dar fiind un apărător al proprietăţii, nu-mi plac lucrurile făcute la voia întâmplării, unde arbitrariul şi jocul minor al micilor profituri temporare câştigă prea mult teren. Eu sunt un om de afaceri, sunt atras de anvergură, de întreg şi nu neapărat de zecimale şi din acest punct de vedere, am zis, nu înclin spre negoţul particular în acest domeniu al cumpărării anilor, domeniu dificil, care vizează destinul general al oraşului, nu numai nişte bătrâne izolate. *Negoţul întâmplător în acest domeniu lasă o mare zonă a localităţii neacoperită.* Numai o antrepriză sistematică, care să aibă în vedere totalitatea sau cvasitotalitatea asistenţei socialmente necesară a numeroaselor bătrâne lipsite de mijloace, dar cu ceva avere, poate fi eficace şi poate aduce şi pe planul general al exisenţei şi reîntregirii oraşului renaşterea dorită. Altfel, multe bătrâne din acest întortocheat oraş, care nu dezvăluie totul la lumina zilei, rămân în afara oricăror soluţii.

E limpede. Fiind adeptul ordinei şi sistemei în afaceri, voi fi, în domeniul de care discutăm, adeptul unei asistenţe cu caracter public. Vreau să zic: un antreprenor sau altul – după părerea mea mai mulţi, constituiţi într-o asociaţie – care vor să aplice în negoţul de ani un plan de acţiune structural eficace, e nimerit să-şi ofere serviciile unei instituţii publice de anvergură, cu mare arie de acoperire şi de garanţie privind lucrul social: *această instituţie este Municipalitatea*. Fără egida Municipalităţii, negoţul particular şi întâmplător de ani riscă să fărâmiţeze parcelele oraşului, să le segmenteze în fragmente absurde, din momentul decesului bătrânelor, când fiecare negustor intrat în posesia noilor averi imobile le negociază cum îl taie capul şi cum îi vine la socoteală – ameninţându-se astfel matca localităţii de dispunere a locuinţelor, a grădinilor, a locurilor de casă, a străzilor, în ultimă instanţă a fondului de bunuri continue ale marelui grup social care e *Metopolis*-ul.

Susţin ideea municipalităţii în negoţul de ani. M-aş face oricând ambasador al ei. De asemeni, colegul meu Havaet. Nici un particular n-ar dispune nici de capacitatea de investiţii, nici de planurile şi acţiunile de proporţii pe care le-ar putea avea şi le-ar putea desfăşura municipalitatea, printr-o asociaţie de antreprenori competenţi şi dăruiţi cauzei expuse aci.

Că în cazul bătrânelor, e vorba de vieţi care au nevoie de o asistenţă omenească, nu e nevoie să insist. Am afirmat, nu sunt un sentimental.

Pe de altă parte – şi în acelaşi timp pot zice – e vorba şi de nişte averi supuse deteriorării, chiar pierderii totale, care însă, răscumpărate prin capitalurile municipalităţii şi ale procentajelor asociaţiei amintite, pot fi folosite apoi succesiv, după decesurile bătrânelor, pentru construcţii de ordin public: spitale, şcoli, băi comunale, locuri de agrement, săli de spectacole, chiar grădini, mai ales, în majoritate grădini, livezi şi podgorii de mare

importanţă economică şi aşa mai departe. Afacerea ar sluji deopotrivă:

1. Scopul umanitar de asistenţă acordat ultimilor ani de viaţă ai bătrânelor.

2. Mărirea valorii averilor imobile, cumpărate avantajos prin plata unor mici pensii lunare, mărire posibilă la intrarea în posesie, prin investiţii care să ţină seama de un plan global de înavuţire a localităţii.

3. Renaşterea oraşului.

Nu ascund deloc în faţa Domnului General Marosin intenţiile mele şi ale asociatului meu Emil Havaet Lăscăreanu de a ne oferi serviciile municipalităţii. Şi am fi onoraţi dacă Generalul ne-ar susţine iniţiativa în sensul expus aici. Colegul meu şi cu mine, cooptând şi alţi asociaţi, am putea, sub egida municipalităţii, fonda o Societate de salvgardare, sau de renaştere, nu importă titulatura, personal sunt de părere ca titulatura să fie cât mai modestă, dacă se poate cu scopurile cât mai nemărturisite, pentru că, se ştie, o firmă prea limpede riscă să trezească reacţii inverse din partea populaţiei, mai ales din partea metopolisienilor, recunoscuţi ca foarte suspicioşi, din pricina vechimii şi subţierii celulei lor nervoase atât de fine."

Bazacopol a tăcut. Dar nu pentru a aştepta un răspuns din partea Generalului Marosin. Om de lume, el nu soma răspunsuri, ele puteau fi şi mai târzii, dacă erau mai bune şi mai sigur cântărite. Tăcuse, fiindcă pregătea o urmare.

Şi-a aşezat pe genunchi servieta şi a scos de acolo un sul de hârtie de calc. L-a desfăşurat larg, lăsând să se vadă desenul unei hărţi minuţioase a *Metopolis*-ului – şi a continuat:

"Îmi permit să discut, pe scurt, o hartă cu situaţia actuală a bătrânelor metopolisiene, lipsite de mijloace de trai, dar cu ceva avere imobilă. Am întocmit-o cu asociatul meu, sub titlu informativ şi consultativ.

În câteva cuvinte, pe harta *Metopolis*-ului am notat:

Cu puncte albastre, casele şi locurile bătrânelor care "s-au predat", care şi-au vândut averile câtorva negustori în schimbul unor mici pensii lunare sau anuale, pe timpul cât ele cred că mai au de trăit.

Cu puncte roşii sunt notate locurile unde bătrânele mai rezistă încă.

Cu puncte verzi, locurile unde "predarea" e iminentă sau numai probabilă.

Punctele albastre:

Ele coboară dinspre *Dealul lui Feisal, Dealul Vrăbiilor, Dealul cu Vânt, Dealul fără Ploaie*, fac un ocol *Lizierei Gutuilor*, apoi se răspândesc în dreapta şi în stânga pe *Dealul dintre Vii* şi pe *Dealul Porţii*. Din toate aceste zone, punctele se desfac sinuos spre văile *Metopolis*-ului, ocolesc străzile marinarilor lui Aziz-Creştinatul şi strada Marchidanilor cu prăvălii şi ateliere, reunindu-se şi despărţindu-se din nou în trei degete mari spre fluviu, pe linia caselor sărace lăsate urmaşilor de foştii pietrari şi proprietari de fierăstraie de tăiat piatră, ca şi pe linia caselor ultimilor moştenitori ai mozaicarilor, ai micilor proprietari de mori primitive şi ai foştilor curelari bulgari.

Partea de sus a punctelor albastre, de pe *Dealul lui Feisal, Dealul dintre Vii, Dealul Porţii* etc., notează negoţul de ani desfăşurat de negustorii din *Cetatea de Lână* (cu un număr total de 12 bătrâne cumpărate), precum şi de prăvăliaşi metopolisieni de margine (5 bătrâne cumpărate).

Pe dealurile alăturate, negoţul de ani, care coboară în trei degete spre fluviu, aparţine fie lui Aziz-Creştinatul (7 bătrâne), fie secunzilor săi de pe vasele fluviale de cursă lungă (4 bătrâne). De asemenea, în aceste părţi, eu şi asociatul meu Emil Havaet Lăscăreanu ne-am stabilit şi noi mica noastră antrepriză, cumpărările noastre, însă, aflându-se într-un stadiu incipient (3 bătrâne).

Bazacopol a ridicat harta în sus, arătând-o întreagă în raza vederii Generalului Marosin:

"În sfârșit, zona cea mai compactă a punctelor albastre, pe care, din pricina densității ei, mi-am permis s-o hașurez. E *zona din jurul Bodegii Armeanului*. Unde negoțul de ani e făcut de proprietara Bodegii. (Bazacopol, din discreție și dintr-o religie a omului de afaceri cu ceva stil, n-a numit-o pe Iapa-Roșie. Pe el îl interesează ideile generale, îi plac punctele de vedere obiective, a spus "proprietara Bodegii", adică atât cât avea nevoie ca sfera generală a chestiunii în discuție să fie ilustrată cu o noțiune particulară.) În această zonă au fost cumpărate 24 de bătrâne. Dacă socotim că de la data cumpărării, fiecare bătrână predată a trăit sau trăiește în medie 10 ani, înseamnă că numita proprietară a cumpărat 240 de ani, adică un total de *aproape două secole și jumătate*. Să stabilim suma medie anuală care e plătită drept întreținere sau pensie fiecărei bătrâne la valoarea de lei 1000 și constatăm că proprietara n-a plătit pentru cele aproape două secole și jumătate decât suma modică de 240 000 lei. Intrând în posesia averilor după decesul bătrânelor, cumpărătoarea ajunge la câștiguri surprinzătoare în raport cu sumele plătite drept pensii. Față de cei 240 000 lei cheltuiți, numai simpla revânzare a celor 24 de case și 24 de terenuri (fiecare teren cu o suprafață de cca 1000 metri pătrați) și a celorlalte bunuri ale curților, ale caselor, construcțiilor anexe etc., estimăm că poate atinge un venit de 1 400 000 lei. Ceea ce înseamnă un câștig net de 1 160 000 lei. Și asta fără un singur leu investiție în plus. Micile reparații făcute caselor și curților, cât bătrânele sunt în viață, se știe, sunt sau nu scăzute din ratele pensiilor anuale sau lunare. În cazul unor investiții medii însă, cele 24 de terenuri și 24 de case își pot mări valoarea până la cel puțin dublu față de valoarea inițială.

Am expus un caz privind «negoțul întâmplător» de ani.

Un asemenea negoț poate aduce, e drept, și venituri serioase. Nu discutăm calitatea asistenței acordată bătrânelor în schimbul

anilor şi averilor cumpărate. Întrebarea se pune: dar pe planul existenţei generale a oraşului şi a renaşterii lui, ce rezultat aduce sau poate aduce negoţul particular sau accidental de ani? Rezultatul e nul. Mai mult, dăunător: în zona citată, după decesul sucesiv a 14 bătrâne, cumpărătoarea, intrată în posesia averilor cu titlu legal de proprietate, a fragmentat parcelele existente care aveau o raţiune în planul şi dispunerea oraşului în spaţiu, nu numai atât, a şters şi desfiinţat două sau trei străzi, blocând ieşirile spre fluviu dinspre cartierul Marchidanilor şi dinspre strada Cuţitul de Aur. Este tocmai pericolul pe care-l amintisem mai înainte, la începutul expunerii mele: minarea şi dispersarea fondului de bunuri continui, care, înainte de a aparţine placului fiecăruia, aparţine integrităţii oraşului. Repet. Personal, fiind un om de afaceri, nu reproşez nimănui veniturile şi câştigurile. Nu pot, de aceea, să fiu de acord cu acei metopolisieni care au ajuns pâna acolo încât, observând că numita proprietară îl găzduieşte într-una din încăperile Bodegii pe nefericitul Constantin Pierdutul I-iul, au scos legenda că l-ar folosi drept maşină de calcul pentru a descurca mulţimile de ani cumpăraţi de la bătrânele predate precum şi sumele mari câştigate de pe urma averilor lor. De asemeni, nu mă interesează afirmaţiile altora, precum că în curând aproape întreaga flotă a lui Aziz-Creştinatul va trece în mâinile proprietarei Bodegii, aşa cum au trecut, pe rând, vasul «Sfânta Sofia», escadrila de remorchere şi cele opt bacuri de transportat cereale, fără ca nimeni să fi aflat astea la vreme.

Cred că e limpede: pentru mine şi pentru asociatul meu singura chestiune la ordinea zilei e bararea negoţului întâmplător de ani, nu pentru a-i smulge veniturile şi câştigurile, ci pentru a face loc unei iniţiative publice de anvergură privind atât asistenţa sistematică şi globală acordată bătrânelor luate în antrepriză, cât şi renaşterea pe viitor a oraşului. Adică: *ideea municipalităţii*; o Societate de antreprenori, sprijiniţi de municipalitate, care să

desfășoare un plan cuprinzător și o acțiune eficace în chestiunea negoțului de ani.

Altfel, acceptăm sfârșitul, ignorând posibilitatea generoasă a unui nou început."

Bazacopol, după ce a înfășurat cu grijă sulul de calc și l-a reașezat în servietă, s-a ridicat, invitându-l și pe asociatul său să facă la fel. Și salutându-l cu un surâs respectuos pe Generalul Marosin, iar pe mine cu repetiția surâsului, însoțit de Havaet, care ne salutase și el cu un *Exact* plin de stimă, s-au îndreptat spre coridorul cu geamlâcuri al Pavilionului care ducea spre ieșire.

Și la plecare, Bazacopol se dovedea un om de lume. Tot ceea ce spusese el și aprobase automat Havaet, considera că n-a fost decât o plăcută vorbire într-o seară de vară, care nu merită nici răspuns, nici mare bătaie de cap. Dar spusese ce avea de spus. El când depune o sământă, nu-i dă roată să vadă și să aștepte până încolțește și iese la soare. De obicei, nu obișnuiește să se întoarcă decât când planta e gata răsărită. Și dacă nu răsare, el mai are și alte semințe, depuse prin alte părți cu aceeași dăruire risipitoare. El prețuiește un fir crescut când se numără printre cele devenite pajiște. Deși la surâsul lui de plecare, răspunsul Generalului Marosin a fost sec și definitiv: "Nu am nici o legătură cu municipalitatea, iar negoțul de ani îl detest, fie el particular sau public" – Bazacopol, amabil și respectuos, a lăsat să se înțeleagă, surâzând încă o dată cum știe el să surâdă cu toată fața, că răspunsul nu-l ofensează cu nimic. El are credința că ideile sale, aparținând viitorului, sunt mai puțin înțelese, dar le va veni repede timpul să fie biruitoare. Și că, la obținerea unei biruințe, orice General care se respectă, se afiliază mai curând sau mai târziu.

10. PĂCATELE LUMII

FEMEIA-PARACLISER FACE PENITENȚĂ ÎN TURNUL CLOPOTNIȚEI PENTRU DRAGOSTELE EI TRECUTE

De aproape o săptămână, femeia-paracliser stătea încuiată în clopotnița bisericii ortodoxe și refuza să dea vreun semn. Trebile parohiei băteau pe loc. Clopotele nu se mai auzeau. Câteva evenimente curente ale *Metopolis*-ului, botezuri, nunți, decesuri, n-au fost însoțite de bătaia clopotelor, au rămas neștiute de cea mai mare parte a localității și s-au pierdut în anonimat. Nimeni n-a izbutit să urce scările până în vârful clopotniței unde se ascunsese de lume femeia-paracliser. Ușa de jos a turnului era baricadată. Și chiar dacă baricadele ar fi fost înlăturate, nimic nu s-ar fi putut face, femeia-paracliser scosese scările din belciuge și le urcase în podul clopotniței, așa că nici rugămințile celor de jos, nici forța lor nu puteau s-o coboare de unde se refugiase.

Se credea că e vorba de o penitență pe care femeia-paracliser și-o impusese singură pentru a se curăța de păcatele ei de o viață. Păcatele erau de dragoste și se credea că venise clipa ca ea să le încheie pentru totdeauna. Dar cine știe dacă, folosind vorba "penitență", nu i se dădeau pe seamă lucruri prea complicate. Ea era o femeie pe care Dumnezeu o făcuse numai din câteva cioplituri mari și repezi.

În fiecare an, prin luna aprilie-mai, ea luase calea dragostei fugind cu un bărbat sau cu altul în *Insula Cailor*, la *Cetatea de Lână* sau dincolo de dealurile *Metopolis*-ului, dispărând câteodată până spre întâlnirea fluviului cu marea. Și nu se întorcea decât

prin iunie. Se întorcea singură, fără bărbatul cu care plecase. Şi după mai puţin de un an dădea naştere unui băiat sau unei fete. Înaltă şi cu trupul mare, mai puternică decât un hamal care cară saci sau decât un pietrar care sparge bucăţi de stâncă cu barosul, ea nu putea fi oprită să fugă atunci când simţea nevoia dragostei, fugea chiar în clipa când trupul îi cerea aşa ceva, oriunde s-ar fi aflat: odată se afla în casa parohială şi n-a mai avut răbdare să deschidă uşa şi să iasă, a doborât uşa cu umărul. Altă dată se afla la un parastas şi tocmai i se întindea un castron mare de porţelan cu mâncare, a ţipat, a lăsat castronul să cadă pe podele şi să se spargă în bucăţi şi a fugit. Pentru fiecare an, când ea a fugit să-şi caute dragostea şi un bărbat cu care să facă dragoste, metopolisienii au câte o poveste şi chiar dacă nu trebuie crezuţi pe de-a-ntregul, că ea fugea ca o sălbatică în momentul când o chema dragostea, e un adevăr pe care-l ştiu şi-l afirmă oamenii cei mai înţelepţi ca şi oamenii cei mai lipsiţi de imaginaţie. Fuga ei se repeta şi s-a repetat timp de mai mult de douăzeci de ani. Bărbaţii cu care pleca nu prea erau cunoscuţi în *Metopolis,* sau chiar dacă erau cunoscuţi, aventurile femeii-paracliser n-au fost cercetate prea în amănunt, fiind socotite lipsite de nobleţe. Precis, nu se ştia niciodată alegerea făcută de ea şi de cele mai multe ori numele bărbaţilor cu care se însoţea rămânea necunoscut, iar dacă cinvea îl cunoştea, îl trecea sub tăcere.

Din dragostele ei de-a lungul timpului s-au născut mai mult de zece copii – unii susţin chiar că mai mult de cincisprezece, dar ar fi prea mult – pe care fie că i-a dat de suflet dicomesienilor de peste fluviu care-i creşteau ca să-i facă slugi, fie că i-a ţinut un timp pe lângă parohie până se înălţau şi erau în stare să-i poarte căldăruşa şi patrafirul preotului şi să-l însoţească pe la pomeni, parastasuri, împărtăşanie de bolnavi, la mese şi ospeţe de botezuri, nunţi şi înmormântări.

Din pricina asta preotul paroh putea fi văzut prin *Metopolis* cum trece pe străzi urmat de o sumedenie de copii sumar

îmbrăcaţi: copiii femeii-paracliser şi nu numai ai ei, pentru că în clipa când preotul a avut slăbiciunea să-i îngăduie şi să-i poarte după sine, la convoi s-au alăturat şi alţi copii din flori, abandonaţi de cine ştie cine sau pierduţi la întretăierea drumurilor dintre *Dicomesia, Cetatea de Lând, Metopolis, Insula Cailor, Mavrocordat.*

Toţi aceşti copii care se ţineau după preot şi al căror număr se îngroşa an de an erau numiţi de metopolisieni: *Păcatele Lumii.*

Preotului îi era greu să se descotorosească de ei. El era un om greoi care se ferea să facă un lucru sau altul de teamă să nu greşească. Un uriaş care mânca şi bea mult, iar când se mişca avea mereu spaima să nu lovească sau să calce şi să strivească pe cineva. Şi din pricina acestei spaime îşi aşeza totdeauna în stânga şi în dreapta doi copii care să-l ţină şi să-l ducă de mână. Suspina cu groază "of, viaţă amărâtă", privind înapoia lui spre şirul nefericit al copiilor părăsiţi care-l urmau pas cu pas, aşa cum ofta şi când lua masa şi când mânca peste măsură de mult. Că de aici îi vine porecla preotului paroh *Viaţă Amărâtă,* am mai spus. Urmat pe străzile *Metopolis*-ului de *Păcatele Lumii,* parohul oferea zilnic un spectacol pe care metopolisienii îl gustau din plin, glumind nătâng pe seama parohiei, a femeii-paracliser, pe seama atâtor întâmplări ale evadărilor ei amoroase precum şi pe seama preotului care trebuia să târască mereu după sine convoiul acela bălţat de copii de pripas ("documentul mizeriei lumii" – spusese un ziarist anarhist şi ateu din *Mavrocordat*), să-i hrănească pe la mesele de milă, dar şi să-i îmbrace pentru a le acoperi cât de cât ruşinea.

"Trece parohul cu *Păcatele Lumii* " – e o vorbă care în *Metopolis* poate însemna : *"în partea aceea e un parastas", "dincolo e o nuntă", "nu departe de aici e un botez"*, sau *"iar a mai murit cineva"*.

Oricine dă un ospăţ de pomenire, ospăţ de căsătorie sau în cinstea unui nou-născut, pregăteşte separat şi o masă lungă şi

scundă pentru *Păcatele Lumii*. În capul acelei mese stă totdeauna parohul, aşezat cu trupul lui mătăhălos pe un fel de butuc, făcut dintr-o scorbură de salcie, butuc cărat de fiecare dată de convoiul copiilor într-un cărucior, pentru că un scaun obişnuit nu ar putea ţine greutatea preotului. Acolo, în capul mesei, e singurul loc de unde parohul are prilejul să încerce să le dea copiilor părăsiţi un fel de educaţie, şi numai atunci când masa e încărcată cu mâncare: *"of, viaţă amărâtă, nu vă bateţi între voi, păcatele lumii, pentru o bucată nenorocită de pâine"*, *"şterge-te la nas"*, *"nu înghiţi nemestecat, lăcomia pământului ce eşti"*, *"nu ascunde copanul de pui sub cămaşă că ai cămaşa spartă"*, *"dacă scapi o bucată sub masă n-o mai lua de jos, las-o pentru şobolani şi furnici"*, *"of, viaţă amărâtă, cum ne mai chinui pe toţi, păcatele lumii"*, şi aşa mai departe. Cum se vede, numele de *Păcatele Lumii*, dat convoiului de copii de către metopolisieni, a fost luat chiar din ticurile verbale ale parohului.

Copiii din primii ani ai dragostelor femeii-paracliser nu mai sunt de mult, bineînţeles, în convoiul de *păcate* care cară butucul-scaun al parohului. Au crescut mari, au părăsit convoiul, unii dintre ei s-au căsătorit de foarte tineri, iar căsătoriile lor nu prea au ţinut. Unii au devenit slugi la dicomesieni, ori s-au amestecat printre barcagii cu cuţite ascunse prin hainele lor de căpătat, pândind norocul şi pâinea în portul *Metopolis*-ului, prin faţa *Bodegii Armeanului* şi pe la *Piciorul Neamţului*. Sau au luat calea *Mavrocordat*-ului unde lumea e şi mai pestriţă şi unde curg ceva mai mulţi bani pe jos. Următorii copii ai femeii-paracliser, care au crescut şi au părăsit convoiul, au făcut la fel, precum cei dintâi, ori s-au alăturat mulţimii de oameni fără rost care mişună prin *Cetatea de Lână* şi asteaptă la vaduri să se aleagă cu ceva din negustoria altora de oi, de vite, de lână, de piei. Iar fetele născute din femeia-paracliser au luat drumul "fetelor fără ghete de măritiş", şi au început dragostea în picioarele goale şi o duc tot aşa, mai departe, în picioarele goale. Una singură s-a întâlnit

cu norocul şi, primind nişte ghete vechi de împrumut, a trecut iarna fluviul la serbările dicomesiene şi a fost răpită acolo de un biet tinerel firav, şi el slugă în curtea altuia, aşa cum a devenit şi fata, atâta numai că şi-au făcut amândoi casă şi au putut da copiilor lor un adăpost, iar copiii le sunt mulţi. Fata asta a născut de două ori gemeni, într-un an a născut chiar patru copii dintr-o dată şi vestea a fost răspândită la timpul ei de *Agenţia Havas* prin toată Europa, dar nici mama, nici copiii nu s-au ales cu prea multe, decât cu o glorie deocheată de care au râs prosteşte mult timp dicomesienii, păstrând ziarele unde se publicase ştirea (cu titlul "O campioană a fecundităţii") până când lucrul a fost uitat, iar ei au fumat ziarele, răsucindu-şi tutunul în ele până la ultima bucăţică şi mai râzând o dată de povestea aceea de mult uitată şi lăudată de Agenţia Havas.

Deşi copiii femeii-paracliser nu mai sunt ei aceia care formează grosul convoiului de *Păcate ale lumii*, convoiul a rămas ca număr aproape mereu acelaşi, nu de puţine ori s-a mărit în aşa fel încât mortul cel mai sărac şi fără rude e condus spre locul de veci de un popor de copii care îi cântă cântecul de sfârşit într-o hărmălaie de voci şi se închină pentru el cu zeci de mâini ca într-un joc de gimnastică ritmică. Şi pe măsură ce copiii cresc, pleacă şi ei ca şi aceia care au fost înaintea lor, spre alte părţi, în dreapta sau în stânga fluviului, pentru a-şi trăi mai departe vârstele şi nevoile vârstelor, dar alte fiinţe mici între patru şi zece ani le iau locul şi convoiul se reface în cotinuare. Aşa că niciodată parohul n-a mai putut scăpa de acest blestem. *Păcatele Lumii* îl urmează mereu pe străzile *Metopolis*-ului. Unii dintre copii au venit şi vin să intre în convoi fără să li se ştie numele. Şi chiar dacă venind, unul dintre ei şi-l spunea, parohul îi dădea alt nume, cu credinţa că astfel îi va îndulci destinul şi poate-i va schimba cumva cursul nenorocit al vieţii. Aşa se face că mai toţi copiii din convoi, fie că au avut sau n-au avut nume, poartă nume date de paroh, iar convoiul în continuă curgere pe străzile şi prin anii

Metopolis-ului a fost şi este plin de nume de eroi şi regi biblici, de profeţi sau de mari mântuiţi: *Moise, Iafet., David, Solomon, Samuil, Ionatan, Iudita, Magdala, Salomeea, Sulamita, Absalom, Asur, Aram, Canaan, Eli, Iov, Elifaz, Ahaz, Pillat, Gomer, Tubal.* Parohul s-a ferit să le dea nume folosite în mod obişnuit în *Metopolis*, pentru a nu-i ofensa pe metopolisieni. Dar tocmai dându-le altele şi deosebindu-i prin nume atât de rare şi strălucite, nemulţumise foarte mult pe oamenii locului şi a fost chiar învinuit că a luat în deşert cărţile sfinte şi că a format o nouă seminţie din *Păcatele Lumii*, botezând-o cu nume împărăteşti. Învinuirea a luat proporţii serioase, dacă un consiliu de protopopi, întrunit la *Cetatea de Lână*, a trebuit să intre într-o lungă deliberare. Consiliul a respins până la urmă acuzaţia ca neadevărată şi a refuzat să-l scoată pe *Viaţă Amărâtă* din parohia *Metopolis*-ului, mai mult, i-a adus laude pentru omenie şi milă. Ceea ce i-a făcut pe dicomesieni, aflaţi totdeauna departe de întâmplările oraşelor, să-l socotească pe *Viaţă Amărâtă* un fel de profet şi să vină la el, ani de-a rândul de atunci, pentru iertări, tămăduiri şi preziceri de bine.

La foarte puţini dintre copiii convoiului li s-au cunoscut şi li se cunosc părinţii. Iar copiilor femeii-paracliser nu li s-au cunoscut taţii. Uneori s-au făcut, e drept, presupuneri, luându-se ca semn de recunoaştere felul cum plângea femeia-paracliser pe un bărbat mort sau pe altul. Pe care-l plângea mai sfâşietor, se credea că ar fi fost tatăl unei fete sau al unui băiat născut de ea. Aşa de pildă, când ea a plâns zile în şir pe un bătrân barcagiu dus la locul de veci, apoi pe un comis-voiajor pierdut într-un accident de tren, pe un negustor de cai doborât de hoţi pe *Drumul Ciocârliilor* din *Dicomesia* şi, în sfârşit, pe un subofiţer de infanterie înecat în fluviu în împrejurări necunoscute – s-a bănuit că aceştia s-ar fi numărat printre iubiţii ei cei mai pătimaşi. Dar s-a întâmplat o dată ceva care i-a făcut pe metopolisieni să fie mai rezervaţi în a descoperi foşti iubiţi printre cei plânşi de femeia-paracliser.

A murit în urmă cu trei ani Belizarie Belizarie. Femeia-paracliser l-a plâns aproape o săptămână, a purtat doliu şi i-a îngrijit mult timp locul de veci.

Care dintre copii să fi fost al lui Belizarie, întrebarea nu se mai punea. Ci când şi cum să fi fugit undeva femeia-paracliser cu un om ca Belizarie Belizarie, care nu putea suferi femeile, nemaivorbind că în ultimii săi ani şi până în clipa sfârşitului, fostul medic combatant nu izbutea să se mişte, se urnea greu, trupul său mătăhălos era din ce în ce mai suferind. Dacă ieşea pe străzile *Metopolis*-ului gâfâia, tuşea tabagic, abia îşi târa bocancii sau cizmele cazone de care nu se lipsea (îşi cumpăra de fiecare dată altă încălţăminte de la cazărmile oraşului când cea veche i se rupea). Belizarie se mişca greu nu numai pentru că era corpolent, dar avea şi o înţepeneală a picioarelor, mai mult de o sută de metri el nu putea merge, se oprea în drum, înlemnind ca o statuie şi urla răsunător, ameninţând cu un baston grosolan pe care îl ţinea ridicat şi îndreptat înainte ca pe o armă. Dumnezeu ştie de ce îi ameninţa el pe alţii când îl apucau durerile de picioare. Când rămânea înţepenit în mijlocul străzii şi nu se mai putea mişca, era luat pe sus din răscrucea drumului şi dus la el acasă, aşa ţeapăn cum rămăsese în stradă, drept ca un fachir.

Părcă de atunci, de când femeia-paracliser îl plânsese cu disperare pe Belizarie Belizarie – când acesta a murit ţeapăn, în picioare, rezemat de baston, la o răspântie, cu spatele proptit de un stâlp de telegraf, sau mai degrabă stâlpul putred sprijinit de el – s-a observat că ea nu mai era ce-a fost: plângea lălăit, cu sughiţuri uscate, ca o bătrână şi părea că pentru bărbaţi şi dragoste gânduri nu prea mai avea.

Femeia-paracliser dăduse semne mai demult că-şi va încheia călătoriile neastâmpărate care o smulseseră ani în şir, în fiecare primăvară, din *Metopolis*. Dacă mai fugea cu vreun bărbat, fugea tot mai aproape de oraş. În ultimii doi-trei ani n-a mers mai

departe de *Insula Cailor* şi nici măcar până acolo, abia dacă ajungea, ieşind din *Metopolis,* până la *Dealul Gutuilor* sau spre pădurile de nuci care ascund vederii casa veche a pălărierului. Iar absenţele ei din oraş erau din ce în ce mai scurte, nu ca altă dată două-trei luni.

Şi iată că anul acesta, în mai-aprilie, femeia-paracliser n-a mai luat drumul nici spre stânga, nici spre dreapta fluviului. A rămas la parohie şi a prins-o toamna fără ca vreo dragoste s-o tulbure. În ultimele zile ale lunii august a intrat brusc în clopotniţă, lunându-şi provizii cu ea, s-a baricadat, n-a mai bătut clopotele pentru nici un eveniment al *Metopolis*-ului. Strigată şi chemată, a refuzat să coboare de pe podiumul de sus, unde se află lanţurile şi frânghiile clopotelor, şi stă acolo fără să dea vreun semn, fără să facă vreo mişcare.

Lumea s-a strâns în curtea bisericii, parohul *Viaţă Amărâtă,* cu statură de urs, îşi frânge mâinile şi nu ştie ce să facă şi, la drept vorbind, nici n-ar vrea să facă ceva, pentru a nu greşi şi pentru a nu împinge lucrurile şi mai departe decât ajunseseră.

Sunt acum zile de septembrie, e ajun de Sfântă Mărie Mică, *Metopolis*-ul trebuie să intre în zodia unor mari serbări de toamnă, pline de fast, cu ceremonii unice, pe malul fluviului, cu petreceri bogate în grădinile *Bodegii Armeanului,* cu bâlciuri şi pocnitori pe dealuri, cu muzici, cu artişti de circ veniţi de la *Mavrocordat,* cu mulţimi de gură-cască porniţi în valuri dinspre *Dicomesia* şi *Cetatea de Lână* – dar totul a rămas baltă, toate pregătirile se mişcă anapoda de când femeia-paracliser s-a urcat în clopotniţă şi stă acolo mută şi străină de tot ce se întâmplă şi se poate întâmpla în viaţa *Metopolis*-ului.

Mai toţi au înţeles motivul refugiului şi tăcerii ei. Dar nu simpla înţelegere a motivului a adus atâta mirare ciudată şi frică neînţeleasă pe străzile şi în casele *Metopolis*-ului. De când ea a făcut acest gest, un vânt de bătrâneţe şi de pustiu rece a fost simţit în oraş. "Suntem bătrâni. Ne ajunge bătrâneţea şi ne

acoperă. Tăcerea va fi numele nostru" – a spus un metopolisian mai guraliv, privind spre clopotniţa mută.

Generalul Marosin avea întrucâtva dreptate, într-adevăr, oraşul s-a aflat într-o continuă depopulare, fetele şi tinerii au părăsit an de an *Metopolis*-ul. Au rămas bătrânii, lipsiţi de îndrăzneală şi de putere. Iar dintre cei puternici, doar cei legaţi de o avere sau de o slujbă care atrage respectul. În afară de ei, puţine semne de tinereţe şi de poftă de a trăi. Iar convoiul de copii, care formează *Păcatele Lumii,* trezeşte şi mai multă spaimă şi frică de sfârşit şi face oraşul să se teamă şi mai mult de propria-i oboseală şi bătrâneţe.

Dar şi bătrânii par că vor să părăsească, într-un fel, şi ei oraşul. "Deşi nu se mişcă prea mult la vârsta lor, sunt luaţi cu asalt de alţii – a spus deunăzi Topometristul, vorbesc mai ales de bătrânele care-şi vând ultimii ani de viaţă; ca şi cum ce au avut de încheiat cu *Metopolis*-ul au vrut să încheie ceva mai devreme." "Negoţul de ani s-a întins dinspre periferii, a încercuit oraşul şi înaintează spre fluviu."

"Dacă deasupra, pe străzile *Metopolis*-ului fronturile de cumpărare a ultimilor ani de bătrâneţe ai oraşului înaintează, nici sub Metopolis lucrurile nu stau nemişcate. Generalul Glad, desfăcut de mult de Iapa-Roşie, desprins şi de Bazacopol şi de Havaet cu care se însoţise în afaceri de tot soiul, a cumpărat de câţiva ani drepturile de explorare a dealurilor metopolisiene şi de folosire a carierelor şi încearcă acum marea şansă a sorţii lui: *crede că a descoperit filoanele pietrei de marmoră roşie şi crede că aceste filoane trec pe sub Metopolis.* A început să dărâme oraşul începând dinspre nord-est, a cumpărat câteva străzi de acolo, din cartierul turco-tătăresc, a plătit despăgubiri şi acum tăvălugurile lui răstoarnă garduri, strivesc case de paiantă, putini, ciubere, iesle de catâri, coteţe de găini, tufe de măceş şi duzi uscaţi. Iar în urma tăvălugurilor, vin oamenii lui Glad cu dinamită şi fac găuri mari sub dealurile oraşului din acea parte de nord-est

şi, după cum se aude, filoanele pierind şi ascunzându-se mereu pe sub mai toată talpa oraşului din zona de sus şi de mijloc, Generalul Glad n-are de ales, el trebuie să caute mai departe şi ca să caute, dărâmă, pentru a putea găsi ceea ce caută".

Carierele sunt deschise pe distanţe mari, armate întregi de oameni lucrează pe lângă dealurile oraşului, convoaie de căruţe încarcă grămezile de piatră zvârlite din găurile făcute sub oraş şi le şi pornesc în huruitul roţilor spre portul *Metopolis*-ului sau spre alte drumuri.

Barcagiii şi-au părăsit bărcile, *Păcatele Lumii*, care au ajuns oameni maturi, s-au adunat de pe unde se răspândiseră, mulţimi de oameni fără rost care tăiau frunză la câini prin *Mavrocordat*, prin vadurile *Cetăţii de Lână*, au alergat toţi spre Generalul Glad şi-l numesc salvatorul şi binefăcătorul lor, îi sărută mâna, se lungesc în praf în faţa lui, îi cer bani şi mâncare, sperând că vor primi fără să facă nimic.

Numele Generalului Glad străluceşte în *Metopolis* mai mult decât numele Generalului Marosin care a început să apună de când rudele lui au pus mâna pe loturi întregi din fermă, pe magaziile lui de grâne, pe proprietăţile sale dicomesiene şi mavrocordate.

Havaet însuşi, deşi prins în negoţul de ani cu mai-marele său asociat Bazacopol, şi într-un război declarat împotriva Iepei-Roşii, care a luat-o înaintea tuturor în cumpărarea bătrânelor şi a avuturilor acestora, însuşi Havaet a simţit "vântul pustiului care s-a abătut asupra oraşului" şi se zice că ar fi spus la Bodega Armeanului: "Încă din vechime un poet foarte cunoscut din Imperiul Bizanţului, numise *Metopolis*-ul *"oraş al apusurilor"*. Havaet ar fi spus pe dinafară aceste versuri ale vechiului poet bizantin:

Oraş al metopelor roşii, oraş hrănit cu apusuri,
Aici îşi cioplea Bizanţul pietrele imperiale de mormânt.

Aici se băteau monezi calpe pentru cumpărarea şi uciderea vrăjmaşilor
Din acest oraş al apusurilor,
Împărăteasa Zoe Porfirogeneta,
Care şi-a început aventurile amoroase
Abia la vârsta de cincizeci de ani,
Terminându-le la şaptezeci şi patru,
De aici îşi aducea agrafele de argint şi de aur
Colierele, cordoanele,
Coroanele de frunze şi flori de metal,
Din oraşul apusurilor.
Şi tot din acest oraş
Îşi aducea şi alifiile pentru faţă
Crezând că-şi va întoarce vârstele tinereţii netrăite şi prospeţimea obrazurilor.

Câţiva metopolisieni mai duşi la şcoală, care-l auziseră pe Havaet rostind grozăviile acelea de versuri la Bodega Armeanului, alergaseră la parohul *Viaţă Amărâtă* să-l întrebe dacă ştie de astfel de versuri profetice din vechime – preotul citea greceşte şi latineşte – şi dacă-i adevărat că de mult apasă un blestem asupra *Metopolis*-ului.

Alţi metopolisieni l-au întrebat de asta chiar pe Aram Telguran, cafegiul din *Mavrococrdat*, şi el cu capul plin de cărţi.

Viaţă Amărâtă răspunsese:

"N-am mai deschis o carte grecească şi latinească din tinereţe. Nici Biblia n-o mai deschid. Pentru că o ştiu pe dinafară. Dar cu poeţii nu m-am ocupat niciodată. Însă una ştiu: în cărţile bizantine nu-mi amintesc să fi întâlnit vreodată numele oraşului Metopolis. Nici o carte veche nu-l pomeneşte. Ştiu că l-am căutat să-l găsesc în cărţile de căpătâi şi n-am dat de el. Mai ales când am fost trimis aici, în parohia *Metopolis*-ului, i-am căutat numele în cărţi. Oraşul *Metopolis* n-a existat, n-a fost notat pe timpul Bizanţului.

Cum n-a fost nici în timpul dinainte, al grecilor lui Herodot sau al romanilor lui August sau Traian. Dacă *Metopolis*-ul n-a existat, atunci nici vreun poet de atunci nu l-a cântat, fie el grec, latin sau bizantin. Întrebați-l pe Havaet încă o dată, ce-i cu versurile astea, cine le-a scris și de unde le are? Dacă vă spune și a doua oară versurile exact cum vi le-a spus întâi, înseamnă că e ceva cu ele și că ele vin de undeva cu adevărat. Dacă nu, atunci Dumnezeu știe ce ne mai așteaptă și din cer, și de pe pământ, și de sub pământ, și din cărți."

Iar răspunsul lui Aram Telguran n-a fost altul:

"În Bizanț au fost două feluri de lucruri: *Care erau. Și care nu erau*. Sau, fiecare lucru putea avea două fețe, dacă nu mai multe. Bizanțul, deși se numea Imperiul Roman de Răsărit și se socotea latin, de la un timp avea mai mult greci în fruntea lui. Iar poeziile se scriau mai ales în grecește. Dar *Metopolis*-ul nu există nicăieri pe harta vechiului Bizanț. În nici unul din locurile mai apropiate sau mai îndepărtate ale Pontului Euxin. Adică: nici printre orașele care puteau fi văzute, nici printre cele care se ascundeau nevăzute lumii. Un mare poet al tânguirilor și al jeluirilor a avut Bizanțul: Teodor Prodromul. N-a trăit însă pe vremea împărătesei Zoe Porfirogeneta, nici înaintea vremii ei, ci dimpotrivă cu mai mult de o sută de ani după. N-avea cum să scrie versuri despre ea. Trebuia să-i laude pe împărații în viață și nu să-și întârzie condeiul cu cei dinainte, să-și piardă adică vremea, bruma de câștig și bruma de onoruri. Dar și acest Teodor Prodromul – ca multe alte lucruri și ființe din Bizanț – au fost doi, ca să zic așa: un Teodor Prodromul de mahala, care abia spera să aibă pe masă o supă săracă din mațe de vită și firimituri de brânză valahă și trăia mereu, cicălit, bătut și chinuit de nevastă-sa; și un alt Teodor Prodromul, poet de curte, lăudător al Irinei Dukas – văduva împăratului Alexis Comneanul – știa multă carte grecească și latinească. Unii susțin că, deși s-au păstrat versuri de la ambii Teodori Prodromi, ele n-ar fi fost scrise de

nici unul din ei. Dar am zis, în Bizanț cu multe lucruri se lucra în dublu și câteodată se negau între ele. Învățatul de cancelarie împărătească Procopios din Cesareea a scris două istorii: una *oficială*, în care-i lăuda pe Justinian și Teodora, iar o altă istorie, *secretă*, în care-i calomnia pe cei doi împărați ca pe niște vizitii.

Oricum ar fi fost lucrurile, *Metopolis*-ul, nefiind trecut nici printre cele văzute, nici printre cele cu față ascunsă, înseamnă că n-a existat un poet care, nefiind el însuși într-un oraș cu ființă sau într-un oraș care-și ascunde ființa, să-i cânte răsăriturile și apusurile. *Metopolis*-ul nu este trecut nici în cărțile de mult mai târziu, de după Bizanț. Nici mult timp încoace, spre noi. În harta de la Padova, a Stolnicului Constantin Cantacuzino, orașul nu e notat.

Iar acum veniți voi la Aram Telguran și-l întrebați dacă e adevărat ce-a spus Havaet despre *Metopolis* și despre apropiatu-i sfârșit și dacă a existat un poet bizantin care să-i fi cântat blestemele de început. Vă întreb și eu: *Havaet există?* Îmi ziceți că da. Atunci, ce să vă mai spun? Duceți-vă acasă și uitați-vă bine: dacă *Metopolis*-ul vostru există, bucurați-vă și nu vă temeți mai mult. Chiar dacă orașul vostru n-a fost pe vremea Bizanțului, asta nu înseamnă că voi, metopolisienii, sunteți veniți pe lume de nicăieri. Cine știe, poate sunteți oameni mai vechi chiar decât Bizanțul. Așa că ați trecut peste foarte multe apusuri. Și dacă și Havaet există, deși versurile pe care vi le-a spus nu le-a scris niciodată vreun poet bizantin, bucurați-vă că există și Havaet, și că alt rău decât versurile acelea nepricopsite el nu v-a făcut încă."

Dar nu s-ar putea spune că metopolisienii au rămas prea liniștiți, fie că au știut, fie că n-au știut ce au spus Telguran și parohul. Lucrurile, care se întâmplau în *Metopolis* și în jurul orașului, îi făceau să se cam teamă de la o vreme. Dacă întâmplarea cu femeia-paracliser s-ar fi ivit în anii trecuți, când nu se abătuseră atât de multe asupra orașului, prea mare importanță nu i s-ar fi dat. Dar acum gestul femeii-paracliser se

lega de foarte multe şi căpăta înţelesuri dincolo de ceea ce însemna fiinţa aceea necioplită încuiată în clopotniţă.

E adevărat, nu toţi metopolisienii cuprindeau cu mintea şi cu privirea tot ce se petrecea în oraşul lor şi nu toţi erau în stare să lege lucrurile între ele. Iar dacă vedeau şi legau ceva, nu mergeau prea departe dincolo de ei înşişi, de ograda şi de ferestrele lor. Nici întâmplarea cu femeia-paracliser şi cu clopotniţa n-au dus-o în gândurile lor prea departe. Şi chiar dacă o înţelegeau pe femeie şi gestul ei – şi de înţeles nu era greu să înţeleagă – nu o iertau în nici un fel că i-a tulburat şi i-a rupt de la ocupaţiile lor. Metopolisienii ţin foarte mult să fie lăsaţi în pace. Ea îşi încheiase tinereţea şi viaţa de iubiri agitate. Trecea acum definitiv pragul bătrâneţii. Treaba ei. Dar nu găsise în aceste clipe de sfârşit ale întâmplărilor ei de dragoste decât să se urce acolo sus şi să-i sfideze pe toţi cu somnul ei adânc de animal obosit, cu provizii de apă şi pâine lângă paiele culcuşului? Pentru ce să facă publică mizeria ei biologică şi să oprească în loc un întreg oraş? Pentru că ei i se sfârşise vârsta de feminitate şi de fecunditate? De când s-a urcat acolo şi tace şi nu mai vrea să bată clopotele, nimeni nu mai ştie dacă s-a mai născut vreun copil în *Metopolis*, dacă este vreun botez, vreo nuntă sau vreun deces, nimeni, decât numai cei din casa unde s-au întâmplat asemenea lucruri.

Nici un om nu s-a priceput ce să facă şi cum s-o coboare de acolo, mai toţi doreau să se termine odată această nefericită şi ciudată somnolenţă a femeii-paracliser care se refugiase unde se refugiase.

Însuşi muezinul de la moscheea turcească, urcat pe balustrada sa de chemări din jurul Turnului Alb, ridica rugi către Profetul său şi către Mecca pentru mântuirea blestemului tăcerii abătut peste biserica ortodoxă: "Să fie din nou şi noaptea soare, şi ziua soare".

PREGĂTIRILE SERBĂRILOR METOPOLISIENE SE MIŞCĂ. O VESTE DIN VIENA: VENIREA ÎN METOPOLIS A BĂTRÂNULUI ŞI CELEBRULUI BIZANTINOLOG, FILIP- TEOLOGUL- UMILITUL ŞI A SOŢIEI LUI, WANDA WALBERG. PĂPUŞILE- CÂNTĂREŢE DIN CHICAGO DE LA FERESTRELE CASEI PĂLĂRIERULUI. SEMNE NOI DIN PARTEA FEMEII- PARACLISER.

Dar lucrurile au rămas mai departe aşa. Femeia-paracliser a stat în continuare închisă în clopotniţă, metopolisienii, de la sentimentul de pustiu şi spaimă, au trecut repede la un sentiment de ruşine şi de silă. Iar parohul *Viaţă Amărâtă* n-a întreprins nimic, nici laic, nici religios, pentru a o coborî pe salariata lui din locul unde se claustrase şi unde domnea o linişte desăvârşită.

Doi oameni din *Metopolis*, însă fără să aibă nici o legătură între ei în ceea ce făceau, îşi vedeau mai departe de treburi şi de pregătirea apropiatelor serbări metopolisiene: Generalul Marosin şi Iapa Roşie. După exemplul lor tonic, Bazacopol şi Havaet n-au făcut altfel, fără însă a pierde din vedere negoţul de ani care le dădea multă bătaie de cap. Cât priveşte Generalul Glad, el dinamita mai departe, nu găsea încă blocurile acelea masive de marmoră roşie de sub *Metopolis*, pe care le căuta. Dar înainta cu găurile şi cu tâmăcoapele sub oraş, ştiind că, oricum, piatra scoasă de acolo, chiar dacă nu era decât piatră ordinară, albă sau vânătă, îi putea aduce mai mult decât cheltuia. Convoaie de cărăuşi scoteau piatra şi o depozitau în mormane lungi în jurul oraşului, aproape închizând localitatea ca într-o cuşcă. Iar sub *Metopolis* creşteau prăpăstiile, unde mulţimi de oameni veniţi din cele patru vânturi, altădată fără lucru, găseau acum ceva de făcut, chiar dacă nu erau angajaţi: pierdeau timpul prin noile catacombe, prin care începuseră încăierări sângeroase,

şi formau pe zi ce trecea cete proaspete, gata oricând pentru hoţii în asalturi care să-i îmbogăţească peste noapte. Va ieşi sau nu va ieşi marmoră roşie de sub dealurile dinamitate, cetele nu prea se gândeau la asta, se socoteau tari pe poziţii, pentru orice alte împrejurări ce se vor ivi. În primul rând, pentru serbările metopolisiene care încep de Sfânta Mărie-Mică. Cele mai mari serbări ale locului, când se va revărsa vreme de câteva săptămâni în oraş belşugul *Dicomesiei*, banii negustorilor din *Cetatea de Lână*, bunătăţile venite cu vapoarele dinspre Grecia şi Mediterana, prin mijlocirea prăvăliaşilor din oraşul *Mavrocordat*, ca şi prin flota comercială a lui Aziz-Creştinatul şi a proaspetei lui coasociate Iapa-Roşie. Vinurile dulci dobrogene vor curge din butiile aduse pe dealurile *Metopolis*-ului, ca şi ţuica de Argeş şi mustul înăsprit din strugurii Afuz-Ali din viile *Ostrovului*. Rotocoalele de caşcaval şi calupurile de brânză-telemea de la Brăila vor umple prăvăliile improvizate pe colinele metoŗ lisiene. Un nou oraş cu prăvălii nenumărate şi aproape nepăzite va apărea cu prilejul acestor serbări şi numai cu caşcavalurile şi cu telemeaua s-ar puteà construi palate de caş sărat şi de brânză dospită, din care să muşte oricine după voie. Mierea din stupii Moldovei şi Bucovinei va veni pe Nistru, pe Prut şi pe Siret şi va intra pe fluviu până la *Piciorul Neamţului* de lângă *Bodega Armeanului* şi de aici va trece în prăvăliile bâlciurilor care au şi început să se închege pe dealurile *Metopolis*-ului. Ciuberele de Transilvania se vor umple cu pastramă de oaie: în *Insula Măcelarilor* au fost înjunghiaţi şi săraţi cu luni în urmă, sute şi sute de berbeci şi de oi bătrâne pentru pastramele care vor fi vândute, în timpul serbărilor metopolisiene, mulţimilor de oameni ce vor veni să petreacă, să le mănânce cu lăcomie şi să le stropească cu vin şi cu must. Dinspre *Insula Măcelarilor* s-au auzit săptămâni în şir behăituri de oi sub cuţit, iar bătaia vântului a adus dintr-acolo mirosuri ascuţite de sânge încleiat cu seu. Căruţe venite dinspre dealurile *Carpaţilor* spre fluviu vor vărsa

milioane de mere şi de pere în bărcile şi bacurile *Metopolis*-ului. *Turcia* îşi va trimite la serbări ultimii şi cei mai mari cantalupi ai anului. *Bulgarii*, parfumul de trandafiri şi hamurile grele din piele pentru cai de nuntă, hamuri mirosind iute a iuft şi a catran: *Corintul* îşi va trimite stafidele dulci în scoici roşii de culoarea purpurii; *Ciprul*, portocalele şi mirodeniile; *Libanul*, lăzile din lemn de chiparos şi cedru cu încrustaţii dantelate, care vor fi cumpărate de fetele de măritat pentru a le umple cu stofe de *Teheran*, cu caşmiruri de *India* şi cu mătăsuri de *China; Iranul* îşi va trimite la serbările metopolisiene rodiile, smochinele mai moi decât ale Maltei, covoarele cu lei şi păuni albaştri; *Bagdadul* curmalele coapte, înroşite şi îngroşate de soarele care a văzut mult sânge curgând între *Tigru* şi *Eufrat*. Cega, păstruga, morunul şi nisetrul, cu icrele lor negre cu tot, vor pluti, pe deasupra capetelor celor veniţi la *Metopolis*, în coşuri proaspete şi reci de răchită, acoperite cu trestie şi cu frunze de salcie şi cu flori de nuferi. Portul maritim internaţional al *Sulinei* a dat drumul pe fluviu coşurilor cu sturioni mari în bacurile grele trase de remorchere rapide, sub o sumedenie de pavilioane de toate culorile şi de toate naţiile. În *Metopolis* – grecii vor vorbi în româneşte, italienii în rusă, turcii în bulgăreşte, sârbii în nemţeşte, iar românii vor fi tălmaci pentru toţi, limbile se vor încurca şi nemaifiind nimic de făcut, toţi se vor săruta şi se vor îmbrăţişa, vor ciocni pahare cu vin ca să se împace şi ca petrecerile să nu stea pe loc şi să meargă strună.

Minunatele serbări metopolisiene n-au cum să fie oprite de isprava femeii-paracliser. Tăcerea ei şi tăcerea clopotelor nu sunt tăceri ale *Metopolis*-ului, nici ale oamenilor din alte părţi care se pregătesc să vină la serbări, îmbrăcaţi cum nu se îmbracă în nici o zi a anului.

Iapa-Roşie a înălţat pe malul fluviului arcuri de triumf din ramuri de salcie şi plop, pe sub ele va trece soborul preoţilor conduşi de un arhiereu, la 8 septembrie, în ziua de deschidere

a serbărilor. Tot ea, Iapa-Roşie a împodobit *Bodega Armeanului* cu ghirlande de frunze şi de flori, a transformat grădinile bodegii în încăperi mici şi intime cu pereţi răcoroşi de papură şi stuf.

Tarafurile de ţigani îşi acordează instrumentele prin toate colţurile oraşului.

Au sosit cămilele, leii, elefanţii, acrobaţii din circurile *Mavrocordat*-ului şi se mişcă sub cerul liber pe străzile *Metopolis*-ului în sunet de cimpoaie pentru a aţâţa gustul de jocuri şi spectacole; catârii din cartierele tătăreşti îşi amestecă voioşi zbieretul lor caraghios şi sughiţat cu răgetul tigrilor şi cu ţipătul sfâşietor al elefanţilor. O femeie-şarpe trece călare pe un cerb, iar un atlet de trapez stă sprijinit într-o palmă şi cu capul în jos tocmai pe vârful stâlpului de telegraf lângă care a murit nu demult *Belizarie Belizarie.* Larma aceasta confuză şi înnebunitoare care a cuprins *Metopolis*-ul, a luat brusc locul liniştii desăvârşite care se aşternuse din pricina femeii-paracliser. *Muezinul priveşte din Turnul Alb al moscheii mulţimea pestriţă care a invadat oraşul, ascultă larma care a cuprins străzile şi tremură de spaimă crezând că e o pedeapsă a Profetului pentru că el a îndrăznit să ridice rugi în favoarea parohului ortodox şi a necazurilor acestuia pricinuite de necuviincioasa femeie-paracliser.*

Şi totuşi, cu toată agitaţia şi veselia fără noimă de pe străzi, femeia-paracliser continua să-i nelinişteasă pe metopolisieni. Ziua de 8 septembrie a Sfintei Mării Mici nu e departe, serbările metopolisiene se vor deschide prin vizita unui arhiereu însoţit de un sobor de protopopi din *Cetatea de Lână,* din oraşul *Mavrocordat* şi din câmpia *Dicomesiei* şi asta n-are cum să se facă fără bătaia în dungă a celor zece clopote din clopotniţa unde femeia-paracliser îşi trăieşte somnul ei de prag de vârstă.

Serbările metopolisiene de toamnă nu sunt nişte serbări oarecare, ele pot fi măsurate numai cu serbările dicomesiene ale Bobotezei, întrecându-le pe acestea prin marile mulţimi pe care

le atrag şi prin abundenţa de lucruri care se vând şi se cumpără cu acest prilej. Serbările dicomesiene pot întrece în barbarie şi rit păgân pe cele metopolisiene, dar ele rămân în urmă nu numai în ceea ce priveşte ceremoniile fastuoase metopolisiene oficiate pe malul fluviului din faţa *Bodegii Armeanului.* Serbările dicomesiene sunt mai intime, mai limitate, privesc mai ales vârsta tinerilor, aducându-le în faţă lucruri vechi, pe când cele metopolisiene sunt pentru toate vârstele şi pentru oameni din toate locurile, aducând ultimile noutăţi pentru plăcerea ochilor, stomacului şi minţii. Se poate zice, serbările metopolisiene sunt maleabile de la an la ani şi pentru aceasta ele devin moderne. Cele dicomesiene sunt o prelungire a trecutului spre prezent, pentru ca prezentul să poată trăi mai bine în rituri vechi. Dovadă însăşi *Biserica pe Roate* a dicomesienilor e un transfer al nomadismului şi păgânismului lor. Există un singur punct comun care leagă serbările păgâne de iarnă dicomesiene de cele metopolisiene, care se deschid cu atâta fast creştin la 8 septembrie, pe malul fluviului: în *Metopolis* e o întâlnire de iertare, se dă cuvânt şi mână înţelegătoare pentru oricine, chiar pentru hoţi, la aceste serbări de toamnă – aşa cum de Bobotează în luncile dicomesiene sunt primiţi şi răii, şi jefuitorii, şi criminalii să se desfete şi să privească alergările sălbatice de cai, răpirile de fete de măritat şi să guste din cârnaţii şi din fasolea celor necertaţi cu legea veche şi neîncăieraţi încă cu legea nouă.

În *Metopolis* se ştie că anul acesta la serbări va veni nu numai un arhiereu, dar şi celebrul învăţat *Filip-Lăscăreanu-Teologul-Umilitul,* care nu mai locuia de mult în ţară, încă din tinereţe. La serbările dicomesiene de iarnă, Filip, deşi dicomesian, luase parte de puţine ori şi numai în adolescenţă pe când era abia seminarist de Kiev sau proaspăt doctor în teologie la Viena, apoi nu mai venise spre locurile lui originare. La serbările de toamnă metopolisiene el nu venise niciodată, nici în tinereţe, nici la maturitate, nici la bătrâneţe. Dar de curând, o veste de la Viena

i-a venit Generalului Marosin: *Filip-Umilitul* va lua parte la ceremoniile de toamnă de pe malul fluviului din *Metopolis*. Îşi va întrerupe pentru asta călătoriile sale de profesor, savant şi doctor teolog prin universităţile europene şi americane unde ţine prelegeri despre istoria creştină a Bizanţului. *Filip-Teologul* era, am zis, de origine dicomesiană, cam ciudat pentru un teolog şi pentru un savant să se ivească dintre păgâni şi dintre analfabeţi, dar aşa era, avea rude multe în Dicomesia, mai fiecare dicomesian i se consideră nepot sau strănepot, bătrânul savant e o mândrie a lor, nemaivorbind că e socotit putred de bogat şi există credinţa că va lăsa o moştenire pentru fiecare dicomesian în parte. Are rude şi în *Metopolis* dar nu multe şi nu prea apropiate. Cea mai apropiată rudă metopolisiană şi cea mai iubită, poate mai iubită decât toate rudele sale dicomesiene la un loc, este *Fibula*, fosta aurăreasă care-i e nepoată, bunicul ei şi tatăl *Umilitului* au fost fraţi. De înţeles, cât de bătrân trebuie să fie *Filip-Umilitul* azi şi cât de moşneag, dacă Fibula-nepoata e ea însăşi o biată bătrână care abia-şi ţine zilele în *Casa Pălărierului* de la *Liziera Gutuilor* unde locuieşte împreună cu fosta ei asociată de aurărie, *Guldena*.

Nonagenarul savant şi-ar fi anunţat venirea la *Metopolis* împreună cu viteaza lui soţie, nemţoaica *Wanda Walberg* din Viena, care, după spusele de legendă ale dicomesienilor, ar umbla încălţată în cizme înalte, încheiate cu catarămi de argint deasupra genunchilor. Oricum, e puţin credibil că va veni şi *Wanda Walberg*, în primul rând pentru că, după spusele celor care cunosc lucrurile cum erau ele cu zece-cincisprezece ani în urmă, Wanda nu-l însoţea pe Umilit niciodată în călătoriile lui. Prin Europa sau peste Ocean nu l-a însoţit niciodată, cu atât mai puţin probabil în *Metopolis*. Ea trăia mereu departe de Umilitul călător, rămânea mai totdeauna într-un castel vienez de lângă Schönbrunn unde cânta la orgă sau făcea prin grădinile din jur cavalcade nemţeşti pe cai grei de Hanovra, împreună cu alte doamne la fel de înalte, de osoase, de austere şi de energice.

Un savant rareori e bogat, cu atât mai puţin un savant teolog şi pe deasupra şi bizantinolog care, adică, se ocupă cu istoria unui imperiu artificial şi de mult dispărut şi care nu mai poate aduce averi. Faptul că dicomesienii susţin că Filip-Umilitul e bogat are totuşi un temei: foarte bogată este, sau, mai exact, *a fost* Wanda Walberg, familia ei face parte dintr-o castă de proprietari de cărbune şi oţel din Ruhr, ea însăşi proprietăreasă, începând de la mine de cărbune şi de la turnătorii de oţel, până la magazinele cochete de feronerii şi podoabe metalice pentru decoraţii interioare, pe care le ţinea pe drumul oraşelor comerciale dintre Austria, Germania şi Marea Nordului.

Spun *a fost bogată*, pentru că aceia care ştiu mai bine lucrurile afirmă că ea a murit puţin timp după războiul din 1918. Aşa că metopolisienii greşesc când zic că, la serbările lor, va veni şi Wanda Walberg.

Că averea ei ar fi revenit bătrânului Filip Lăscăreanu-Umilitul, cum cred dicomesienii care au aflat de sfârşitul Wandei, asta nu se ştie, deşi Bazacopol, călător obişnuit prin Grecia, Turcia, Liban şi de atâtea ori prin Austria, susţine că ar fi întâlnit participaţiile de capital ale Umilitului prin diverse societăţi de comerţ cu lucruri scumpe sau prin fundaţii culturale şi de binefacere dedicate Orientului. N-ar fi străin Umilitul nici de *Justiniana Byzantina*, societate interbalcanică, care a operat mai demult şi mai operează şi azi din când în când cercetări arheologice, prin Bazacopol şi Havaet, pe dealurile *Metopolis*-ului; deşi bătrânul rătăcitor prin lume nu ştia nimic despre existenţa unui Havaet sau Bazacopol şi că aceştia deviaseră scopurile societăţii pe aceste locuri şi căutau, în loc de cioburi şi inscripţii bizantine, marmoră roşie. După cum nu ştia că aceştia abandonaseră aproape totul şi se apucaseră de negoţul de babe, cumpărându-le ultimii ani de viaţă pentru a le vâna averile.

În orice caz, venirea lui Filip Lăscăreanu a fost anunţată printr-o scrisoare Generalului Marosin. Nu-s-ar fi aflat asta atât

de precis, dacă zilele acestea n-ar fi acostat la malurile *Metopolis*-ului mulţimi de bărci uşoare şi rapide şi dacă din ele n-ar fi coborât zeci de dicomesieni care s-au îndreptat grăbiţi şi hotărâţi spre ferma Generalului. I-au cerut, nici mai mult, nici mai puţin, lui Marosin să renunţe la gândul de a-l găzdui pe Filip-Umilitul în *Metopolis: "E al nostru şi nu-l dăm nimănui nici pentru o noapte".* Generalul Marosin le-ar fi răspuns rece şi cu fermitate că el nu are nici un târg de făcut în această privinţă. Chiar dacă-i înţelege şi le respectă afecţiunea pe care i-o poartă savantului, n-are cum să treacă peste voinţa expresă a Umilitului. Şi le-a arătat scrisoarea. Le-a citit-o. În ea scria clar: *bătrânul Filip dorea să locuiască în Metopolis, anume, la strănepoata sa Fibula Serafis.* Şi menţiona chiar: *în nici un caz în Dicomesia, pe care nu intenţionează s-o viziteze.* Delegaţia de dicomesieni s-a simţit insultată. Mai puţin de scrisoare, ei nu credeau în ea, după cum, cam analfabeţi fiind, nu credeau în genere în lucrurile scrise pe care le bănuiau întotdeauna făcute numai să înşele. Insultaţi s-au simţit mai ales de tonul generalului şi de încăpăţânarea lui de a-l găzdui pe Umilit în *Metopolis,* în casa Fibulei, când toată lumea ştie că savantul e dicomesian şi că le aparţine deci lor şi nu metopolisienilor. Au părăsit ferma, nu înainte însă de a-l lăsa pe Marosin să înţeleagă că ei, dicomesienii nu vor îngădui niciodată ca bătrânul Filip să fie găzduit în altă parte decât în *Dicomesia* şi cine va încerca altfel o va plăti scump de tot. Adică, *încearcă tu, generale, să-l ţii în Metopolis un ceas mai mult decât după slujba voastră religioasă de pe malul fluviului de la 8 septembrie şi ai să vezi.* Ameninţarea lor n-a fost făcută în vânt. Deşi generalul ştia asta, nu şi-a dat seama atunci că lucrurile în ceea ce priveşte venirea Umilitului au luat o întorsătură cu totul neplăcută. Se va vedea mai departe, când şi cum s-a întâmplat asta. Nu numai că bătrânul n-a putut fi găzduit în Metopolis, dar dicomesienii i-au pândit venirea şi l-au răpit pe când se afla în drum spre Metopolis, făcându-l un fel de

prizonier al Dicomesiei şi răpindu-şi-l apoi între ei până când bătrânul, purtat şi chinuit ca un câine din ogradă în ogradă, abia a izbutit să scape cu fuga şi să încerce o evadare inimaginabilă, spre Insula Cailor, în haine de căpătat. Generalul Marosin n-avea cum să prevadă asta. Imaginaţia lui era riguroasă şi fixată precis în limitele rezonabilităţii. Aşa că la puţin timp după ce s-a despărţit de delegaţia dicomesienilor, el nu s-a mai gândit la ameninţările lor.

El a plecat în căutarea Fibulei.

Nu e deloc ciudat că atunci când generalul Marosin s-a suit în Ford-ul său cu mustăţi şi a dat drumul automobilului să pornească prin *Metopolis* în căutarea Fibulei, el nu ştia unde s-o caute pe bătrână. La Casa Pălărierului? N-a pornit într-acolo sau a întârziat să pornească. Generalul trăise o mare dragoste cu Fibula încă de pe timpul când nu era decât locotenent. Din dragostea lor s-a născut fata aceea nelegitimă, o fiinţă rece şi străină, *Iceberga*, care a devenit, o dată cu împlinirea vârstei de optsprezece ani, proprietăreasa *Bodegii Armeanului* şi care a aruncat piciorul de lemn al nefericitului aceluia de neamţ în fluviu şi apoi a dispărut din *Metopolis* cu ştirea sau fără ştirea generalului şi a Fibulei. Dragostea lui Marosin şi a Fibulei a continuat mult timp după naşterea fetei, pe vremea când el a fost comandant al garnizoanei metopolisiene. Chiar în anii când Fibula a ţinut aurărie împreună cu Guldena şi când a primit-o în grijă pe pubera Iapa-Roşie de la Kiva-cea-Mare, dragostea între ei nu încetase. Ruptura definitivă s-a produs abia după ce Fibula a aflat că Marosin a cules-o în ziua Bobotezei pe Iapa-Roşie din lunca înzăpezită dicomesiană, a urcat-o în sanie şi a petrecut cu ea o noapte în casa din *Mavrocordat.* De atunci Fibula şi Marosin nu s-au mai văzut şi nu şi-au mai vorbit. Chiar dacă de atunci, de-a lungul anilor, aproape toată averea Fibulei a trecut treptat în mâinile generalului, asta s-a întâmplat din jocul pieţei şi nu prin tranzacţii directe între cei doi foşti îndrăgostiţi.

Urcat în Fordul cu mustăţi, Marosin nu ştia încotro să se îndrepte. Unde să locuiască oare Fibula? Despre Casa Pălărierului auzise, dar rari sunt metopolisienii care pot jura că au văzut-o locuind acolo, necum că ar fi văzut-o vreodată începând de la o anume vreme, pe străzile *Metopolis*-ului. Aurăria ei de pe malul fluviului se năruise de mult, şi în locul ei au apărut un şir de magazii şi de depozite pentru grâne, altele decât acelea pe care le-au atacat cândva într-o noapte caii dicomesieni revoltaţi din insulă şi flămânzi. După ce vânduse clădirea aurăriei unui cojocar bulgar, ea plecase mai întâi la Bucureşti, împreună cu Guldena şi mult mai târziu s-a auzit că s-ar fi întors în *Metopolis* şi că ar locui în Casa Pălărierului, pălărier care, la rândul lui, se mutase, cu calapoadele lui rotunde cu tot, în oraşul *Mavrocordat*. Clădirea aurăriei, abia după falimentul bulgarului, a cumpărat-o Marosin adăugându-i, în dreapta şi în stânga, şirul lui de magazii de cereale. Nici o legătură între Fibula şi el n-a mai însemnat această clădire, după cum nici celelalte proprietăţi ale femeii, care au trecut cu timpul în mâinile lui n-au prilejuit vreo întâlnire între cei doi foşti amanţi, deveniţi nu adversari, ci străini, absenţi unul faţă de celălalt şi uituci de toate câte au fost.

Generalul Marosin n-a cerut sfatul nimănui încotro să pornească pentru a o găsi pe Fibula.

A pornit spre Casa Pălărierului, pentru că direcţia asta îi dădea o primă ipoteză care trebuia încercată. Că *Liziera Gutuilor*, unde se afla Casa Pălărierului, era departe, la marginea *Metopolis*-ului, nu-i displăcea Generalului. A pornit automobilul, gândindu-se că pe drumul lung pe care-l avea de parcurs va avea răgazul să-şi rememoreze ceva în legătură cu Filip-Umilitul şi cu afecţiunea pe care bătrânul savant i-o purta Fibulei, încă de când ea şi-a petrecut primii ani ai tinereţii în Italia şi Franţa. Dar Marosin nu-şi mai amintea nimic clar şi, în definitiv, prea mult nu-l privea.

Ceea ce avea el de făcut era s-o caute pe Fibula, fie şi la Casa Pălărierului, să-i transmită vestea şi, dacă ea se încăpăţânează să

ia în seamă ceva, s-o convingă până la urmă să-l găzduiască pe unchiul ei Filip Lăscăreanu, pentru că însuşi bătrânul doreşte acest lucru. Asta ar fi fost spre binele *Metopolis*-ului, dar nu, binele *Metopolis*-ului ar suna fals. A, când zici "binele dicomesian", e cu totul altceva, sună normal. Dar *Metopolis*-ul n-avea nici un amestec în afecţiunea dintre bătrânul Filip şi Fibula. E o afecţiune care a trecut şi trece peste capul oamenilor, pe deasupra oraşelor. S-a menţinut chiar peste Ocean, în ceea ce-l priveşte pe bătrân, desigur, deşi Filip-Umilitul n-a mai văzut-o la ochi pe Fibula de ani. Este cunoscut de toţi că bătrânul o mai răsfaţă şi azi şi, din pricina depărtării dintre ei şi a trecerii anilor mulţi lipsiţi de înnoirea cunoaşterii, o mai consideră şi azi o copilă. Poştaşii din Metopolis susţin că bătrânul unchi îi mai trimite din când în când bătrânei sale nepoate păpuşi delicate în cutii mari, legate cu funde roz. Ultimele păpuşi i-ar fi sosit Fibulei chiar anul trecut: nişte *păpuşi-cântăreţe* din Chicago care dansează un dans ritmic după o muzică de trompete şi tobe ce le sună ascunsă sub pieptul rochiţelor.

Se înserase bine când Generalul Marosin a ajuns cu automobilul la Liziera Gutuilor, a cotit printre pomi până a ajuns la o perdea compactă de coroane cu crengi aplecate sub fructe până la pământ, atât de compactă încât nu mai lăsa să se vadă apusul soarelui. Sub lumina serii venită dinspre oraş bulgării galbeni ai gutuilor deveniseră roşii ca rodiile. Fordul generalului n-a mai putut înainta din pricina acestor coroane frânte spre pământ, botul automobilului s-a oprit lovindu-se de barierele aproape târâtoare ale crengilor căzute şi istovite sub greutatea lemnoasă a fructelor mari şi păroase. Marosin a trebuit să coboare şi să se strecoare prin hăţişul crengilor în căutarea Casei Pălărierului care nu se zărea deloc de acolo. Gândurile-i fugiseră şi le aduna cu greu. Căuta să-şi repete cu exactitate ce avea de spus când va găsi casa şi când are s-o revadă pe Fibula pe care n-o mai întâlnise de ani şi ani. Va să zică... Dar de ce să-i

vorbească? Îi va înmâna scrisoarea pur şi simplu, e mai bine, deşi nu era adresată ei. N-ar fi o impoliteţe? Scrisoarea îi era adresată lui, Generalului Marosin. Nu-l va bănui de grosolănie voită Fibula, dacă i-ar da o scrisoare care nu-i aparţine ei? Nu, îi va vorbi mai întâi şi mai apoi îşi va confirma spusele cu scrisoarea primită de la bătrân. Îi va vorbi despre apropiata venire a lui Filip-Lăscăreanu-Umilitul în *Metopolis*, despre ceremonia de pe fluviu ce urma să aibă loc de Sfântă Mărie-Mică cu un fast încă necunoscut de metopolisieni. Iar ea, Fibula, răsfăţata Umilitului, să-şi pregătească casa pentru a-şi găzdui unchiul, asta e dorinţa lui fierbinte, iar municipalitatea e gata să-i pună la îndemână orice pentru evenimentul deosebit al găzduirii. *"Cu uşoare retuşuri, cam acesta e textul pe care trebuie să-l spun"* – şi-ar fi memorat Generalul Marosin, după spusele metopolisienilor.

Casa Pălărierului i-a apărut dintr-o dată înapoia unei coroane imense de nuc. O casă mică, dacă avea trei încăperi şi o sală. Dar o sumedenie de ferestre primeau lumina serii din plin, era o casă mereu însorită cu un perete aproape în întregime din sticlă – spune mai departe varianta metopolisiană.

Când a sosit Generalul Marosin în faţa casei, geamurile erau deschise. S-a îndreptat spre uşă şi a bătut. A repetat de câteva ori bătaia, dar nu i-a răspuns nimeni. S-a retras apoi înspre curte, pentru a nu fi pus în situaţia de a privi fără să vrea prin ferestrele deschise şi, de acolo, din curte, a strigat limpede şi perfect articulat:

"Fibula!"

Fibula nu l-a primit în casă pe Generalul Marosin.

L-a lăsat să-i vorbească din curte, ţinându-l în picioare, deschisese şi mai larg geamurile să-l audă, dar fără să fie văzută.

Tot ce a văzut generalul prin geamul deschis au fost numai păpuşile dansatoare: aşezate pe o măsuţă înaltă dinapoia unei

ferestre, își mișcau mecanic, în timp ce generalul vorbea, mâinile și picioarele în zgomotul unei muzici înfundate și repezi, țâșnită de sub trandafirii albaștri de la pieptul micilor lor rochii.

Când generalul a terminat de spus ce avea de spus și când tusea lui seacă i-a revenit și a trebuit să înceapă să-și ronțăie bomboanele – păpușile încetaseră de mult să mai danseze și să cânte, stăteau în cerc, cu spatele una la alta, cu pleoapele lăsate ca într-un somn binevenit. Nu i-a răspuns nimeni lui Marosin la tot ce el spusese, vocea Fibulei nevăzute a tăcut mai departe în umbra camerelor cu ferestre deschise.

De răspuns, i-ar fi răspuns totuși cineva până la urmă generalului la toate cuvintele lui despre venirea Umilitului și despre primirea ce trebuia să-i fie făcută de Sfântă Mărie-Mică. Dar răspunsul a venit din altă parte, nu dinspre ferestre, ci din curte, de undeva dinapoia generalului Marosin, *era vocea Guldenei*, asociata Fibulei, care i-a zis numai atât:

"Dar clopotnița?"

Ceea ce ar fi însemnat cam așa în capul gros și turtit al Guldenei, unde gândurile au mereu o alergătură întortocheată:

"Vorbiți cu toții despre evenimentul mare al ceremoniei de pe fluviu, despre bâlciurile voastre zgomotoase de pe dealuri și nu sunteți în stare să faceți nimic nici măcar în fața unui eveniment mic și sărac, dar care atinge și el, în felul lui, întreaga suflare: clopotnița e mută de aproape o săptămână și Fibula, care trăiește retrasă după Liziera Gutuilor, în casa părăsită a pălărierului, nu mai știe nimic despre întâmplările obișnuite ale Metopolis-ului, dacă s-a mai născut cineva, trei bătăi repezi de clopot, dacă s-au mai făcut nunți, bătăi de clopot repezi fără număr, sau dacă cineva a sfârșit, șapte bătăi lungi cu pauze și mai lungi între ele. Adică, ceea ce e important pentru viața zilnică a metopolisienilor rămâne străin Metopolis-ului, Metopolis-ul a fost scos din viața lui zilnică, iar tu, Generale, care te socotești părinte și decan al orașului, vorbești cum ai vorbit, cuvinte de

neînţeles. Cum să mai creadă Fibula, că alte lucruri, deasupra celor ştiute de toţi şi devenite acum neştiute, se mai pot întâmpla în Metopolis? Ceremonii, ospeţe, bâlciuri cu castele din caş şi acadele, cămile, femei-şarpe, cantalupi de Turcia, stafide de Corint, rodii uzbece şi iraniene, curmale de Bagdad, telemea de Brăila... Pentru tine, Generale, Fibula e o muiere bătrână, ajunsă săracă şi la marginea drumului, căreia vrei să-i foloseşti amintirea unei iubiri uitate ca şi rudenia cu Filip-Lăscăreanu-Umilitul, după ce ani în şir i-ai întors spatele, iar ea, la fel, nu s-a mai uitat la tine, după ce, ca un rândaş de doi bani, te-ai culcat cu sclava ei trenţăroasă, cu Iapa-Roşie. Nu tu ai lăsat-o pe Fibula în afara vieţii tale, ci Fibula te-a lăsat pe tine. Lucru pe care nu l-ai ştiut nici când erai mai tânăr şi mai aveai ceva de locotenent în tine, şi nici acum când îţi trăieşti anii de tuse seacă şi-ţi sugi buzele uscate o dată cu bomboanele alea scârboase şi când spinarea ţi s-a îndoit sub povara rudelor de la fermă pe care le porţi în cârcă ca pe nişte şerpi groşi şi lăptoşi. Dar azi, când clopotniţa e mută şi din pricina liniştii te poţi auzi, Generale, şi pe tine însuţi, îţi poţi da seama, în sfârşit, că Fibula este şi a rămas mereu o copilă gingaşă. Te-a întâmpinat şi acum cu păpuşi cântăreţe la fereastră, iar tu, Generale, ai dat drumul în faţa lor la povestea aceea ramolită cu afacerea municipalităţii. Bătrânul Filip-Umilitul, singurul, ştie cine e Fibula şi o răsfaţă mereu ca pe o copilă. Tusea ta seacă sperie. Se aude prea tare când clopotniţa e mută".

Când s-a auzit vocea Guldenei din curte, întrebându-l scurt pe General, *"Dar clopotniţa"?* – generalul s-a sucit pe călcâie să vadă dincotro vine glasul, dar în acelaşi timp un cârlig de aur al unui baston lung de fildeş ivit din umbra camerelor Fibulei a prins pe rând ivărele ferestrelor date de perete şi a închis cu pocnete scurte geamurile. Ca într-un joc mecanic, generalul şi-a întors capul la loc să privească din nou spre ferestre, dar n-a mai văzut nimic decât o perdea de dantelă subţire şi

spumoasă înapoia căreia păpuşile aşezate în cerc dormeau râzând.

(Asta e versiunea fetelor nefericite din *Metopolis* şi abandonate de bărbaţii iubiţi. Muierile bătrâne care n-au trăit în tinereţea şi în toată viaţa lor decât cu un singur soţ, spun însă despre întâmplarea cu generalul şi ferestrele: *"Fibula e o scorpie").*

Dar nu spre Fibula şi Guldena mergeau gândurile metopolisienilor. Nici măcar mulţimea de gură-cască strânsă în jurul clopotniţei, care umplea până la refuz curtea casei parohiale şi a bisericii nu mai fantaza despre Fibula şi Guldena, femei ieşite de mult din viaţa zilnică a oraşului şi nici despre iubirile trecute ale Generalului Marosin, decanul oraşului. Evenimentul strict rămăsese clopotniţa, care le dădea încă griji mari pentru serbările de 8 septembrie, când toată lumea ar fi vrut să petreacă, să râdă şi să uite de ceea ce a fost şi de ceea ce va să vină.

În a cincea zi de tăcere a femeii-paracliser în turnul cu clopote, parohul îşi mişca mai mult ca niciodată trupul masiv şi greoi, târând după sine de colo-colo butucul scaun din scorbură de salcie prin curtea casei parohiale şi dând neputincios din mâini spre mulţimea masată în jurul clopotniţei. Chiar *Păcatele Lumii* îl părăsiseră, lipsa clopotelor şi a femeii-paracliser făcuse ca mesele de milă sau de bucurie din oraş să fie din ce în ce mai puţine în *Metopolis*. Mulţimea care stătea cu capetele date pe spate şi privea în sus spre vârful clopotniţei, întârzia într-o aşteptare prostească, fluierase lung mai întâi spre femeia încuiată sus fără să primească un răspuns, unii chiar fuseseră de părere să înceapă un bombardament cu pietre, dar parohul îi oprise de câteva ori de la această barbarie.

Geamul de sus al turnului clopotniţei părea deschis sau, mai degrabă, acolo sus nu era nici un geam, ci o spărtură mare în zid prin care pătrundea lumina. Pe pervazul spărturii se vedea o pâine

mare şi o găleată de apă şi, dacă în urmă cu câteva zile, vrăbiile au fost acelea care au atacat pâinea şi apa femeii-paracliser, acum se repezeau într-acolo stoluri de grauri care împânziseră golul ferestrei, stăteau îngrămădiţi şi agăţaţi în pâlcuri pe cărămizile de sus ale turnului, unii ţinându-se cu un singur picior şi cu gheara spânzurată de câte un colţ de cărămidă, bătând cu aripa atârnată în jos şi ţipând ascuţit cu ciocul spre golul ferestrei unde flota într-un zbor şi o larmă neîntreruptă grosul armatei cenuşii a micilor păsări de pradă.

În fiecare zi apăruse pe pervaz o altă pâine, semn că femeia-paracliser îşi prevăzuse întrucâtva lunga claustrare în turnul clopotniţei şi că avea nevoie să mănânce o pâine mare şi întreagă pe zi, pe care şi-o copsese aşa cum îi plăcea, cu coaja tare şi arsă. Ciocurile mici de vrabie şi acelea de sfredel ale graurilor nu putuseră să guste în atacurile lor în valuri decât pojghiţa neagră şi groasă de scrum, fără să ajungă la miezul moale şi dulce al pâinii. Pervazul ferestrei-spărtură nu era mult deasupra podelei de sus a turnului iar, când mâna femeii-paracliser se întindea lungă şi descărnată pe la mijlocul zilei să înhaţe de pe pervaz pâinea, mulţimea de jos pricepea că femeia stătea întinsă şi culcată pe podea, nu se ridica în picioare, îşi astâmpăra foamea rămânând lungită în somnul ei lat şi continuu. La fel găleata, dispărea şi ea în urma pâinii pe la jumătatea zilei, dar nu dispărea cu totul, în golul ferestrei se mai zărea fundul găleţii stând în sus nemişcat, semn că femeia-paracliser răsturna căldarea spre gură şi bea însetată şi somnoroasă, fără să se ridice şi fără să folosească vreo cană sau altceva. Apoi apărea la loc pe pervaz găleata şi o altă pâine mare şi arsă.

Când mâna femeii pipăia pervazul să găsească pâinea ori găleata şi să le ducă la gură sau să le pună la loc înapoi, zborul compact al graurilor din faţa golului ferestrei se spărgea brusc, în nori gălăgioşi de fum cenuşiu, se speriau chiar graurii care ocupaseră un loc agăţaţi cu câte un picior de colţurile cărămizilor.

Păsările își lărgeau în cercuri mari zborul în jurul clopotniței, dând drumul la o larmă asurzitoare de țipete ascuțite și picurând peste mulțimea de jos praf de cărămidă și var, precum și o ploaie deasă de boabe mici, albe și umede pe care orice pasăre le scapă din când în când, în zborul ei.

Mâna corpului întins și somnoros de pe podeaua de sus a clopotniței se retrăsese de mult dinspre pervaz, femeia-paracliser își luase prânzul adică, în momentul când *Viața Amărâtă* nemaiștiind ce să facă, se depărtase de clopotniță, lăsându-și în părăsire butucul-scaun și rătăcea în jurul casei parohiale mișcându-și trupul uriaș prin hățișul de dalii înalte cu flori albe, enorme, și printre stupii de albine, unde roiurile bâzâiau speriate și neliniștite de zarva de sus a graurilor și de mormăiala mulțimii masate în curtea bisericii.

Atunci, în a cincea zi după prânz a tăcerii femeii-paracliser din clopotniță, s-a încercat trezirea ei printr-un joc al violenței, dar nu prin barbarie.

Din trăsura lui galbenă, trasă de doi cai roibi trăpași, a coborât în fața bisericii Generalul Marosin cu pușca în mână.

Era îmbrăcat în costumul verde de vânătoare, deși n-avea de gând să pornească spre rațele sălbatice din Insula Cailor. A pășit cu picioarele lui înalte, îmbrăcate în cizme de campanie proaspăt lustruite, în curtea casei parohiale și după o întrebare scurtă – "Ce se întâmplă aici?" – aruncată spre daliile cu flori albe unde statura parohului burduhănos își clătina capul a neputință, generalul s-a îndreptat spre mulțimea strânsă în jurul clopotniței. Până să ajungă acolo a trebuit mai întâi să treacă și să calce cu grijă printre trupurile de turci, tătari și lipoveni bărboși, veniți și ei în curtea liniștii și așezați cu picioarele sub ei în colțurile și pe porțiunile de iarbă cele mai ferite, mult departe de grosul lumii. Parohul a înaintat și el greoi și gâfâind în urma generalului, scoțând suspinul lui adânc *"Of, viață amărâtă"* și, când a ajuns în fața mulțimii, cineva a împins sub el butucul-scaun, preotul

s-a aşezat închinându-se, aşteptând apoi cu ochii plecaţi şi cu mâinile groase atârnate pe lângă scaun *încercarea Generalului*.

Marosin a făcut semn mulţimii să se depărteze de clopotniţă.

N-a mai rămas pe o distanţă mare în jurul turnului decât parohul, aşezat pe butucul lui de salcie scorburoasă, Generalul Marosin în picioare şi alături de el, eu, Milionarul, care-mi scosesem pălăria de pai pentru a mă bucura de umbra răcoroasă pe care la acea oră o dădeau merii bătrâni ai parohiei. Cercetam cu privirea partea de sus a peretelui cojit al clopotniţei năpădită de grauri ca de nişte ciuperci vii, şi am observat că nu se mai vedea golul ferestrei din pricina perdelei sălbăticite a aripilor încăierate acolo.

Generalul s-a lăsat într-un genunchi şi mi-a întins puşca: – Milionarule, încarcă-mi-o.

Se răsfăţa ca în Insula Cailor, când amândoi eram mai tineri şi mai necuprinşi de mizeriile zilnice.

Am luat puşca, i-am controlat ţevile, luceau de curăţenie ca de obicei, mi-am vârât mâna în geanta generalului ce-i stătea agăţată de un umăr, am luat două cartuşe cu alice mici şi am încărcat arma.

Dar pe general l-a apucat dintr-o dată tusea seacă şi a întârziat să prindă în mâini puşca pe care i-o întinsesem. A început să ronţăie repede bomboane, mi-a întins şi mie o cutie să iau, aşa avea el credinţa că dacă şi Milionarul mănâncă, lângă el, bomboane, îi va trece lui, generalului, tusea mai repede. Ceea ce s-a şi întâmplat acolo, în faţa clopotniţei.

Generalul şi-a proptit mai bine genunchiul în pământ, a luat puşca din mâinile mele, a pus-o la ochi, sugându-şi buzele subţiri sub cuţitul dinţilor. A ţintit undeva sus, dar nu în grauri.

Două pocnete au trăznit în aer.

Graurii au ţâşnit în grămezi furioase şi frânte deasupra clopotniţei, dând drumul peste Metopolis la ţipătul lor subţire şi

sfâşiat, strângându-se apoi în stoluri repezi şi agresive, stând câteva clipe suspendaţi în zbor sub cer şi pierzându-se apoi în câteva clipe şi rostogolindu-se spre apusul dinspre Liziera Gutuilor.

S-au stârnit unul după altul, mai întâi lătratul câinilor şi glasurile cocoşilor, lăţindu-se treptat într-o mare de vaiete peste întregul Metopolis, apoi mugetul vacilor şi al bivolilor de prin văile dealurilor depărtate şi nechezatul cailor dinspre insulă, brusc peste ele au năvălit zbieretele din curţile improvizate ale circarilor, la urletul dulăilor ciobăneşti ai turmelor din preajma Cetăţii de Lână şi la mieunatul pisicilor metopolisiene, răspundeau răgetul leilor şi tigrilor ecuatoriali, plângeau maimuţele şi urangutanii pădurilor virgine, zbierau cămilele tropicale precum şi elefanţii văduviţi de junglele materne.

Cerul era senin şi gol şi primea din plin ţipetele vietăţilor stârnite ca într-un potop peste Metopolis.

Din câteva părţi ale orizontului, alte focuri de armă au răspuns celor două pocnete de puşcă ale generalului, erau rudele lui care-i răspundeau în momentele grave, când Marosin exceptând vânătoarea, folosea puşca pentru a-şi pune armatele neamurilor sale pe picior de veghe şi de alarmă.

În cercul mulţimii lărgit în jurul clopotniţei, tot ce era muiere bătrână a căzut în genunchi şi şi-au alăturat glasurile gâjâite şi plângăreţe la vuietul de mugete, nechezuri, răgete, lătraturi, la cântecele speriate de cocoşi şi la cotcodăcitul găinilor, la bătăile besmetice de aripi ale berzelor şi cocostârcilor ridicaţi deasupra bălţilor şi care se roteau deasupra fluviului amestecaţi cu vrăbiile, cu ciorile, cu lişiţele, cu bufniţele, cu fluierarii, cu pupezele, cu ciocănitorile şi cu ciocârliile. Voci omeneşti sparte plesneau deasupra apelor însoţite de lovituri de vâsle pocnite în coasta bărcilor, năvălind toate pe cerul Metopolis-ului şi ciocnindu-se cu propriile-i ecouri trezite dinspre Cetatea de Lână, Insula Cailor şi câmpia Dicomesiei.

Poate că acum a fost momentul când metopolisienii s-au gândit înspăimântaţi la sfârşitul care le pândea oraşul. Se poate ca acum ei să fi făcut legătura între lucrurile ce se întâmplau în *Metopolis*, aşa cum nu făcuseră până atunci. Oraşul era năruit pe dedesubt de dinamitele lui Glad, negoţul de ani năruia pe deasupra prin mâna Iepei-Roşii, a lui Bazacopol şi a lui Havaet; iar tăcerea femeii-paracliser din clopotniţă punea vârf la toate, însemnând stingerea fecundităţii, vremea bătrâneţii decrepite şi a pieirii.

Generalul a strigat scurt spre muierile bătrâne care căzuseră în genunchi şi care jeleau înspăimântate sau făceau mătănii în ţărână prin cercul larg şi sfărâmat al mulţimii din jurul clopotniţei:

– *Voi, ridicaţi-vă şi tăceţi!*

Femeile bătrâne s-au ridicat, printre ele se aflau multe dintre cele de curând predate şi cumpărate de Iapa-Roşie, de Bazacopol şi de Havaet. S-au ridicat, şi-au şters cu basmalele nişte lacrimi imaginare, plânsul lor fusese uscat şi din beregăţi tocite, şi-au pus palmele osoase peste pungile veştejite ale gurilor ştirbe şi au privit mai departe mute, cu ochii ficşi, spre turnul clopotniţei, aşa cum făceau toţi.

Dar toată larma şi vuietul care au cutremurat lumea şi-au urmat în zadar călătoria deasupra *Metopolis*-ului: femeia-paracliser nu s-a trezit, nu s-a mişcat.

Generalul Marosin şi-a aruncat puşca pe umăr, zicând poruncitor:

– *Nici un foc nu se mai trage.*

Apoi generalul a trecut la a doua şi la ultima sa încercare.

A strigat spre cercul mulţimii:

– *Strângeţi şi aduceţi aici Păcatele Lumii. S-ar putea ca femeia-paracliser să se mişte.*

Şi cu asta, generalul Marosin a părăsit curtea parohială, s-a urcat în trăsura lui galbenă cu cai roibi trăpaşi şi a pornit spre malul fluviului unde municipalitatea începuse ridicarea

podium-ului pentru ceremonia de 8 septembrie. Iapa-Roşie terminase acolo, pe cheltuiala ei, înălţarea şi împodobirea arcurilor maiestuoase de triumf din crengi de salcie şi plopi pe sub care, peste câteva zile, aveau să curgă convoaiele de Sfântă Mărie-Mică, în frunte cu arhiereul şi poate şi cu Filip-Lăscăreanu-Umilitul.

Prin plecarea sa din curtea parohială, Generalul lăsase să se înţeleagă că el renunţase la amănuntul femeii-paracliser şi că dăduse în seama mulţimii trezirea clopotniţei.

Dar de unde şi cum să strângi Păcatele Lumii?

Nu numai fiindcă, în zilele de tăcere a clopotelor, mesele de milă sau de veselie au fost puţine, *Păcatele Lumii* au părăsit trena lui *Viaţă Amărâtă* şi s-au răspândit care încotro prin *Metopolis.* Mai era o cauză a dizolvării rapide a convoiului şi încă una principală: *catacombele Generalului Glad.* De când au început să apară prăpăstiile şi gropile de sub oraş, *Păcatele Lumii* au fost atrase într-acolo, şi copiii care încă se mai scăpau pe ei, şi cei mai mari care aveau un gust mai dezvoltat pentru aventură şi mizerie. *Păcatele Lumii* deveniseră distracţia haimanalelor cu mustăţi, bărbi şi cuţite care-şi făcuseră culcuşuri şi se adunau în cete prin grotele Generalului Glad. De acolo porneau să dea lovituri prin gospodăriile oraşului în timpul nopţii. Când s-au apropiat serbările metopolisiene de toamnă şi au început să sosească negustorii străini de locuri cu mărfuri şi să-şi facă gherete, barăci, tarabe, adăposturi prin jurul Metopolis-ului, acolo unde aveau să se ţină bâlciurile de 8 septembrie, tot din hrubele lui Glad, cete de jefuitori şi pânditori, prin mijlocirea copiilor pe care-i foloseau drept cercetaşi, porneau să le atace pastramagiilor căruţele, brânzarilor putinele, podgorenilor coşurile cu struguri şi butiile cu vin şi must, stuparilor fagurii de miere, bostanagiilor cantalupii, cherhanagiilor doniţele cu icre şi sacii de plasă cu moruni uscaţi. Un dezmăţ al mâncării şi al băuturilor capturate prin hoţie şi jaf începuse în catacombe,

barcagiii îşi părăsiseră aproape cu toţii lotcile şi veniseră să ia parte la ospeţele de sub pământ, alături de toată adunătura, iar *Păcatele Lumii* mâncau şi ei pe săturate, furându-şi partea lor mică din proviziile hoţilor. O lume plină de noutate descoperiseră *Păcatele Lumii* acolo dedesubtul oraşului şi, nu numai că nu aveau de gând să se mai întoarcă în convoiul lui *Viaţă Amărâtă*, dar învăţaseră de la hoţii de vârstă matură, care le deveniseră dascăli, să-l înjure şi să-l blesteme pe paroh cu cuvintele cele mai urâte şi mai murdare. Că ar fi avut de toate *Păcatele Lumii* în hrubele lui Glad, departe de a fi adevărat. Li se rupseseră hainele sumare primite de la preot, îi năpădise insectele şi un fel de boli cu mâncărimi de piele mai scârboase decât scabia căprească şi râia, slăbiseră şi se clătinau pe picioare, le ieşise oasele prin piele şi li se rărise părul. Dar aveau dedesubtul *Metopolis*-ului ceea ce nu au văzut niciodată deasupra, sau dacă au văzut au fost feriţi să se apropie prea mult şi să guste din acel ceva pe care-l cunoşteau acum din plin.

Încercarea Generalului Glad de a goli hrubele şi catacombele de haimanalele mari şi mici, pripăşite cu zecile în ultimul timp, a fost aproape zadarnică. Îi scotea printr-o gaură a Metopolis-ului şi ei intrau pe alta, râzându-şi de Glad pe care-l strigau şi-l porecleau cu numele de: *Generalul Iepei şi al Lumânării de Marmoră Roşie.* Îşi făcuseră chiar rost de dinamită şi minau singuri stâncile subterane pentru a-şi croi ascunzişuri mai sigure şi forturi de apărare şi atac inexpugnabile. Folosind puzderia de copii din cohorta *Păcatelor Lumii*, noua populaţie subterană a *Metopolis*-ului pătrundea pretutindeni deasupra oraşului, printre stinghiile gardurilor, prin reţelele de sârmă ghimpată care apărau fermele, viile, padocurile de găini şi curci, pătrundeau chiar prin hornurile caselor şi pe sub paturile oamenilor. Le ştiau metopolisienilor toate mişcările, ce au în magazii, în lăzi şi în poduri, ce au în cămări şi în grajduri, cu cine stau la masă şi cu

cine fac dragoste. Populaţia de dedesubt afla şi spurca tot ce se întâmpla deasupra.

Asediul subteran se dovedea a fi teribil nu numai prin cuţite şi hoţii. "Dinamita Generalului Glad pare o nevinovăţie faţă de minarea morală şi de infecţia care iau oraşul şi-l asediază pe dedesubt, dacă dinamita lui Glad nu ar fi născut celelalte dinamite", – spusese delicatul Topometrist, la *Bodega Armeanului,* şi chiar în cursul aceleiaşi seri, pe când se întorcea acasă, a fost dezbrăcat la piele şi aruncat în curtea unei văduve turcoaice şi făcut de râsul lumii.

Mai mult, ca să-şi mărească batjocura faţă de metopolisieni şi de serbările lor de 8 septembrie, cei din catacombe au început serbările mai devreme, şi-au făcut în hrubele lor arcuri de triumf, au agăţat ghirlande de tavanele de stâncă şi au adus tarafuri de lăutari să le cânte, chelneri să le frigă pastramele şi cârnaţii, ba, au adus şi o parte dintre circari, pe care i-au pus să facă salturi acrobatice în faţa lor şi să-şi execute numerele din spectacol cu jocuri de maimuţe, cu clovni care scot ţâşnituri de apă din frunţi şi de la subţiorile mâinilor şi din genunchi.

Şi totuşi, parohul, din respect pentru sfatul Generalului Marosin, a încercat să strângă şi să aducă *Păcatele Lumii* în curtea parohială, sperând că prezenţa şi glasurile lor o vor trezi şi o vor emoţiona pe femeia-paracliser şi că ea are să coboare din clopotniţă. *Parohul şi-a amintit că dintre toate bunătăţile pe care le gustaseră la pomeni, Păcatele Lumii se dădeau în vânt după pâine caldă.* Pentru o bucată de pâine pufoasă şi caldă lăsau totul în părăsire, carnea, dulceţurile, fructele, chiar şi joaca. Când se aflau în convoi şi simţeau miros de pâine caldă pe undeva pe străzile *Metopolis*-ului, părăseau convoiul şi nu se mai întorceau, până nu găseau locul şi, drept dovadă că-l găsiseră, veneau înapoi mestecând pâine caldă.

Cuptoare mari de cărămidă se află în curtea parohială, rămase de la parohul dinainte, pe nume Popa Ion Picior-de-Ţap, care ţinuse şi un fel de brutărie a oraşului. Multe cuptoare s-au năruit cu timpul. *Viaţă Amărâtă* n-a mai păstrat decât unul, pentru gospodăria lui, din rest a făcut adăposturi pentru raţe, gâşte şi curci.

Prea mari pregătiri pentru a face pâine caldă nu-i trebuiau parohului. Mai în fiecare zi în cuptorul rămas se cocea pâine. Cât timp, din pricina penitenţei ei, femeia-paracliser a lipsit de la trebile gospodăriei parohiale, preotul a adus în curte câteva femei, care-i ţineau locul, erau multe de lucrat şi de ţinut în ordine. S-a făcut repede, focul în cuptor, covatele cu cocă au fost aduse şi în curând mirosul de pâine caldă s-a înălţat şi a aromit toate împrejurimile, ameţind nările oamenilor aflaţi pe străzile din apropiere.

Primele, au sosit fetele, din fostul convoi de Păcate ale Lumii. Nu erau multe, şi, câte erau, nu se duseseră, sau nu fuseseră primite de mulţimea bălţată şi deochiată care popula hrubele lui Glad. Printre aceste fete, una singură era a femeii-paracliser: Iudita.

La distanţe mari de timp unul de altul, au sosit băieţii cei mai mărunţei: David, Ionatan, Abimael, Ahaz şi Amoreu. Dintre aceştia unul singur era al femeii-paracliser: Amoreu, în vârst de şase ani.

Apoi, au sosit copiii mijlocii, dar nu toţi, numai câţiva: Samu: Arvadeu, Gherghesеu, Iov şi *Dedan. Al femeii-paracliser e1 unul singur:* Arvadeu, de nouă ani.

Dintre copiii mai mari, n-au venit decât doi: Moise-bâlbâit1 şi Absalom-cel veşnic nemulţumit. Nici unul dintre aceştia n. era al femeii-paracliser.

Alţii n-au mai venit.

Cu totul, s-au strâns 4 fete şi 12 băieţi.

Li s-a dat pâine caldă pe săturate, pe care au mâncat-o în picioare, lângă clopotniţă. Au început apoi să se joace şi larma vocilor lor umpluse de veselie curtea parohială. Oricine le putea auzi glasurile, chiar femeia-paracliser din turnul ei de penitenţă. Dar din partea ei n-a venit nici un semn de mişcare. O muiere bătrână a fost de părere ca *Păcatele Lumii*, venite în curte după mirosul de pâine caldă, să înceteze joaca şi să fie strânse în jurul clopotniţei şi să strige tare cu capetele în sus, spre femeia-paracliser: *"Mamă! Mamă!"*

Dar parohul a dat necăjit din cap: "Nu". El nu-i punea niciodată pe copii să facă lucruri pe care el le socotea vecine cu sila şi cu deşertăciunea. Şi i-a lăsat pe copii să se joace.

Mulţimea strânsă în jurul clopotniţei a început să plece din curte şi să se rărească. Se socotea că nimic nu mai era de aşteptat. În scurt timp, în curte nu mai erau decât copiii, parohul şi cu mine.

Se lăsase seara. Dar era o lumină puternică şi limpede, de început de septembrie, când poţi privi prin transparenţa frunzelor de copaci cerul şi norii apusului. Vorbeam cu parohul despre nu ştiu ce. Rămăsesem singuri, pe copii îi luaseră femeile de ajutor din curtea parohială şi i-au dus în casă să-i îmbăieze.

Într-un târziu, s-a auzit din vârful clopotniţei un fel de glas mormăit. Ne-am ridicat privirile într-acolo.

În golul ferestrei a apărut, mare şi lată cum era, femeia-paracliser. O bătea lumina clară a serii în faţă, ea şi-a întins braţele ca să-şi dezmorţească oasele de atâta somn, s-a lăsat pe spate, apoi în faţă, iar după aceea a deschis gura larg şi a căscat enorm de câteva ori, scoţând un fel de cântec gutural. Un fascicol orbitor al soarelui de seară umplea golul ferestrei, îi lumina puternic obrajii şi braţele femeii-paracliser până la ultima cută şi atunci am observat că-i crescuse un fel de păr pe la

bărbie şi pe la fălci şi că faţa-i este toată plină de zbârcituri adânci, la ochi avea pungi mari şi umflate iar la gât şi la braţe începuse să-i atârne pieile.

Apoi femeia-paracliser s-a înclinat peste pervaz, a privit în jos şi zărindu-ne, a strigat tare:

– Cât e ceasul, părinte?

– Şapte şi jumătate – i-a răspuns parohul.

– Trebuie să bat clopotele – a zis femeia-paracliser şi s-a depărtat de golul ferestrei.

I-am văzut apoi trupul mare, săltând în sus şi coborând în dansul acela sonor şi asurzitor al clopotelor care porniseră să bată repede, sălbatic, inundând depărtările oraşului cu ecouri prelungi, ecourile se izbeau între ele sfărâmându-se în alte ecouri care piereau în altele proaspete şi din ce în ce mai violente.

Metopolis-ul a răspuns bătăilor de clopot din toate părţile:

Focuri de armă au ciuruit aerul, cimpoaiele au început să-şi deşarte foalele, tarafurile de lăutari au pornit să cânte în toate cartierele, sirenele flotei comerciale a lui Aziz-Creştinatul şi a Iepei-Roşii au început să ţipe de-a lungul fluviului, chiote omeneşti pe toate glasurile au invadat străzile, tobele băteau, muzici de alămuri s-au stârnit dinspre cazărmile regimentelor.

Începeau serbările metopolisiene.

11. VEŞTI NOI ÎN PAVILIONUL GENERALULUI

DISPARIŢIA LUI HAVAET. INDISCREŢII ASUPRA SERBĂRILOR METOPOLISIENE. GENERALUL MAROSIN CADE BOLNAV. TEMERILE SALE ASUPRA SOARTEI FOARTE BĂTRÂNULUI FILIP-LĂSCĂREANU-UMILITUL, SOSIT DIN STRĂINĂTATE ÎN DICOMESIA

Am mai avut în seara aceea, după ce a fost trezită din somnul ei femeia-paracliser, un drum de făcut la ferma Generalului Marosin.

După ce trăsese cele două focuri de puşcă lângă clopotniţă, generalul îmi spusese scurt şi repede;

– *Vino în seara asta la Pavilionul meu. Havaet a dispărut din Metopolis.*

Vestea nu mi se păruse îngrijorătoare. Havaet apărea şi dispărea des, ca şi Bazacopol. Nu vedeam de ce ar sta pe loc un om de afaceri sau numai iluzionat că face afaceri. În plus, Havaet era un om tânăr. Cel mai tânăr dintre cei care ieşiseră în prim plan în *Metopolis*, în ultimul timp. Nemaivorbind că el locuia în *Mavrocordat,* avea acolo o tânără soţie, pe *Caliope-Geaygé* care, după câte se spunea, îl răsfăţa, îl adora chiar, îi răbda infidelităţile de ori ce fel. Îi suporta absenţele, îl aştepta cu lunile şi-l primea cu aceeaşi neclătinată dragoste. "Penelopa n-a făcut mai mult pentru Ulysse" – a spus odată, la *Bodega Armeanului* mai vârstnicul prieten al lui Havaet, Bazacopol.

Havaet nu este un om uşor de pătruns. Înclini foarte repede să crezi că are o reducţie de gândire din pricina replicilor sale fixe ("exact", "de acord", "mă rog") prin întârzierile cu care dă

un răspuns sau prin opacitatea cu care pare să înregistreze ideile şi cuvintele altora. Face figura unui laş: aflat în faţa a doi oameni care se ciocnesc într-o conversaţie, el dă pe rând un fel de dreptate amândurora sau ezită să se dea de partea unuia dintre ei. În toate, prin felul cum se poartă, el nu caută decât să câştige timp. Părând că întârzie, el nu tergiversează lucrurile, o ia înainte. Tace sau nu-şi declară pe faţă opţiunile, pentru a-i lăsa pe ceilalţi să se dea în vileag, pentru a-i cântări mai bine şi a şti în ce punct să-i atace. Având o imagine cât mai exactă a oamenilor şi a lucrurilor, ştie apoi să-şi asigure un loc cât mai în faţă. Docilitatea lui banală şi ştearsă ascunde un spirit setos de dominaţie.

Se spune – şi poate nu-i lipsită de adevăr afirmaţia – că Havaet, aflat la vârsta adolescenţei, ar fi fost îndepărtat din liceul de la *Mavrocordat* de un consiliu profesoral dublat de o comisie medicală, pe motiv că ar fi "idiot". Dar o dovadă că hotărârea consiliului şi a medicilor a fost pripită şi în necunoştinţă de cauză stă realitatea că un om ca Bazacopol, plin de mobilitate, cu simţ ascuţit al neprevăzutului şi al pericolelor riscului în afaceri, l-a ales pe Havaet drept asociat şi asta aproape imediat după nefericita întâmplare, când Havaet n-avea mai mult de cincisprezece ani. Dacă l-a ales încă de la această vârstă înseamna că l-a considerat pe cât de matur în judecată, pe atât de abil în a dejuca judecata altora. (E drept, în calculele lui Bazacopol intra şi faptul că tatăl lui Havaet, un negustor de piei din *Cetatea de Lână*, era foarte bogat şi gira cu averea lui partea de afaceri din combinaţiile cu Bazacopol.) Havaet a fost socotit idiot dintr-o eroare, el lucrează mai totdeauna cu conglomerate de aparenţe în felul în care-şi recomandă persoana şi capacităţile, îşi anulează prezenţa şi expresia pentru a da iluzia celorlalţi că sunt singurii posesori de chei în faţa unei situaţii sau alteia.

N-a ezitat să-şi înscrie prin acte la tribunal porecla de *Havaet* drept nume, fiind considerat iarăşi idiot, când, de fapt, el ştia precis ce face. Un astfel de nume deconcerta, îl scotea, în

particular, din condiția lui anterioară și, în general, din corul numelor banale românești terminate în "escu" și "eanu" etc. Și-i dădea un plus de exotism, care i se părea modern și necesar în noile afaceri care treceau dincolo de granițele unei singure țări. În definitiv, câți știu că *Havaet* înseamnă un fel de bacșiș turcesc, autorizat cândva de stăpânirea otomană în administrația Principatelor Române? Câțiva specialiști de istorie medievistă. Și alți câțiva care au memorat cuvântul din întâmplare. Pronunțați numele *Havaet* într-o adunare plină de Ionești și Popești, într-un oraș, să zicem, București, ori într-o gară daneză plină de Hanseni, Johanseni și Larseni, sau pe puntea unui vapor grecesc înțesată de Papadopoli, Ponticopoli, Lichiardopoli: "A venit domnul Havaet", "Acesta e domnul Havaet" – și veți vedea efectul. Nu numai în literatură contează foarte mult numele alese pentru personajele unui roman, unei nuvele sau unei piese de teatru. De ce în viață, unde lucrurile și oamenii sunt imprevizibili până la a friza inestetica ultimă, să nu fii prudent și să ai în chiar numele pe care-l porți un semnal și un avertisment pentru ceilalți că nu ești un fitecine ci un purtător de destin ales? La drept vorbind, oamenii par a fi în totalitatea lor – în afară de evrei, poate, și de scriitorii care folosesc pseudonime – fataliști în ceea ce privește numele: îl poartă pe cel pe care-l primesc de la familie și nu-l schimbă niciodată. Cine știe, Havaet a dovedit și prin gestul lui asupra numelui că sfidează fatalitatea și că nu e dispus să i se supună atât de ușor.

Eu însumi am urmat liceul în *Mavrocordat*. Un liceu dificil, cu profesori docți, rigizi, îmbâcsiți de latină și greacă veche, cu pasiune pentru istoria romană și mai ales cu patimă secretă pentru istoria bizantină. Fiindcă această istorie bizantină constituie prelungirea cu câtăva vreme a gloriei imperiului latin al Cezarilor și Auguștilor în Imperiul Roman de Răsărit coagulat în jurul Bizanțului și condus de Basilei, imperiu în care a continuat să intre și partea noastră de țară ce cuprinde locurile dintre fluviu și

mare, unde se află *Metopolis*-ul, precum şi zona actualului *Mavrocordat* (după unii, chiar câmpia *Dicomesiei*, afirmaţie riscantă). M-am ciocnit de fixaţiile acestui mediu liceal cu obsesii bizantine şi dacă am trecut cu bine prin el nu înseamnă că m-am afiliat lui, după cum nu înseamnă că l-am învins.

Havaet era mai tânăr ca mine, dar sosise la acel liceu înaintea mea, ca şi cum ar fi vrut să dovedească încă de la acea fragedă vârstă că el, deşi cu mai puţini ani şi mai în urmă, este deasupra şi înaintea chiar a acelora mai vârstnici decât el. Într-adevăr, a fost luat drept bărbat şi om matur de foarte timpuriu. Deşi, dacă priveşti şi azi la el, când are peste treizeci şi cinci de ani, te izbesc trăsăturile lui infantile, e firav şi în ciuda staturii înalte şi subţiri, pe undeva pare neterminat. Dar şi aici aparenţele pot fi acelea care amăgesc.Când eu ajunsesem pe la jumătatea liceului, el nu mai era. Deşi nu-l terminase, fiind eliminat ca idiot, a apărut curând cu numele pe o firmă impunătoare alături de numele cunoscutului şi temutului Bazacopol, şi asta chiar într-o clădire aflată nu departe de liceu. Unul dintre medicii care-şi dăduse avizul la eliminare i-a devenit repede medic personal şi supus până la adoraţie. Havaet n-a contestat niciodată hotărârea liceului. Idiot nu înseamnă a fi cretin sau cu capul în sac. Şi apoi, liceul fiind cunoscut prin închistarea lui, Havaet apărea mai puţin ca o victimă, mai mult ca un opozant intransigent. Este un joc posibil şi pe planul mare al istoriei, nu numai în limitele micilor biografii particulare. A fost sau n-a fost conştient de acest rol sau de acest joc, nu se ştie, cert este, chiar dacă rolul i l-a acordat şi i l-a consfinţit imaginaţia generoasă a altora, el i-a folosit din plin roadele. Încă din prima sa tinereţe, Havaet, din pricina întâmplării din liceu, interpretată de majoritatea oamenilor net în favoarea lui, a fost socotit ca având o minte emancipată şi un caracter bărbătesc imbatabil. Asta contează foarte mult pentru un tânăr care începe să intre în viaţă. Rămân la credinţa că nu numai determinant, ci frumos este când intri în viaţă pe porţi deschise

şi cu credit larg, că de ieşit ştim aproape cu toţii cât de nenorocit se iese. Şi Havaet a intrat foarte de timpuriu în viaţă. Lucru care se vede şi azi, nu puţini cred că are mereu ceva necopt în el. Dar dacă acest ceva *necopt* este tocmai *fermentul* ? Figura lui de copil sperie prin inocenţă. Aerul perpetuu de mirare blândă şi dulce de pe faţa lui e mărit şi subliniat de ochelarii cu lentile mari şi rotunde şi cu rame subţiri din sârmă argintie delicată. Pe obraji nu prea îi creşte păr, de aceea e mereu proaspăt ras, justificând că se poartă după moda în curs a *obrazului neted*. Totuşi, natura l-a compensat, sub mica falcă de jos, atât de infantilă prin contur, îi creşte un fel de barbă blondă şi pufoasă, ceea ce l-a determinat s-o cultive, a lăsat-o să se desfoaie în voie, a despărţit-o în două, a numit-o *coleretă bicornă*, şi în mijlocul ei îşi sprijină meditativ din când în când măciulia de sidef a unui baston viguros de care nu se desparte niciodată.

Nu faptul că mergeam spre fermă şi că Generalul Marosin mă chemase pentru ce mă chemase, mă făcea să mă gândesc insistent la Havaet. Cuvintele generalului, "Havaet a dispărut" – le-am socotit când au fost spuse în curtea parohială şi le socotesc şi acum lipsite de importanţă şi cuprinse de o falsă alarmă. *"Havaet n-a dispărut. S-a făcut nevăzut ca să apară mai bine"* – aş fi putut replica.

Altceva mi-a îndreptat brusc gândurile spre Havaet. Plecând dinspre casa parohială, ca să ajung la ferma generalului, trebuia să străbat aproape jumătate din *Metopolis*. Şi toată această jumătate – probabil şi cealaltă – era împânzită de afişe mari lipite pe garduri şi pe clădiri şi de o puzderie de foi volante care anunţau un mare spectacol teatral ce va fi dat în seara zilei de 8 septembrie, pe malul fluviului, în aer liber. Spectacolul se chema "O feerie bizantină"şi avea scopul să încoroneze serbările metopolisiene de toamnă.

S-ar zice, cunoscuta obsesie a metopolisienilor (ca şi a mavrocordaţilor, deloc a dicomesienilor) de a se socoti urmaşii Bizanţului Imperial. Prin acest spectacol îşi mărturiseau gustul şi plăcerea ca într-una din marile sărbători ale oraşului să le fie evocaţi, la modul spumos al divertismentului, înaintaşii.

Dar nu ăsta era lucrul care mă intriga.

Municipalitatea a cheltuit mulţi bani şi multă bătaie de cap cu pregătirea acestui spectacol. Dar în ciuda cheltuielilor, cu două sau trei luni în urmă, renunţase la el, proiectul fusese abandonat: "Nu ne mai trebuie, să se ducă la dracu".

Havaet avusese rolul său în toată această încurcată poveste. Nu un rol rău. Unul bun, s-ar zice. Că rolul s-a dovedit a fi până la urmă bun, iată, spectacolul va avea loc.

În colocviile prelungite şi foarte agitate cu stimatul dramaturg care scrisese textul piesei "O feerie bizantină" municipalitatea se bazase pe Havaet şi pe competenţa sa intelectuală pentru a obţine un text cât mai aproape de gustul, înţelegerea şi orgoliul local al metopolisienilor. Dramaturgul era un scriitor dificil, nu voia să schimbe o iotă din text. "Decât să schimb ceva, mai bine mă împuşc". Havaet, omul municipalităţii, a replicat: "Exact". Ar fi trebuit să zică invers, "schimbaţi textul aici, şi aici, precum şi dincolo" etc. etc. Dar el a zis "exact " şi "de acord". Dramaturgul n-a înţeles cursa, iar municipalitatea n-a sesizat tactica lui Havaet de a câştiga timp. Dramaturgul a mărturisit sincer că el n-a scris piesa cu gândul expres de a fi reprezentată la serbările metopolisiene. O are în cartoane de mult. Teatrele bucureştene au ezitat s-o joace, considerând-o fastuoasă ca montare, prea costisitoare, mai costisitoare poate decât o piesă shakespeariană. Enorm de multe personaje. Aproape fiecare personaj în dublet caracterologic bizantin; aşa că, pentru fiecare rol era nevoie de câte doi actori (uneori chiar trei) îmbrăcaţi şi machiaţi la fel, pentru a face intriga şi deznodământul mai drăceşti şi mai imprevizibile. Costume de epocă scânteietoare şi foarte

încărcate, de negăsit în recuzita de depozit a teatrelor; costumele cereau sume mari pentru a fi confecţionate, croitori de lux pentru a le executa tăietura şi maiştri experţi pentru a le concepe. O asemenea piesă ieşea din obişnuinţa teatrelor şi în ceea ce priveşte scenografia. Necesita scene suprapuse, nişe secrete, încăperi care se scufundă şi se înalţă; personajele ieşeau de peste tot, din trapa suflerului, de sub mantia călugărilor şi de sub baldachinele camerelor nupţiale, din vitraliile multicolore ale ferestrelor, din coşurile şi lăzile cu bogăţii aduse în dar împăraţilor de convoaiele de supuşi. Dar nu era vorba numai de personaje. În piesă intrau şi ieşeau armate. Luau parte la acţiune fluviile şi marea. Bosforul însuşi, în înţelesul lui bizantin de *Corn de Aur* în care se vărsau bogăţiile pământului, apărea în scenă şi acostau la ţărmurile lui corăbiile lumii din imperiile vremii, prietene sau barbare, cu tot ce avea lumea pe atunci mai pestriţ, mai izbitor şi mai orgolios. Regia de teatru era perplexă în faţa mânuirii unui astfel de spectacol, care avea nevoie nu numai de zeci de actori (de fapt de sute, dacă socotim corpurile corale şi de dansatori virtuozi, figuraţia enormă, de toată mâna, de la fiii, verii şi cumnaţii împărăteşti până la mulţimile de mahalagii în trenţe din Periferia Sfântul Mamas); era nevoie şi de montări fonice foarte complicate şi savante, în spatele scenei, sub scenă, deasupra scenei şi cu mari variaţii în desfăşurarea rapidă a tablourilor de la un grup de replici la altul, într-un ritm şi o schimbare nebunească pentru ca efectul să fie cel scontat. Spectrele romane apăreau fie sub forma petelor de umbră, fie sub forma coloanelor de lumină şi încredinţau în continuu mesaje bizantinilor care şi ei înşişi, mereu ameninţaţi de pericole şi ameninţând la rândul lor pe alţii, erau când văzuţi, când nevăzuţi, le apărea când numai sabia vitează şi demnă în semn de "mai bine moartea", când numai palmele împreunate în semn de "iertare, stăpâne, am greşit, sabia nu era pentru tine". Nemaivorbind de decoruri: exterioare şi interioare de palate imperiale bizantine de un lux şi un fast orbitor, înecate

în străluciri de aur, argint şi purpură, grădini suspendate prin care treceau, coborând şi urcând, cortegiile împărăteselor care mergeau spre Magnaurul cu băi de marmoră colorate fantastic în motive florale şi animaliere. Etc. Etc.

Dramaturgul mărturisise municipalităţii din *Metopolis* că este gata – aşa cum fusese gata şi în faţa teatrelor bucureştene care nu i-au jucat piesa – să reducă din pretenţia costumelor, a montării, a scenografiei, chiar să sacrifice prezenţa unui personaj sau altuia, a unui cor întreg. "Exact" – spusese din nou Havaet, mângâindu-şi colereta bicornă şi desfăcând-o atent în două părţi distincte pentru a-şi sprijini în ele măciulia de sidef a nedespărţitului său baston. "Exact, ce, domnule?" – s-a enervat brusc dramaturgul, fixându-l furios pe Havaet şi răscolindu-i colereta cu nişte priviri neiertătoare. "Exact. Reducerea montării. A costumelor. A unui personaj. A unui cor. După cum spuneţi. De acord", – a zis Havaet fără să-şi piardă cumpătul. Dramaturgul a continuat mai furios, fără să mai privească la Havaet şi la colereta lui: "Dar să-mi cereţi mie să modific în aşa fel textul încât să distrug structura piesei? Nu admit! Mai bine mă împuşc. La revedere".

Şi dramaturgul a trântit uşa municipalităţii.

În definitiv, ce-i cerea municipalitatea scriitorului?

În primul rând, trebuie spus că acela care a aflat mai întâi de existenţa unei astfel de piese a fost Havaet. El a atras atenţia municipalităţii asupra ei că ar fi potrivită pentru serbările metopolisiene. El a primit mandat de la municipalitate să trateze şi la modul intim cu scriitorul, nu numai în colocviile deschise din clădirea municipalităţii. Tot el l-a susţinut pe dramaturg în condiţiile lui extreme, după cum a susţinut în acelaşi timp şi condiţiile totale ale municipalităţii în ceea ce priveşte modificările piesei în sensul metopolisian al cuvântului. Cum avea să iasă Havaet, de aici, nimeni nu mai credea că mai e în stare.

Municipalitatea era scârbită. Dezolată. A contramandat spectacolul. A renunţat la sumele investite deja pentru costume,

pentru plata croitorilor şi a maiştrilor de concepţie, la banii avansaţi pentru montare, regie, pentru achiziţia în exclusivitate a piesei, precum şi la sumele grase cheltuite pentru acontarea unora dintre cei mai populari actori bucureşreni care acceptaseră, uimiţi de atâta dărnicie, oferta de a juca în aer liber pe scena necunoscută şi improvizată a *Metopolis*-ului. Municipalitatea nu se afla deloc încurcată în finanţele ei din pricina sumelor mari azvârlite şi cheltuite în jurul piesei. Fondul era din donaţii. În primul rând, din donaţiile destul de substanţiale subscrise anual de mereu absentul din ţară şi nevăzutul Filip-Lăscăreanu-Umilitul, care stipendia, în acelaşi mod, de departe, şi liceul din *Mavrocordat*, şi câteva aşezări dicomesiene care îl venerau. Apoi, fondul pentru punerea în scenă a piesei era hrănit din sume speciale depuse pentru serbările metopolisiene de Generalul Marosin, Generalul Glad, Iapa-Roşie, Aziz-Creştinatul, precum şi de câţiva negustori foarte avuţi din *Cetatea de Lână*. Chiar Aram Telguran din *Mavrocordat*, folosind prilejul unei astfel de donaţii ocazionale pentru serbările din *Metopolis*, îşi satisfăcea nostalgia de a fi, într-un fel simbolic şi negustoreşte frumos, alături de fosta lui iubită Iapa-Roşie.

Dar dezolarea municipalităţii rămânea. Nu se aşteptase ca Havaet să procedeze cum a procedat şi să facă un joc dublu. Iar în ceea ce priveşte felul dramaturgului de a se purta, municipalitatea nu înţelegea aproape nimic: avusese credinţa că din moment ce oraşul face atâtea cheltuieli exorbitante pentru piesă, chestiunea modificării textului în sensul metopolisian al cuvântului nu e decât un fleac.

Pe de altă parte, dramaturgul s-a simţit ofensat de moarte. Se lăsase prins în jocul municipalităţii fără să fi ştiut că i se întinsese o cursă. Pusese la dispoziţie piesa, fără drept de a o reprezenta în premieră în alt loc decât în *Metopolis*. Îşi riscase numele şi reputaţia de scriitor ca să convingă actori de marcă, regizori, scenografi, pictori, decoratori, specialişti de sunet şi lumină,

corpuri de corişti şi dansatori şi să-i facă pe toţi aceştia să primească ofertele metopolisiene de contract – şi dintr-o dată totul era torpilat printr-o singură lovitură: i se cerea nimicirea piesei prin modificări de neacceptat. Ce altceva decât nimicirea piesei i se sugerase de către municipalitate? Havaet susţinuse în convorbirile intime, prin propoziţiile lui scurte, eliptice, că n-ar fi vorba chiar de nimicire. "Depinde. Cum priveşti lucrurile. Dar. Nu e." Şi cu încetul îi picurase dramaturgului ideea că municipalitatea îi solicitase nişte lucruri de amănunt, care foloseau deopotrivă succesului piesei, cât şi unei curtoazii minime faţă de publicul metopolisian. "Atât. Exact atât". *Nu-i ceruse să schimbe din piesă un împărat sau o împărăteasă şi să-i facă metopolisieni. I se ceruse un singur lucru. În piesă există un general. Să fie făcut de origine metopolisiană. Atât.* Iar lucrul acesta mic şi simplu să se facă simţit pe întreg parcursul piesei. "Ştiţi – adăogase complice Havaet către dramaturg – ştiţi, metopolisienii au o slăbiciune pentru generali. Nu pentru împăraţi. Atât. Generalul. El să fie. Puţin. Modificat. Atât". "Încolo, nimic" – picurase în continuare Havaet, dar de data asta într-unul din colocviile de la municipalitate – "Încolo, nimic. Decât ce-aţi spus dumneavoastră. Aveţi multe coruri. De acord. Reduceţi. Câte vreţi. Nu vreţi? De acord. Dacă nu vreţi. Mai adăugaţi. Un cor. De aurari. Şi aurărese metopolisiene. Şi unul de meşteri. Cioplitori. De metope. Din marmoră roşie. Tot cor. De metopolisieni. Încolo? Fleacuri. Ceva. Pentru dicomesieni. Tot un cor. Unul singur. Vin şi dicomesienii. De 8 septembrie. Şi cei din *Cetatea de Lână*. Vin. Ceva şi. Pentru ei. În piesă. Dar nu uitaţi. În primul rând. Generalul. Modificat."

Dramaturgul a izbit cu pumnul în masă: "Cum? Să modific generalul? Extraordinar! A, va să zică nu vreţi să modific un împărat sau o împărăteasă! Cine vă aude şi nu-mi cunoaşte piesa vă poate lua drept modeşti şi timizi. Iar pe mine un catâr care stă cu dinţii înfipţi în ieslea goală! Dar, domnilor, ştiţi ce înseamnă

în feeria mea bizantină acel general pe care cu modestie şi timiditate îmi cereţi să-l modific da capo al fine şi să-l fac metopolisian? E personajul principal! E acela care duce toată piesa în spinare! În jurul lui se învârteşte toată acţiunea, în jurul lui se ţes intrigile şi gravitează toate personajele. El aleargă şi croieşte noi fruntarii pentru a prelungi în Orient gloria Imperiului Latin căzut prin sine şi prin invazia barbarilor. El aleargă de la fruntarii spre Constantinopole, capitala imperiului, pentru a nimici luptele idioate şi sângeroase pentru tron, el este ţinta curtezanelor din care cinzeci la sută poartă mască de spioane, el este lovit de dublul tăiş al conflictelor de cult dintre călugării iconoclaşti şi călugării iconoduli. Şi aşa mai departe, domnilor! Ce-i aia, domnilor, să-l fac metopolisian pe general? Şi să vâr peste tot metopolisieni etc. etc.? Să mut *Metopolis*-ul în Bizanţ pentru a-i face rost de un general pe care-l doriţi, sau invers, să mut Bizanţul în *Metopolis* pentru a-l umple de metopolisieni? Nu vă daţi seama ce-mi cereţi? Îmi jigniţi talentul şi cultura. Aşa fiind, mă îndrept pe picioare şi termin totul cu o glumă pe care vă rog s-o luaţi drept glumă amicală şi de uşurare, am dreptul măcar la atât: Îmi cereţi prea multe, să mut şi Bizanţul, şi Metopolis-ul, şi generalul, să mut mările şi imperiile de la locul lor, să le amestec şi să fac din toate astea o municipalitate desăvârşită! Dar mă întorc, îmi retrag gluma şi zic: Nu pot! Nu pot să modific generalul. Nimic nu modific. Nimic nu adaug. Eu nu fac literatură de eunuc! La re-ve-de-re! E-xact".

Şi dramaturgul a trântit uşa municipalităţii. A fost asta a doua oară.

Şi totuşi Havaet a insistat. Mai întâi pe lângă municipalitate. Susţinând, spre uimirea tuturor funcţionarilor municipali, că dramaturgul ar fi de acord să facă ce e de făcut şi să schimbe ce i se ceruse. N-a fost crezut. Şi n-avea cum să mai fie crezut. Dar Havaet a adus argumentul forte. A cerut municipalităţii să compare suma avansată dramaturgului cu celelalte sume cheltuite

pentru montare, actori, regie, costume, decoruri, dansatori. Într-adevăr, suma dramaturgului, infimă. Mizerie. Şi Havaet a lăsat să se înţeleagă: ca şi în facerea lumii, în teatru mai întâi este şi a fost cuvântul. Şi Havaet a încheiat şi el cu o glumă pentru municipalitate: plătiţi cu asemenea sume e de mirare că dramaturgii ne se sinucid in corpore.

Municipalitatea a rămas uimită în faţa spuselor lui Havaet. La această întoarcere abilă a tacticii nu se gândise. Şi a acceptat sugestia. Suma pentru dramaturg trebuia simţitor mărită. Havaet a plecat din nou spre dramaturg şi i-a oferit ceea ce nu i se oferise la început.

Municipalitatea l-a întrebat, la întoarcere, pe Havaet ce a răspuns dramaturgul.

Havaet: *"Dramaturgul. A zis: <Vrăjitorilor!> Atât".*

Acestea sunt lucrurile pe care le aflasem cu două-trei luni în urmă despre tratativele dintre municipalitate şi Havaet pe de o parte şi dramaturg pe de alta, fără să-mi dau seama însă ce putea însemna *"Vrăjitorilor"*.

Şi iată că afişele şi foile volante umpleau străzile *Metopolis*-ului anunţând că spectacolul va avea loc pe malul fluviului în aer liber, în seara de 8 septembrie.

Simpla citire a unui afiş dovedea că, prin Havaet, municipalitatea obţinuse ceea ce dorise, se vedea limpede că dramaturgul operase modificările în sensul metopolisian al cuvântului:

O FEERIE BIZANTINĂ

Acţiunea piesei începe în *Palatul Bizantin al Erotocraţiei* (Amorului) din Constantinopole, capitala Imperiului Roman de Răsărit. Acţiunea se mută apoi pe rând pe ţărmul Bosforului, în amfiteatrele Hipodromului de jocuri şi alergări şi apoi în Marea Sală de Ceremonii a Palatului Sacru al Imperiului Bizantin; şi din

nou în Palatul Erotocrației. Fast. Aur. Diamante. Purpură. Atmosferă de vis. Confuzie. Lume cu două fețe și cu o inimă mare.

Personajele
(în ordinea intrării în scenă)

Crainicul vesel
Crainicul prăpăstios
Teodor Prodromul – poet sărac, trențăros, cu idei joase și veninoase
Teodor Prodromul – poet bogat, nobiliar, cu idei înalte
Cronicarul Procopios din Cesarea – lăudător al domniei lui Iustinian și Teodorei
Cronicarul Procopios din Cesarea – bârfitor al domniei lui Iustinian și Teodorei
Un prelat bizantin – care nu vrea unirea cu Apusul
Un prelat catolic – care vrea unirea cu Constantinopole, dacă bizantinul renunță la condițiile sale
Cavalerul german – și corăbiile sale
Cavalerul britanic – și corăbiile sale
Cavalerul francez – și corăbiile sale
Un General Bizantin – de origine metopolisiană
Theodocta – soția generalului
Theodocta – amanta generalului
Theodocta – spioana Seldeucizilor, vrăjmași ai Bizanțului care vor aduce pieirea imperiului
Un Turc Seldeucid – în grațiile celor trei Theodocte
Zeul Amorului și al Prevestirilor
Foarte multe curtezane – Cor de femei frumoase și corp de balet cu dansatoare virtuoaze
Un curier de la fruntarii
O căpetenie barbară care cere iertare și trece de partea Bizanțului

Micul Duce de Ravenna

Capelanul Pistruiat de la Basilica San Vitale din Ravenna – aducând în dar portretele lui Iustinian şi Teodorei, ţesute în mătase de culoarea purpurei

Negustorul Veneţian

Negustorul Genovez

Negustorul din Trebizonda

Un bulgar bogomil

Un păstor valah de prin părţile *Cetăţii de Lână* de azi

Capete de cai dicomesieni – prevestitori de pericole la graniţele imperiului de la nord-vestul Pontului Euxin

Alt curier de la fruntarii

Voci romane cu făclii

Luptători cu lancea

Luptători pe turnuri

Luptători pe nave

Gladiatori

Alte voci romane

Mai mulţi Împăraţi şi Împărătese Bizantine – oficiază victoria

O solie de metopolisieni – care primeşte din mâinile Basileilor însemnele împărăteşti pentru o cetate de pază la porţile de nord-vest ale Pontului Euxin

O sută de eunuci – în suita unei împărătese nevăzute – Cor de soprani şi altişti

Seldeucizi prinşi

Cortegiul Călăilor – Cor de başi şi başi baritoni

Un mare dregător de la Palatul Sacru al Basileilor

Aurari metopolisieni şi aurărese metopolisiene – Cor Mixt

Meşteri cioplitori metopolisieni – cu ofrande de metope din marmoră roşie pentru monumentele de laudă ale Bizanţului – Cor

Înaltul Îngrijitor al Lumânărilor de la Catedrala Sfânta Sofia din Constantinopole

Stareţii celor 25 de Mănăstiri de pe Muntele Athos – Cor în exclusivitate masculin

O sută de Călugări Iconoclaşti trecând pe lângă *O sută de Călugăriţe Iconodule*

Înaltul Trimis Bizantin – în mai multe imperii prietene şi barbare pentru a aduce într-o corabie de aur pe cele mai frumoase zece fete în vederea alegerii unei soţii pentru un tânăr de 14 ani – fiu şi urmaş al unui împărat glorios bizantin de 70 de ani. Printre fete, *o tânără metopolisiană.*

Cortegiul Mâncăilor din Periferia constantinopoletană Sfântul Mamas – Cor pe toate vocile

Lybistros – tânăr îndrăgostit, rege al Lybandrosului

Klytobos – cavaler bizantin nefericit ca şi Lybistros, în căutarea iubitei dispărute pe un cal alb

Rhodomneea – iubita lui Lybistros

Rhodomneea – sora Rhodomneei, viitoarea soţie a lui Klytobos.

*
* *

Când am intrat pe poarta dinspre oraş a fermei Generalului Marosin, am zărit pe o alee depărtată, flancată de trandafiri albi urcători, automobilul lui Bazacopol părăsind în viteză ferma şi îndepărtându-se pe poarta dinspre fluviu. Probabil, dispariţia lui Havaet în ajunul serbărilor metopolisiene îl neliniştise mai întâi pe Bazacopol şi mai apoi pe Marosin. Dar ştie cineva când a dispărut Havaet? Personal nu-l mai zărisem de vreo două luni, poate mai mult. În mod obişnuit nu-l vedeam cu lunile, fie că se afla în Metopolis, fie că era dispărut. Havaet era un filozof peripatetic, cu toată dificultatea lui în vorbire avea pasiune pentru conversaţia savantă făcută pe picioare. De câteva ori încercase să-mi câştige bunăvoinţa însoţindu-mă pe străzile *Metopolis*-ului,

pentru a-şi expune teoriile, visa să facă un falanster pentru bătrânele cu ceva avere şi fără urmaşi pe care le cumpărase împreună cu Bazacopol, strecurându-mi în acelaşi timp picătură cu picătură păreri calomnioase bine puse la punct asupra felului cum lucrează în negoţul de ani Iapa-Roşie. Nu l-am ascultat prea bine. O dată s-a urcat cu impertinenţă calmă în drezina mea, plecam de la bodega Armeanului, şi cu greu am reuşit să-l depun la ieşirea din oraş şi să mă descotorosesc de el, folosindu-mă de bietul Topometrist căruia i l-am dat în grijă. Altădată m-am trezit cu Havaet pe platoul meu dintre dealuri, venise pe jos cale lungă de câţiva kilometri până la *Casa de Marmoră*. L-am întrebat ce vrea şi mi-a răspuns că a venit pur şi simplu să-mi prezinte omagiile sale. L-am expediat repede, ducându-l cu drezina înapoi spre oraş.

Memoria mea a înregistrat cu neplăcere şi cu alarmă vizita neanunţată a lui Havaet la *Casa de Marmoră*.

Nu mă înşelasem. Havaet mă pândea. Intrasem în vizorul calculelor sale de rezervă, mă credea un personaj util pentru fantasticele şi neştiutele sale combinaţii de viitor. Ştiu că nu numai el crede că aş deţine secretele *Metopolis*-ului până dincolo de *Dicomesia*, de *Mavrocordat* şi de *Cetatea de Lână*, că aş fi în posesia unor hărţi complete ale destinelor, că aş avea chei pentru toate porţile şi arme pentru toate obstacolele "cu care aş putea nimici sau înălţa averi şi oameni". Pentru a nimici mi-ar trebui un exces de vocaţie şi de agresivitate maladivă cu care nu sunt înzestrat. De înălţat ce, pe cine şi cât pot eu înălţa? În jurul meu am văzut, e drept, urcuşuri care, însă, n-au însemnat decât limita de sus de unde se cade mai rău sau mai bine. Şi chiar dacă mâna mea s-a întins spre cineva, ea s-a întins în împrejurările începutului cuiva, dar s-a retras la vreme. Pentru că nimeni nu poate face pe nimeni, oamenii nu intră în viaţă propriu-zis la naştere, ci la maturitate, când sunt deja traşi, formaţi şi calapodaţi într-un fel sau altul. Aşa că nici pentru

începuturi nu pot fi învinuit prea mult. Iar complice al sfârşiturilor nu pot fi învinuit deloc.

Vizita prin surprindere a lui Havaet la *casa de marmoră* avusese rostul ei.

După ce m-a vizitat, *ştiind că sunt acasă,* Havaet mi-a mai făcut o vizită, *ştiind că nu sunt acasă.* Nu-mi încui niciodată casa. În afară de numeroasele mele hârtii, care chiar dacă s-ar pierde mi-ar uşura povara de a le revedea şi înmulţi şi mi-ar lăsa liberă mintea ca să mă îndrept spre altele noi, casa mea e aproape goală. În casa unui dicomesian sărac afli mai multă bogăţie. După vizita hoţească a lui Havaet, mi-am găsit hârtiile puse la loc aproape cum mi le lăsasem, poate chiar mai bine. Havaet le răsfoise în linişte, ordonat, cu sistemă, a avut tot răgazul, am lipsit atunci vreo săptămână de acasă. El nu se intimidează în faţa propriilor gesturi şi acte. Dimpotrivă, după ce a făcut tot ce a făcut, mi-a lăsat la *casa de marmoră* un bilet plin de curtenie: "*Exact. Cum mi-am închipuit. Eşti genial. Dar. Trebuie clasate. Hârtiile. Dacă mi-ai îngădui? Aştept un semn. Voi fi. De acord. Havaet*".

Ce-o fi văzut şi înţeles Havaet din hârtiile mele? Pentru nota cea mai scurtă pe care mi-o însemn ar trebui un ochi de Champollion pentru a fi dezlegată. Şi chiar dacă ar dezlega-o cineva, eu îmi însemn adesea numai un punct sau altul, de care nimeni nu ştie, uneori nici eu, dacă el face parte dintr-o linie dreaptă, o linie curbă sau pur şi simplu e un punct oarecare sau unul sortit să piară pentru totdeauna. Scriu indescifrabil. Definitivările mă sperie. Aproape îmi încurc singur ipotezele scrisului pentru a nu ceda căilor comode sau false. Ajung rar la rânduri ultime şi definitive, iar când ajung, pe acestea le scriu într-o grafie limpede, dar nu le ţin aici în casa asta aproape părăsită de pe platou, aflată departe de oraş şi de lume.

Nu era încă nouă seara când străbăteam aleile fermei dinspre pavilionul Generalului Marosin. Ne despărţisem abia de câteva

ore în curtea parohială, dar *timpul* pe care-l arăta situația fermei, datorită conflictelor dintre rudele generalului, dovedea că între mine și general, între general și viața metopolisiană de dincolo de gardurile fermei se află mereu distanțe mari de ani și de evenimente. Cunoaștem foarte puțin din mizeriile și din jocul intim al vieților altora și, chiar dacă știm ceva, le subsumăm repede unei povești globale crezând că am îndepărtat numai amănuntele de prisos și că am obținut cine știe ce sinteze. Dar așa, nu depășim prea mult procedeele oamenilor vechi care creau din realități legende sumare la care să se închine sau în care își așezau blestemele. Metopolisienii au un gust ascuțit pentru legende, fac rapid legende chiar din întâmplări recente, cu atât mai mult din cele vechi și foarte vechi, sacrificând nu numai datele stricte ale realității, ci și esențe. În definitiv, fiecare metopolisian are viața lui, asupra ei lucrează cu grijă, cât privește felul cum el vede existența și poveștile celorlalți, acolo el își permite să procedeze sumar și cu mijloacele fixe de tipar ale legendelor. Pentru un metopolisian, Generalul Marosin se mișcă și stă într-un singur tipar dat de un eveniment de mult încheiat: *legătura dragostei lui din tinerețe cu Fibula.* I se poate prăbuși ferma, poate atinge vârsta de 100 de ani, se mai poate îndrăgosti de fete și de femei, degeaba. *În poveștile despre Marosin ale metopolisienilor apare mereu Fibula, în spatele ei Guldena, nelipsite fiind nici păpușile Fibulei trimise de-a lungul anilor de la Paris, San Francisco sau Chicago, de unchiul ei, bătrânul bizantinolog Filip-Lăscăreanu-Umilitul.* Judecăm mereu un om printr-un timp al lui rămas în urmă. Și judecându-l astfel, mărturisim fără să vrem o neputință proprie a noastră de a *mișca timpurile* diferite ale oamenilor în sensurile atât de variate în care ele se mișcă. Ar fi enorm de greu să prinzi și să lucrezi măcar mental cu aceste mișcări ale timpului, necum să participi și să-ți împletești fărâma ta de viață cu ele. Concomitent cu timpurile tale, ele însele bogate în planuri care se întretaie, lunecă,

dispar sau continuă, există imensul concert al timpurilor suprapuse din existenţele celorlalţi care au rareori în continuitatea lor punţi de legătură directă cu propria-ţi biografie şi existenţă. Conjuncturile oferă rar sau niciodată legături de esenţă. Iar coexistenţa e făcută să-l lase pe fiecare liber să se desfăşoare şi să aleagă. Dacă am admite altfel lucrurile, nu numai distanţele dintre mine şi General pot fi enorme, sau dintre un metopolisian şi altul. Ca să trăiesc concomitent viaţa mea şi încă a măcar trei-patru oameni aş avea nevoie nu numai de o vârstă matusalemică, ci şi de o combustie interioară matusalemică, dar asta prin concentraţie. Nimeni nu mai trăieşte azi atât de mult cât a trăit Noe, chiar dacă supravieţuieşte mai bine decât el nu unui singur potop, ci unui plural de potopuri. Compensaţia n-ar mai fi decât de intensitate.

Iar cât priveşte distanţele, ele apar imens mărite faţă de limitele existente: între *Metopolis* şi *Dicomesia* e mai mult decât un fluviu cu două braţe. O fată poate trece iarna în ghete de măritiş fluviul pe gheaţă şi să ajungă de la *Metopolis* în lunca dicomesiană a alergărilor de cai numai în câteva ceasuri. Şi în aceste câteva ceasuri, plus clipa răpirii, să-şi hotărască un destin de o viaţă, de şaizeci sau şaptezeci de ani. Dar aici e vorba de dragoste şi de un mister mai mult decât biologic. Aici poate fi admisă fiinţa zburătoare... După ce trece dragostea, distanţele dintre *Dicomesia* şi *Metopolis* redevin mari, pe cât de mari, pe atât de lipsite de tentaţii, partea metopolisiană ignoră partea dicomesiană de dincolo de fluviu şi viceversa, ca şi cum ar fi despărţite de un Ocean: dicomesienii îşi văd de caii lor, iar metopolisienii de pietrele lor. În afară de iubire, nici un mister biologic metopolisian sau dicomesian nu va mai apropia atât de mult destinele. Un mister ca acela al femeii-paracliser? Acela e *timpul oprit*. Aşa ceva nu mai poate face clipa şi fiinţa să fie zburătoare, poate opri în loc şi ceea ce este în jur, poate încurca ziua cu noaptea, clipa cu anii, poate stagna chiar păsările în zbor, făcând mierlele

și vrăbiile să se amestece cu bufnițele. În rest, din când în când, mai operează, între *Dicomesia* și *Metopolis*, legendele, dacă îi mai rămâne timp omului pentru asta...

Generalul Marosin se mișcase vioi și hotărât cu trăsura lui galbenă, în trapul cailor roibi, apoi venise în curtea clopotniței și trăsese două focuri de armă cu câteva ore în urmă iar acum aveam să-l găsesc bolnav în pat și din nou prizonier gândurilor sale despre fermă: *era acasă, se întorsese adică la realitatea timpurilor sale exacte. Coborâse din legendele metopolisiene și, ajuns la fermă, redevenind real și îmbătrânit, își pusese o compresă pe frunte...*

Parcurgând aleile, ferma se arăta ochilor mei ca un câmp de război: frontul rudelor aflate în conflict, desfășurând zilnic campanii de cuceriri și revendicări, schimbau mereu situația parcelelor fermei și împărțirea lor. Ajuns pe aleile fermei, nu din pricina luminii serii care se stingea, a trebuit să fac niște ocolișuri și niște întoarceri pe care nu le știam și nu le făcusem niciodată ca să ajung la pavilionul generalului. Puteam observa foarte bine ce punct atinsese situația bătăliilor și conflictelor dintre rude. Pentru că vremea serii oferă răgazul unui scurt armistițiu, rudele se opresc de obicei la apusul soarelui pe pozițiile deja ocupate. Ferma era îmbucătățită prin garduri mai vechi sau mai noi, o alee se înfunda într-o baricadă improvizată din trunchiuri de plop și salcie, un canal de irigație era tăiat pentru a nu ajunge pe partea de fermă aflată sub dominația altei rude. Inundații inutile dintr-un loc în altul etc. etc.

Într-un cuvânt, generalul îmbătrânise, fusese aproape definitiv împins în reședința din Pavilion. Fiecare rudă îi imita autoritatea și visa conducerea absolută a fermei și nu se ajunsese decât la o fărâmițare, iar aceasta mereu instabilă. Ceea ce mai unea parcelele erau bălăriile.

Nu se făcuse încă nouă seara și pe generalul Marosin l-am găsit în pat. Era pentru întâia oară când se întâmpla asta și când

își îngăduia să mă primească în camera de dormit. Generalul e un om al ținutei. O plapumă și o pernă îl ofensau și îl demoralizau, chiar când rămânea singur cu ele. Poate de aceea el a recurs de atâtea ori, în zile de mare oboseală sau în nopțile târzii la un fel de somn de campanie pe care și-l făcea fie pe un scaun înalt și tare, fie în picioare, rezemat de o fereastră, simțindu-se repede reconfortat. Dar acum m-a primit în camera de dormit și l-am găsit în pat.

– Sunt bolnav, dragul meu Milionar. Ce rușine!

Și a făcut un efort să se ridice. Dar tusea lui seacă l-a repus pe pernă.

Cuvintele "ce rușine!" nu le auzisem niciodată de la el.

– Ia loc, dragul meu Milionar.

Nici efuziunile nu-i erau proprii. "Milionarule" mi-a zis mereu și acest cuvânt, spus așa de general, îl socoteam și intim și sigur. "Dragul meu" anunța un teren lunecos pe care nici eu, nici Marosin nu călcasem.

Am luat loc, dar voiam să mă ridic repede. Știind că n-avea ce să-mi spună despre dispariția lui Havaet pentru care mă chemase, voiam să-i amintesc cât mai degrabă de asta ca să-mi răspundă că nu dispariția lui Havaet îl îmbolnăvește și cu asta să plec.

– Havaet? – am întrebat scurt.

Generalul Marosin m-a privit cu ochii mari. Avea privirea lui tăioasă, așa cum i-o știam de ani de zile. La ochi era întreg. A izbucnit în hohote de râs. Apoi, cu tristețe:

– De ce Havaet?

După o vreme mi-a mărturisit rece și fără ezitare despre fermă și despre rudele sale:

– Ce-ar mai fi de făcut? S-au încăierat iar. Nu-și dau mâna decât împotriva mea. În curând au să mă devoreze.

Mai mult decât atât nu mi-a vorbit generalul despre el și despre rudele sale. M-a reținut și nu mi-a dat voie să plec. M-a întrebat

dacă nu vreau să vin şi să locuiesc în Pavilionul lui. Casa mea de pe platou ar fi prea departe pentru mine – susţinea generalul. De ce era departe şi faţă de cine, n-am căutat să aflu. În toamna asta, a zis Generalul Marosin, el nu va mai merge în *Insula Cailor* la vânătoare de raţe. Trebuie să se ocupe intens de fermă. Dacă eu voi accepta să locuiesc în Pavilion, m-ar instala chiar în aripa bibliotecii. El e foarte ocupat şi nu m-ar tulbura. Iar din partea rudelor lui nu voi avea nemulţuniri, rudele nu i-au pătruns încă în casă. I-am făgăduit că voi reveni zilele următoare şi vom hotărî. Nu era o amânare a refuzului. Speram, dacă trece un timp, chiar scurt, că generalul va reveni la felul lui singular şi hotărât de a-şi aranja timpul şi ocupaţiile. Credeam sincer că va începe să se ocupe foarte atent de fermă.

Apoi generalul mi-a vorbit despre vizita lui Bazacopol. El, Marosin, n-a dat mare importanţă plecării şi absenţei îndelungi a lui Havaet din *Metopolis*. (Aşa cum bănuisem.) Dar Bazacopol e neliniştit. Crede că Havaet a plecat pentru că era alarmat de urmările pe care le-au avut întâmplările din *Dicomesia* din anii trecuţi când Filip-Lăscăreanu-Umilitul s-a întors acolo. Au fost întâmplări foarte neplăcute, nefericitul bătrân venise să moară pe locurile natale şi n-a avut tihnă măcar să-şi dea sufletul aşa cum ar fi vrut. Nu se ştie încă sigur dacă Umilitul a murit totuşi în *Dicomesia*, sau dacă speriat de întâmplările prin care a trecut, se mai află pe undeva ori s-a întors neştiut spre Viena. Deşi în aceste întâmplări neplăcute ar fi avut un rol şi Havaet, rolul lui a fost numai un rol de margine. Când Filip-Umilitul a sosit în *Dicomesia*, Havaet aproape şi-a părăsit celelalte ocupaţii, s-a îndreptat într-acolo şi a luat parte în felul lui la evenimente – i-a mărturisit Bazacopol Generalului Marosin. Deşi Bazacopol nu crede în vreun amestec serios al lui Havaet în tristele evenimente dicomesiene din jurul momentelor de sfârşit ale bătrânului, totuşi, faptul că Havaet, neliniştit de urmările şi de ecourile lor care au luat proporţii, nu s-a mai întors în

Metopolis, e un semn că lucrurile nu stau prea bine. Generalul Marosin nu credea, de altfel, că lipsa prelungită a lui Havaet din *Metopolis* ar avea o prea strânsă legătură cu povestea dicomesiană privind întoarcerea Umilitului şi suferinţele lui în locurile natale. Şi apoi, toată povestea asta s-a încheiat sau era aproape încheiată încă de acum doi sau trei ani. Havaet îndeobşte nu e cuprins de alarme, cu atât mai puţin de alarme privind evenimente demult consumate. Generalul nu ştia prea multe despre întoarcerea bătrânului Filip Lăscăreanu în *Dicomesia* şi nici dacă el sfârşise acolo sau plecase înapoi spre Viena. Marosin n-a fost niciodată un apropiat al bătrânului şi la drept vorbind nici n-avea cum să fie, Filip Lăscăreanu a trăit aproape întreaga viaţă în străinătate, iar Marosin nu-i era nici rudă, nici prieten. Dacă n-ar fi aflat de la Bazacopol câte ceva, generalul n-ar fi ştiut măcar că bătrânul bizantinolog a venit în *Dicomesia*. Mai ales că el ştia că nu vine. *Acum patru sau cinci ani, în primăvara dinaintea venirii bătrânului în ţară, Marosin îi scrisese la Viena şi-l invitase la serbările metopolisiene de toamnă. Iar bătrânul îi răspunsese că nu are de gând să vină, nici în Dicomesia, nici la Metopolis şi refuza delicat invitaţia.*

– Deci o asemenea scrisoare a existat, dar n-aţi primit-o în toamna asta cum susţin metopolisienii. Iar Filip Lăscăreanu nu mai are cum veni zilele astea, la serbările oraşului, dacă ziceţi că nu se ştie dacă bătrânul mai este sau nu în viaţă – l-am întrerupt pe General. *Legenda metopolisiană, vreau să zic, care povesteşte de scrisoare, susţine că scrisoarea aţi primit-o de la Umilit în toamna asta. Şi când colo aţi primit-o acum patru-cinci ani. Patru sau cinci?*

– Cred că patru. *Dar despre ce legendă vorbeşti?* – m-a întrebat uimit Generalul.

– Nu ştiam că-l cunoaşteţi pe bătrânul Filip Lăscăreanu. Nici că i-aţi scris. Nu ştiam că aţi primit vreo scrisoare de la el. Nici

că l-aţi invitat vreodată la serbările metopolisiene din vreo toamnă sau alta – am început eu să-l calmez pe General. Tot ce ştiu e o legendă în jurul acestei scrisori. Iar legenda dădea scrisoarea ca primită în aceste zile de septembrie şi de ajun al serbărilor metopolisiene care vor avea loc mâine-poimâine. Bineînţeles că, auzind legenda, n-am crezut prea multe. Am reţinut mai ales sensul histrionic al legendei, foarte acid, care falsifica foarte proaspăt lucrurile, pentru a le potrivi momentelor metopolisiene în curs. Neştiind de existenţa reală a scrisorii, n-aveam cum să bănuiesc distanţa mare de timp dintre primirea scrisorii de acum patru-cinci ani şi facerea legendei din septembrie anul acesta. Mă mir doar de atât: *metopolisienii sunt mult mai rapizi în a crea legende şi mituri.* Deşi par a fi învăţat lucrul ăsta de la dicomesieni, îi întrec pe aceştia în pricepere şi rapiditate, dar poate nu şi în profunzime. Mă mir, zic, că legenda n-au făcut-o mai repede dacă lucrurile reale pe care mi le-aţi povestit s-au întâmplat cu mult timp în urmă.

Deci dumneavoastră, Domnule General Marosin, deţineţi o scrisoare de la Filip-Lăscăreanu-Umilitul primită acum patru ani. Să zicem patru ani, şi nu cinci. Iar eu deţin legenda din septembrie acest an. Pe scurt, legenda spune:

Aţi primit zilele acestea o scrisoare de la bătrânul savant bizantinolog Filip-Lăscăreanu-Umilitul prin care vă anunţa că va lua parte la serbările metopolisiene şi că doreşte să fie găzduit de Fibula. Că el nu vrea în nici un caz să meargă în Dicomesia, şi apăsa pe acest lucru. Dicomesienii află de scrisoare, debarcă la Piciorul Neamţului şi vă cer să nu daţi curs găzduirii pe motiv că "Umilitul e al lor". Le-aţi arătat scrisoarea, nu v-au crezut, au plecat şi v-au lăsat să înţelegeţi că lucrurile se vor întâmpla aşa cum vor ei. Asta e tot privind epistola.

Dar partea fermecătoare a legendei, Domnule General, nu privea scrisoarea. Ci un dialog fantastic privind muţenia

clopotniței, dialog care a avut loc la Liziera Gutuilor, între dumneavoastră, un bătrân General, care ați fost ținut în picioare în curtea Casei Pălărierului, și între învechita și nevăzuta Fibula – prin intermediul unor păpuși cântărețe din Chicago și a unei voci fără trup a Guldenei. Am încheiat legenda.

– Extraordinar! – a strigat Generalul Marosin dintre perne. A dat pledul la o parte, a sărit sprinten din pat și, uitându-și ținuta, a început să se plimbe în pijama, prin camera de dormit. (Era descheiat la nasturele de sus al bluzei.) Extraordinar! Milionarule, noi doi suntem niște copii fără minte față de legenda asta!

Generalul și-a pus repede un halat sobru, de culoare brun-roșcat, atât de sobru și de perfect încheiat, încât putea lua parte așa îmbrăcat la ceremoniile familiale de interior, cele mai stricte în privința ținutei. Apoi Marosin s-a întors brusc spre mine. Stătea rezemat de fereastră și mă privea uluit:

– Milionarule, nu-ți dai seama ce lucruri mi-ai povestit. Să continuăm. Spui că ai încheiat legenda. Acum, eu o să-ți dau scrisoarea. Și să legăm povestea mai departe. Pentru că sunt foarte tulburat.

Generalul a aprins un sfeșnic cu lumânări de pe o masă – Marosin e un om vechi, deși are lumină electrică instalată în Pavilion, o ploaie de becuri pe toate plafoanele și pe toți pereții – folosește încă foarte mult sfeșnicele – și m-a invitat să traversăm Pavilionul spre biroul lui și să ia de acolo scrisoarea.

Ceea ce am și făcut. Pavilionul generalului arată ca un palat, nu l-am parcurs niciodată pe acest traseu și nici la lumina lumânărilor (am să vorbesc despre el în altă parte a *Cărții Milionarului*).

Ne-am înapoiat în camera de dormit. Marosin și-a luat locul în picioare, rezemându-se de fereastră. Eu am citit scrisoarea primită de general acum patru ani de la bătrânul bizantinolog Filip Lăscăreanu-Teologul-Umilitul:

Viena, 12 martie...

Fiule,

Calda Dumitale invitaţie de a-mi uita anii şi de a veni la serbările metopolisiene din toamnă, m-a găsit, la Viena, foarte bătrân, în imposibilitate de a mă mişca şi mai ales de a citi bine cu ochii mei vestea că mă socoteşti atât de tânăr şi de sprinten. M-ai emoţionat. M-ai făcut să mă cred din nou o clipă seminarist de Kiev, proaspăt doctor teolog de Viena şi profesor novice râvnind la catedrele Sorbonei şi Oxford-ului. Vremi foarte tinere, când pentru mine mai vecine erau Caspica, Metopolis-ul şi Atlantic-ul, decât îmi sunt azi mâinile, paharul şi buzele. Fiule, multă tinereţe şi veselie ai încercat să-mi dai. Dar aş face un păcat să-ţi spun că am fost în stare să le iau. Primeşte-le înapoi şi bucură-te cu ele, tare tânăr eşti dacă te-ai lipsit de ele, trimiţându-mi-le nu le-ai risipit, iată, ele ţi se întorc acasă îndoite cu binecuvântarea mea.

Îngăduie acum unui om foarte bătrân să-şi recunoască uitările rele ale minţii şi să întrebe: Nu cumva eşti Dumneata locotenentul Marosin pe care mi l-a prezentat scumpa mea nepoată şi copilă Fibula în grădinile de la Fontainebleau în 1920? Prin august parcă. Sau în 1914? A fost înainte sau după război? Doamne, cum măsurăm mereu timpul şi cunoaşterea de la pragurile de măcel ale omenirii şi ne încurcăm în jurul lor.

Dar Dumneata îmi spui că eşti general.

Eu nu scriu cu mâna mea, ci cu a altuia care poate să ţină condeiul şi nu ştiu dacă rândurile rămân pe hârtie, dacă se aşează bine şi la locul lor cum aş vrea şi dacă nu scapă cumva vreun cuvânt, mai multe, sau toate rândurile spre alte părţi şi alături de dorinţa gândurilor mele. Nici o amărăciune şi nici o îndoială asupra glasului de dragoste cu care-ţi vorbesc să nu ai.

Cu cârja şi cu trupul altuia, e singurul fel în care mă pot mişca. Nu mai călătoresc de câţiva ani. Studenţii mei care sunt mai aproape, aceia europeni, precum şi prietenii vârstnici care nu m-au uitat încă, vin ei la mine la Viena, dar le spun tot mai puţine, cărţile mi s-au sărăcit, mintea mea nu mai ştie să umble şi să caute oul de sub cuvânt şi să-l dea altora să-l clocească.

Aş veni la Metopolis pentru copila mea Fibula. Dacă aş şti că trăiesc. Dar un drum atât de lung nu mai pot face până la capăt. Şi dacă aş veni să sfârşesc, locul potrivit mi-ar fi în Dicomesia natală. Dar şi pentru sfârşit, e prea lung drumul pentru mine până în acele locuri. Şi apoi, a mă întoarce în Dicomesia, de unde am plecat la vârsta de 9 ani, ar însemna o fugă deşartă de bătrân după o umbră care a intrat în pământ înaintea mea.

Uite că am uitat că nu-i scriu Fibulei care nu-mi scrie, ci Dumitale, şi îmi tremură prea părinteşte glasul şi părerile de rău pentru paşii pe care nu-i mai am.

Dar nu numai Dicomesia natală nu vrea să mă lase. Şi celelalte locuri din preajmă mă cheamă să termin acolo ce aş mai avea de terminat sub soare şi mi-au trimis aici o îngrijitoare blândă şi bună, pe Doamna Zoe Lucescu din Mavrocordat, care să mă însoţească la o întoarcere spre ţară pe care nu sunt în stare s-o fac, nu mai am nici putere, nici voinţă s-o îndeplinesc. Bine că mi-ai scris cât mai e dânsa aici, altfel răspunsul meu ar fi întârziat fără dată şi i-ar fi plâns plecarea bietei femei spre ţară care o să se întâmple foarte curând. Pentru că, Doamna Lucescu zgârie această scrisoare, ea se chinuie în faţa Dumitale să-mi înlocuiască limba română, mintea şi condeiul. Să-mi fie iertat, generale, că nu mai pot scrie cu unghia şi sufletul meu care m-ar fi făcut să ştiu marginile şi răbdarea hârtiei, precum şi unde s-a vărsat cerneala.

Erai foarte frumos când erai tânăr şi locotenent,

Sănătate şi bucurie,
Al Dumitale,
Profesor Dr. Teolog Filip Lăscăreanu.

La două zile de la primirea scrisorii din partea Umilitului, am fost la Fibula, la Casa Pălărierului şi am lăsat Guldenei o copie de pe scrisoare – a început Generalul Marosin povestea reală a întâmplărilor, fără să se mai gândească prea mult la legendă. N-am intrat în Casa Pălărierului. Fibula e într-adevăr "nevăzută". Ea locuieşte rar în Casa Pălărierului de la liziera gutuilor, cea mai mare parte a anului stă în Bucureşti, la o rudă a ei de departe, *Cuna Comneanu-Bogomileanu*, o foarte bătrână doamnă care trăieşte într-un fel de palat sărac şi ciudat de original, numit de cei care-l cunosc *Casa cu ecouri târzii.* Fibula, pe măsură ce înaintează în vârstă, nu-şi mai găseşte locul, în *Metopolis* dacă stă o lună-două dintr-un an, în restul timpului rătăceşte dintr-o parte în alta, nici propria casă nu şi-o mai suportă, sau mai exact, nici propriile-i case, pentru că, în ciuda sărăcirii ei rapide, i-au mai rămas câteva case, două la *Cetatea de Lână* şi una aici, cumpărată acum zece ani de la pălărierul plecat spre *Mavrocordat.* Aşa e şi cu Guldena, nici ea nu stă la Casa Pălărierului, dar peregrinările ei sunt pe distanţe mai mici, până la Bucureşti nu ajunge, se învârteşte pe la cunoştinţele de condiţia ei de prin cartierele mărginaşe ale Metopolis-ului, sau pe la *Cetatea de Lână*, unde-şi are cele două case Fibula, pentru a deschide şi închide ferestrele şi pentru a schimba cheile şi încuietorile din când în când cu scopul de a-i păcăli pe hoţi.

S-a întâmplat atunci, când am dus copia scrisorii primite de la Umilit, Guldena să fie totuşi la Casa Pălărierului şi să-mi răspundă de undeva din curte. Am lăsat scrisoarea fără să insist s-o văd, mi-era îndeajuns că am auzit-o, Generalul Marosin nu prea a stat şi nu stă de vorbă cu Guldena. Fără îndoială, cu patru ani în urmă nu putea fi vorba de muţenia clopotniţei şi de somnul

femeii-paracliser care încă se mai ocupa pe atunci de dragostele ei, mai speria lumea cu fugile şi aventurile ei, chiar mai năştea încă. Legenda metopolisienilor aduce prea mult lucrurile la zi. Dar nu este treaba mea să corectez legendele, ar fi inutil şi fără rezultat. Dacă vreau să lămuresc aceste întâmplări în faţa ta, Milionarule, e că sunt bătrân şi de câtva timp am început să mă îngrijesc să-mi pun lucrurile în ordine, pentru a le lăsa în urma mea în ordine. Chiar dacă e vorba uneori şi de lucruri mai puţin importante şi care nu mă privesc atât de direct.

Generalul şi-a întrerupt cuvintele, şi-a potrivit reverele halatului, i se păruse că s-au depărtat puţin unul de altul în timp ce-mi vorbea. Apoi a reluat:

– Cât priveşte păpuşile, ele există în permanenţă la ferestrele dinspre curtea interioară a casei pălărierului. Nişte păpuşi vechi şi mute, poate cu arcurile rupte, despre care eu nu ştiu dacă au fost trimise de Filip-Umilitul Fibulei de la Chicago, sau din altă parte, dacă au fost cândva cântăreţe ori dansatoare. Dimpotrivă, dacă-mi amintesc bine, păpuşile existau acolo cu mult înainte de a se muta Fibula şi Guldena, erau păpuşile fostului proprietar, ale pălărierului, şi purtau modele de pălării în miniatură. Că nu numai pălărierul avea păpuşi, ci şi Fibula şi că le-ar fi adus cu ea acolo, nu ştiu. Mă rog, nu asta mă priveşte pe mine şi sper că nici pe dumneata, Milionarule.

Dacă nu las cu totul legenda deoparte, este pentru că mă tulbură unele sensuri grave ale corespondenţei dintre realitate şi legendă. Sensuri care, am observat cu uimire, au trimiteri surprinzătoare spre împrejurările în care s-a produs tragedia aducerii şi sosirii Umilitului în *Dicomesia*. Pentru că, la câteva luni de la acea scrisoare, Umilitul, în ciuda bătrâneţii şi a neputinţei sale de a se mişca, în ciuda refuzului său de a mai face vreo călătorie cât de scurtă şi de a-şi părăsi culcuşul din Viena, a venit totuşi în *Dicomesia* şi i s-a întâmplat ceea ce ai să afli că i s-a întâmplat. Fiindcă şi eu voi sfârşi mai curând sau mai târziu

ce am de sfârşit pe lumea asta, vreau, *Milionarule*, să limpezesc atât cât îmi este posibil şi cât am date de trebuinţă, acele împrejurări nefaste în care bătrânul bizantinolog venit în *Dicomesia* a suferit ce a suferit. Fac asta dintr-un sentiment al datoriei. Nu sunt preot, nici teolog. Sunt militar. Eu îţi vorbesc de datorie ca un general. Şi, crede-mă, asta nu este puţin.

Dar, să revin.

La mai puţin de o lună din momentul în care am primit scrisoarea de la Umilit, a sosit, într-adevăr, la mine la fermă un fel de delegaţie de dicomesieni, în primele zile ale lui aprilie din acel an. Dicomesienii erau foarte agresivi şi hotărâţi să mă pună la punct că m-aş fi amestecat în relaţiile lor intime cu Umilitul. Spunându-mi – aşa cum confirmă şi legenda – că Filip Lăscăreanu "e al lor". Amân puţin amănuntele. Pentru că vreau să subliniez un lucru: *personal n-am comunicat nimănui conţinutul scrisorii pe care o primisem de la bătrânul savant bizantinolog*. Atunci? De unde aflaseră dicomesienii de schimbul meu de scrisori cu Umilitul? (Chiar dacă ei păreau a nu fi aflat cu prea mare exactitate conţinutul ei.) În ceea ce o priveşte pe Fibula – deşi nu mai ştim unul de altul de foarte mult timp şi deşi ea s-a schimbat uimitor o dată cu anii bătrâneţii – nici ea nu face din scrisorile intime valori de colportaj şi încă de asemenea factură să le dea pe mâna dicomesienilor! Guldena e exclusă de la orice indiscreţie: îşi venerează stăpâna şi acum la bătrâneţe, când n-o mai vede cu anii; am zis, i-am predat Guldenei copia scrisorii în plic închis; sunt sigur că ea i-a mai pus un sigiliu şi o pecete şi abia după aceea a înmânat-o ca o sclavă sau a trimis-o Fibulei. Atunci? Cine trădase conţinutul scrisorii? Poştaşii? Nu. *Scrisoarea nu mi-a venit de la Viena prin poştă. A venit printr-un curier militar de Stat Major de cursă rapidă Viena-Bucureşti. Curierul a transportat-o printre documente secrete şi nicidecum n-a deschis-o, pentru el orice document violat însemna Curtea Marţială şi puşcăria.* Atunci? Unde stă, totuşi, minunea? În

mâinile unei singure persoane: *îngrijitoarea Zoe Lucescu din Mavrocordat, aflată în acel timp la Viena. Ei i-a dictat Umilitul scrisoarea către mine, pentru că Umilitul, aşa cum mărturisea, nu mai era în stare să scrie cu mâna lui. Ea ştia tot, până la ultimul punct şi ultima virgulă a epistolei. Foarte posibil că ea i-a anunţat, poate chiar a doua zi, printr-o scrisoare personală, pe cei din ţară.*

Dar să nu ne grăbim.

Să reţinem numai atât, numele Zoe Lucescu.

Am zis să nu ne grăbim pentru că:

1. Dicomesienii nu veniseră la mine să-mi reproşeze scrisoarea prin care-l invitam pe Umilit la serbările metopolisiene, ci o altă scrisoare, pe care n-am scris-o, prin care aş fi căutat să-l conving pe bătrân să nu vină în Dicomesia pentru a-şi trăi anii de sfârşit, precum şi s-o alunge cât mai repede din casa de la Viena pe îngrijitoarea Zoe Lucescu venită de la Mavrocordat. O astfel de scrisoare am convingerea că n-a scris-o altcineva bătrânului bizantinolog Filip Lăscăreanu, decât Fibula, răsfăţata lui, care-şi aroga drepturi intime de a-l sfătui şi chiar de a-l certa pe Umilit. Iar Fibula a expediat scrisoarea ei spre Viena, numai după ce a făcut lectura copiei epistolei pe care eu i-o lăsasem Guldenei.

2. Dicomesienii mi-au mai spus că lor nu le pasă de îngrijitoarea Zoe Lucescu mavrocordata, n-are decât Umilitul s-o păstreze sau s-o dea pe uşă afară. Nu ei, dicomesienii, au trimis-o pe Zoe acolo. Nu s-ar fi priceput să facă aşa ceva. N-ar fi făcut asta niciodată, să trimită o îngrijitoare de profesie la Viena şi să-l momească prin ea pe bătrânul neputincios să vină să moară în ţară, între ai săi. E drept, ei, dicomesienii, i-au scris mai demult Umilitului să vină în Dicomesia pentru a-şi trăi ultimii ani. Dar asta i-au spus-o cu mângâiere de urmaşi, şi nu pentru a-l sili pe bătrân să pornească la drum, pentru că ei ştiu că un bătrân ieşit din patul lui şi din casă poate fi mâncat de câini.

Dincolo de aceste lucruri dicomesienii nu ştiau nimic, dădeau din umeri. Singurul fapt pe care mi-l reproşau era că aş fi trimis o scrisoare păcătoasă bătrânului pentru a-l despărţi de sufletele din Dicomesia. Povestea cu trimiterea Zoei la Viena m-au lăsat să înţeleg că ar fi o treabă mavrocordată.

3. Dar dintre mavrocordaţi, cine s-o fi trimis pe Zoe pe drumul Vienei? "Profesorii bizantini" de la liceul mavrocordaţilor? N-ar fi exclus. Pentru că liceul din Mavrocordat era stipendiat de bizantinolog, el îi înzestrase bibliotecile, sălile de curs, laboratoarele, colecţiile de numismatică veche şi de antichităţi. De asemeni, internatul liceului a fost plătit şi susţinut în mare parte din sumele anuale trimise de Filip Lăscăreanu, deşi acest internat construit în urmă cu 7-8 ani el nu l-a văzut niciodată.

A expedia o îngrijitoare la Viena şi a-l momi pe bătrân spre ţară în acest fel nu e o treabă de dicomesian. Ci de "profesor bizantin" mavrocordat. Gestul avea prea multe subterfugii. Aşa stând lucrurile, uşor de înţeles că Zoe avea şi rolul de a-i ţine în mână şi de a-i controla corespondenţa Umilitului, în definitiv de a şti orice mişcare cât de mică a bătrânului şi de a-i informa rapid pe cei interesaţi de la care Zoe îşi primea simbria. Clar: Zoe Lucescu ea însăşi îşi avea domiciliul de bază în Mavrocordat, mânca pâine de acolo, nu din Dicomesia, oraşul Mavrocordat o trimisese la Viena şi nu altcineva.

4. Un lucru aş vrea să mai reţii, Milionarule: Dicomesienii au venit la mine conduşi, de cine crezi? De Emil Havaet!

Unde începe şi unde sfârşeşte rolul lui Havaet în povestea asta? Un fapt e sigur: Havaet îi aţâţase pe dicomesieni şi-i târâse spre mine să-mi reproşeze ceea ce mi-au reproşat. Asta înseamnă că el deţinea ceva informaţii asupra corespondenţei Umilitului, dar se pare nu prea precis, pentru că lucrurile arătau încurcate: am zis, nu la scrisoarea mea se refereau dicomesienii, ci la cealaltă, pe care n-o scrisesem eu şi pe care, am spus, o trimisese mai mult decât probabil Fibula. Sau Havaet le servise în mod voit informaţii

încurcate dicomesienilor, pentru a nu-şi trăda prea mult rolul pe care el îl juca? Nu uita, Milionarule: Havaet e mavrocordat, trăieşte acolo încă din adolescenţă, are o casă acolo, o soţie docilă care-l adoră, pe Calliope-Geaygè, ea însăşi nelipsită din tot ce se petrece important şi se combină în oraşul Mavrocordat. Emil Havaet putea şti deci la amănunt manevra bizantină a mavrocodaţilor cu trimiterea unei îngrijitoare la Viena.

5. Dar ce voia, în fond, Emil Havaet, făcând şi jocul mavrocordaţilor în apărarea Zoei, dar şi pe al dicomesienilor? Şi de ce voia neapărat să mă vâre pe mine în gura de tun a mâniei dicomesienilor şi nu pe Fibula, care era de fapt autoarea acelei scrisori către Umilit şi care-l soma pe bătrân să rupă o dată cu dicomesienii, să-i pună la punct pe mavrocordaţi, şi s-o alunge din casa lui pe Zoe Lucescu? Se ferea Havaet s-o vâre pe Fibula, ştiind că era favorita Umilitului şi dacă-şi atrăgea furia şi duşmănia Fibulei, el, Havaet, pierdea orice speranţă ca bătrânul şi bogatul bizantinolog să-l ia cândva în seamă şi să-l umple de bani şi de onoruri? Ce altceva dorea Havaet decât aducerea Umilitului în ţară, prin această mişcare de proporţii a dicomesienilor pe care o produsese şi prin punerea în poziţie de tragere a intereselor mavrocordaţilor?

Sunt lucruri care fac să te doară mintea. Cu atât mai mult cu cât Havaet e vârât aici până în gât. Deşi, ca de obicei, abil, el şi-a luat numai un rol de margine pentru a se putea oricând justifica: "Eu? Atât. Încolo. Nimic." Aproape exact cum procedase şi pe marginea piesei "O feerie bizantină" încăierându-l pe dramaturg cu municipalitatea metopolisiană şi scoţând până la urmă un onorar gras pentru piesă din care el, Havaet, a avut partea leului.

Dar să-l las deocamdată pe Havaet deoparte.

Să încep mai întâi cu Fibula.

DE CE SE PRESUPUNE CĂ SCRISOAREA CARE-I OFENSASE PE DICOMESIENI FUSESE TRIMISĂ UMILITULUI DE CĂTRE FIBULA. ORIGINILE CONFLICTULUI DINTRE FIBULA ŞI DICOMESIENI. DINTRE FIBULA ŞI MAVROCORDAŢI; FIBULA CURRICULUM VITAE. CONFLICTUL ŞI COMPETIŢIA DINTRE FIBULA ŞI WANDA WALBERG PENTRU DOMINAŢIA ASUPRA UMILITULUI. WANDA TRECE DE PARTEA DICOMESIENILOR. TESTAMENTELE EMISE DE UMILIT SPRE DICOMESIA ÎNCĂ DE CÂND SE AFLA ÎN VIAŢĂ. COMPARAŢIILE PLUTARHIENE ALE GENERALULUI MAROSIN ÎNTRE METOPOLISIENI, DICOMESIENI ŞI MAVROCORDAŢI

De presupus că scrisoarea la care se refereau dicomesienii o trimisese Fibula. I-o trimisese imediat, am zis, după ce primise de la mine, prin Guldena, copia amintită. O scrisoare mânioasă şi cu gelozii de nepoată bătrână care-l certa pe Umilit că se lasă încontinuu păcălit de dicomesieni care-i vor mereu banii şi-i folosesec numele spre câştigul lor, după cum îl certa pe Umilit că se lăsase înşelat şi primise la Viena pe falsa îngrijitoare Zoe Lucescu care n-avea altă misiune decât să-l spioneze şi să-l târască pe bătrân spre Dicomesia sau spre Mavrocordat pentru a fi mai bine golit de averi şi moşteniri. Apăs pe termene, fiindcă limbajul Fibulei la mânie îl cunosc foarte bine. Limbajul ei devine tot mai violent pe măsură ce înaintează în vârstă, masculinizarea expresiei luând forme tot mai dure. Sunt sigur că în scrisoarea ei către Umilit pe Zoe Lucescu n-a scos-o din blasfemii ca "paciaură", "matracucă", "paţachină" etc. etc.

E adevărat că Fibula îl dăduse uitării pe Umilit, nu-i scria şi nu i-a scris cu anii, nu-i răspundea la scrisori, la atenţiile delicate ale bătrânului care-i trimitea daruri din orice parte a lumii s-ar fi aflat. Mi se va replica: atunci cum s-a apucat dintr-o dată Fibula

să-i scrie Umilitului? Nu trebuie uitat că Fibula era unul dintre principalii moştenitori ai bogatului savant bizantinolog Filip Lăscăreanu, sau mai degrabă îmbogăţit decât bogat. Îmbogăţit prin ceea ce îi revenise şi continua să-i revină din averile şi capitalurile răposatei sale soţii Wanda Walberg, o nemţoaică dintr-o familie foarte apropiată castei lui Krupp. După cum vezi, un teolog, care deşi mă certa că sunt general şi mă învinuia subtil că aş fi vinovat că oamenii-şi măsoară timpul şi anii de la "ante" şi de la "post-război", el însuşi îşi avea destinul vecin cu proprietarii germani de tunuri. Se zice că numele teologului figura chiar prin consiliile de administraţie ale celor mai nepotrivite afaceri şi întreprinderi şi mai străine de numele de teolog. Dar Milionarule, nu-i aşa că dacă într-un consiliu de administraţie al unei fabrici de tunuri, de ghiulele sau de puşti apare numele unui teolog, afacerea respectivă sună mai curat, mai umanitar şi mai binecuvântată de Dumnezeu?

Fibula, deşi moştenitoare principală – bunicul ei şi tatăl Umilitului fuseseră fraţi – era interesată ca Filip Lăscăreanu să trăiască şi să nu-şi scurteze viaţa prin marele consum nervos pe care îl cheltuia, ştiindu-se înconjurat de asediul dicomesienilor şi avea să-l cheltuiască şi mai mult dacă se lăsa târât în Dicomesia, în chiar mijlocul dicomesienilor. Nemaivorbind că şi mavrocordaţii îl voiau pe Umilit în oraşul lor, îi făcuseră chiar o casă de odihnă unde Calliope-Geaygè, nevasta lui Havaet, era chelăreasă, îngrijea în permanenţă odăile, grădina cu caişi şi trandafiri care înconjura casa. Mavrocordaţii sperau în mari donaţii şi beneficii după moartea Umilitului. Cât trăia Umilitul, el continua să strângă de pe urma numelui său de soţ al răposatei Wanda Walberg. Asta ştia precis Fibula şi de aceea căuta să-l ţină pe Umilit cât mai mult în viaţă. O dată sfârşit, urmaşii lui nu mai erau socotiţi şi urmaşi şi beneficiari ai numelui şi averii Walberg. Ca să folosesc cuvintele Umilitului "nici o răutate nu este în aceste cuvinte ale mele", la adresa Fibulei. Vorbesc de

chestiuni de afaceri și un om de afaceri se dovedește a fi tare și lucid în primul rând după felul cum se comportă în fortul său, anume în relațiile stricte de familie. Fibula e un om de afaceri, nu trebuie să uităm asta. Chiar dacă azi e bătrână și săracită, asta nu înseamnă nimic. Mintea și ochii ei sunt tot ai aceleia care a fost și vrea să rămână. Că scrisoarea ei către Umilit a fost dură, nu mă îndoiesc. Dură în ceea ce privește pericolul dicomesian asupra Umilitului. Dură și de o mie de ori mai dură, împotriva Zoei Lucescu, *pentru că aici vorbea Fibula-femeia.* În persoana Zoei Lucescu ea nu vedea numai pericolul slăbirii stării nervoase a bătrânului și a aducerii lui cu de-a sila spre țară. *Pentru Fibula, Zoe Lucescu constituia și un alt pericol. Îi amenința locul ei în inima bătrânului, în amintirile lui, în toate nimicurile acelea de care se mai poate bucura o bătrânețe neputincioasă ca a lui. Milionarule, ai să ajungi și tu odată bătrân și ai să vezi atunci ce mult înseamnă o îngrijitoare.*

Nu-ți doresc să rămâi singur și să ai nevoie de așa ceva. Dar o îngrijitoare înseamnă foarte multe la un loc, chiar dacă ea nu face decât să-ți aducă un pahar cu apă, să-ți potrivească un fleac de pernă și să-ți amintească să înghiți porția zilnică din otrava medicamentelor. O îngrijitoare, când ești singur, bătrân și uitat și mai ales ca Teologul izolat într-o țară străină și fără un cuvânt românesc în jur, o îngrijitoare înseamnă la un loc mama pe care ai avut-o, surorile pe care le-ai avut ori le mai ai dar nu le poți vedea, soția pe care ai pierdut-o. Toate iubirile care ți-au rămas în urmă cu anii mai vin spre tine ultima oară prin mâinile banale ale unei îngrijitoare... Deși în ceea ce privește Teologul, s-ar părea că îngrijitoarea n-ar putea semnifica atât de multe. Amintirea mamei? Teologul nu exagera în scrisoarea către mine spunând că a plecat din Dicomesia la vârsta de 9 ani. Ai să afli și tu, poate, Milionarule, că Teologul, chiar înainte de a împlini 9 ani nu prea a știut bine nu numai de căldura mamei, ci nici de cuvântul mamă. Și când vei afla astea, să nu

uiţi că trebuie neapărat să le însemnezi în *Cartea ta*, pentru că sunt esenţiale şi de o valoare fantastică. Soţie? Wanda Walberg a fost pentru Filip Lăscăreanu o femeie rece, autoritară, tiranică. Porecla de "Umilitul" de aici îi vine bizantinologului, pentru că se lăsa terorizat de despotica Wanda. Deşi ea nu-l însoţea pe Filip Lăscăreanu în călătoriile sale îndelungi prin Europa sau peste Ocean sau în călătoriile bizantine prin Orientul mediteranean, african sau asiatic – el purta mereu şi oriunde cu supunere stigmatul teroarei acestei femei, avea un continuu sentiment de vinovăţie faţă de ea, se întorcea la Viena cu o plăcere de sclav pentru a-şi primi marea şi totala porţie de teroare de care nu avusese parte atâta timp cât lipsise din pricina călătoriilor sale prin lume de profesor şi de savant celebru.

Dar oare, tocmai pentru că i-a lipsit căldura mamei, că n-a avut o soţie pe măsura spiritului lui blând şi elevat, nu cumva pericolul pentru Umilit, ajuns la bătrâneţe, era mai mare de a vedea într-o biată îngrijitoare tâmpă toate darurile sufleteşti şi omeneşti ale pământului?

Acest lucru o făcea pe Fibula să tremure.

Îţi spun asta, Milionarule, pentru că o cunosc foarte bine pe Fibula. Anii ei de tinereţe au fost aproape în întregime ai mei şi sub ochii mei. Adică tocmai anii când ea izbutise să câştige afecţiunea bătrânului şi să-i cunoască acestuia toate slăbiciunile. Şi a cunoaşte slăbiciunile Umilitului nu era şi nu este un lucru uşor.

Sufletul acestui om, dacă nu în întregime, e făcut din foarte, foarte multe slăbiciuni. A-l cunoaşte pe Umilit e să-i înconjuri slăbiciunile. Ai zice, în faţa oricărui om, ca să-l câştigi de partea ta sau să-l îngenunchi, îi ataci slăbiciunile. Desigur. Dar la Umilit slăbiciunile nu sunt extremităţile sufletului, ci structura. E blindat cu o structură de slăbiciuni, care se apără una pe alta ca un labirint de ziduri imposibil de parcurs, este adică omul care ştie la modul strălucit să-şi pună slăbiciunile în funcţiune şi să amăgească cu

ele. La el, slăbiciunile sunt partea lui forte. Ceea ce lasă în afară şi la vedere pentru a fi atacate, sunt nişte curse teribile în care nu puţini au căzut. Nu exagerez că în lupta dintre Filip Lăscăreanu "cel chinuit de slăbiciune" şi bărbătoasa Wanda Walberg, învingătorul a fost Umilitul. Cât pare de expus şi fragil – şi a fost mereu expus şi fragil – e un viguros dicomesian, ivit dintr-o matcă originară, în ciuda constituţiei lui trupeşti firave şi neputincioase, a naturii lui timide, blânde şi speriate, a fost înzestrat cu o mare compensaţie: vigoarea trupului şi a firii – caracteristică generală a indivizilor dicomesieni – la el se transferase în ascuţimea extremă a minţii care ajungea până la superiorităţi volatile. Cu volatilităţile lui te putea ridica în înaltul cerului, te credeai onorat şi fericit, dar te gazase atât de bine şi de desăvârşit, încât nu mai existai – şi asta nu mai e fericire. Aminteşte-ţi cu ce blândeţuri şi cu ce dulceţuri m-a executat pe mine în scrisoare, când spunea că nu ştie dacă eu sunt locotenentul cutare şi când se mira că aş fi ajuns general. Mă nega şi ca locotenent şi ca general. Şi încă eu îi eram aproape un necunoscut. Închipuie-ţi ce fin trebuie să fi procedat cu intimii lui, cunoscându-i mai bine şi cât de magistral îi pulveriza.

Fibula îi semăna puţin bătrânului, dar ea e femeie, şi asta din punct de vedere dicomesian contează foarte mult. Şi Fibula poate mânui stiletul minţii şi al cuvântului ca pe un cântec, şi în aşa fel îl mânuieşte (şi-l mânuia mai ales când era tânără şi frumoasă) încât o dată cu vârful stiletului pune şi pansamentul, şi narcoticul, şi nu simţi când te-a străpuns şi ţi-a desprins carnea, pornind fantastic să ţi-o desprindă, începând de la os spre piele. Să produci o rană dinăuntru spre dinafară, recunoaşte că e o treabă specifică de femeie. În anii mei tineri, când eram locotenent şi am iubit-o ca un nebun mă trezeam foarte des complet decorticat şi ridicol ca un schelet perfect curăţat de carne, de muşchi şi de ţesuturi nervoase, dar cu epoleţii aurii de locotenent neatinşi.

Ei bine, Fibula i-a cercetat atent slăbiciunile Umilitului de foarte timpuriu, încă de la vârsta ei confuză de pubertate, poate că a izbutit cu timpul să i le afle, să le prindă şi să le asedieze în mare parte. Îmi amintesc că în anii tinereţii ei, pentru a-l câştiga pe Umilit a trebuit mai întâi să-l elibereze întrucâtva de sub dominaţia Wandei Walberg.

Dar în această tentativă a Fibulei, cea mai teribilă piedică i-a fost marea slăbiciune a Umilitului pentru dicomesieni şi *Dicomesia*. O slăbiciune tonică şi vitală, cu atât mai greu de nimicit cu cât "cuirasa dicomesiană" Umilitul şi-o făcuse şi şi-o întărise fiind departe de *Dicomesia* şi dicomesieni. Spun o banalitate, dar depărtarea Umilitului de locurile de origină a şters amănuntele şi i-a apropiat şi mai mult esenţele. *Filip Lăscăreanu Dicomesianul* este unul dintre singurii – poate singurul – *dicomesian vechi* rămas în viaţă. Dacă dicomesienii îl socotesc o mândrie a lor, trebuie să-i credem şi să-i stimăm.

Acest teolog, profesor strălucit şi bizantinolog de marcă, prin cariera lui, prin cărţile sale excelente despre istoria creştină a Bizanţului (se spune că ar fi ajuns la volumul X) prin talentul său oratoric scânteietor, aplaudat în universităţile lumii (îţi aminteşti în scrisoarea către mine ce bine căuta şi găsea "oul de sub cuvânt" ca "să-l dea altora să-l clocească") – acest om a răzbunat definitv întreaga stirpe dicomesiană analfabetă, toate generaţiile de dicomesieni care n-au ştiut în viaţa lor decât munca pământului cu capul plecat, n-au cunoscut în afară de limba lor aspră decât nechezul cailor şi mugetul bivolilor pe care i-au crescut. Ştii că dicomesienii se zice că ar fi avut o *Biserică pe Roate*. Încă un semn, că datorită vitregiei vieţii lor obscure, a împrejurărilor sorţii care i-au aruncat mereu de colo-colo, nici templu stabil n-au putut să-şi facă şi să se închine liniştiţi – şi-au aşezat un templu pe roate, cum e aşezată o căruţă cu fân, şi au luat templul după ei pe unde-i mâna necazul, prostia istoriei, fuga şi căutarea de pâine. Nu e de mirare că tocmai unul dintre ei

îi răzbună atât de strălucit şi de teribil: *Filip Lăscăreanu*. Un savant teolog ieşit dintre păgânii dicomesieni care şi azi nu ştiu prea bine cine e Dumnezeu şi-l poartă încă într-o căruţă alături de ei să vadă dacă li se potriveşte şi dacă poate răbda până la sfârşit ceea ce rabdă ei. Aceştia ar fi dicomesienii, văzuţi din partea lor monolită. Acesta-i Umilitul, desprins de sub cerul lor şi de sub soarele lor nemilos. Ştii cum numesc dicomesienii soarele? *Soarele-corb auriu*. De sub soarele-corb auriu al câmpiei dicomesiene a ieşit Filip cel cu mintea atât de ascuţită şi atât de aproape de înălţimi ameţitoare şi atât de periculoase. Asta ar fi pe scurt biografia de umilit a lui Filip Lăscăreanu. Copil ieşit parcă de sub coviltirul de scândură nelegiuită al *Bisericii pe Roate*, devenit pe rând şcolar nemâncat la seminarul ortodox din Kiev înainte de 1870, doctor flămând în teologie la Viena, soţ şters şi anulat al prusacei Wanda Walberg, profesor rătăcitor prin lume, savant al ştiinţelor despre imperii pierdute ca acela al Bizanţului etc. etc.

M-am îndoit totdeauna că Fibula va izbuti să-l desprindă pe Filip Lăscăreanu-Teologul de dicomesienii lui. Dicomesienii l-au chinuit mereu pe Umilit cu pretenţiile lor totale asupra lui. Ei şi? Acesta era adevărul: le aparţinea cu toată fiinţa lui, cu toată viaţa lui de încercări grele şi de ambiţii extraordinare, cu toate peregrinările sale dintr-un colţ al altuia al pământului. Deşartă speranţa Fibulei de a-l despărţi pe Umilit de dicomesieni! Şi totuşi Fibula credea cu tărie că va reuşi.

Nu-mi pune, Milionarule, întrebarea de ce a crezut şi crede asta Fibula. M-am întrebat înaintea ta. Mai întâi: pentru că ea însăşi e dicomesiancă, deşi împrejurări nefericite ale mamei sale Gora au făcut-o să crească în *Metopolis*. Fibula s-a apropiat din nou de *Dicomesia*, la vârsta de mai puţin de 15 ani, trecând fluviul pe gheaţă în ghete de măritiş, dar s-a reîntors repede în *Metopolis* după numai un an de convieţuire cu dicomesianul care o răpise pe câmpul alergărilor de cai; după aceea a păstrat o amintire

amară şi brutală a acelui dicomesian pe care l-a numit mereu cu scârbă *"un mârlan cu o curte plină de cai şi de căţele"*. Pentru a o smulge din nefericirea ei după întâmplarea cu dicomesianul, mama-Gora o trimite pe foarte tânăra Fibula în casa Umilitului de la Viena unde este luată în primire, educată sistematic şi "răcită" în sentimente şi-n caracter de bărbătoasa şi tiranica Wanda Walberg care voia să facă din ea un om energic, tăios, fără frică în faţa purtătorilor de pantaloni şi de cravate. Urmează şcoli şi pensioane nemţeşti. Apoi, după războiul din 1918 şi după ce se întâmplă moartea Wandei Walberg, Fibula e dusă de Umilit la Paris unde am şi întâlnit-o, în vara lui 1920. Eram tânăr şi eram locotenent. M-am îndrăgostit de ea şi mi-am trăit cei mai frumoşi ani ai tinereţii alături de ea. Pentru Fibula Serafis am trecut Canalul Mânecii înot, riscând să-mi pierd gradele, să fiu rechemat în ţară şi să-mi distrug cariera. (La Paris mă aflam într-un grup de locotenenţi români, trimişi imediat după război, de regele Ferdinand I, pentru a fi pregătiţi şi specializaţi la şcoala superioară de război franceză în religia învingătorilor de la Verdun.) Dragostea mea cu Fibula se încheie în Franţa, în termeni nefericiţi. (A fost prima noastră despărţire). Apoi, Umilitul, din umbră, o îndepărtează pe Fibula spre Italia. Pe atunci, ea avea 25 de ani, devine la Roma o excelentă studentă numismată (sau asistentă, nu sunt sigur) şi arheolog în şcoala profesorului Pârvan. Se zice că ar fi luat parte la întocmirea şi apariţia revistelor "Ephemeris Dacoromana" şi "Dyplomatarium Italicum". Dar o dragoste compromiţătoare cu un personaj obscur şi dubios din administraţia "Muzeului Capitoliului", complicată cu nişte sustrageri de obiecte rare la care ea nu participase, o face pe Fibula să părăsească definitiv Roma, fiind aproape expulzată din Italia. Intervine iarăşi Umilitul, la semnele Gorei Serafis din *Metopolis*. Bătrânul îi oferă din nou Fibulei ocrotire, o ia cu el în peregrinările sale. O plimbă printre cedrii Libanului, printre călugării de pe muntele Athos, pe drumurile cu catâri şi cămile

ale Trebizondei. Fibula Serafis vede Acropole şi Atena, Egiptul şi piramidele, turlele cu cupole rotunde şi albastre şi pline de flori ale Ispahanului, ale Teheranului şi, se pare, face şi o călătorie peste Ocean, scurtă însă, pe la universităţile din California. Nu e de mirare că Umilitul a numit-o şi o numeşte copila lui şi că în inima lui Fibula a ocupat totdeauna primul loc. *Deşi se spune că el mai avea într-un sat dicomesian un nepot, înzestrat cu o minte ieşită din comun, anume pe Ştefan Lăscăreanu din Glava, pe care-l adora. Dar pe acesta nu l-a putut răsfăţa şi conduce direct sau indirect. Pentru că, nepotul, foarte voluntar şi recalcitrant faţă de atenţiile Umilitului, deşi adus la Viena de la vârsta copilăriei, scapă prin anul 1900 din mâinile şi lacătele educaţiei Wandei Walberg, părăseşte zidurile unei şcoli teologice austere din Salzburg şi se înapoiază neştiut în Dicomesia, mai mult pe jos, lihnit de foame şi revoltat pentru totdeauna împotriva teologilor de orice fel.* Copilul n-avea decât unsprezece ani când a evadat din mâinile Wandei şi a rătăcit înapoi spre ţară. (În casa acestui Ştefan Lăscăreanu, devenit la maturitate dicomesian de frunte, cu familie numeroasă, a venit Umilitul acum patru ani să moară, în speranţa că va închide ochii liniştit în *Dicomesia* lui natală).

Înţelegi acum de ce Fibula – singura răsfăţată a Umilitului şi pe care el o socotea o creaţie a lui în ceea ce avea ea cult, fin, superior – credea că-l poate păstra numai pentru ea şi că-l poate chiar mânui pe bătrânul bizantinolog în aşa fel, încât să-l desprindă de dicomesieni şi să-l depărteze de pericolele acestora. Când era tânără, îmi povestea adesea cu orgoliu că a izbutit foarte multe în aceste privinţe, dacă nu totul. Îmi spunea lucruri aproape incredibile despre felul dicomesienilor de a-l asedia pe Umilit, chiar în bârlogul Wandei Walberg de la Viena. Aceste lucruri pe care mi le povestea erau întâmplate înainte de 1916 şi n-au încetat să se repete în continuare şi după război. Dacă Wanda la început îi dădea pe uşă afară pe dicomesieni, nemaipăsându-i cum vor

mai ajunge înapoi din imperiul habsburgic până în depărtata *Dicomesie*, treptat nemţoaica s-a lăsat cucerită de aceşti oameni îndrăzneţi, încăpăţânaţi, viguroşi, tăcuţi, tenaci, pe care-i descoperă ca fiind asemănători cu ea şi a ajuns până acolo încât îi chema ea şi era nefericită dacă trecea un an fără să vadă măcar pe unul dintre ei deschizându-i uşa casei din Viena. Fibula urma pe atunci şcolile vieneze şi dacă un timp crezuse că Umilitul va fi un aluat uşor în mâinile ei pentru a-l îndepărta de dicomesieni, odată Wanda trecută de partea dicomesienilor, a văzut limpede că aproape totul devenea o imposibilitate. Wanda, care zâmbea rar, râdea cu gura până la urechi, "cu dinţii ei de cal" de bucurie că, în sfârşit, iar a venit în capitala imperială un dicomesian în sarică şi opinci, se aşeza la orgă şi-i cânta dicomesianului preludii şi fugi de Bach, apoi îl îmbrăca pe dicomesian în costum nemţesc de călărie, ea însăşi pregătită în costum şi mantie de echitaţie şi făceau împreună cavalcade pe lângă grădinile Schönbrunn-ului, introducându-l totodată pe omul din *Dicomesia* în societatea doamnelor vieneze, virtuoaze ale orgii şi ale sportului auster pe cai grei şi cu spate lat.

Ani de zile, din pricina Wandei Walberg, Fibula n-a mai putut întreprinde nimic. Cu atât mai mult cu cât bizantinologul Filip Umilitul era mereu plecat în lume în călătoriile sale de studii sau la universităţile unde începuse să fie cunoscut şi căpătase dreptul de a ţine prelegeri şi cursuri mai întâi datorită volumelor sale publicate despre istoria creştină a Bizanţului, mai apoi datorită însăşi vocaţiei sale rare de profesor care vrăjea auditoriul cu mintea sa originală şi cu fantastica lui pricepere rafinată de a găsi "oul de sub cuvânt", şi de a-l da altora să-l clocească. În acei ani Fibula a fost martora unei alianţe incredibile dintre Wanda şi dicomesieni. Wanda mergea până acolo încât ea însăşi, prin banii ei, înzestra familii dicomesiene, trimitea sume mari, se amesteca de departe în treburile şi conflictele *Dicomesiei.* Dar dicomesienii aveau măsura lor şi

aflând că Wanda dă banii şi din averea ei, s-au răcit brusc spunând că "pe ei nu-i cumpără nimeni". Şi au venit la Wanda să-i zică deschis asta. Wandei i-a plăcut gestul. Le-a explicat că Filip-Teologul atâta cât are el pus deoparte, are numai pentru ei, pentru dicomesieni, dar de dat le va da numai după moartea lui, când le va lăsa lor totul, prin testament. Şi atunci dicomesienii au zis ceva care a uluit-o nu numai pe Fibula, ci şi pe Wanda: "Atunci să ne dea din testament". Au spus asta cu o linişte şi cu o claritate care îngheţa. Şi au adăugat: "Dacă nu vrea să ne dea din testament, n-are decât. Dar noi de la dumneata, Doamnă Wanda, nu primim nimic. Noi cu nemţii avem o ceartă veche. N-am fi avut-o dacă n-o începeau ei mai demult, când s-au înţeles cu turcii." Pentru dicomesieni "nemţi" însemna toţi aceia care fie separat, fie împreună cu turcii, fie împotriva turcilor au invadat, au ars ori le-au robit câmpia, luându-le grâul, caii, căruţele şi mierea. Dicomesienii nu ştiau prea multă istorie, dar au trăit-o din tată-n fiu şi nu o uitau uşor. O aminteau cu severitate chiar unei fiinţe ca Wanda Walberg, fără nici o vină directă în determinarea istoriei şi care-i adora şi-i răsfăţa în felul ei, le cânta la orgă, călărea împreună cu ei, mânca cu poftă din traista lor şi bea apă după ei. Şi i-au spus asta Wandei, înainte de războiul din 1916, asta însemna că dicomesienii aveau o memorie care nu lucra prin şocuri totale, ci prin acele depozitări istorice încete şi de lungă durată transmise din generaţie în generaţie. Şi atunci s-a întâmplat un lucru pe care Fibula nu l-a crezut posibil:

Umilitul, la sfatul şi presiunile Wandei, *începe să le dea dicomesienilor* din timp în timp, aproape ciclic, din patru în patru ani, din *testament.*

Aşa au început acele testamente succesive trimise spre *Dicomesia,* Filip-Teologul fiind în viaţă. Testamente "în numerar", împărţite precis, după toate regulile justiţiei civile pe ramuri de rudenie dicomesiene foarte strict respectate (rude

principale, colaterale etc. etc.) lucru care i-a făcut de fiecare dată pe mavrocordaţi să zică, văzându-i la fiecare ciclu de patru ani pe dicomesieni prin târguri cumpărându-şi căruţe, bivoliţe, hamuri sau câte un pogon de pământ: *"Iar a murit Umilitul"*.

Tu, Milionarule, vei afla personal la timpul tău astea, nu uita să le treci în *Carte*, eu nu am timp să mă opresc prea mult asupra lor, trebuie să mă grăbesc să spun lucrurile mai în mare şi mai cu repeziciune, pentru că vreme multă nu mai am, iar câtă mai am vreau s-o folosesc pentru mine şi pentru ale mele, foarte puţină vreme pot dedica acelor lucruri care nu mă privesc direct.

Să nu crezi că dicomesienii pot fi măsuraţi numai prin partea lor de îngustime şi de suflet obscur, de oameni care cântăresc lucrurile prin prejudecăţi ancestrale, că ar fi imobili şi câinoşi până la ultimele consecinţe. Ei i-au spus Wandei ce i-au spus şi au crezut în ce i-au spus. Chiar dacă Umilitul nu "le-ar fi dat din testament" deşi ar fi fost mânioşi şi n-ar fi uitat asta, ei nu i-ar fi pregătit nici un fel de răzbunare, dimpotrivă, l-ar fi considerat mai departe "al lor" şi n-ar fi încetat să se mândrească cu el. Şi ai să vezi că nici faţă de Wanda, ei n-au fost până la urmă neomenoşi. Nu i-au dat, adică, în spinare, chiar toată vina păcatelor istoriei nemţeşti şi habsburgice într-atâta încât ei să nu vadă în ea o femeie bravă, dacă nu o soţie dintre cele mai bune, totuşi o femeie, care ştie să răzbată şi să facă pentru familia ei mai mult chiar decât face o soţie bună, sau o soră bună. ***Îţi spun astea, Milionarule, ca să fii atent în cartea ta ce faci cu dicomesienii.*** Ştiu că iubeşti adevărul, dar nu-ţi displac nici feţele lui ascunse ca şi acelea alunecoase. Ştiu că vei fi nemilos cu lipsa lor de lumină, cu felul lor barbar de a-şi trata familiile şi femeile, cu felul lor înapoiat de a trăi, cu înclinaţia lor spre regresiune. Dar aş vrea să ştii de la un om ca mine care i-a cunoscut foarte bine, că ei

pot fi ascunşi, chiar răi, dar niciodată trădători ai cuvântului dat.

Pot umbla cu ocolişuri, dar nu cu minciuni otrăvitoare. Pot fi nemiloşi, brutali şi grosolani, dar nu ucigaşi sau prieteni cu simbrie. *Dacă vei greşi în Carte asupra lor şi nu vei avea timp să le arăţi şi lumina lor ascunsă şi rămasă în oase, mai greu de prins, de văzut şi de scos la iveală, atunci transcrie aceste cuvinte ale mele şi socoteşte-te corectat, chiar fără să mai revii asupra a ceea ce ai greşit, nu reveni, pentru că e bine să se vadă în cartea ta că ai lăsat libere cuvintele să se bată între ele.* Eu, Generalul Marosin, i-am avut aproape o viaţă întreagă sub ochi şi pe metopolisieni, şi pe mavrocordaţi, şi pe dicomesieni.

Cele mai multe necazuri şi greutăţi mi-au adus dicomesienii.

Cu mavrocordaţii m-am înţeles cel mai repede, dar m-au şi trădat repede, redevenindu-mi prieteni ori de câte ori vedeau că balanţa înclină iarăşi în favoarea mea.

Pe metopolisieni n-am putut să-i cunosc limpede, nici într-un fel, nici în altul. Spuneau că-mi sunt prieteni, dar pe dedesubt puteau oricând să-mi poarte o vrăjmăşie capabilă să mă secere fără milă; când mi se declarau pe faţă duşmani neîmpăcaţi, de asemeni, mă puteam aştepta la inversul lucrurilor, adică la dovezi de afecţiune extreme. Dar o afecţiune prea gratuită, prea lipsită de scop şi sortită prea repede uitării. Metopolisienii au fost pentru mine mai nesiguri decât mavrocordaţii, şi în prietenie şi în duşmănie, chiar în situaţia când îşi declarau neutralitatea, aşa cum, dealtfel, sunt inconstanţi în propria lor viaţă. Le vine asta poate din prea multă vechime surpată, li s-a slăbit celula sau, cine ştie, supuşi mereu hazardurilor istoriei şi răsturnărilor de situaţii au învăţat mai mult din împrejurări şi conjucturi, decât din esenţa evenimentelor trăite.

Şi mai instabili sunt mavrocordaţii, dar lor le poţi detecta mai repede şi mai sigur direcţia în care o apucă sau prăpastia

spre care se întorc, şi dacă insişti, îi câştigi la o cauză bună mai repede decât la una nedreaptă, dar trebuie s-o faci cu inteligenţă şi la momentul oportun, pentru că lor le plac momentele oportune. Sunt cei mai deschişi la cultură şi modernitate, deşi au în oraşul lor un liceu închistat într-un fel de scolastică bizantină, dar nu această instituţie îi caracterizează. Îşi iubesc liceul, îl inzestrează oricând cu tot ce e nevoie, dar viaţa şi-o dedică exclusiv intereselor lor şi n-am văzut un mavrocordat să sufere că fiul lui a primit un doi la matematică, dacă acelaşi fiu se descurca bine în prăvălia părinţilor şi nu confunda la cântar kilogramul cu suta de grame şi dacă ştia să preţuiască bobul de piper cu aceeaşi grijă cum trebuie preţuită tona de grâu. După cum nu se supărau când un fiu al lor greşea scandarea la latină şi încurca prozodiile complicate din greaca veche, dacă în schimb se dădea în vânt după cărţile lui Homer şi istoriile lui Tacit, fie ele numai în traducere proastă.

Cei mai solizi ca oameni ai unei cauze, dar şi ca vrăjmaşi, până la greşeală, ai pericolelor care-i pândesc sau care i-ar putea pândi, îi socotesc acum, la sfârşitul vieţii mele, pe dicomesieni. Dacă aş vrea să fac o ţară, numai cu metopolisienii sau numai cu mavrocordaţii n-aş putea închega un popor. *Osul unei ţări nu l-aş putea avea fără oameni ca dicomensienii.* Când au vrut să mă înfrângă m-au înfrânt, nu înainte însă de a mă onora cu o solie prin care-mi cereau pentru ultima oară să-mi vâr minţile-n cap. Când au descoperit măcar o clipă în mine un om al drepturilor simple şi fundamentale de a respira sub soare, chiar dacă asta nu privea direct destinul lor, atunci ei reţineau acest lucru ca definitiv în memoria lor – şi au fost împrejurări triste şi grele în existenţa mea când mâna lor salvatoare a intervenit, dar în aşa fel încât să nu ştiu prea mult dincotro a venit mâna şi nici să încerc să aflu în ei nişte prieteni pe mai departe, pentru că lor nu le convin nici un fel de alianţe şi înfrăţiri cu oameni

din afara lor, ştiind din experienţa lor veche că alianţele au vrut mereu să-i împingă spre vasalitate şi anulare.

Dintre mavrocordaţi pot ieşi repede figuri luminate. Pot constitui în întregimea lor un climat bun pentru o idee, pentru o acţiune nouă şi rapidă. Dar nu pot constitui singuri o osatură. Cu aceeaşi repeziciune cu care dau oameni excelenţi şi utili unui moment sau altul, cu aceeaşi repeziciune nasc Havaeţi în serie sau, şi mai rău, acel gen de oameni numiţi "ai istoriei în curs", care îşi schimbă opiniile după cum se schimbă opresorul, cu sentimentul că ei merg înainte şi în pas cu istoria.

Ceea ce nu se întâmplă cu dicomesienii. Ei sunt o constantă ireductibilă. Cine va reuşi să-i mişte într-o zi va putea descoperi prin ei o nouă Americă. Ei dau dintre ei foarte greu oameni mari, n-au cum să dea, chiar dacă am explica lucrurile numai prin felul de viaţă în care trăiesc.Gestaţia lor e foarte grea şi foarte lungă, abia dacă dau un preot la două-trei generaţii, iar acela, dacă iese din matca dicomesiană se pierde şi îşi întoarce asprimea pe partea moale, bună şi lipsită de apărare, cam în felul cum i s-a întâmplat parohului *Viaţă Amărâtă* care-i un dicomesian uriaş, dezarmat însă total pe dinafară şi tulburat pe dinăuntru până la aiureală de metopolisieni. Dar când dicomesienii dau cu adevărat un om mare, acela e unicat, nicăieri nu mai poate apărea unul la fel. Filip Lăscăreanu e al lor. Ar mai fi unul, poate l-ar fi depăşit şi l-ar fi întrecut cu un cap de om pe bizantinolog şi ar fi uimit nu prin ascuţime şi rafinare a minţii, ci prin geniu: *Constantin Pierdutul I-iul*. Aproape un analfabet care redescoperă pentru sine într-o insulă de Robinson, printre ţânţari malarici şi cai sălbăticiţi, valoarea lui Pi stabilind-o la 3,1415927. Nu ştia bine să numere până la zece când se trezise în el poezia matematicii. Constantin şi l-a procurat pe zero de care avea absolută nevoie tăind cu briceagul coada lui nouă. Când Topometristul a spus ce-a spus despre descoperirile acestui tânăr nefericit, n-a minţit şi n-a fantazat,

a simplificat numai pentru a se face înţeles de cei care nu deţin un limbaj matematic de specialitate. Topometristul s-a bazat şi pe constatările unor profesori foarte serioşi de ştiinţe pozitive de la liceul mavrocordaţilor care n-au nimic a face cu mavrocordaţii în ceea ce priveşte tăria şi fundarea unei opinii. Îmi vei spune: aceiaşi profesori, care l-au declarat dintr-o eroare pe Havaet idiot, au afirmat despre Constantin că-i un geniu. Da, aceiaşi profesori. Dar trebuie să ştii un lucru: aceşti profesori sunt ireproşabili în disciplinele de învăţământ pe care le predau, coeficientul lor de eroare e minim în profesie; dar ca pedagogi ajung la greşeli monstruoase. În cazul lui Havaet a fost o eroare de pedagogie. În cazul lui Constantin, o afirmaţie fermă de profesie; cu atât mai valabilă cu cât profesorii îl judecau numai prin excelenţa calităţilor lor profesionale: nu uita, Constanatin nu le căzuse niciodată în plasa lor pedagogică dezastruoasă, nu le fusese niciodată elev.

Constantin Pierdutul e un dicomesian. Din pricina lipsei de instrucţie geniul l-a împins spre nebunie. Poate numai plusul enorm de geniu l-a împins într-acolo, şi nu vidul de instrucţie. Şi dacă dicomesienii i-au devenit vrăjmaşi, e pentru că ei au o anume credinţă tenace despre igiena minţii şi prin acest unghi numai au fost în stare să-l cântărească şi să-l judece pe tânărul lor rege Constantin. O surprinzătoare asemănare se poate face între Pierdutul şi Biserica pe Roate. Ambele sunt produse ale *Dicomesiei* cea neclintită din matca ei. Constantin, geniu al cifrelor apărut dintr-o mare de analfabeţi. Biserica pe Roate (frumoasă şi originară cum a fost întâia biserică a lui Solomon, la vremea ei) ivită printre căruţele cu grâu şi fân ale unor păgâni incurabili.

Andrei Mortu n-a fost dicomesian. Era un destin de la răscrucea existenţelor nefericite ale celorlalţi – metopolisieni, dicomesieni, mavrocordaţi. Poate că Andrei Mortu a avut şi o fărâmă de geniu, dar geniu de histrion, în aceeaşi măsură pentru

dejucarea vieţii, ca şi pentru dejucarea unui moment grav şi intratabil ca moartea. E un produs al *Cetăţii de Lână*.

Havaet e mavrocordat, falsifică realitatea când îşi arogă originea de dicomensian, *dar face asta, pentru că ştie că aurul tot e în Dicomesia. El pândeşte Dicomesia, în rest, până va pune mâna pe ea, se ocupă şi trăieşte din expediente metopolisiene şi mavrocordate.*

Eu sunt metopolisian, dar altoit la mobilitatea spiritului cu ceva mavrocordat, iar pe la unghii şi pe la oasele pieptului, unde m-am lovit mereu şi mă doare mai des, am ceva dicomesian.

Iapa-Roşie e de nicăieri. Poate că prin mama ei Kiva-cea-Mare vine din cea mai necunoscută şi mai superbă margine de lume, de acolo de unde răsare soarele. Nu vine din apusuri ca metopolisienii, deşi Kiva-cea Mare a păscut bivolii pe câmpurile şi dealurile metopolisiene. Din Iapa-Roşie ar fi ieşit un om nemaipomenit, dacă ar fi încăput mai întâi pe mâna dicomesienilor, mai apoi pe mâna Wandei Walberg, dacă Fibula n-ar fi greşit în dorinţa de a face din ea o Guldenă ceva mai tânără şi ceva mai sclavă, dacă mai apoi şi dacă mai apoi... Multe şi foarte puţine îi mai trebuiau Iepei-Roşii... Aram Telguran e un suflet prea rătăcitor ca să fi putut scoate cu mâinile lui tremurătoare din masivitatea unui bloc dur, cum a fost şi este Iapa-Roşie, capodopera ascunsă în piatră.

Pe Glad nu-l pricep şi poate că e inutil să-l pricepi şi să-l explici. I-am dat haine de general pentru că în acelea de soldat nu-mi dovedea nimic şi, mi-am zis, ca şi tine, să încerc maximumul pentru a obţine măcar minimul. *Ce a ieşit, se ştie.* Personal nu pricep nimic. Dacă tu, Milionarule, poţi face ceva să-l explici şi să-l justifici, fă-o. Are nevoie.

GENERALUL MAROSIN REVINE LA OBIECTUL STRICT AL POVESTIRII. CONFLICTUL PĂRȚILOR ÎN JURUL UMILITULUI. WANDA WALBERG ȘI DICOMESIENII ÎN VREMEA RĂZBOIULUI DIN 1916–1918. MOARTEA WANDEI: CÂMP LIBER PENTRU FIBULA. ANALIZA STILISTICĂ A EPISTOLEI UMILITULUI. SFÂRȘITUL CĂRȚII DE LA METOPOLIS CU CARE SE DESCHIDE CARTEA DICOMESIEI

Generalul Marosin a tăcut, a privit în jur, apoi spre mine cu severitate, ca și cum aș fi fost vinovat de vreo vorbă de-a lui. A început din nou:

– Nu te teme, n-am pierdut firul lucrurilor de unde pornisem. Sunt prolix pentru că mă grăbesc, știind că am vreme puțină. N-ai grijă, Milionarule, digresiuni nu fac, chiar dacă ți se pare că m-am îndepărtat cam mult. *Știu că am pornit de la scrisoarea aceea care i-a mâniat pe dicomesieni și dintr-o eroare au venit să mi-o reproșeze mie.* Când, de fapt, scrisoarea o trimisese Fibula Umilitului pentru a-l despărți de dicomesieni și pentru a o alunga de la Viena pe îngrijitoarea Zoe Lucescu-Mavrocordata. Sunt numai puțin prolix. *Atât* – ca să folosesc răsfățul dulce al lui Emil Havaet.

Înainte de a reveni definitiv la locul de unde pornisem și de a continua povestirea, un singur lucru: *m-am gândit adineauri brusc la tine. Tu trebuie să fii dicomesian.* Nu poți fi altceva. Îl faci pe om să-și deschidă sufletul când apari, deși nu schițezi pentru asta nici măcar un gest mut că te-ar interesa să-i afli sufletul. Pleci și-i spui sau nu-i spui "ia-ți-l", și deși sufletul îi rămâne, copia cea mai bună și, de mirare, mai autentică decât originalul, o iei cu tine. O asemenea drăcie n-am mai întâlnit decât la dicomesieni. Apoi: chiar când tu, Milionarule, le privești rău – și cu revoltă în subtext – condiția dicomesienilor, se simte

că eşti dicomesian. Dacă ai fi mavrocordat i-ai lăuda ca să-i amăgeşti şi să le iei grâul de sub tălpi, dacă ai fi metopolisian dracu ştie ce ai face. Apoi: ai ascuns, nu mi-ai spus niciodată că eşti dicomesian. Încă o dovadă că eşti. Pe dicomesieni când îi întrebi de unde sunt ei îţi răspund ocolind numele ţinutului lor: "Suntem de acolo". Adică. "Ce ne întrebi, nătărăule, suntem şi noi de pe undeva nu numai tu ai casă şi soare". Ultima dovadă: Milionarul s-a depărtat voit de *Dicomesia* să şi-o facă străină, a trecut fluviul, s-a urcat pe platoul de sus al dealurilor metopolisiene, pentru că, din pragul casei lui de marmoră, vede mai bine nu numai *Metopolis*-ul, *Cetatea de Lână*, *Insula Cailor* şi *Mavrocordat*-ul, ci vede în primul rând întinsa şi fecunda lui câmpie dicomesiană. Dar, în sfârşit, te priveşte. Ştii mai bine decât mine că *dacă eşti dicomesian, asta te obligă enorm.*

Şi generalul s-a închinat spre un candelabru de lumânări aflat pe poliţa de sus a unei nişe decorată cu flori de fier forjat.

A tuşit apoi de câteva ori, a ronţăit bomboane, mi-a întins şi mie.

Şi-a reluat povestirea:

Nu pot părăsi încă observaţiile mele asupra conflictelor dintre diferitele părţi privind persoana Umilitului pentru că de acest conflict depinde, Milionarule, înţelegerea gravului sfârşit al bătrânului. Rolul tuturor părţilor în acest conflict şi în acest sfârşit, inclusiv rolul de margine şi surprinzător de important al lui Havaet...

Voi urma deci povestirea vorbind mai departe despre Fibula, ea fiind o figură centrală, nu pentru că ea ar fi vrut asta, – şi voia asta, ci pentru că realitatea i-a oferit un loc de prim ordin în viaţa bătrânului. În ceea ce priveşte sfârşitul bătrânului nu, pentru că Fibula dorea cu încăpăţânare ca Umilitul să trăiască. Să trăiască, dar dominat de ea.

Războiul Fibulei cu Wanda Walberg n-a fost uşor în privinţa întâietăţii asupra Umilitului. În primul rând că la începerea acestui război Fibula era foarte, foarte tânără, o mică domnişoară de

pension, voluntară şi de o inteligenţă perspicace e drept, dar numai o mică domnişoară, căreia îi puteai lăuda sau repugna îndrăznelile, dar pe care nu puteai s-o iei în serios. În plus, Fibula se afla în casa Wandei Walberg ca o tolerată. Situaţia ei era să se încline nu să poruncească. Wanda Walberg era o prusacă de cel mai autentic sânge, îşi alesese Viena drept reşedinţă pentru că părinţii ei, bogaţi şi puternici, au socotit că o fată, chiar dacă e energică şi bărbătoasă, *e bine să cânte şi să alerge puţin prin oraşul muzicii.* Pe fratele Wandei, pe nume Wolfgang Amadeus Walberg pentru că era băiat – deşi mai "feminin" decât Wanda, emotiv până la stări bolnăvicioase – părinţii l-au expediat la Essen, în Ruhr, din fragedă adolescenţă, să se formeze şi să se călească la şcoala cărbunelui şi a oţelului. *Ce a cântat şi cum a zburdat Wanda Walberg la Viena* – se poate reda la modul cel mai sumar fară ca adevărul să sufere. A învăţat să cânte la orgă muzică gravă. E important, Milionarule, ce instrument muzical îi oferi unei fete, dar şi mai important e acela pe care şi-l alege singură. A ales orga. Dintre sporturi, călăria pe cai greoi şi cu spate lat, galopurile austere. Încă de foarte tânără, imaginea ei care s-a impus a fost aceea de fată în cizme înalte de călărie, încheiate cu catarămi deasupra genunchilor. Nu de puţine ori, la orgă pedală încălţată în cizme. Ordonată ca un soldat exemplar şi-a urmat şi şi-a încheiat ireporşabil anii de şcoală, îndreptându-se şi alegându-şi pentru asta aproape singură cele mai severe pensioane vieneze, dominate de profesori şi profesoare germane cu pedagogie intransigentă. De fapt, în figura acestor profesori pe care-i venera ea "căuta" să-şi redescopere părinţii de acasă, felul acestora de a fi, de aceea în şcoală ea s-a simţit fericită, solid ocrotită şi n-a dus lipsa familiei, pe atunci stabilită în Ostfriessland, la Emden, pe coasta Mării Nordului, departe nu numai de Viena, ci de orice colţ al Austriei şi al Germaniei continentale. Când a apărut tânărul şi slabul de înger Filip Lăscăreanu-Teologul în Viena, ochiul ei norocos "l-a zărit".

Wanda Walberg era o fată credincioasă. Dumnezeul ei era un demiurg al ordinei ferme şi precise, în religia ei severă îşi formase un anume fel de visuri matrimoniale riguroase care nu îngăduiau abateri: viitoarea ei casă şi-o dorea să fie biserică serioasă a căsniciei, ea Wanda, să vegheze cu asprime biserica şi să cânte la orgă, iar soţul ei să fie şi soţ, dar mai ales preot. Chiar exact aşa nu a fost, dar odată căsătorită cu tânărul doctor în teologie Filip Lăscăreanu, Wanda a făcut totul ca să fie mai mult decât atât. L-a dominat dintr-un început pe tânărul teolog până la a-l reduce la un rol inexistent în viaţa de familie. Filip Lăscăreanu zi de zi la Viena sau plecat cu anii din Viena, pentru Wanda era aceeaşi situaţie. Efluviile grave ale orgii inundau la ore fixe salonul, ca mirosul de mâncare consistentă bucătăria, ca exerciţiile austere de echitaţie pe aleile grădinilor de lângă Schönbrunn unde Wanda "zburda" pe cai cu spate lat în compania celor mai taciturne şi mai stilate doamne şi domnişoare ale severităţii din Viena.

Cum s-o înfrângă mai tânăra Fibula pe Wanda Walberg, când la sosirea fragedei metopolisiene în casa vieneză nemţoaica avea aproape două decenii de dominaţie asupra Umilitului? Şi totuşi Fibula a îndrăznit, dar victoriile ei au fost secrete, au rămas enigme ale ei şi ale Umilitului, într-atâta controlul Wandei era de treaz, de continuu şi atoatestăpânitor. Wanda era campioana lucrurilor totale, pe ea o interesa înălţarea zidurilor solide şi de neescaladat, nepierzându-şi timpul să observe nimicurile mărunte ale unor intimităţi pe care le putea strivi dacă ar fi vrut cu mişcarea cea mai lipsită de efort.

Şi Fibula a înaintat neobservată spre inima Umilitului, a preferat în conflictul cu Wanda un război secret şi de infiltraţie, înainta aşa cu siguranţă, mai acaparator şi mai bine primită, pentru că teologul, lipsit mereu de căldură şi intimitate, nu avea parte nici în căsnicie de gesturi delicate. Cine a poreclit-o pe Wanda Walberg *"Frau Cuţit"*, pornise de la cunoaşterea caracterului ei

agresiv şi setos de opresiune. Când Wanda a trecut de partea dicomesienilor şi a început să-i tolereze şi să nu-i mai arunce pe uşă afară când veneau la Viena să-l vadă pe Umilit, dar şi să umble la punga lui – prin această toleranţă ea dădea un răspuns plin de forţă şi poziţiilor cucerite de tânăra Fibula în dominarea teologului. Punga teologului? Putea fi golită şi spartă de dicomesieni ori de câte ori ar fi vrut aceştia. Ea, Wanda Walberg, putea să-i umple punga la loc şi să i-o facă doldora şi chiar să mai adauge câteva buzunare pline de bilete de bancă la sutana teologului. Numai Fibula să fie înfrântă şi îndepărtată. Şi prefera s-o înfrângă prin dicomesieni, prin oameni de aceeaşi origine cu Fibula: aşa înfrângerea era mai netă şi mai ofensatoare pentru tânăra nepoată.

Aici a greşit Wanda Walberg. Punga Umilitului putea avea întotdeauna aceleaşi intrări şi aceleaşi ieşiri. Dar în ceea ce priveşte procedeele de comunicare cu lumea, punga nu se identifica la Umilit cu felul de a-şi revărsa sau a-şi reţine afecţiunea. Câteodată nici o intrare nu era posibilă spre afecţiunea lui. Toate ieşirile sufletului său însă erau spre *Dicomesia.* Cu bani sau fără bani, Umilitul se considera al Dicomesiei, iar *Dicomesia,* de asemeni, îl socotea al ei chiar dacă, în loc să fi fost un răsfăţat al bogăţiei şi al onoarei publice, ar fi trăit singur retras de lume şi sărac, şi s-ar fi hrănit cu bureţi şi cu iască.

Dicomesienii au un bun-simţ care nu-i înşeală. Când ei au refuzat investiţiile băneşti şi înzestrările pe care Wanda le făcea familiilor din Dicomesia, ei au avut în vedere nu numai acel vechi şi istoric argument al rezervei şi prudenţei lor faţă de "nemţi". Simţiseră că şi altceva nu-i în regulă. Ce? Nu prea ştiau. Un lucru ştiau: *când primeşti de la cineva mai mult decât ţi se cuvine, înseamnă că "vrea să te cumpere".* Nu prea şi-au bătut capul să afle de ce voia Wanda "să-i cumpere", n-avea rost să-şi piardă timpul cu asta. Destul că simţul nu-i înşela. Aşa că i-au spus Wandei ce i-au spus: *"Nu mai primim nimic de la*

dumneata". Şi au făcut asta dintr-o pricină esenţială: să-l păstreze mai bine pe Umilit; să nu se îndepărteze de ei; să nu creadă că ei l-au lepădat pentru "o străină care avea bani şi în cizme". Iar când dicomesienii i-au spus Wandei că tot ce vor primi, vor primi numai de la Umilit, iar dacă el nu are, atunci "să le dea din testament" – ei au spus asta şi în înţelesul că sunt atât de apropiaţi de teologul lor încât nimic între ei şi Umilit nu e greu de făcut chiar împotriva regulilor cunoscute de toată lumea. Ce a urmat se ştie. Teologul, în viaţă fiind, "dă din testament" dicomesienilor la termene ciclice de patru-cinci ani, unitatea dintre el şi Dicomesia sudându-se temeinic şi de nezdruncinat. *Din ce parte să mai ataci acest fort inexpugnabil? Dinspre Viena? Dinspre Mavrocordat? Dinspre Metopolis?* Din orice parte ar fi fost atacat, eşecul era sigur. Iar un cal troian nu mai putea fi băgat. Povestea e prea veche şi cunoscută de toţi. Chiar de dicomesieni, care nu-s cunoscători de carte, iar de Troia nu prea au auzit. Dar basmele lor sunt pline de poveşti cu lăzi frumoase umplute cu aur şi pietre preţioase primite în dar de la vreun drac sau de la mama pădurii, care se transformă până la urmă în şerpi şi în balauri. Aşa că vezi.

Aşa stând situaţia, conflictul s-a restrâns numai în ceea ce priveşte cele două femei. Dicomesienii nu puteau fi atacaţi, nu puteau fi despărţiţi de Umilit. Wanda Walberg şi Fibula au continuat competiţia în casa de la Viena pentru cucerirea unei întâietăţi derizorii asupra Umilitului. Derizorii, pentru că în timp ce ele se întreceau care să câştige această bătălie, Umilitul se afla tot mai puţin la Viena, era într-o continuă peregrinare de profesor teolog pe drumurile lumii sau de bizantinolog în căutare de alte pietre, inscripţii şi pergamente. *Bizanţul dispărut era mai aproape de el şi mai palpabil decât existenţa în carne şi oase a celor două femei, Wanda şi Fibula, himere ale unei realităţi din care el evadase prin profesie şi prin vocaţie. Ca şi Bizanţul, Dicomesia era pentru el tot un fel de teren pulverizat în vrajă. El*

nu-şi mai văzuse Dicomesia natală din copilărie şi o dată în adolescenţă şi se putea să n-o mai vadă niciodată, dar o avea cu el în permanenţă uneori mai vie şi mai plină de înţelesuri decât era ea pentru dicomesieni, fiindcă Umilitul era un om al minţii şi al spiritualităţii vaste care dintr-o amintire putea face un imperiu fascinant, mai puternic, mai sigur şi mai real decât imperiile existente.

Milionarule, astea nu sunt lucruri de zvârlit pe fereastră. Nu puteam trece peste ele. Şi îţi spun asta pentru că ţi se zice *Milionarul*, nu pentru banii şi averile pe care nu le ai, nu le-ai avut şi nu le vei avea niciodată, ci pentru bogăţia şi risipa de minte şi de fantezie pe care le cheltuieşti în folosul înţelegerii oamenilor şi lucrurilor. Câţi se mai pot mândri cu o asemena avere atât de durabilă şi de plăcută, când totul se confecţionează şi e uşor de confecţionat, chiar şi adevărurile, cu zecile şi sutele, şi toate se duc de râpă mai repede decât au fost făcute?

Crede-mă, foarte puţine lucruri din viaţa mea pot alege la capătul unei existenţe. Şi privind de la un timp spre tine, am învăţat să mă compensez alegând foarte multe din viaţa altora.

Aş mai fi avut ceva de spus despre brava femeie Wanda Walberg, atât de hulită de toţi când e vorba de tristul exil casnic al Umilitului. Că l-a terorizat, că l-a chinuit etc. etc.

Pe Wanda, din *"Frau Cuţit"*, *"Nemţoaica cu dinţi şi cap de cal"* sau din *"Cântec de leagăn cu bici şi în cizme de călărie"* – aproape nimeni n-a scos-o. Nu numai pentru a-ţi spune ceva în favoarea scumpei Wanda îţi zic: N-ar fi fost Umilitul altfel nici dacă trăia alături de o soţie caldă şi iubitoare. Casa din Viena tot fără el ar fi stat. El avea un destin dincolo de el însuşi şi de ai săi – mai puţin unul de soţ, de unchi şi de străunchi. Aş fi vrut să mă pot compara cu el. Dar eu am fost mai slab decât acest om făcut numai din slăbiciuni. Deşi general şi cunoscător al tacticii şi strategiei, eu am căzut, fără putinţă de ieşire, prizonier al propriilor mele rude. El n-a fost decât un teolog şi un umilit, dar foarte

puţini se pot lăuda, chiar dintre cei apropiaţi lui, că i-au sărutat mai mult decât poala sutanei şi că i-au smuls de pe buze mai mult decât o binecuvântare. Acestea ar fi ultimele cuvinte de elogiu indirect adus bravei Wanda Walberg.

Wanda Walberg a murit în 1919, prin ianuarie. Umilitul se afla atunci departe de Viena, peste Ocean, încă din 1915, îl prinsese acolo evenimentele războiului. Dicomesienii din câţi cunoscuse Wanda, câţi au mai rămas după război, au aflat foarte târziu, abia după câţiva ani, că ea nu mai este. Pe Wanda numai Fibula a plâns-o. Şi a plâns-o sincer. Pentru că ele două, în anii războiului, rămăseseră singure la Viena. În clipele acelea de singurătate pustie şi de izolare fără perspective, când cele două femei au trăit unicul lor timp de înţelegere şi împăcare, să fi văzut ele în proporţiile groaznice ale războului riscurile deşarte din propriul şi măruntul lor conflict? Fratele Wandei, Wolfgang Amadeus Walberg a murit în 1917 pe frontul din Transilvania, în ciocnirea germanilor cu armatele române ale generalului Averescu. Iar foarte mulţi dicomesieni au pierit la Mărăşeşti în asaltul românesc asupra trupelor feldmareşalului Mackensen.

Dar s-ar putea ca istoria mare să nu fi atins şi să nu fi înspăimântat cu scara ei imensă acele mizerii sufleteşti mărunte din căsnicii, dintre rude etc. etc. Încă un argument că un război, oricât de mare ar fi, e întru totul inutil. Iartă-mi, Milionarule, această amară reflecţie de general bătrân.

Atât despre război. Te-ai temut degeaba că voi face un tablou complet al celei mai groaznice conflagraţii cunoscute până acum.

Fibula şi-a atins scopul. Nici o influenţă nu mai putea veni dinspre Wanda Walberg, nici măcar prin Wolfgang Amadeus, dus şi el. Cei mai încăpăţânaţi şi mai teribili dicomesieni – în acelaşi timp şi rude principale ale Umilitului, din ramurile directe ale arborelui său genealogic pieriseră şi ei. (A devenit legendă o poveste despre o anume companie de soldaţi dicomesieni, "Compania nebunilor", cum se zice că era numită. Compania ar

fi fost aruncată, de repetate ori de ofiţerii de stat major ai generalului Ieremia Grigorescu, în atacurile-surpriză asupra oştilor feldmareşalului german Mackensen în zilele asalturilor de la Mărăşeşti. Se spune că dicomesienii au luptat, s-au încăierat corp la corp cu adversarii, în bătălia cu baioneta, până li s-au rupt hainele ferfeniţă şi şi-au continuat ofensiva în cămaşă şi izmene. Din neînfricata companie de aproape 300 de soldaţi dicomesieni, au mai rămas câţiva printre ei, dintre rudele apropiate ale Umilitului, doar acel încăpăţânat nepot Ştefan Lăscăreanu, de care am mai amintit. După victoria de la Mărăşeşti, generalul Ieremia Grigorescu ar fi vrut să-l cunoască personal pe acest Ştefan, care, deşi numai sergent, în ultimele atacuri decisive, ar fi avut, în mod excepţional, comanda companiei dicomesiene; în mod normal, o companie este condusă de un ofiţer, cel puţin căpitan. Generalul Grigorescu i-ar fi spus lui Ştefan, după ce l-a decorat cu ordinul "Bărbăţie şi Credinţă cu Spade": "Voi, oamenii câmpiei, aţi apărat gloria, onoarea şi mândria tuturor". La care Ştefan Lăscăreanu ar fi răspuns: "Ne-am apărat pielea, Domnule General. Rămăsesem numai în cămaşă. Şi dacă nemţii treceau şi de cămaşa noastră, ne lua dracul".)

După acest "prag de măcel al omenirii", în care atâtea vieţi, ce gravitaseră cândva în jurul bogatei case walbergiene, pieriseră, Filip Lăscăreanu însuşi multă vlagă nu mai avea. Devenea din ce în ce mai bătrân, mai neajutorat şi, chiar dacă nu se folosea încă de o cârjă, simţea totuşi nevoia să aibă un om alături de el. Prea mulţi dispăruseră din preajma lui şi pustiul era prea mare.

Când eu am întâlnit-o pe Fibula Serafis, în vara anului în 1920 la Paris, ea era sigură că a ajuns singura stăpână pe inima Umilitului. O victorie fără glorie. Dar durabilă. Nimeni de atunci n-a mai ocupat un loc atât de sigur şi de greu de clătinat. Dinspre partea lui Ştefan Lăscăreanu, nepotul recalcitrant şi anti-teolog, revenit în Dicomesia la caii şi la bivolii lui, la plugul său cu o

brazdă şi la cele câteva pogoane de pământ, Fibula n-avea a se teme. Deşi iubit mereu de Umilit, *Ştefan Apostatul* (cum îl numise Wanda Walberg, încă de când acesta, copil, fugise de sub paza călugărilor din Salzburg), nu mai voia să audă de unchiul său, nu uita afrontul de a fi fost luat cu decenii în urmă din satul său Glava şi dus în Austria să fie făcut "popă nemţesc". Acest Ştefan mergea până acolo încât susţinea sus şi tare, printre dicomesieni, că Filip Lăscăreanu din casa Wandei n-ar fi fost acelaşi Filip plecat cândva din *Dicomesia*, ci un altul, pe care diavolul l-a îmbrăcat în reverendă şi l-ar fi dat drept soţ "nemţoaicei cu cap şi dinţi de cal", ca să-l chinuiască. Poreclele Wandei acest Ştefan le-a născocit, tot el l-a numit pentru întâia oară pe unchiul său – *"Umilitul"* – şi de atunci bizantinologului aşa i-a rămas şi aşa i s-a răspândit porecla. Mai mult, refuzul şi dispreţul nepotului faţă de unchi mergea şi mai departe, spunea că el, Ştefan Lăscăreanu, nu i-a fost, nu-i este şi nu-i va fi niciodată nici un fel de rudă, deşi el era cea mai apropiată rudă a Umilitului: tatăl lui Ştefan a fost frate cu Filip Teologul, deci Ştefan îi venea bătrânului nepot direct. (Şi totuşi, repet, în ciuda rupturii dintre nepot şi unchi, în casa lui Ştefan Lăscăreanu din Glava a venit acum patru ani Filip Lascăreanu să moară; iar nepotul s-a purtat admirabil, apărându-l ca un leu de asediile dicomesiene, mavrocordate şi havaete, atât cât i-a stat în putinţă şi căznindu-se să-i facă Umilitului ultimele clipe cât mai plăcute, mai liniştite şi mai ferite de duritatea soarelui-corb auriu al Dicomesiei).

Ziceam că din 1920 şi până încoace, Fibula a fost "marea stăpână" a Umilitului, nimeni nu i-a putut lua locul. Ştia atât de bine acest lucru şi atât de sigură era, încât revenită în ţară, la Metopolis, nici nu se mai obosea să cultive dragostea bătrânului rămas în lume să rătăcească mai departe. Chiar îl uita voit, nu-i scria, nu-i răspundea la scrisori şi la darurile care curgeau spre ea neîntrerupt, asta şi pentru a-l face să sufere, s-o iubească şi mai mult şi să o preţuiască drept o fiinţă de neînlocuit şi să

dorească de la ea măcar un mic semn sau un cuvânt. Şi ea a făcut acest "joc al uitării" uneori cu o răutate femeiască împinsă până la cruzime. Bătrânul Filip Lăscăreanu, cu mintea lui rafinată a simţit jocul şi i-a plăcut ca o copilărie, trecând cu discreţie şi iertare peste răutatea nepoatei. Şi-a primit cu smerenie rolul pe care i-l dăduse Fibula şi cred că l-a jucat excelent. Doamne, de la vârsta de 9 ani de când plecase în lume, Umilitul nu se mai jucase!

Milionarule, să te ferească Dumnezeu să ajungi bătrân şi să se joace o femeie tânără cu tine, chiar dacă ţi-ar fi nepoată sau strănepoată.

Şi Umilitul a sperat ca măcar jocul acela cu "de-a uitarea" şi "de-a-mpăcarea" să se ţină înfiripat şi să nu se rupă defintiv. Alt om mai apropiat nu mai avea. Ultimele tentative ale bătrânului Filip spre Ştefan Lăscăreanu din *Dicomesia* eşuaseră: acest nepot a refuzat an de an (deşi nevasta îi năştea aproape anual un fiu), ca Umilitul să-i boteze, prin avocatul procurist din Bucureşti, vreun copil şi să-i dea numele de "Filip". Acest refuz al lui Ştefan însemna că nici asupra copiilor săi, bătrânul Filip Lăscăreanu nu putea spera să-şi întindă vreo influenţă cât de mică.

Din partea Fibulei "jocul uitării şi împăcării" n-a durat mult. A început să-l uite pe bătrân cu anii, la modul adevărat. Revenită în ţară, bogată prin dărniciile bizantinologului, poate şi dintr-o mânie împotriva "plicticosului bătrân" şi a sfaturilor continui ale acestuia, ea abandonează ocupaţiile superioare de femeie cu carte pentru care o pregătise unchiul ei timp de un deceniu şi mai bine şi îi stipendiase studiile la Viena, Paris, Roma. Procedând aşa, ea îl sfidează ca o femeiuşcă răsfăţată, se ocupă la *Metopolis* cu lucruri cu totul străine de condiţia ei intelectuală, lucruri care nici originale sau excentrice nu se puteau numi. Face în aşa fel ca Umilitul să audă de noile ei ocupaţii pentru a-l necăji şi a-l chinui. Astfel, Fibula devine, pe rând: proprietară de ferăstraie de tăiat piatră, de vărării, aurărească care aruncă în foc

monezi vechi şi obiecte antice, sau le foloseşte direct, fără să le mai topească, la obţinerea unor podoabe femeieşti frivole pe care le comercializează; face acest act de nimicire, ea, care se spune că învaţase altădată să preţuiască valoarea unică, inestimabilă şi inatacabilă a unor astfel de piese antice, învăţase la Roma în şcoala de arheologie, iar mai înainte de Roma de la însuşi bizantinologul; după ce îşi lichidează aurăria sau paralel cu această ocupaţie nimicitoare de tezaure vechi, devine proprietară de uliţe întregi de prăvălii de coloniale şi mărunţişuri, de mercerii, la *Metopolis*, *Mavrocordat*, *Cetatea de Lână;* crede-mă, Milionarule, până şi staţii de montă pentru însămânţarea animalelor mari a avut în proprietate Fibula, dicomesienii îşi amintesc bine de staţiile astea care împânziseră *Dicomesia* (dar dicomesienii, refractari la orice lucru care venea din afara modului lor de a vedea lumea, n-au folosit staţiile, şi-au încrucişat animalele tot în imperiul cerului liber şi al întâmplărilor din *Insula Cailor)*.

Era un fel de furie şi o lipsă de noimă în tot ce făcea Fibula. Cine a cunoscut-o în sălile Sorbonei, când era tânără, pe culta şi scânteietoarea Fibula, adorată de colegi şi chiar de unii profesori, cine a întâlnit-o la Roma (eu am aflat de la alţii despre anii ei la Roma), pe fina numismată Fibula şi pe aceeaşi Fibula, excelenta, se zice, incisiva specialistă din grupul de secretari de redacţie ai profesorului Pârvan, la revistele arheologice româneşti din Italia – nu-şi putea crede ochilor văzând spectacolul pe care-l oferea *Fibula metopolisiana*. Ar fi rămas uluită şi ar fi leşinat Fibula când era la Roma dacă ar fi văzut pe cineva că deteriorează un zimţ de monedă veche sau zgârie o efigie de sesterţ roman, ori de drahmă sau assarie grecească antică. La *Metopolis*, însă, lucra cu cei mai mizeri indivizi pentru strângerea şi sustragerea monezilor şi obiectelor vechi de sub dealurile locului şi după ce le aduna în găleţi şi jgheaburi, începea nimicirea: focul sau monturile directe pentru obţinerea podoabelor negociabile.

Sesterţul roman, perperul şi besantul bizantin, sau drahma atică de argint se amestecau fără prea mari mofturi cu paralele de tablă, ca şi cu zinghiriliii, turaliii, funducii, şi cu zarnacupii turceşti, cu asprii, groşii, polturacii şi toate astea nu de puţine ori se întâlneau în aceeaşi găleată sau în aceeaşi flacără cu fibulele antice, cu pandantivele, coifurile, lănciile vechi şi cu fostele vârfuri de săgeţi scitice etc. etc.

Nu explicaţia acestei furii şi a acestei inconştienţe târzii a Fibulei e greu de găsit, deşi orice explicaţie păleşte în faţa faptelor. Mai greu de răspuns: împotriva cui era îndreptată această furie? Milionarule, sunt lucruri în faţa cărora îţi simţi gura şi ochii ca muţii şi ca orbii.

Ştiu mai bine decât toţi nefericirile copilăriei şi adolescenţei Fibulei, anii ei chinuitori în casa Wandei, sau mai bine-zis în anticamerele Wandei; apoi înfrângerile ei în câteva iubiri dezastruoase; precum şi victoriile ei searbede şi fără ecouri asupra unor bărbaţi insignifianţi ca spirit, deşi aparent importanţi prin zgomotul carierei lor politice sau negustoreşti, care o asaltau cu curtenia lor trivială de cocoşi imbecili.

Aş aminti – dacă aş şti că se poate justifica întrucâtva întorsătura de minte şi de destin a Fibulei – chiar acel trist episod al vieţii ei, întâmplat când abia trecuse de vârsta pubertăţii şi la puţină vreme după ce se salvase din evenimentul acela nenorocit al mariajului cu dicomesianul "mârlan şi cu curtea plină de cai şi căţele". Ţi-am spus că după foarte scurtul mariaj dicomesian a fost trimisă repede de mama ei Gora la casa Umilitului din Viena şi dată pe mâna Wandei Walberg. Wanda avea o teorie: după o întâmplare nefericită, bărbatul sau femeia, trebuie să facă o plimbare lungă şi obositoare, fie călare, fie pe jos, o plimbare igienică după socotelile ei, trupul ca şi sufletul, după opinia nemţoaicei, trebuia supuse aceleiaşi igiene. Şi a plimbat-o pe Fibula, la puţină vreme după ce aceasta a sosit în casa de la Viena. Wanda a dat-o mai întâi pe mâna celor mai docţi reprezentanţi ai

clanului Walberg care au plimbat-o, lung şi obositor, pe la proprietăţile lor şi prin casele lor mohorâte de la Essen, în Ruhr, apoi la Emden, în Ostfriessland, lângă golful Dollart al Mării Nordului. La Emden, foarte tânăra Fibula, care nu ştia bine ce e acela un bărbat şi care se simţea singură şi părăsită printre Walbergii taciturni şi greoi, se îndrăgosteşte de un palid norvegian, de la care are un copil: *o fetiţă nefericită*. Norvegianul era un biet tolerat al clanului, un funcţionar şters, aiurit şi alcoolic. Dar Fibula încă de copilă făcea confuzia între o ţară şi un individ izolat al acesteia, iar ca femeie dacă-l cucerea pe un astfel de individ de naţie străină, credea că i-a anexat întrucâtva şi ţara. Iartă-mă, Milionarule, în cazul norvegianului, Fibula credea că a şi explorat Polul Nord, lucru tulburător pe atunci: numele lui Amundsen, compatriotul norvegianului ei, vrăjea încă Europa la acea dată.

Fibula ascunde sarcina survenită din această iubire greşită şi lipsită atât de pasiune, cât şi de logică. Naşte la Viena în reproşurile severe ale Wandei Walberg. *Era acum îngenuncheată definitiv în faţa Wandei*. Şi totuşi nemţoaica "cu cap şi dinţi de cal" creşte singură fetiţa pe care Fibula o naşte, păstrând o discreţie eroică în jurul întâmplării şi dovedind o abnegaţie rară pentru sănătatea şi îngrijirea nou-născutei. Primul cuvânt al fetiţei, "mutter" a fost spus Wandei, şi nu Fibulei.

Când eu am cunoscut-o în 1920, pe Fibula, la Paris, fetiţa ei,mica norvegiancă crescuse mare, dar nu ştiam de existenţa ei. Nimeni în afară de Umilit nu ştia că o are. Wanda murise. Dar înaintea morţii cu un an, brava nemţoaică, ştiind că pe mica norvegiancă nu o aştepta nimic bun după moartea ei, în plus şi pentru a o feri pe Fibula de oprobiu, de a o face să-şi continue liniştită învăţătura şi viaţa ei de femeie tânără, nemţoaica, zic, face un gest aproape incredibil: bolnavă cum era, riscându-şi ultimele ei zile, pleacă din Viena, luând-o cu ea pe mica norvegiancă, traversează liniile frontului – era vremea finalului

sângeros până la extrem al războiului din 1918 – ajunge în România, uzează de relațiile clanului ei și, primind permisunea guvernului capitulard al lui Alexandru Marghiloman din București, trece fluviul și ajunge la *Metopolis*. O lasă aici pe mica norvegiancă, în grija Gorei, mama Fibulei. Apoi Wanda se întoarce la Viena și, nu după multă vreme, sfârșește. Dar fetița are un adăpost sigur în *Metopolis*. Nemaivorbind că Wanda lăsase la *Metopolis,* o dată cu micuța norvegiancă, și un fel de guvernantă vieneză, pe o anume *Fräulein Bertha*. Neplăcerea a fost că, simțindu-și sfârșitul aproape, Wanda n-a mai stat să aleagă și a ales-o cam la întâmplare și în grabă pe această Bertha. (La drept vorbind, ce guvernantă de origine vieneză ar fi primit să riște să treacă printre liniile frontului și să-și zvârle destinul într-o țară ca România, ostilă imperiului habsburgic ca și celui prusac, în război și cu Viena, și cu Berlinul?) Bertha nu că era urâțică, șleampătă și puțin cheală. Dar n-avea nimic din priceperea și luciditatea unei guvernante. Se încurca în cuvintele propriei ei limbi germane, iar dacă punea un ibric cu apă pe foc, chiar dacă ea nu se opărea sau nu opărea pe cineva din jur, măcar pisica și tot ieșea opărită, ori friptă din pricina apei, a ibricului și a focului. Bătrâna Gora avea ochi și o repede cunoaștere asupra oamenilor, a văzut imediat partea catastrofică a ființei Berthei și a ținut-o pe guvernantă mai mult în odăile din spate, unde locuia mama Guldenei, servanta casei, împreună cu Guldena, pe atunci cam de vârsta Fibulei. Această Bertha n-a fost decât o pacoste pentru Gora. Pentru fetița Fibulei nu, fiindcă bunica metopolisiană nu i-a dat-o o singură zi pe mână. Total zăpăcită de lumea în care căzuse, Bertha a devenit repede râsul *Metopolis*-ului. *Metopolis*-ul nu-i un oraș chiar atât de încurcat, dar Bertha s-a rătăcit multă vreme chiar pe aceeași stradă; intrând într-o prăvălie uita de ce a venit, pleca și se întorcea de mai multe ori pentru câte un fleac de cumpărătură sau pentru nimic. Pe unde călca și trecea ea, chiar dacă nu se întâmpla o pagubă și o catastrofă, cel

puţin ceva se încurca şi ieşea de-a-ndoaselea. Din casa Gorei, Bertha a ajuns până la urmă în casa lui *Belizarie Belizarie*, chirurgul combatant devenit medic de circumscripţie în *Metopolis*. Acest om nefericit, anchilozat pe picioare, a avut parte în ultimii lui ani să fie îngrijit şi să-şi lase gospodăria pe mâna Berthei. Pagube şi incendii din neglijenţă, scandaluri din pricina indiscreţiilor voite sau nevoite – asta a avut de pătimit Belizarie. "Arde casa lui Belizarie", "iar a făcut Bertha o năzdrăvănie", spuneau metopolisienii, ori de câte ori se auzeau urletele scurte, ca nişte comenzi, ale fostului medic combatant. În plus, nenorocitul infirm trebuia să suporte şi scandaloasele aventuri amoroase deocheate ale Berthei. Bertha era o fiinţă total lipsită de voinţă, se lăsa asediată de barcagii şi de toţi vântură-lume, care uneori în plină zi escaladau ferestrele casei lui Belizarie Belizarie pentru a se dedulci cu guvernanta, care numai frumoasă şi atrăgătoare nu era. În fine, un şir întreg de porcării pe gustul metopolisienilor se întâmpla cu Bertha. Mica norvegiancă, fata Fibulei, ca şi această Berthă neghioabă i-au scurtat mult zilele Gorei Serafis, deşi Gora era o dicomesiancă tenace şi fără frică de nenorociri. Chiar când Bertha a plecat în casa lui Belizarie şi când se întâmpla acolo ce se întâmpla, Gora suferea, pentru că medicul îi era un prieten apropiat.

Pe atunci eram tânăr şi eram locotenent. Am devenit repede maior. Eram la Paris, îndrăgostit nebuneşte de Fibula. Într-o zi, Fibula îmi mărturiseşte că are o fetiţă trimisă la *Metopolis* şi care se află acolo în totală lipsă de îngrijire, Gora devenea tot mai bătrână şi neputincioasă. Nu cunoşteam prea bine *Metopolis*-ul, deşi tatăl meu, inginer de poduri din generaţia celebrului Anghel Saligny, era metopolisian, dar nu mai locuia de mult acolo, eu mă născusem la Bucureşti. Auzind despre nefericirea Fibulei, am cerut repede o permisie, am obţinut-o, am alergat spre ţară, am ajuns la *Metopolis*. Am rămas uluit. Fetiţa Fibulei nu era o fetiţă. Avea 14 ani! O fiinţă uscată,

încruntată, rece, străină de cei din jur. Fibula Serafis, tânăra şi nebuna mea Fibula, nu arăta a fi mai mult de 23 de ani, dar, după calculele mele, văzându-i fata, mi-am dat seama că avea o vârstă aproape, dacă nu trecută de 30! Am înfiat-o pe fata Fibulei. Mi-am adus o soră din *Mavrocordat* şi am instalat-o în *Metopolis* să aibă grijă de mica norvegiancă. Am plecat înapoi în Franţa. La puţină vreme, Fibula a părăsit Parisul, luând drumul Romei, fără s-o mai văd şi fără să ştiu exact pentru ce a mers acolo.

M-am întors şi eu definitiv în ţară, cu gradul de colonel şi am devenit comandantul garnizoanei din *Metopolis.* Am găsit-o pe Fibula Serafis aurăreasă. Fiica ei, în casa sorei mele. Gora murise. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă pentru acea uscată, tăcută şi încruntată norvegiancă, deşi nu era fiica mea, deşi relaţiile mele cu Fibula se răciseră. (Efortul amândurora de a relua frumoasa noastră poveste pariziană de dragoste n-avea rezultate fericite.)

Voisem să fac din norvegiancă o adevărată fiică. N-aveam prejudecăţi. Puteam face asta cu atât mai bine cu cât deveneam din ce în ce mai liber de orice fel de legături cu Fibula.

Dar n-am izbutit nimic, sau aproape nimic. Norvegianca – s-o numim de-acuma norvegianca şi nu micuţa, fiindcă devenise un om matur – era de zid. Nimic nu pătrundea spre ea. Nimic nu venea dinspre ea. A refuzat pe rând jocurile, şcoala, tinereţea, plimbările, meditaţia, contemplaţia, tentaţia pentru vestiment, pentru distracţii, pentru dragoste. Pe bărbaţi îi ura. Când îi vedea, ochii îi deveneau furioşi, agresivi. Frigidă, suspicioasă, răzbunătoare, respingea totul.

A primit un singur lucru, sau, mai precis, mi-a cerut un singur lucru, uluindu-mă: *să-i dau Bodega Armeanului din faţa fluviului s-o conducă ea.*

Tocmai cumpărasem Bodega de la Hohenţa, sau Henţa cum i se spusese de la un timp. Am întrebat-o pe norvegiancă: *de ce Bodega?* I-aş fi dat o grădină de trandafiri. Aveam. Puteam să-i instalez lângă grădină o mică fabrică, cu cele mai alese unelte şi

filtre, pentru ca ea să scoată din trandafiri parfumuri fine. I-aş fi dat un parc cu nuci şi cu gutui. În acea vreme *Liziera Gutuilor* era a mea. Casa Pălărierului era a mea. O casă i-aş fi dat, chiar mai multe, atunci eram bogat şi eram singur. Nu mă năpădiseră rudele, nu mă îndreptasem încă spre rude, pentru că nu aveam încă experienţa eşecurilor în ceea ce priveşte afecţiunea pe care am cheltuit-o ca un nebun risipitor pentru oameni străini de sângele familiei mele. I-aş fi dat norvegiencei o navă elegantă de pasageri, pe care s-o conducă singură dacă voia, să navigheze între *Metopolis*-ul fluvial şi *Sulina* maritimă. Nu. *Ea mi-a cerut Bodega Armeanului.* Tocmai ceva unde veneau mulţi bărbaţi, unde era mult miros de necurăţenie, multă zarvă, multă confuzie şi foarte multe altele. *Cu totul ciudat, deşi ura bărbaţii, îmi ceruse o bodegă.*

"Să încerc totuşi şi cu bodega – mi-am zis – poate am să-i smulg un zâmbet."

Am transformat Bodega. Până atunci o ţinuse un mandatar, numele meu nu figura în dreptul bodegii, decât ca proprietar al clădirii. Nu-mi permiteam să fiu proprietar de cârciumi, nici eu, nici fiica mea adoptivă. Eram colonel, comandant de garnizoană, peste câtva timp puteam deveni general.

Transformând Bodega, am făcut din ea un loc curat, intim, civilizat – o ştii, se mai păstrează şi acum ceva din aerul ei de atunci, noi doi am mers cu plăcere în încăperile ei; tu mai mergi încă şi acum, când o stăpâneşte Iapa-Roşie, eu nu, zilele mele se retrag tot mai mult spre Pavilion.

Dar după ce am transformat Bodega, am mai întârziat un timp până s-o încredinţez norvegiencei. Trebuia să-i pregătesc şi clienţii potriviţi. Am adus un mavrocordat, maestru în procedeele de selecţionare abilă a clienţilor. A curăţat Bodega de beţivi şi certăreţi, deschizând pentru ei alte localuri pe malul fluviului, dar şi acolo respectul pentru anume ţinută trebuia încetăţenit. Mavrocordatul s-a arătat la înălţime, era un pedagog excelent şi

subtil în materie de alegere şi educare discretă a clienţilor. (În acele momente, mi-am dat seama cu groază câtă promiscuitate există în *Metopolis,* şi aici am în vedere nu numai cârciumile, vorbesc ruşinat chiar despre viaţa familiilor. Şi în acest oraş respirăm şi ne creştem fetele!)

Bodega Armeanului a devenit un salon, un club, unde oamenii puteau veni să-şi guste tihna, să discute şi să-şi pună între ei în ordine atâtea şi atâtea lucruri şi interese, să-şi ia la modul liniştit şi intim un prânz uşor sau o cină. Din salon, pe laturi, ferite privirilor şi bine izolate fonic, se desfăceau săli curate de biliard; încăperi mici şi luminoase în rotonda de sticlă din faţă, unde-ţi puteai citi ziarul şi să-ţi iei cafeaua, având în faţă întreaga panoramă a fluviului cu pădurile lui de sălcii pletoase de pe maluri. Descoperisem că un local de acest gen n-are alt rost decât să stea, prin curăţenie şi scop, alături de cinematograf, de teatru ori de grădinile de agrement. Aşa cum farmacia şi spitalul sunt pentru suferinzi, un asemenea loc e pentru cei sănătoşi şi echilibraţi din toate punctele de vedere.

Am izbutit într-un an şi ceva în aşa fel să pregătesc *Bodega Armeanului* cu clientelă cu tot, încât apariţia unei femei la cârma ei putea părea o alegere potrivită şi plăcută.

Norvegianca ia în stăpânire bodega.

Tristeţea începe. Clientela se răreşte. Localul se deteriorează. Rotonda din faţa bodegii e aproape mereu goală şi încep s-o năpădească un fel de insecte cu picioare lungi şi aripi scurte. Salonul devine rece şi neprimitor. Metopolisienii încep cu legendele. Imaginează stafii care ar lua masa la *Bodega Armeanului* împreună cu mine, cu Fibula şi cu fiica noastră, apare chiar şi umbra Umilitului în reverendă albă. Tu ştii, Milionarule, că nici un metopolisian (nici chiar tu) n-au aflat vreodată că norvegianca e norvegiancă şi că nu e fiica mea făcută cu Fibula. N-a ştiut nimeni că e doar fiica mea adoptivă şi că Fibula a conceput-o la Emden cu un om pe care nu-l iubise şi pe care nici

măcar nu-l cunoscuse bine. Metopolisienii n-au descoperit niciodată acest nefericit secret, dar, uluitor, s-au apropiat de el prin magia cu care-şi însufleţesc poreclele: i-au zis fetei mele adoptive, pentru răceala şi figura ei străină de lume şi de căldura omenească *"Iceberga"* sau *"Plisc de gheaţă"*. Încă o dată se confirmă că gustul metopolisienilor pentru porecle include şi o sete imbatabilă de cunoaştere...

Ştii cum s-a sfârşit totul. Încruntata şi duşmănoasa norvegiancă, rămasă singură în bodegă şi fără clienţi, nu mai e vizitată în local decât de acel pensionar neamţ cu picior de lemn, care venea să-şi bea paharul zilnic de băutură "verde", după cum venea pentru a vorbi nemţeşte cu patroana şi pentru că şi lui îi plăcea singurătatea. Fiica mea adoptivă avea ca limbă maternă germana Wandei Walberg. De vorbit, neamţul băutor nu prea avea prilej să vorbească, norvegianca era taciturnă, orice cuvânt care i se adresa îl răsucea prin minte să vadă ce ascunde, ce bestie zace în bărbatul sau în femeia care i l-a adresat. Şi într-o zi îi desprinde nenorocitului de neamţ piciorul de lemn din curele şi i-l aruncă în fluviu. Iar metopolisienii n-au întârziat cu porecla: i-au zis locului unde a căzut lemnul *"Piciorul Neamţului"* şi aşa a rămas.

Ţi-am vorbit despre nefericirile Fibulei pentru a găsi măcar o vagă explicaţie modului ei de a se purta, de a-l lăsa deoparte pe Umilit şi de a-l uita când a devenit metopolisiancă. Norvegianca era marea ei nefericire şi nu a mea, deşi, îţi mărturisesc, o luasem cu totul asupra mea pentru a îndepărta măcar o amărăciune din faţa Fibulei care avusese o tinereţe încărcată de ofense şi de şanse pierdute. Dar, după cum vezi, de explicat nu pot explica aproape nimic.

În ceea ce priveşte însă relaţia Fibula – bătrânul Filip Lăscăreanu, un lucru e limpede. Aici ea nu era nefericita, ci învingătoarea. Şi îi plăcea să guste triumful. Era foarte sigură de dominaţia ei asupra Umilitului. Sfaturile lui de ieri şi sfaturile

lui mai proaspete nu o mai mişcau. Când Filip Lăscăreanu i-a scris să închidă aurăria calificând-o drept "scandaloasă" – e singurul cuvânt tare pe care am auzit că l-ar fi spus vreodată acest elevat teolog şi rafinat bizantinolog – Fibula l-a lipsit de orice semn câţiva ani în şir, pedepsindu-l, continuându-şi aurăria cu sfidare, înmulţindu-i matriţele, băile, polizoarele, secţiile. Nu-i mai răspundea la nici un gest unchiului ei Filip. Fibula îi aştepta cu satisfacţie şi cruzime numai atenţiile delicate şi plângerile lui de om părăsit.

Distanţele ei de uitare faţă de bătrân se lungesc tot mai mult. Păpuşile trimise de Umilit nu sunt chiar o pură invenţie a metopolisienilor şi al gustului lor pentru legende.

Cu cât Fibula îmbătrâneşte mai mult şi îl uită mai mult, cu atât Umilitul împinge jocul atenţiilor lui şi al cadourilor spre tinereţea ei şi spre anii ei cei mai fragezi de copilă pentru a o mângâia mai delicat şi mai sfâşietor. O groază dulce a sufletului o fi bântuit prin acest bătrân părăsit, uitat de toţi şi neluat în seamă de nimeni, dacă răsturna astfel timpul şi le începea iarăşi vieţile altora de la capătul lor inocent şi-i chema să crească spre maturitate şi să se apropie din nou de el.

Milionarule, Umilitul nu era un ramolit. N-a fost nici în anii lui de bătrâneţe ultimă.

Numai o minte bizantinizată până la cele din urmă subţirimi îşi poate inventa asemenea suplicii. *Făcând din înrăita şi îmbătrânita Fibulă o copilă nevinovată care merită păpuşi, el obţinea două fiinţe: o Fibulă Matură şi o Fibulă Inocentă; în faţa lor Umilitul îşi dubla durerea, pentru a îngenunchea şi mai smerit şi a cere de două ori îndurare precum şi de a suferi de două ori palma refuzului.*

Ţi-am spus şi mai înainte:

Fibula, numai când auzea că un pericol de dragoste şi afecţiune din partea altcuiva îl ameninţă pe Umilit, atunci reacţiona, se trezea în ea vocea şi puterea de stăpână unică.

Rupea brusc tăcerea şi i se adresa cu violenţă bătrânului. Prompt. Imediat. Fulgerător.

De aceea Fibula s-a revoltat peste măsură când a citit copia scrisorii pe care i-o lăsasem Guldenei: *Apăruse la orizont marea necunoscută Zoe Lucescu-Mavrocordata.* Fibula ar fi trebuit să fie mai calmă în această privinţă – zici dumneata împreună cu mine. În definitiv, Zoe putea fi o imbecilă. Putea fi numai o biată infirmieră care dă pilule şi împunge cu siringa.

Dar nu. Fibula a intrat în panică. I-a scris imediat, la Viena. L-a certat, l-a dădăcit ca pe un copil, dar mai ales l-a certat furioasă, prin cuvinte de stăpână, folosind acel limbaj dilatat pe care eu i-l cunosc bine. "Dă-o afară pe paciaură! Bătrân nebun şi neghiob, cum te laşi amăgit şi înşelat de mavrocordaţi? Cum îţi trece prin gând să vii să mori în *Dicomesia* printre dicomesieni, vrei să te chinui ca un câine şi să nu mai ştii când mori şi dacă ai murit, printre jefuitorii tăi de o viaţă! Zvârle-o pe matracuca de Zoe Lucescu în primul tren spre *Mavrocordat*, ca pe un sac de oase netrebnice!" etc. etc.

Scrisoarea Fibulei către bătrân trebuie să fi fost furibundă. Cred că a tremurat scriind-o, înspăimântată că locul ei e grav ameninţat.

Este exact ceea ce dorea de mult şi ceea ce ţintise Umilitul. S-o mişte pe Fibula. S-o facă să-i vorbească.

Şi a obţinut.

Bătrânul a folosit abil prilejul de a răspunde unui străin oarecare ca mine la o scrisoare oarecare şi printr-un joc subtil al subtextului se adresa de fapt Fibulei: "Salvează-mă, uite, m-au invadat şi mă spionează mavrocordaţii cu o anume Zoe Lucescu care a dat buzna la Viena, fără s-o chem şi fără să mă anunţe că vine". Şi lăsa să se înţeleagă că nici *Dicomesia* şi nici dicomesienii nu prea-l lasă în linişte şi-l cheamă spre ei să-şi încheie socotelile în casele lor. "Numai tu, Fibula, răsfăţata mea, copila mea, nu vii să mă asediezi şi să mă revendici, vino, scumpa mea,pe tine te aştept."

Pentru Umilit, Zoe Lucescu, deşi venită anapoda la Viena şi nedorită de el, deşi puţin cam spioană, *era mană cerească*. Putea să-şi facă din ea personajul intrigii cu care să înceapă un joc extraordinar în faţa Fibulei, poate ultimul şi cel mai frumos.

Nefericit bătrân, nefericită minte subţiată. Nu i-a scris direct Fibulei, efectul n-ar mai fi fost acelaşi, i s-a adresat prin ricoşeu. Scriindu-i indirect, îşi putea mai bine voala chemarea. Direct, vocea i s-ar fi auzit prea tare şi prea îndurerată sau i s-ar fi oprit sufocată de emoţie şi umilinţă. Indirect însă: putea articula mai bine cuvintele, mai cu îndrăzneală, mai pline de înţelesuri şi de subînţelesuri, "oul de sub cuvânt" îl găsea mai bine aşa, pentru a-l întinde, prin mâna altuia, Fibulei.

Şi Fibula a scos toţi puii posibili din oul ăsta.

Toţi puii. Este exact ce a voit şi ce a calculat cu minuţie de oriental rafinat bătrânul Filip Lăscăreanu. Recunoaşte şi tu, Milionarule, că în scrisoarea bătrânului e cu adevărat o lovitură bizantină. Deşi mi-a scris mie, îi scria Fibulei. Deşi părea că o laudă pe Zoe pentru că-i înlocuieşte mâna la scris, o divulga Fibulei că-l spionează, că e trimisă de mavrocordaţi să-l târască spre ei. Cât trebuie să-şi fi gustat Umilitul acele momente: mavrocordaţii îl credeau prizonierul lor, iar el le scăpa de sub ochi, înşelându-şi fantastic temnicerul, pe Zoe, folosind pentru asta însăşi mâna temnicerului. Prin asta, Umilitul aproape că a întrecut acea veche întâmplare din Bizanţul însuşi. Poate nu cunoşti întâmplarea: Andronic Comneanu, îmbătrânit pretendent la tronul Bizanţului, e ţinut într-o detenţie îndelungată, într-un turn, de vărul său, împăratul Manole Comneanu. Andronic saltă într-o zi podeaua, intră sub ea şi se ascunde acolo, potrivind la loc cuiele. Temnicerii găsesc turnul gol, aleargă să dea alarma şi să anunţe evadarea, lăsând uşile deschise şi lacătele desfăcute. Şi abia atunci Andronic iese de sub podea şi evadează. Crede-mă, imaginea lui Andronic mi-a venit în minte când am citit scrisoarea pe care am primit-o de

la Umilit și i-am observat subînțelesurile cu care o păcălea pe Zoe pentru a evada direct spre Fibula.

Atâtea complicații și atâtea țesături labirintice de o parte și de alta, te proiectează într-o lume a lunecușurilor de spirit și de caracter, unde artificiul e mai prețios și e mai gustat decât realitatea.

Reține, Milionarule, câteva lucruri:

Scopul răspunsului bizantinologului la scrisoarea mea n-a fost nicidecum refuzul la invitația pe care i-o făcusem de a lua parte la serbările metopolisiene. Un răspuns pe care putea să-l dea oral curierului de Stat Major, așa cum de altfel i-l și cerusem. Dar nu. El a preferat șansa epistolară a unei corespondențe secrete ce i se oferea, cu destinație garantată, și a trimis un semnal de alarmă: "Fibula, situația e gravă, atât de gravă încât uite cum am ajuns să procedez, te implor, Fibula, fă ceva, ia-mi-o pe Zoe Lucescu de pe cap și în felul ăsta vei izbuti să mă eliberezi de sub mavrocordați și de sub toți aceia care-mi atacă bătrânețile". Și a comunicat asta într-un limbaj ascuns, țesut în învelișuri și chiar prin mâna Zoei Lucescu căreia i-a dictat scrisoarea. Zoe n-a priceput nimic din felul cum o forfeca bătrânul. Și chiar dacă pricepea ceva se temea oare Umilitul de asta? Mai întâi, ai observat din scrisoarea dictată de Umilit, el spune clar pentru cine știe să citească subtextul, că Zoe e cam spioană și că l-ar putea vinde, îți amintești cum spunea că e posibil ca unele rânduri dictate de el s-o ia spre alte părți și alăturea de dorințele lui. Și abil, dădea toată vina pe bătrânețile lui, singurele vinovate care l-au făcut să nu mai poată scrie decât cu mâna altuia. Că era bătrân și neputincios, că nu mai vedea bine, trebuie să-l credem. Avea la acea dată aproape 90 de ani sau Dumnezeu știe cât, nimeni nu-i știe vârsta exact, unii spun că ar fi avut chiar ceva mai mult, dar n-are rost să ne pierdem în socotelile de ani, nu ne descurcăm nici în ai noștri. Dar eu vreau să-ți spun ceva, și-ți spun fără intenția de a te uimi. Ei bine, *în aceeași zi când a scris cu mâna*

Zoei răspunsul către mine, în aceeaşi zi a scris cu mâna lui o scrisoare către avocatul său procurist din Bucureşti, privind nişte detalii de afaceri bancare ale sale – şi această scrisoare a expediat-o prin acelaşi curier de Stat Major pe care relaţiile mele i-l pusese la dispoziţie! Mi-a spus avocatul lui, mărturisindu-şi mirarea în faţa afirmaţiilor mele că Umilitul n-ar mai fi în stare nici să se semneze. *Iată cum iese la iveală încă un calcul bizantin al Umilitului: a dictat scrisoarea Zoei Lucescu către mine pentru a se da voit în mâna acestei spioane prostuţe; bănuia sau era sigur că Zoe va comunica mavrocordaţilor prin epistolele ei personale conţinutul scrisorii. Îl interesa ca lucrurile să ia asemenea proporţii, încât Fibula trezită de atâtea zvonuri, mişcări şi ameninţări care o înconjurau dinspre mavrocordaţi şi dinspre alţii să-şi ridice vocea şi să se adreseze, în sfârşit, lui, Umilitului!* Ştii de asemeni că şi aici bătrânul a izbutit: mavrocordaţii îl împing pe Havaet să-i agite pe dicomesieni, el îi agită dar informându-i voit confuz şi încurcat, apoi se aşază în fruntea câtorva dintre ei şi vin la mine la fermă. Eu îi trimit Fibulei o copie după scrisoarea Umilitului... Fibula intră în panică, se înfurie... Zarva obţinută e nemaipomenită, cuprinde *Mavrocordat*-ul, aşezările dicomesiene; ecourile, deşi târzii ca orice ecou, trec fluviul şi ajung până spre *Metopolis;* atât de grozavă a fost zarva asta, încât chiar metopolisienii, care sunt cam surzi la lucrurile care nu-i privesc direct, au fabricat o legendă! (O legendă pe care Dumneata ai auzit-o ieri sau azi şi pe care mi-ai adus-o proaspătă în Pavilionul meu; când de fapt evenimentele din jurul scrisorii se consumaseră acum patru ani.)

Iată, Milionarule, ce a fost în stare să provoace, în jurul lui şi al Fibulei, un bătrân bizantinolog pe care nu puţini îl socotesc naiv, desprins cu totul de realităţi.

Dar nu numai Umilitului i se datorează totul. Bătrânul conta în reuşita jocului său pe concurenţa celorlalţi. Şi nu s-a înşelat. S-au întrecut în talente mavrocordaţii, la rândul lor au combinat

cât mai complicat cu putinţă şi mai în favoarea lor; după ce au aruncat-o în joc, la Viena, pe Zoe pentru a câştiga afecţiunea Umilitului şi a o neutraliza astfel pe Fibula, prin aceeaşi Zoe mavrocordaţii îl ţineau sub control pe Umilit, urmărindu-i toate mişcările, controlându-i corespondenţa, pulsul înclinaţiilor intime etc. Informaţi direct asupra bătrânului îşi puseseră oraşul în mişcare pentru primirea bătrânului, pentru că erau aproape siguri că Zoe îl va trage pe bizantinolog spre ţară; mavrocordaţii i-au pus la punct casa de odihnă din oraşul lor, o îmbrăcaseră pe Calliope-Geaygè, tânăra soţie a lui Havaet, într-un fel de costum fastuos de majordom-femeie cu cheile gata pregătite de a descuia uşile somptuoase spre încăperile vilei. Sperând în aducerea bătrânului spre ţară prin Zoe Lucescu, mavrocordaţii credeau că-şi vor lua partea lor visată din averea bătrânului, dacă Umilitul, aflat în pragul morţii, avea să-şi definitiveze moştenirea. Havaet însuşi intrase în rol; ca şi Zoe, era mandatar al mavrocordaţilor, dar mai puţin decât ea; el juca atât pe cartea mavrocordaţilor, cât şi pe a lui proprie, mai ales pe a lui proprie, combina şi el pe marginea tuturor ţesăturilor, complicaţiilor şi combinaţiilor. În toată această situaţie plină de obscurităţi şi de sensuri amestecate, nici un om nu se simţea mai în elementul său decât Havaet. În special datorită lui lucrurile s-au încurcat atât de rău încât nu mai puteau fi descurcate. Nici contribuţia dicomesienilor nu era mică în acest haos de artificii. Dar ei, mai oneşti şi mai în necunoştinţă de cauză, fiind prinşi în ochiurile plasei, combinau fără să vrea. Erau însă interesaţi la modul serios de a-şi apăra drepturile asupra Umilitului, de a-şi întări ofensiva şi de a fi gata de contraofensivă – pentru că bunul lor simţ le spunea că fuseseră lăsaţi cam la o parte şi luaţi prin surprindere. Aici vorbesc nu numai de dicomesienii rude mai apropiate sau mai depărtate ale bătrânului, ci de foarte mulţi dicomesieni. Filip Lăscăreanu ocrotea şi patrona băneşte câteva aşezări dicomesiene, investind sume mari, înzestrând familii etc.

Fibula? Fibula era, pe rând, ținta tuturor: a mavrocordaților care o expediaseră la Viena pe Zoe să-i uzurpe locul pe care nu-l mai ocupa decât printr-o imagine ireală, exagerată prin absență îndelungată.

Ținta principală era Fibula și pentru Umilit care voia s-o recâștige, folosind magistral în jocul lui chiar pe aceia care voiau s-o piardă.

Țintă era Fibula și pentru Havaet, dar el ascundea asta, prostindu-i pe dicomesieni și îndreptându-i împotriva mea; asta și pentru că voia să-i îndepărteze cât mai mult pe dicomesieni de adevăratul câmp al luptei, cunoscându-le teribila putere pe care el o dorea împinsă cât mai departe de locul real al conflictului.

Fibula nu știa că e complet izolată și că "joacă absolut singură". Nu știa. Deși pricepuse exact din scrisoarea Umilitului către mine dincotro o pândesc pericolele. Pricepuse dar nu cunoștea proporțiile mari ale acestor pericole care acționau mai ales după ce ea declanșase atacul de stăpână asupra Umilitului.

Mavrocordații, Zoe, Calliope-Geaygè, Havaet – chiar dicomesienii cei dezorientați – avansau vertiginos spre Umilit care se lăsase prins, deși credea că îi prinsese el pe toți în jocul lui – în timp ce Fibula fusese proiectată și rămăsese fixată la momentele minime și incipiente ale conflictului: se scandalizase de grosolănia trimiterii unei spioane mavrocordate la Viena, travestită în soră de caritate; se scandalizase și de jocul de-a baba oarba al bizantinologului care în loc s-o dea afară pe "paciaură" și pe "matracucă", întindea pânze epistolare subțiri și cifrate în jurul Zoei, satisfăcut că-și încercuiește mental victima mavrocordată. La acest prag rămăsese Fibula, ochii ei nu cuprinseseră încă anvergura evenimentelor.

Pe Umilit avea să-l coste foarte scump toate astea. Toți ceilalți își puneau în joc vigoarea și nu erau deloc puțini. Umilitul își risca ultimii săi ani de viață, atât de neputincioși și lipsiți de apărare. Scăpările minții lui mai puteau câștiga o luptă, dar nu

acolo de unde plecase de la vârsta de 9 ani și unde nu se mai întorsese decât o singură dată, când era adolescent. Unde l-a dus acest joc? Până la urmă a fost târât spre orașul Mavrocordat, apoi a venit în *Dicomesia*, să moară printre dicomesieni... Dar lucrurile întâmplate mai la urmă le vei afla tu, Milionarule, și sper că le vei cuprinde întreaga grozăvie, eu nu ți-am spus decât începutul jocului.

Și totuși trebuie să recunoaștem că marea figură și comandantul acestor complicații rămâne Umilitul.

Cred că nimeni nu l-a înțeles mai bine decât doamna aceea venerabilă și foarte originală din *Casa cu ecouri târzii*, doamna Cuna Comneanu, ai să mai auzi de ea, ea însăși dicomesiancă de origine. Ea-l cunoscuse îndeaproape pe Filip Lăscăreanu încă de pe când el nu era decât un seminarist de Kiev și tânăr doctor teolog de Viena. Dar încă de atunci, Cuna spusese despre el: "Omul ăsta e în stare să taie globul pământesc pe la ecuator cu un fir de păr fără ca cele două emisfere să simtă că s-au despărțit una de alta, s-au desprins și că au luat-o fiecare pe altă orbită".

Mavrocordații au luat-o într-o parte. Fibula în altă parte. Dicomesienii în cea mai proastă parte. Iar Havaet dădea roată în toate părțile.

Milionarule, ai citit cu ochii dumitale scrisoarea de acum patru ani prin care bizantinologul mi-a răspuns la invitația pe care i-o făcusem de a veni să ia parte la serbările metopolisiene. I-ai simțit subtextul răsărind deasupra textului și îndreptându-se precis spre Fibula și chemând-o spre el să nu-l mai lase părăsit și uitat. Ai observat ce minte ascuțită avea bătrânul, cum își juca în fiecare frază bătrânețea pentru a obține un efect foarte bine țintit. I-ai sesizat finețea și aluziile usturătoare ascunse sub vălurile acelea de smerenie și iertare. Numai câteva clipe aș vrea să-ți întorci iarăși ochii asupra începutului scrisorii și vei înțelege mai exact ce însemna Umilitul și suceala vorbelor lui:

"Fiule,

Calda dumitale invitaţie de a-mi uita anii şi de a veni la serbările metopolisiene de toamnă, m-a găsit la Viena foarte bătrân, în imposibilitate de a mă mişca şi mai ales de a citi bine cu ochii mei vestea că mă socoteşti atât de tânăr şi de sprinten. M-ai emoţionat. M-ai făcut să mă cred din nou o clipă seminarist de Kiev, proaspăt doctor teolog de Viena şi profesor novice râvnind la catedrele Sorbonei şi Oxford-ului. Vremi foarte tinere, când pentru mine mai vecine erau Caspica, Metopolis-ul şi Atlantic-ul, decât îmi sunt azi mâinile, paharul şi buzele"...

Încotro voia el să sucească tot acest lirism elegiac şi tot acest umor fin? Pregătea magistral un refuz tăios, voia să-mi zvârle invitaţia înapoi, lăsându-mă să înţeleg măgăria pe care am făcut-o eu, un necunoscut, de a-l invita unde îl invitasem pe el, un bătrân celebru. Şi face asta sub aceleaşi învelişuri de smerenii:

"Fiule, multă tinereţe şi veselie ai încercat să-mi dai. Dar aş face un păcat să-ţi spun că am fost în stare să le iau. Primeşte-le înapoi şi bucură-te de ele, tare tânăr eşti dacă te-ai lipsit de ele, trimiţându-le nu le-ai risipit, iată, ele ţi se întorc acasă îndoite cu binecuvântarea mea..."

Tot sub masca bătrâneţii şi a neputinţei, se laudă văitându-se, îşi elogiază casa lui din Viena, devenită o Mecca:

"Nu mai călătoresc de câţiva ani. Studenţii mei care sunt mai aproape, aceia europeni, precum şi prietenii vârstnici care nu m-au uitat, vin ei la mine la Viena, dar le spun tot mai puţine, cărţile mi s-au sărăcit, mintea mea nu mai ştie să umble şi să caute oul de sub cuvânt şi să-l dea altora să-l clocească..."

Cum să-l crezi că nu mai ştie să caute "oul de sub cuvânt" şi să-l dea altora să scoată pui din el? Pentru asta, să revin şi să repet doar lucrul următor: dictează scrisoarea Zoei Lucescu şi prin chiar mâna Zoei o divulgă pe Zoe a fi spioană şi că-i va vinde cuvintele:

"Eu nu scriu cu mâna mea, ci cu a altuia care poate ţine condeiul, şi nu ştiu dacă rândurile rămân pe hârtie, dacă se aşază bine şi la locul lor cum aş vrea şi dacă nu scapă cumva vreun cuvânt, mai multe, sau toate rândurile, spre alte părţi şi alături de dorinţa gândurilor mele..."

Şi apoi, limpede de tot, el arată că nu-mi scria mie, despre ameninţările care-l pasc din partea Zoei şi a mavrocordaţilor, ci îi scria Fibulei, care l-a părăsit şi nu-i adresează nici un cuvânt. Şi zice asta printr-o suceală de vorbe:

"Uite, că am uitat că nu-i scriu Fibulei care nu-mi scrie, ci Dumitale, şi-mi tremură prea părinteşte glasul şi părerile de rău pentru paşii pe care nu-i mai am."

Şi, în sfârşit, aproape scăpat, prin jocul frazelor întortocheate, de sub veghea prostuţei Zoe, spune întrucâtva de-a dreptul, prin mine, Fibulei, despre *Dicomesia* şi despre mavrocordaţii care-l cheamă spre ţară, să sfârşească ce mai are de sfârşit:

"Dar nu numai Dicomesia natală nu vrea să mă lase. Şi celelalte locuri din preajmă mă cheamă să termin acolo ce-aş mai avea de terminat sub soare şi mi-au trimis aici o îngrijitoare blândă şi bună, pe doamna Zoe Lucescu din Mavrocordat, care să mă însoţească la o întoarcere pe care nu sunt în stare s-o fac, n-am nici putere, nici voinţă s-o îndeplinesc."

Poate că tu, Milionarule, crezi că totuşi lucrurile n-au stat chiar aşa, că nu scrisoarea aceasta şi Umilitul au *bizantinizat* lucrurile, ci că eu însumi am *bizantinizat* totul şi am exagerat atât epistola, cât şi urmările ei. Mai târziu te vei convinge poate singur că greşeşti învinuindu-mă atât de net.

Vreau să-ţi dau un alt argument. Şi pentru că acest argument priveşte persoana mea, sper să-mi acorzi mai mult credit decât altfel. Umilitul în scrisoarea lui mă întreba, dojenindu-şi mintea uitucă şi neputincioasă prin cunoscutul lui joc de text şi subtext:

"Îngăduie acum unui om foarte bătrân să-şi recunoască uitările rele ale minţii şi să te întrebe: Nu cumva eşti dumneata

locotenentul Marosin pe care mi l-a prezentat scumpa mea nepoată şi copilă Fibula în grădinile de la Fontainebleau în 1920? Prin august parcă. Sau în 1914? A fost înainte sau după război? Doamne, cum măsurăm mereu timpul şi cunoaşterea de la pragurile de măcel ale omenirii şi ne încurcăm în jurul lor".

Inexact. Mă cunoscuse în 1920. Ştia precis că mă cunoscuse în 1920, dar voia să plaseze pragul măcelului omenirii dintre cele două date cu o anume intenţie. Nu numai pentru a-mi aminti că sunt militar şi că nu-i plac militarii. Dar şi pentru altceva: *când mă cunoscuse pe aleile de la Fontainebleau, în 1920, făcuse exact acelaşi joc, îmi spusese aproape acelaşi lucru, atunci însă privindu-mă în ochi: nu cumva te-am cunoscut şi în 1914, sau te cunosc abia acum, în 1920? – şi plasase şi atunci între cele două date pragul măcelului; în scrisoare repeta jocul, nu pentru a face pe uitucul, ci pentru a-mi aminti cu ironie nemiloasă că mă ştie precis, dovadă, îmi mai spune ce mi-a spus şi atunci, asta ca să-mi arate că nu şi-a schimbat părerea asupra mea şi nu şi-o va schimba niciodată, adică nu merit alte cuvinte, nici ca locotenent, nici ca general şi nici dacă aş deveni generalissim.*

Marosin a tăcut. A aşezat scrisoarea Umilitului pe pervaz şi apoi şi-a rotit cu o privire fixă ochii prin camera de dormit.

M-a rugat să mă întorc cu spatele.

Când m-am întors se vârâse sub pled. Nu-şi scosese halatul acela sobru, îl lăsase să-i acopere pijamaua pentru a înlătura, pe cât cu putinţă, orice impresie de frivolitate şi de lipsă de ţinută pe care o poate da poziţia unui om (oricât de serios ar fi el) vârât între cearşafuri, plapumă şi perne.

– Din vremea care mi-a mai rămas, să mai răpesc puţin şi să încerc să mai spun ceva din ceea ce ştiu.

A înşirat repede, aproape telegrafic:

Fibula, după ce i-a scris bătrânului s-o îndepărteze pe Zoe Lucescu şi după ce a obţinut ceea ce dorise, a plecat ea însăşi

spre Viena. N-a stat prea mult lângă unchiul ei, Filip Lăscăreanu. O lună sau două. A pornit apoi într-o călătorie prin Europa în căutarea Cunei Bogomileanu, bogata ei mătuşă din *Casa cu ecouri târzii*, Cuna însăşi aflându-se atunci într-un lung voiaj.

Umilitul a rămas singur la Viena. Fie că s-a simţit şi mai părăsit după scurta revedere cu Fibula şi după plecarea ei. Fie că avea un sentiment de vinovăţie faţă de Zoe Lucescu. Fie că-i convenise îngrijirea Zoei, cât o avusese aproape. Fie pentru a o mustra pe Fibula că l-a părăsit din nou şi că intenţiona s-o recheme iarăşi prin jocurile lui ştiute. Fie că Umilitul, cuprins pentru ultima oară şi din plin de slăbiciunea lui pentru *Dicomesia* natală şi pentru dicomesieni. Fie că simţea că va sfârşi curând şi nu voia să sfârşească uitat şi singur. Fie toate astea la un loc l-au făcut ca:

S-o cheme înapoi la Viena pe Zoe Lucescu.

Să se întoarcă în ţară însoţit de Zoe, în acelaşi an, în iunie (în martie îmi scrisese mie epistola cu pricina). Umilitul trece prin *Mavrocordat*. Dar nu se opreşte aici, aproape că ocoloşte cartierul *Fabia*, unde profesorii mavrocordaţi îi construiseră o vilă luxoasă, având drept chelăreasă pe Calliope-Geaygè, soţia lui Havaet.

Nici pe Zoe bătrânul Filip n-o lasă în Mavrocordat. Împreună cu îngrijitoarea pleacă spre *Dicomesia*, anume, *în satul Glava*. Voia să ajungă în casa nepotului său Ştefan Apostatul (acel nepot recalcitrant de care ţi-am mai vorbit, mă repet, mă învinge oboseala).

Ajuns în *Glava*, Umilitul îi cere nepotului un lucru simplu şi definitiv: *să-l primească în casa lui să moară.*

Generalul Marosin s-a oprit din nou. Pauza a fost destul de lungă. Apoi:

M-am gândit, Milionarule, dacă am să pot să-ţi spun cum trebuie lucrurile care au mai rămas de spus. Pentru că, din acest moment, al sosirii bătrânului în *Glava*, deşi e vorba de punctul

lui de sfârşit, evenimentele devin foarte încurcate şi cu totul neclare pentru multă lume. Am să încerc. Ca să mă încurc eu însumi mai puţin în evenimente, am să folosesc, fie mărturiile făcute de Ştefan Apostatul, fie cele ale profesorilor mavrocordaţi. N-aş putea altfel, eu am fost departe de aceste întâmplări şi cu totul străin de ele.

Mai întâi sosirea în Glava.

Bătrânul bizantinolog a călătorit de la *Mavrocordat* la *Glava* cu *Omnibusul lui Polider*, printre baloturi de dimie. În ziua aceea, Polider avea în Omnibus şi maşina de cusut, nădăjduia ca la popasurile mai lungi să mai coasă ceva, nu mai făcea faţă atât de bine croitoriei de când intrase în micile afaceri de transport-călători şi de când avea o ţiitoare-două mai în fiecare loc de oprire de pe ruta lui lungă ce lega *Mavrocordat*-ul cu *Cetatea de Lână.*

Când au ajuns în *Glava* şi au oprit în faţa casei lui Ştefan Apostatul, mulţimi de dicomesieni au înconjurat căruţa lungă, cu coviltir de papură, a lui Polider.

Din Omnibus a coborât Filip Lăscăreanu-Teologul-Umilitul, sprijinit de subţiori de mărunţica *Zoe Lucescu* (supranumită mai târziu *Zoe Porfirogeneta).*

Polider n-a plecat mai departe cu Omnibusul: Vehiculul fusese înconjurat de dicomesieni, pentru interesele lor cu croitorul, nu pentru a-l vedea pe Umilit, nu ştiau că el e şi că trebuia să vină, nici măcar Ştefan Apostatul nu bănuia venirea lui. O dicomesiancă i-a cerut pe loc lui Polider să-i facă patru perechi de meşi, pentru ea şi pentru copiii ei, alţii cine ştie ce altceva. Croitorul a tras Omnibusul peste drum de casa lui Ştefan Apostatul, pe islazul comunal, a deshămat cei patru cai mici şi păroşi, lăsându-i liberi să pască, iar el a intrat adânc sub coviltirul de papură şi cu ajutorul câtorva dicomesieni a scos de acolo două baloturi grele de dimie; apoi, maşina de cusut, pe care a aşezat-o cu picioarele pe iarbă, printre muşuroaiele de furnici, şi

și-a început lucrul. Mai întâi meșii dicomesiencei, era un caz de "forță majoră".

Din acest punct al întâmplărilor Umilitului folosesc din plin spusele lui Ștefan Lăscăreanu-Apostatul, care, ți-am spus, e un om cu minte limpede și tăioasă și cu care am stat deseori de vorbă, mai ales în ultimii ani.

Apostatul i-a primit bine pe unchiul său, bătrânul Filip Bizantinologul, și pe îngrijitoarea Zoe Lucescu, lăsându-le toată casa pe mână, el mutându-se cu întrega familie într-un șopron vechi, din fundul curții.

Doamna Lucescu îi pregătea de câteva ori pe zi bătrânului teolog *lithinée*-urile, mestecând în apă de Vichy prafurile acelea albicioase cu o linguriță de argint, într-un pahar înalt de cristal, cu picior albastru de cocostârc, adus special, ca și medicamentele, în bagajele lor vieneze. Umilitul se uita atent și fix undeva dincolo de paharul cu *lithinée* și de infirmiera lui mărunțică și îndesată.

Lui Ștefan Apostatul i s-a părut atunci că Filip Teologul e un om trecut de vârsta bătrâneții: *"I se auzeau oasele când pășea"*. Seara târziu, Umilitul dispărea pe ascuns din casă. Scăpa de sub supravegherea Zoei Lucescu și mergea spre câmpul cu salcâmi sălbatici, dinspre fluviu.

În micile lui evadări spre malul fluviului, se oprea mereu, obosit. Și privea la fel de atent și fix – cum privea și prin cristalul paharului – la aburii cenușii de deasupra Dunării. Dar prin aburii groși nu putea să distingă, așa cum voia, nici turmele înghesuite la vadurile *Cetății de Lână,* nici dealurile de marmoră roșie ale îndepărtatului *Metopolis*. Nici coamele până la genunchi ale iepelor sălbatice cu mânji din *Insula Cailor.*

Pe Umilit nu-l scotea din privirea lui fixă peste fluviu decât scâncetul alarmat al Zoei Lucescu. Îngrijitoarea venea tiptil, prin aerul întunecat al serii, cu paharul în mână, să-l caute pe bătrân și să-l readucă în casa Apostatului. Atunci Umilitul, cu toată bătrânețea lui neputincioasă, fugea și se ascundea ca un

copil pe sub crengile grele ale salcâmilor încărcaţi de flori cu miros dulceag, leşios. Abia mai târziu, Apostatul, însoţit de fiul său cel mic, în vârstă de vreo nouă ani, izbutea să-i găsească ascunzătoarea: *stătea ghemuit, în reverenda lui albă, rotund ca un arici alb fără ţepi.* La sosirea Apostatului, se dezdoia uşor şi se ridica în picioare. *"Uită-te la el* – îi spunea Apostatul micului său fiu – *uită-te, se vede prin el, nici maţe nu mai are".* Umilitul păşea apoi, rar, spre Apostat, pipăind pământul cu tălpile, vântul nopţii, venit rece şi umed dinspre fluviu, îi clătina faldurile grele ale reverendei albe. Venea în faţa Apostatului, cerându-i parcă iertare, cu un zâmbet speriat pe buzele subţiri şi fără culoare, neconturate decât de întredeschiderea uşoară, continuă, a gurii cu dinţi perfecţi, din piatră falsă.

Aşa l-a văzut Apostatul pe Filip-Teologul-Umilitul: un om foarte bătrân şi fragil. Era înalt, subţire şi deşirat. Purta o pălărie cu boruri late, de culoarea untului. Avea un oval al feţii străveziu, cu obraji de o albeaţă ca de var, contrastând cu roşeaţa pomeţilor. Aproape nu clipea din ochii albaştri, larg deschişi şi limpezi – clari nu ca de copil, ci aşa cum au senilii ochii când îi au albaştri. Îi plăcea mereu să fie îmbrăcat în reverendă albă, croită parcă dintr-o bucată, lucrată simplu şi voit primitiv, dar dintr-o stofă fină.

Generalul Marosin s-a oprit, tusea lui seacă îl împiedica să vorbească. I-am întins un plic cu bomboane de pe o masă alăturată şi a început să le ronţăie. I-am cerut voie să-i potrivesc perna. A primit cu greu. L-am sprijinit puţin de subţiori, i-am aşezat-o şi mi-am dat cu părerea că e bine să stea rezemat de pernă cu întreg trunchiul. E mai odihnitor dacă-şi schimbă poziţia. Apoi a continuat:

Filip-Lăscăreanu-Umilitul n-a apucat să închidă ochii şi să-şi găsească sfârşitul în casa lui Ştefan Apostatul, aşa cum îşi dorea.

Pentru că, la câteva săptămâni a fost răpit din casa Apostatului de celelalte rude dicomesiene. Răpirile s-au ţinut apoi lanţ. Mai ales rudele cu gustul averii ţineau să-l aibă un timp în casa şi curtea lor, pentru a-şi dovedi ospitalitatea şi a câştiga bunăvoinţa bătrânului, a cărui moştenire se anunţa foarte bănoasă, după unii enormă.

Răpirile erau un fel de gesturi afectuoase pentru Umilit, trecerea lui dintr-o casă în alta nu se făcea chiar brutal, dicomesienii "şi-l împrumutau" de la unul la altul: "măcar până mâine", "cel puţin trei zile" "e rudă şi cu mine", "şi cu noi", "e şi al nostru nu numai al vostru". Dar o dată luat din casa unuia, nu-l mai înapoiau, îl ascundeau lumii chiar, nici la soare nu-l scoteau, până când altă rudă dicomesiană, punându-şi în joc toată priceperea nastratinească de amăgire şi înşelare, îl răpea mai departe pe acelaşi motiv, "să-l îngrijească", "să-l hrănească", "să-i îndulcească zilele".

Ce putea să-i ofere o casă dicomesiană sau alta lui Filip Lăscăreanu Bizantinologul, savant şi profesor celebru, cu gusturi subţiate, care trăise decenii de-a rândul în răsfăţul şi conforturile civilizaţiei şi în rafinamentele intelectuale ale întâlnirilor şi conversaţiilor sale cu iluştri oameni ai vremii, e uşor de închipuit: o casă dicomesiană în loc de podea are pământ pe jos; paturile, de scânduri negeluite, cu picioare înfipte direct în pământul-podea; pe pat, dacă se pune câteodată un sac umplut cu paie şi peste el o cergă aspră de dimie; bucătăria dicomesiană e sumară, hrana obişnuită e laptele acru, fasolea cu mămăligă, rar brânza, economisită pentru vânzare, iar mâncarea de zile mari, prea grea pentru un stomac delicat: tocană din bucăţi de carne de oaie bătrână, prăjite şi înecate în sosuri groase şi ardeiate, sarmale cât ghiulelele, în foi de varză acră, cu carne şi slănină de porc tocată cu toporişca; iar ca deserturi, plăcinte tăvălite prin grăsime, scovergi din cocă unse cu marmeladă făcută din pepeni, turtoi – un fel de mămăligă coaptă la cuptor şi îndulcită cu zahăr.

Poate la început, întrecerea între dicomesieni de a şi-l lua unul altuia, să-i fi plăcut şi să-l fi mişcat pe Umilit, dar acest gen de răpiri au devenit până la urmă din ce în ce mai brutale, savantul bizantinolog fiind smuls de-a dreptul cu forţa, chinuit de nesiguranţă în orice casă ar fi nimerit, era uneori săltat pe sus dintr-o plimbare, împins într-o căruţă cu Zoe Lucescu cu tot şi dus, Dumnezeu ştie unde, în honcăiturile roţilor prin şleaurile câmpiei şi prin bolovanii de lut uscat ai arăturilor. Bagajele îi soseau abia după aceea, primite cu greu prin tratative îndelungate şi armistiţii întortocheate de la fosta adresă, dicomesianul care-l găzduise înainte neavând ce face până la urmă: "să nu ne punem rău cu bătrânul, e om şi el, să-i dăm ce-i al lui, o fi hoţ şi tâlhar ăl de-a pus mâna pe el şi ni l-a luat, seca-i-ar mâna, dar bătrânul n-are nici-o vină".

Din ce în ce mai bolnav, mai sleit şi mai înspăimântat, Umilitul a trecut prin mai toate mâinile numeroaselor sale rude din întinsa *Dicomesie* şi dincolo de fluviu, şi dincoace spre Dobrogea, dar şi spre părţile străine de *Dicomesia*, ale Brăilei, Buzăului şi Vrancei. "Pe oriunde a ajuns cu traiul un dicomesian, până acolo se întinde şi Dicomesia căutată de Umilit, venit la ea să-şi găsescă sfârşitul şi să treacă pe lumea cealaltă" – spusese scârbit de toată povestea Ştefan Apostatul.

Bătrânul Filip Lăscăreanu căutase în *Dicomesia* liniştea din urmă şi un loc ferit unde să închidă ochii. Venit să-şi lase oasele în câmpia natală, nu i se dă răgaz pentru asta, tras dintr-o casă şi zvârlit în alta, răpit mai departe fără să fi avut timp să se aşeze bine pe un pat de paie şi să-şi tragă sufletul sau să-şi dea sufletul, Umilitul uită că a călătorit spre *Dicomesia* să închidă ochii: vrea din nou să trăiască, măcar o bucată de vreme, pentru a se elibera din detenţia fără rost şi fără sfârşit în care încăpuse.

Fuge.

Ultima oară din casa unei nepoate văduve din *Maltezi*, care obişnuia să-l încuie în casă, iar la fereastră să pună pe dinafară o

cârpă groasă de sac pentru ca nimeni să nu se uite pe geam și să vadă ce e înăuntru (bătrânul rămăsese fără Zoe Lucescu, se rătăcise de el pierdută în șirul răpirilor). Nepoata din *Maltezi*, o femeie rea, cu gura plină de ocări, răsucea cheia în broască ori de câte ori se depărta puțin de casă, când mulgea vaca sau o ducea la păscut, când pleca pe uliță să-și caute găinile, când mergea la biserică să aprindă o lumânare sau când se desfăta stând la taclale pe marginea șanțului cu vecinele.

O dată fugit din odaia din *Maltezi*, ca să nu fie văzut, Umilitul mergea numai noaptea, atâta cât îl ajutau picioarele, ziua stătea ascuns prin grâie și prin pădúricile de răchite dintre haturi.

Trece într-o seară ploioasă prin *Cetatea de Lână* fără să se oprească: e recunoscut de un fiu de dicomesian, care rămâne prostit văzându-l pe bătrânul Lăscăreanu fără reverendă albă și pălărie cu boruri late de culoarea untului, era încălțat în meși, îmbrăcat într-o cămașă scorțoasă de cânepă, în pantaloni de dimie strâmbi pe el, legat ca vai de lume pe la mijloc cu o funie jegoasă de căpăstru de cal. Deși recunoscut și de unii oameni maturi, nu i se poate lua urma la timp. Cei care spun că l-ar fi zărit acolo sau dincolo sunt mai ales străini de neamul lăscărenilor-dicomesieni, neștiutori de felul cum arăta Umilitul, bănuind numai că ar fi el. Vestea întâmplărilor lui făcuse ocolul satelor, la multele nume și porecle ale bătrânului Filip i se adăugase și acela de "sfântul", o femeie din *Marotin* s-a lăudat că l-a văzut într-o margine de drum, își cocea la jarul unor crengi de salcâm un știulete de porumb, "l-am văzut, el era, sfântul, l-am cunoscut după funia de căpăstru cu care era încins, nu s-a speriat de mine, m-a chemat la el și eu i-am sărutat mâna". A fost căutat locul unde a povestit femeia că l-ar fi văzut, e drept, s-a găsit cenușa de la un foc făcut pe acolo, dar câți oameni ai câmpului nu-și coc știuleți de porumb pe unde îi apucă foamea?

Dar ceea ce spusese fiul de dicomesian că l-a zărit pe Umilit trecând într-o seară printr-o latură a *Cetății de Lână* și că era

îmbrăcat cum era îmbrăcat, s-a dovedit mai târziu a fi exact. La câteva zile după seara aceea, bătrânul, aşa dezgolit cum ajunsese, încearcă să traverseze fluviul până la *Insula Cailor*, într-o barcă furată pe care abia poate s-o conducă, încurcându-se neputincios în vâsle. E prins spre mijlocul fluviului de nişte pescari nătărăi şi dornici de batjocură, care descoperind furtul, îl bat jalnic pe Umilit. Şi după ce-l bat îl silesc să le cânte un cântec, nu s-a aflat ce cântec, pe care bătrânul, istovit şi fără glas, nu izbuteşte să li-l spună. Îl duc totuşi în *Insula Cailor*, aruncându-i o traistă cu nişte pâine şi ceapă pe mal: "Ia, moşule, ca să prinzi grai şi să cânţi".

Ajuns în sfârşit, în *Insula Cailor*, stă ascuns şi bolnav, cât o fi stat, în iarba înaltă şi în păpurişuri, printre vulpi, mânji, iepe şi bivoli sălbatici. Un păstor îl descoperă, nu ştia cine e, şi-l duce la stâna sa din partea de miazăzi a *Insulei*, îl hrăneşte cu zer şi caş dulce şi după ce-l pune pe picioare şi-i spală cămaşa şi ce mai avea pe el, îi zice că-l ţine mai departe dacă-i paşte o mică turmă de oi sterpe, batali şi berbeci. Păstorul era plecat toată ziua cu oile cu lapte, cu "mânzările", cum li se spune. Umilitul primeşte învoiala şi are în schimb un loc de dormit în adăpostul de trestie unde păstorul storcea caşurile, tăia brânza şi o aşeza în putini. Bizantinologul mai primeşte un cojoc soios, plin de gângănii, în care doarme noaptea, şi o legătură de foi de tutun pe săptămână, pe care să le taie singur în felii subţiri şi să le fumeze cu hârtie de jurnal (Filip Lăscăreanu era un fumător pătimaş).

Păstorul află de la nişte copii, trecuţi înot dinspre *Dicomesia* la *Insula Cailor*, că bătrânul nu e altul dect Umilitul. Filip Lăscăreanu recurge atunci la o înşelăciune dicomesiană, îl roagă pe păstor să caute o barcă pentru a-l trece înapoi peste fluviu în *Dicomesia*, acesta-l crede, pleacă după barcă, dar la întoarcere nu-l mai găseşte, deşi după aceea l-a căutat zile în şir, chiar spre mlaştinile cu culoare de broaşte ţestoase care duc spre fostul Palat de Papură al lui Andrei Mortu şi al lui Constantin Pierdutul

l-iul. Dicomesienii înşişi trec în *Insula Cailor* şi răscolesc toate ascunzişurile, alergând călări, pe caii lor cu bărbi şi cu coame până la genunchi, în toate părţile insulei, dar fără nici un rezultat. Alţi călăreţi dicomesieni trec spre Dobrogea şi fac zilnic incursiuni spre Babadag, căutându-l pe Umilit până şi în geamii, alţii pornesc spre Kogealak, spre Histria şi Tariverde, împânzind drumurile, cărările de prin pădurile de stejar, potecile dintre dealuri, oferind saci de porumb şi de grâu acelora care-l vor afla şi-l vor găsi pe bătrân. Ştefan Apostatul după ce i-a "judecat pe rând", la el acasă, pe lăscărenii-dicomesieni pentru barbaria şi câinoşia prin care şi-au arătat dragostea faţă de Filip-Teologul, îi strânsese şi-i mânase în cele patru vânturi să dreagă ce mai era de dres. Profesorii mavrocordaţi, la rândul lor, şi fără ştirea dicomesienilor, pornesc investigaţii. Prin mărturii culese de la diferiţi trecători află despre păstorul care-l adăpostise pe Bizantinolog, obţin asistenţa forţei publice din oraşul lor, păstorul e arestat, cojocul în care dormise Umilitul e confiscat şi dăruit liceului din cartierul *Fabia* ca un fel de obiect ce merită veneraţie. Sunt identificaţi şi pescarii nătărăi care-l bătuseră pe savant pentru barca furată şi-i dăduseră în schimb o traistă cu pâine şi ceapă; forţa publică din oraşul *Mavrocordat*, deşi-i reţinuse în arest cteva zile pe păstor şi pe cei câţiva pescari, îşi declină competenţa, neavând date sigure despre evenimente; profesorii mavrocordaţi îşi iau asupra lor operaţia de a lămuri lucrurile, îi opresc mai departe pe împricinaţi, într-un fel de sechestru blând, cazându-i la un han din cartierul *Fabia* şi ospătându-i regeşte cu scopul de a afla cât mai multe despre Umilit. Dicomesienii, înştiinţaţi de amestecul mavrocordaţilor, retrag câteva cete de călăreţi care pierdeau vremea pe lângă Babadag şi le trimit spre hanul din *Fabia*. Păstorul e luat sub ocrotirea călăreţilor şi readus în *Insulă* la turmele lui iar pescarii sunt scoşi şi ei din perfidele ospeţe mavrocordate, duşi spre fluviu, dar pentru că îl insultaseră şi-l bătuseră pe "unchiul nostru Filip",li se spune "*să se ferească din*

calea Dicomesiei" şi să-şi vadă de treabă şi să pescuiască *"numai pe unde nu calcă picior şi barcă de dicomesian"*. Încolo, de urma Umilitului nu s-a aflat şi nu s-a dat. Ştefan Apostatul a venit la mine, arăta îmbătrânit şi amărât de toate întâmplările şi-mi ceruse sfatul. Nu-mi stătea în putinţă să-l ajut cu nimic, încredinţându-l că vorbele lui Havaet şi ale mavrocordaţilor, precum că l-aş găzdui pe Umilit în Pavilion, după fuga lui în *Insula Cailor*, n-au nici un temei. De asemeni, că nici în Casa de Marmoră a Milionarului de pe platoul din nordul *Metopolis*-ului n-are cum să fie, îţi aminteşti, te-am întrebat despre asta, mi se pare, în timpul evenimentelor de atunci.

În drumul său lung de răpiri şi apoi de fugă din *Dicomesia* până în *Insula Cailor*, Filip Lăscăreanu Bizantinologul şi-a pierdut pe rând, între *Glava, Maltezi, Marotin, Coasa de Argint, Hagieni, Cetatea de Lână* etc. mai întâi bagajele; apoi îngrijitoarea, pe Zoe Lucescu, şi ea răpită de lângă "unchiul Filip" de alte rude, cu intenţia de a-l atrage pe bătrân din mâinile celor ce izbutiseră primii să-l deţină pe Umilit în carne şi oase. Reveranda albă îi rămăsese într-o casă de dicomesiancă din satul *Fântâna Mireselor*, micile lui lucruri de fumător pătimaş în alte case, la distanţă de zeci de kilometri unele de altele. O mică biblie englezească a reapărut mult timp după dispariţia lui, au donat-o de curând (de câteva luni, mi se pare) urmaşii unui dicomesian octogenar recent decedat, catedralei din oraşul *Mavrocordat.* O coincidenţă a făcut ca tocmai în această biblie, pe foaia de titlu, Umilitul să fi scris, într-una din zilele sau din serile lui de încercări dicomesiene, o dedicaţie pentru ţinutul său natal care din neştiinţă îl împinsese spre exilul său voluntar din sălbăticita *Insula Cailor*: *"Pentru scumpa mea Dicomesia, mântuirea ei şi a mea, Filip Lăscăreanu, azi, 28 august.*

Chiar pălăria lui cu boruri late de culoarea untului rămăsese atunci pe undeva, până a ajunge în mâna lui Emil Havaet, deşi

Havaet nu izbutise să-l atingă pe bătrân cum ar fi vrut. Emil fusese acela care pricepuse cel mai bine inovaţia răpirii Zoei ca nadă pentru bătrân. Dar în afară de Zoe Lucescu, raptul lui nu reuşise mai mult şi, cine ştie, dacă şi acest rapt nu-l făcuse, nu atât pentru atragerea bătrânului, cât pentru a se pune bine cu profesorii mavrocordaţi, cei ce construiseră o vilă somptuoasă pentru sfârşitul Bizantinologului şi o angajaseră pe Calliope-Geaygè drept chelăreasă.

De pălăria Umilitului, Emil a făcut rost mai târziu, cumpărând-o sau schimbând-o cu altceva dintre lucrurile acestuia. Havaet nu putuse spera la mai mult, el nu era decât un fel de rudă de margine a "străunchiului Filip", n-avea nici o legătură de sânge cu neamul Lăscărenilor. Iar dicomesian nu putea fi socotit, pentru că bunicii lui erau originari din *Valahia Mică*, parte a ţării unde *Dicomesia* nu se întinsese niciodată, deşi ea s-a întins liberă, chiar spre cer sau sub pământ, când a vrut-o.

Devenind posesorul pălăriei cu boruri late, Emil n-a purtat-o, convins că obiectul constituie o valoare. Dar de atunci şi-a făcut rost de o altă pălărie, o dublură, pe care a purtat-o mereu (o ştim şi noi), tot cu boruri late, de aici şi numele de *Borlat* care i s-a dat lui Havaet de către mavrocordaţi, pentru că acela de Havaet i se dăduse mult înainte, tot ca poreclă. Numele de *Havaet*, Emil credea sincer că i se potriveşte, deşi nu îi ştiuse un timp înţelesul şi înţepătura. Începuse deja să se iscălească cu numele *Havaet*, când a aflat că "havaet" nu înseamnă altceva decât o veche poftă turcească pentru plocoane, dar de renunţat, n-a renunţat de a-şi transforma porecla în renume. *Havaet* avea o sonoritate necunoscută multora. Nu se ştie dacă-i plăcuse imediat şi porecla primită mai apoi, aceea de *Borlat*. Dar se crede că a acceptat-o după un timp cu plăcere, când a descoperit că o poate scrie într-un singur cuvânt şi cu majusculă la mijloc: *BorLat*, cam aşa cum fac englezii cu MacGregor.

Emil Havaet BorLat i-a încredinţat soţiei sale Calliope-Geaygè, chelăreasa vilei bizantine din cartierul mavrocordat Fabia, originalul pălăriei Umilitului, pentru a-l pune sub cheie, el păstrându-şi şi purtând în văzul lumii numai copia amintită. Pe Calliope o cheamă numai Calliope, ca să zic aşa, *Geaygè* e o poreclă, dată tot de mavrocordaţi, după căsătoria ei cu Emil. Şi el şi ea sunt domnoşi, nu vorbesc cu oricine, caută numai lumea mare. Calliope, mai ales, e atât de mândră de Emil şi de presupusa lui spiţă nobilă, atât de mult îl adoră, încât din "domnul şi stăpânul meu" nu-l scoate. *Geaygè*, tot pe turceşte, înseamnă *"impozit pe domnie"*, îl plăteau, mi se pare, prinţii greci fanarioţi Sultanilor otomani, de la care cumpăraseră tronul în Ţările Româneşti.

Generalul Marosin şi-a sprijinit capul pe tăblia patului, perna îi alunecase sub trunchiul trupului. A privit în tavan şi a zis: "mi se pare că am pierdut şirul". Şi a început să tuşească. I-am întins un plic cu bomboane, a luat câteva şi a început să ronţăie încet, atent. I-am spus că e bine să schimbe iar felul de a sta, să se lungească acum, ar fi pentru el mai odihnitor. M-a ascultat, şi-a întins trupul sub pled, i-am potrivit perna, zicându-i că e timpul să încheiem seara noastră, arăta istovit, faţa slăbită şi obrajii supţi căpătaseră o paloare străvezie. "Trebuie să termin ce am de spus despre bătrân" – mi-a răspuns el sec. Îl ofensasem. Generalul Marosin nu obişnuia să lase lucrurile neterminate. Apoi, cu îngăduinţă pentru mine, dar cu uşoară maliţie: *"poate vorbesc despre Filip Lăscăreanu-Teologul-Umilitul, cum aş vorbi despre mine. E mai mult un prilej al meu de a vorbi, decât al tău, Milionarule, de a asculta.* Unde rămăsesem?" "La Havaet" – i-am răspuns. Şi Generalul a continuat fără să mă mai privească:

Exact. La Havaet. E de altfel şi persoana ce interesează şi pentru care te-am chemat în seara asta în Pavilionul meu. De fapt, în clipa asta, observ că s-a întunecat de-a binelea.

La aproape o jumătate de an după ce, căutat prin *Insula Cailor* şi pe o arie mare din jur, n-a mai fost găsit, a apărut brusc un fel de testament al Teologului şi, sub ocrotirea legii, aproape fiecare rudă din spiţele dicomesiene-lăscărene, până şi cele mai depărtate, au primit sume în numerar, nu prea mari, dar mari faţă de condiţia dicomesienilor.

Dar testamentele Teologului nu însemnaseră vreodată sfârşitul. Prin ceva însă, testamentul *"de după Insula Cailor*", trăda ultimele clipe ale bătrânului: *Înzestrarea tuturor fiilor şi fiicelor lui Ştefan Apostatul* (cu totul, unsprezece copii, şase băieţi şi cinci fete). " *În preziua sfârşitului meu, e ultimul lucru pe care am să-l fac, să înzestrez pe viaţă copiii Apostatului*" – spusese Teologul încă înainte de 1916, când sfârşitul îi era departe. Cuvintele pe care le-a mai repetat de câteva ori, fără sfială, chiar faţă de Fibula Serafis, răsfăţata lui.

Apostatul nu voia să creadă că acest testament însemna *"ultimul sfârşit"*. S-a mâniat auzind de înzestrare, furios că n-a fost în stare să-l ocrotească pe bătrân şi că a fost înfrânt de barbarii răpitori care-l asediau, uneori călări, pe bătrân şi şi-l împrumutau unul altuia pe Umilit, pe când el îl căuta de colo, colo, prin *Dicomesia*, să-l readucă în casa lui şi să sfârşească omeneşte.

"Un testament nu-i o dovadă că unchiul Filip nu mai este" – îi strigase Apostatul lui Emil Havaet BorLat într-o seară, în cartierul Fabia al oraşului *Mavrocordat*, zărindu-l că începuse să poarte în văzul lumii pălăria de culoarea untului a Umilitului. Emil purta dublura, dar pentru că provoca spaimă prin simpla apariţie cu pălăria aceea a dispărutului pe cap, lumea susţinea că poartă originalul.

"Nu-i o dovadă, ce?" – replicase surprins Emil Havaet, scoţându-şi de pe cap pălăria cu boruri late, cu intenţia limpede de a lua în zeflemea spusele Apostatului.

"Havaet, Havaet, tinere Havaet, nici când a fost răpită Zoe Lucescu-Porfirogeneta n-a fost o dovadă că dracul a pus mâna

pe sufletul slab al unchiului Filip şi că poate să-l joace după pofte."

"Te rog – a zis Havaet cu fraza lui întreruptă – te rog. La obiect. Spuneai. Că testamentul. Nu-i. O dovadă. Ce? Nu-i. O dovadă?"

"Nimic nu-i o dovadă, Havaet, când e vorba de nenorocirile unui om care mai putea trăi. Şi apoi: ce va să zică un testament din partea unui om sucit în slăbiciunile lui cum era Umilitul? Un testament al unchiului Filip, sau cam aşa ceva a mai fost deschis în 1915, şi fiecare amărât de lăscărean-dicomesian a primit şi atunci un ban de argint. S-a deschis şi atunci un testament, dar asta nu l-a împiedicat pe unchiul Filip să-şi vadă mai departe de zilele lui pe pământ. În 1915 el o fi trimis vorbă spre *Dicomesia* că e mort şi a expediat şi un fel de testament convertibil în bani româneşti, pentru că simţise că românii vor intra în război împotriva imperiului austro-ungar şi a nemţilor. Îi era teamă ca nu cumva rudele lui dicomesiene din ţară să nu fie bănuite de spionaj german, dacă el, mare dicomesian, însurat cu o nemţoaică, la Viena, ar fi fost în viaţă. Ce dracu, doar ştii cât de repede şi pe ce motive închipuite poate fi distrus un om sau mai mulţi în *Dicomesia*. Şi în plus, în 1915, mai toată Europa era în război. Or, unchiul Filip avea părerea lui că toţi oamenii mor într-un fel sau altul în timpul unui război, chiar şi aceia care supravieţuiesc şi-şi duc traiul şi după încheierea păcii: degeaba cred ei, ăştia care supravieţuiesc, că sunt aceiaşi care au fost, sunt un fel de stafii, aşa zicea unchiul, cu vorbele lui, nişte stafii care se încalţă cum erau obişnuiţi să se încalţe când trăiau în toată legea, îşi închipuie că au aceleaşi rude şi aceleaşi case pe care le-au avut mai înainte. Asta era părerea lui, de la care nimeni nu putea să-l abată. Şi de aceea în 1915 se dăduse mort, fiindcă aşa credea el despre sine şi poate şi despre noi şi viitorul nostru nenorocit, ne-a trimis bani atunci la fiecare,

asta şi pentru pomenirea lui, dar şi pentru că ştia că nu prea o să avem cu ce să ne îngropăm noi înşine la rândul nostru în moartea aia mondială. Şi a mai fost, tinere Havaet, un testament: în 1924. Era puţin timp după reforma agrară a lui Ferdinand I – şi banul primit de fiecare dintre noi ne făcuse să credem că unchiul Filip îşi potrivise în aşa fel noua lui moarte, încât să ne dea şi el ceva pe lângă pogoanele primite la reformă".

"Acelea. Nu erau. Testamente. Testament a fost. Numai ăsta. Din luna asta. Când precis. A murit." – a replicat BorLat cu mâna încleştată pe pălăria Umilitului.

" Stai, Havaet. Aşa, potriveşte-ţi pălăria, că mai ai ceva de auzit – i-a strigat şi mai răguşit Apostatul lui Emil. Aminteşte-ţi, Havaet, când unchiul Filip a venit vara trecută să moară în casa mea. Pentru că nu erai neam de sânge cu Lăscărenii, nu ştiai cum să faci să te apropii şi tu de bătrân. Te-ai luat după Omnibusul lui Polider, ai închiriat o căruţă şi te-ai ţinut după el până la Glava. Când unchiul Filip a coborât din Omnibus cu Zoe Lucescu, ai lăsat căruţa cu care veniseşi să plece unde vrea, iar tu ai rămas în uliţă. Stăteai şi te mişcai pe uliţă, ziceai că te plimbi şi că e soare, dar tu îl pândeai pe unchiul Filip când ieşea din casă în curte sau din curte în grădina mea şi nu îndrăzneai să intri în vorbă peste gard cu el şi să-i câştigi măcar un cuvânt. Ţi se părea mereu că unchiul Filip nu te zăreşte, sau nu vrea să te zărească. Dar să ştii, Havaet, că unchiul Filip deşi nu prea vedea, *pe tine te-a văzut*.

"Cum? M-a văzut?" – s-a mirat Emil.

"Te-a văzut, înţelegi – i-a vorbit mai departe Apostatul lui Emil, cu seriozitate, cu voce răguşită de tot – te-a văzut, şi într-o zi mi-a spus Umilitul: *Ştefane, cine e tânărul care stă zilnic prin jurul curţii tale şi aşteaptă să mă vadă* ? E Havaet, unchiule – i-am spus eu Teologului. *Havaet, de ce-l cheamă Havaet, când suntem în secolul 20?* Havaet e numele pe care i l-am dat eu

băiatului ăsta, unchiule Filip. *Nu trebuia, Ştefane, să-l vâri în ceea ce-i seamănă, ci să-l scoţi.* Înţelepciunea, unchiule Filip, – i-am zis eu – pe la noi, în *Dicomesia*, e ban găurit. *Un ban cu margini, totuşi* – a zis Umilitul – *cu mai multe margini chiar decât banul întreg, are margini şi pe dinafară şi pe la mijloc. Topiţi-i marginile de prisos şi închegaţi-l din nou ca să meargă, să circule printre voi şi departe de voi.* Aşa şi facem, unchiule, să meargă, dar nu-l topim, îl dăm de-a dreptul de-a dura fără să ne mai uităm încotro se duce. *O, Sancta Dicomesia... Ştefan, ai grijă de Havaet când o să mor* – mi-a spus Umilitul."

"Aşa a spus?" – a întrebat uimit Emil.

"Îţi jur" – şi Apostatul a jurat, el jura rar şi era crezut.

"Şi ce-a mai spus? – a întrebat Emil, clipind mărunt.

"Unchiul Filip mi-a spus asta: *Curând n-o să mai fiu pe aici printre voi, Ştefane. Şi pentru că am observat că Havaet îmi dă roată şi îmi priveşte mereu cu uimire pălăria, când n-o să mai fiu, lui să-i daţi pălăria.*"

Emil BorLat a privit scurt spre Apostat şi a zis alb: " Da. Am notat" – cum obişnuia el să spună când voia să se înţeleagă că n-o să uite niciodată şi n-o să ierte.

" Nu te-am înşelat, Havaet. Sunt cuvintele lui – i-a mai strigat răguşit Ştefan Apostatul lui Emil – atât numai că eu i-am răspuns Umilitului, neştiind ce-o să se întâmple: Fii fără teamă, unchiule. Dacă Havaet şi-a pus în gând să aibă pălăria o va avea înainte de a i se dărui. Nu spuneam atunci o răutate, te lăudam, Havaet, şi Umilitul a simţit asta şi s-a bucurat de bunătatea sufletului meu. Singura mea răutate, dacă vrei să-i zici răutate, este asta pe care ţi-o spun acum: tu crezi că testamentul e o dovadă de moarte. Dar tu, tinere Havaet, ca să te fac să crezi că Umilitul încă trăieşte, că n-a murit, dintr-o pricină pe care o să ţi-o spun numaidecât, să-ţi mai amintesc un lucru ştiut de toţi dicomesienii, ştiut şi de tine, deşi nu eşti dicomesian, ci din *Valahia Minor*, cum tu însuţi te recomanzi."

"Care. Lucru? Care. Pricină?" – a întrebat scurt Emil BorLat, oprindu-se o clipă din mers, fiindcă da să plece, știind că Apostatul îi pregătește vorba din urmă.

"Anume – a încheiat Apostatul răgușit de tot – anume: când se sfârșește un dicomesian i se așază pe piept pălăria pe care i-a bătut-o soarele tot timpul cât a trăit. Dacă n-are pălăria pe piept, dicomesianul nu poate fi îngropat. Filip-Teologul era un dicomesian vechi și ținea la obiceiuri. Înseamnă că Umilitul trăiește, n-a murit, s-o fi întors la Viena cu capul descoperit. N-a putut să moară în Dicomesia și nu putea fi îngropat pentru că nu mai avea pălărie. De aceea, Apostatul îți zice: *Umilitul are să mai vină o dată în Dicomesia să caute ce mai are de căutat și-i lipsește. Și abia după aceea, dacă-i ajută Dumnezeu, încheie pentru totdeauna, și cearta lui cu lumea, și prietenia*. Să trăiești, Havaet, și să nu uiți încă un lucru: când femeia aia rea din Maltezi pleca cu vaca la păscut și-l încuia pe Umilit în casă, în casă te aflai și tu, tu o trimiteai pe femeie cu vaca la păscut, și cine știe cum îl chinuiai pe Teologul bătrân și-l amenințai, când cu vorbe dulci, când cu vorbe înțepate și totdeauna tăiate de la mijloc și pe la sferturi, cum obișnuiești tu să vorbești și să chinui oamenii. Asta, Havaet, o știe numai Apostatul, nu toată lumea. Mergi cu Dumnezeu, tinere Havaet, liniștit să-ți fie sufletul, dacă nu erai tu, Umilitul nu fugea și nu scăpa din casa femeii rele din Maltezi, și a scăpat și de tine și s-a dus spre *Insula Cailor* și pe unde o mai fi acum, că trebuie să fie.

Generalul Marosin și-a ridicat capul de pe pernă: "Milionarule, trage perna și reazem-o de tăblia patului. Vreau să mă ridic puțin și să-mi sprijin trunchiul de ea. Așa e bine. Să spun mai departe".

Îți amintești, Milionarule, de povestea aceea dicomesiană: *ce se întâmplă când un străin venit în Insula Cailor vrea să prindă un cal sălbăticit și să-l călărească* ? Întâmplarea străinului batjocorit de calul încălecat cu sila și care zvârle îndrăcit din

copite, sare în două picioare, se spurcă pe amândouă orificiile, aleargă printre sălcii chinuindu-l pe călăreţ şi trântindu-l până la urmă la pământ spre mulţumirea herghelíilor care-şi râseseră şi ele de străin înconjurându-l şi făcând fel de fel de lucruri diavoleşti – întâmplarea asta ai trecut-o tu în *Cartea* ta şi crezuseşi că e o poveste veche, bună să ilustreze elementele de fond ale existenţei dicomesiene şi ale mediului înconjurător. Povestea nu era veche. Te-ai înşelat crezând-o aşa. Era o poveste proaspătă când ai auzit-o tu, foarte proaspătă, iar străinul chinuit de cal în *Insulă* n-ar fi fost altul decât Emil Havaet BorLat însuşi. Trecuse fluviul în *Insula Cailor* să-l caute pe Umilitul scăpat şi fugit din casa de la Maltezi. Ca să traverseze *Insula* şi să-l caute pe bătrânul Teolog prin toate ghiozurile ostrovului, Emil încercase să prindă un cal. Nu ştia nici măcar să călărească cum trebuie, nu era obişnuit cu caii, dar crezuse că, în graba lui de a da de urma Bizantinologului, poate totuşi încerca să folosească un cal pentru a câştiga timp. A făcut sau n-a făcut calul dicomesian năzbâtiile ştiute având-l pe Havaet în spinare, n-am de unde şti exact, deşi dicomesienii jură că aşa s-a întâmplat, calul a jucat toată piesa iar oamenii *Dicomesiei* încă mai râd şi azi, printre dinţii lor laţi, de basmul lui Havaet călare pe calul cu barbă galbenă şi cu coamă până la genunchi.

Negăsindu-l pe Umilit nicăieri în *Insula Cailor*, Havaet a renunţat să-l mai caute pe acolo, a trecut din nou fluviul pe malul dicomesian, sperând că-i va da totuşi de urmă, cercetând atent sălciile şi răchitele crescute sub mal. Emil a rătăcit mult de-a lungul malului până s-a întâlnit cu o altă rătăcită, care-l căuta şi ea pe bătrân – *Zoe Lucescu* : avea în mâini geamantanele Teologului, cu ce mai rămăsese în ele. Emil, găsind-o pe îngrijitoare, poate că a fost mulţumit că a găsit totuşi ceva până la urmă.

A urcat-o pe Zoe Lucescu într-o căruţă, a urcat lângă ea şi geamantanele cojite şi au pornit spre cartierul Fabia al oraşului Mavrocordat.

A instalat-o pe Zoe Lucescu în vila bizantină construită de profesorii mavrocordaţi pentru Umilit, unde Calliope-Geaygè, soţia lui Emil, era chelăreasă. Havaet şi-a îndepărtat nevasta din vilă, a trimis-o spre "anexele vilei" (bucătării, cămări, chioşcuri de vară) şi să nu vină de acolo decât atunci când trebuie să-i aducă lui şi Zoei Lucescu, "în corpul central", micul dejun, prânzul şi cina. În rest, Calliope-Geaygè nu avea voie să intre în corpul central.

Emil BorLat stătea în lungi colocvii cu *Zoe Lucescu-Porfirogeneta.* (Din acest moment, al instalării lui Emil cu îngrijitoarea, în corpul central sau în "*Palatul Erotocraţiei* ", cum numise vila un mavrocordat cinic, din acest moment, Zoe a căpătat porecla de *Zoe-Porfirogeneta*. Emil dacă avea la acea dată 38 de ani, pe când Zoe măruntica bătea spre 55. Vârsta îngrijitoarei se asemăna cu aceea a bătrânei de os domnesc *Zoe Porfirogeneta* din antichitatea târzie, care, luând tronul Bizanţului la anii bătrâneţii, a început brusc să ducă o viaţă deocheată de tinerică impudică, schimbând mereu bărbaţii ca şi dresurile pentru obrajii ei veştejiţi.)

Profesorii mavrocordaţi au crezut şi cred şi acum că Emil a căzut pradă unei euforii amăgitoare. Havaet, uimit de el însuşi, aflat în vila Teologului şi în intimitatea îngrijitoarei acestuia, Zoe Lucescu, simţea cum capătă din ce în ce şi trăieşte starea de spirit a bătrânului bizantinolog. Se transpunea în pielea nefericitului pribeag. Începuse chiar să simtă un fel de durere putredă în maţe, folosea *lithinée*-urile şi apa de Vichy ale unchiului Filip, întindea din când în când spre Zoe paharul înalt de cristal, cu picior albastru de cocostârc, să i le toarne, să i le dizolve în apă, pentru a le sorbi încet, absent, cu tristeţe. Emil renunţase la sine însuşi, colereta i se amestecase haotic sub bărbie. Îşi lepădase bastonul frivol cu măciulie de sidef (prin bastonul ăsta, te imita pe tine, după cum pe Umilit – prin pălăria cu boruri late şi prin altele).

Că Havaet se socotea apropiat savantului prin lecturi numeroase, prin cunoştinţe întinse asupra lumii – e un lucru de crezut. Havaet, încă din adolescenţă, se aruncase asupra cărţilor cu un fel de furie, citise şi citeşte extrem de mult. Rar carte de literatură pe care să n-o fi înghiţit. Cărţile de religie sunt pasiunea lui, poate de aici şi tonul solemn şi apocaliptic pe care-l foloseşte şi când dă citire cifrelor contabile. Istoria nu-i este străină, în ultimii zece ani s-a dedicat mai ales istoriei, când a negociat cu dramaturgul acela scrierea "Feeriei Bizantine" în sens metopolisian, el era cel mai potrivit să trateze, cunoscând atât de multă istorie, cât şi falsurile ei. Havaet are într-adevăr lecturi enorme. De la Aristot şi Platon până la Marx, de la religie şi istorie până la cărţi specioase de chimie, de numismatică şi de biologie a monocotiledonatelor. Dacă printr-o întâmplare cineva pomeneşte în faţa lui Havaet un amănunt despre Cunaxa, despre râul Zapatas sau despre ţara Carducilor din cartea *Anabasis* a lui Xenofon, iar Emil zice *Exact*, el nu minte. Cunoaşte amănuntul. Citeşte tot ce-i cade în mână, nici o sferă a cunoaşterii nu-l intimidează, nu mărturiseşte vreo dificultate între o carte de poeme romantice şi un tratat uscat de geologie a pustiurilor sahariene. Citeşte acasă, pe vaporul Sfânta Sofia al lui Aziz, în Omnibusul lui Polider, chiar pe stradă, ţinând într-o mână cartea, iar în cealaltă bastonul, sprijinindu-i, absorbit de lectură, măciulia de sidef între bicoarnele coleretei. Înregistrează filă cu filă, fără să-l sperie şi să-l mişte nimic. Mintea lui e un depozit monstruos de lecturi. Nu extrage şi nu emite măcar o singură idee generală despre substanţa lucrurilor citite. Cu toate că e oricând gata să reproducă oral chiar o notă de subsol sau un asterisc. Asimilarea în sensul originar şi creativ al cuvântului e nulă. Dar depozitul mental de lecturi al lui Havaet rămâne imens. Pe un altul l-ar strivi atâta încărcătură.

Dar dacă nu poate emite idei personale sau măcar idei generale despre mormanele de cărţi înghiţite, în schimb are o compensaţie:

poate falsifica *exact* (ca să zicem așa) în genul unei lecturi sau alteia. Când a citat pretinsele versuri ale unui vechi poet bizantin cu prilejul întâmplării aceia a femeii-paracliser și a claustrării ei în clopotniță, susținând că vechile versuri cu pricina ar fi stigmatizat demult *Metopolis*-ul numindu-l "oraș hrănit cu apusuri", Havaet falsifica. Poetul era inexistent, iar versurile contrafăcute. Dar falsul era excelent compus. Falsul mergea până acolo încât însăși "traducerea în românește" a versurilor părea greoaie, în mod voit, vrând să dea ideea lipsei de posibilități de a reproduce întreaga măsură a gândului, topica și cadențele din originalul bizantin și nici întortocherea sensurilor poetice ascunse ale originalului. Nici măcar expresia *"Metopolis, oraș hrănit cu apusuri"* (cel mai evident fals: *Metopolis-ul nu e notat nicăieri pe vremea Bizanțului*), nici această invenție nu-i aparținea: cuvintele le spusesem eu odată la Bodega Armeanului, într-un moment de amărăciune.

Prin această materie enormă de lecturi înghesuită în depozitul său mental, Havaet se credea înrudit cu calitatea spirituală a rafinatului savant Filip Lăscăreanu-Umilitul, putrefiat de cultură și de cunoaștere a lumii și credea că a ajuns la o apropiere de *esență* cu bătrânul unchi dicomesian. Și, ajuns la această constatare (credeau profesorii mavrocordați), Havaet simțea cum suferă autentic de boala leșioasă a cunoașterii, aidoma Umilitului; Emil, claustrat în vila Teologului alături de Zoe Lucescu, avea ochii pierduți, obrajii scofâlciți, stătea trist în pat, îmbrăcat în pijamalele de mătase ale unchiului, cu paharul de *lithinée* alături, pe care abia dacă-l mai atingea cu buzele. Havaet privea absent, se mișca absent, sprijinit de subțiori de *Zoe Porfirogeneta* care-l scotea de trei ori pe zi – dimineața, la prânz și seara – să-l așeze la aer, în fața vilei, pe un scaun cu multe perne (perne roșii, de culoarea porfirului imperial al Bizanțului, cusute de meșteri specializați, la comanda profesorilor mavrocordați pentru vila bătrânului Teolog). Scos la aer de Zoe, Emil simțea o bucurie târzie și obosită " pentru soarele dicomesian care-i mângâiase copilăria uitată" și care acum îi

regăsea ochii stinşi de parcurgerea atâtor cărţi şi de vederea atâtor drumuri nefericite ale lumii, de bătrâneţe şi slăbiciune, de oboseala vieţii pribege şi neiertătoare. Havaet, din scaunul cu perne de purpură, privea, abstras, mişcarea plină de deşertăciune de pe străzile cartierului Fabia, nepăsător la gurile căscate ale fabienilor şi mavrocordaţilor, ce-şi dădeau coate zărindu-l în pijamaua Umilitului, cu pălăria cu boruri late a bătrânului pe genunchi, cu paharul înalt de cristal în mână, sprijinit şi vegheat de măruntica Zoe Lucescu-*Porfirogeneta*... Cât timp Emil stătea la aer în faţa casei, Calliope-Geaygè îndrăznea să se apropie timid dinspre bucătăria de vară şi să-i întrebe sfioasă, pe el şi pe doamna Lucescu, dacă mai au nevoie de ceva. "Nu – răspundea Emil Umilitul, fără să privească la Geaygè. Nu. Nu am. Nevoie. Du-te. Femeie." Şi Emil Umilitul încerca să salte paharul cu *lithinèe* la buze, dar îi tremura mâna, şi se vărsa Vichy-ul pe pijama, înspăimântând-o pe doamna Lucescu, care-l ridica de subţiori, îl lua de pe scaunul cu perne de porfir şi-l ducea iarăşi în casă. Nu se mai atingea de nimic. Sfârşit, golit, aţipea. Sfâşierea, Emil o simţea şi mai mare – el, personal, luat chiar despărţit de Umilit, căruia-i trăia ceva din nefericire: se lăsase cuprins de o tristeţe totală gândindu-se că el, Emil, n-a avut în viaţă ce merita, deşi dovedise o extraordinară capacitate de înmagazinare a poeziei, filozofiei, istoriei, religiei, iar în viaţă intrase din fragedă tinereţe şi se zvârlise s-o cucerească, dar a fost împiedicat sistematic, mai întâi în *Cetatea de Lână* (unde se afla tatăl său), apoi în *Fabia, Mavrocordat, Metopolis*, (aminteşte-ţi eliminarea din liceu, apoi ratarea repetată a afacerilor comerciale mavrocordate cu Bazacopol, lipsa de siguranţă în afacerile metopolisiene, societatea de arheologie, certurile cu municipalitatea, riscul negoţului de ani etc.). El n-a izbutit niciodată din pricina atâtor piedici să iasă în lume, să strălucească, să-şi producă fenomenala lui putere de asamblare a cunoştinţelor, a lucrurilor citite, văzute, auzite, trăite sau închipuite, cu care ar fi înfrânt Oxford-ul, Sorbona, Harvard-ul.

Şi totul s-a prăbuşit definitiv într-o dimineaţă, când Ştefan Apostatul ar fi venit în cartierul Fabia, la vila Teologului, ar fi împins cu umărul uşa încuiată, dând-o de perete, şi, în prag, cu biciul dicomesian în mână, ar fi strigat la Porfirogeneţii Emil Havaet BorLat şi Zoe Lucescu, care dormeau, unul lângă altul, sub plapumă:

"Ce faceţi aici, nenorociţilor?"

De atunci se zice că ar fi plecat Zoe Lucescu de lângă Havaet şi Calliope.

Nu s-a mai auzit nimic de nefericita Zoe, doar că a plecat spre Marmaţia, să se angajeze ca infirmieră la o casă de copii orfani, pentru care primise o scrisoare de recomandaţie de la profesorii mavrocordaţi.

Fabienii şi mavrocordaţii l-ar mai fi zărit pe Emil folosind geamantanele acelea ale Umilitului, ori de câte ori, pleca spre *Metopolis, Cetatea de Lână*, Bucureşti, Constanţa. Sau, câteodată, în serile călduroase de vară, când Emil, alături de Calliope-Geaygè, stătea pe o bancă plină de perne roşii (perne cusute de mâna Calliopei) în faţa casei lor modeste din periferia de miazănoapte a *Mavrocordat*-ului: Emil fuma, îmbrăcat într-una din pijamalele acelea mereu mai uzate, mai ponosite şi mai lipsite de culoare. Havaet avea câteodată în mână şi paharul de cristal, în care sclipiseră cândva *lithinèe*-urile şi în care îi turna, de astă dată Calliope-Geaygè, apă proaspătă de fântână. Sorbind, Emil, complet refăcut, ar fi spus adesea: "*Calliope. Unchiul Filip, să ştii. A fost. Un om. Mare om. Veramente. Un om. Mare.*" Propoziţii pe care le repeta, trecându-şi palma uşor peste mătasea rărită a pijamalei.

Aici Generalul Marosin s-a oprit. Închisese ochii, pieptul i se sălta rar şi obosit, într-o respiraţie de somn venit dintr-odată.

L-am învelit bine cu pledul şi m-am desprins încet de lângă pat, să plec fără să fiu simţit. Nu făcusem primii paşi când o mână m-a prins uşor de antebraţ.

Generalul Marosin dormea, dar, în somnul său neobişnuit de greu care-l doborâse pe pat, se mai amestecase ceva şi din vechiul său somn de campanie, pentru că mă simţise că plec şi mi-a prins antebraţul. Fără să deschidă ochii, Generalul şi-a reluat spusele, dar cu pauze mari între cuvinte, telegrafic, cum mai făcuse într-un timp:

Revenit în *Metopolis*, Havaet stă o perioadă lungă de aproape trei ani (scăzând scurtele lui întoarceri la Calliope-Geaygè şi la casa lor din periferia de miazănoapte a *Mavrocordat*-ului). Se ocupă mai departe în *Metopolis*, împreună cu Bazacopol, de săpăturile vagi ale Societăţii interbalcanice de Arheologie, cu tentativele de a câştiga alianţa municipalităţii în negoţul de ani, tot în vremea asta definitivând ce avea de definitivat pe marginea piesei dramaturgului şi obţinând modificările ştiute.

Dar Havaet dispare din nou, brusc, fără vreo explicaţie, acum câteva zile. Când dumneata ai venit în seara asta în Pavilion, Bazacopol tocmai plecase: mi-a mărturisit temerile sale în legătură cu dispariţia lui Havaet. O punea în legătură cu urmările neplăcute pe care le-a avut şi le au, mai ales acum, evenimentele petrecute cu patru ani în urmă din jurul întoarcerii Umilitului, venit atunci în *Dicomesia* să moară. "Urmările au fost foarte grave şi se caută acum vinovaţii – mi-a spus Bazacopol, încruntându-şi faţa ciuruită de vărsat şi apoi zâmbind cu buzele lui roşii şi umede şi dezvelindu-şi dinţii puternici, ştergându-şi în aer palmele una de alta în semn de: «am mâinile curate, nu ştiu, nu cunosc»."

Fibula s-a întors în ţară, a răscolit şi a declanşat o nouă tulburare a lucrurilor. Dicomesienii sunt scoşi din cauză, ultimele şi cele mai brutale răpiri ale Umilitului nu le făcuseră ei, ci nişte rude de margine şi nerecunoscute de-a lungul vremilor de însuşi Bizantinologul. Nepoata din Maltezi era o nepoată de fin sau cam aşa ceva a unui dicomesian-lăscărean şi nimic altceva, iar în şir cu ea şi ceilalţi, care interveniseră spre sfârşit în chinuirea lui Filip Lăscăreanu-Teologul-Umilitul, n-aveau nimic comun

cu spiţele principale de rudenie. Se pare că *Fibula a obţinut* de astă dată, în sfârşit, alianţa *Dicomesiei* şi nimic nu o mai poate opri din drumul ei de a limpezi trista poveste a bătrânului. Iar profesorii mavrocordaţi, de la un punct al evenimentelor, îşi declină orice amestec în funestele întâmplări.

Generalul Marosin şi-a lăsat o mână să-i cadă pe lângă pat. Dormea adânc. Nările îi tremurau într-un fel de zgomot necontrolat al respiraţiei grele şi istovite. Somnul său de campanie pierduse definitiv terenul şi lăsase celuilalt somn, banal, al uitării totale de sine, cale liberă.

Puteam pleca în linişte, ceea ce am şi făcut.

"Nu pleca încă" – mi-a zis Generalul, mai mult cu sunete amestecate decât cu cuvinte, scuturându-şi cu putere capul pe pernă şi oprindu-şi zgomotele nărilor.

A deschis ochii mari şi după ce a privit cam străin prin încăpere, a spus, privindu-mă fix o vreme, întorcându-şi apoi capul de la mine şi uitându-se spre tavan:

– Cred că am terminat pentru azi vremea datorată altora. Asta ar fi cam tot din partea mea despre Filip Lăscăreanu şi ceilalţi.

La revedere, Milionarule. Aştept să te hotărăşti şi să te muţi în Pavilionul meu. Sper să n-o faci când va fi prea târziu pentru mine. Dumneata, Milionarule, dacă ai fi vrut, ai fi putut fi un bun General.

Aici se sfârşeşte Cartea de la Metopolis cu care se deschide Cartea Dicomesiei.

Notă biobibliografică (date selective)

1926, septembrie 8, în satul dunărean de câmpie Făcăieni, s-a născut Ştefan Bănulescu, al optulea fiu dintre cei unsprezece ai plugarilor Ion şi Elena Bănulescu. O evocare directă a primilor ani, a ambianţei de familie, a universului uman şi a locurilor natale, în ciclul memorialistic *Elegii la sfârşit de secol* (în prozele *Locuri misterioase*, *Ştepul*, *Troienele*, *Moara lui Fuierea*, *Tabăra*, din capitolul *Călăreţul de Argint*).

1938–1945 Urmează şi absolvă Liceul teoretic Ştirbey-Vodă, secţia latină.

1945–1948 Studii juridice la Facultatea de Drept din Bucureşti.

1948–1952 Urmează şi absolvă Facultatea de Filologie din Bucureşti, având ca profesori pe G. Călinescu, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Al Graur.

1949–1962 Intensă activitate publicistică. Debutează în anul 1949, în revista *Viaţa Românească*, cu un eseu despre nuvelistica lui Gogol. Colaborează la revistele *Contemporanul*, *Gazeta Literară*, *Tribuna*, *Steaua* cu o serie de eseuri, dominante fiind cele cu caracter literar-cultural (în unele din ele înserează câteva dintre *Cântece*-le *de Câmpie*); semnează eseuri despre universul locurilor de origină ale scriitorilor clasici Eminescu, Caragiale, Creangă, Rebreanu; dintre acestea va include în volumul *Scrisori Provinciale*: *Realitatea în căutarea ficţiunii* (Rebreanu) şi *Haimanale–Ploieşti–Mizil–Bucureşti* (Caragiale).

1954–1959 Redactor la revista *Gazeta Literară* de sub direcţia prozatorului Zaharia Stancu.

1963–1964 Începe publicarea nuvelelor sale în periodice (*Gazeta Literară* şi *Luceafărul*); apar, în ordinea tipăririi, *Mistreţii*

erau blânzi, Dropia, Gaudeamus, Masa cu oglinzi, Satul de lut, Vară și Viscol.

1965 Debut editorial cu o carte de literatură, la vârsta de 39 de ani: apare la E.P.L. volumul de nuvele *Iarna Bărbaților* (Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor). Volumul a apărut integral (sau parțial, în antologii) în limbile germană, franceză, engleză, spaniolă, rusă, sârbă, maghiară, cehă, polonă.

1966 Bursier la Universitatea din Urbino.

1967 Apare, la E.P.L., ediția a II-a a volumului *Iarna Bărbaților*.

1968 Apare, la E.P.L., volumul de poeme *Cântece de Câmpie* – tipărite anterior în periodice între anii 1956-1964.

1968–1971 Redactor-șef la revista literară *Luceafărul*.

1971–1972 Bursier la Universitatea din Iowa City, *International Writing Program.*

1973–1975 Publică în revistele *România Literară* și *Familia*, seria de eseuri ce vor întregi volumul *Scrisori Provinciale*.

1976 Apare, la Editura Albatros, volumul de eseuri Scrisori Provinciale (Premiul pentru eseu al Uniunii Scriitorilor).

1977 Apare, la Editura Eminescu, romanul *Cartea de la Metopolis*, întâiul volum din ciclul *Cartea Milionarului*, proiectată în patru părți (Premiul pentru roman al Uniunii Scriitorilor).

1979 La Editura Eminescu se tipărește ediția a IV-a, definitivă, a volumului de nuvele *Iarna Bărbaților*, cu un Cuvânt înainte al autorului și o *Addenda* cuprinzând Cântece de Câmpie (pentru a sublinia universul unitar al *Cântece*-lor cu cel din nuvele).

1980 În revista germană *Literatur im techniscen Zeitalter,* din Berlinul de Vest, sunt publicate capitole ample din romanul *Cartea de la Metopolis*.

1983 Bursă de studii la *Akademie der Künste* (Berlinul de Vest) în cadrul programului D.A.A.D. (Deutscher Akademischer Austauschdienst).

1984 În Literarisches Colloquium-Editionen, apare în limba germană volumul de proză *Verspätetes Echo*.

1988–1989 Începe publicarea, în revista Viața Românească, a primelor fragmente din romanul *Cartea Dicomesiei*, volumul al doilea din ciclul *Cartea Milionarului*, precum şi din ciclul *Elegii la sfârşit de secol* (din capitolele *Călăreţul de Argint* şi *Povestiri din Muzeul Scrisorilor*).

1991 Editura Minerva tipăreşte nuvelele autorului în colecţia "Biblioteca pentru toţi".

1994 Apare, la Editura Nemira, volumul *Scrisori din Provincia de Sud-Est* sau *O bătălie cu povestiri*.

1995 *Suhrkamp Verlag*, din Frankfurt am Main, tipăreşte volumul de nuvele şi povestiri al autorului, sub titlul *Ein Schneesturm aus anderer Zeit*. (Traducere în limba germană de Veronika Riedel. Postfaţă de Ernesth Wichner).